

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Siyaset Bilimi Bilim Dalı

BÜLENT ECEVİT'İN FİKİRSEL MUHALEFETİ: ARAYIŞ DERGİSİ

Ahmet BAYAR

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

BÜLENT ECEVİT'İN FİKİRSEL MUHALEFETİ: ARAYIŞ DERGİSİ

Ahmet BAYAR

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Siyaset Bilimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

KABUL VE ONAY

Ahmet Bayar tarafından hazırlanan "Bülent Ecevit'in Fikirsel Muhalefeti: Arayış Dergisi" başlıklı bu çalışma, 05.06.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali Çağlar (Başkan)

Doç. Dr. Mete Kaan Kaynar (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi. Gökhan Ak

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Musa Yaşar Sağlam

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

05.06.2018

Ahmet Bayar

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

- Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.**

(Bu seçenikle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etseniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

- Tezimin/Raporumun .....tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.**

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

- Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.**

- Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi**

05/06/2018

Ahmet BAYAR

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, Doç. Dr. Mete Kaan KAYNAR danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Ahmet BAYAR

Ailem'e...

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca bir aile ortamı sıcaklığında eğitim almamı sağlayan, Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümündeki hocalarıma,

Tez danışmanlığımı kabul ederek beni onurlandıran, çalışmam boyunca engin tecrübesi ve tükenmez sabrı ile bana yol gösteren değerli hocam Doç. Dr. Mete Kaan Kaynar'a ve tez konusunu oluşturmamda fikirlerini benimle paylaşan kıymetli hocam Dr. Öğretim Üyesi Kadir Dede'ye müteşekkirim.

Lisansüstü eğitimime devam etmem için maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen çok değerli aileme, son olarak dostluk ve kardeşlikleriyle hep yanımda olan, ne mutlu bana ki ismini buraya yazamayacağım kadar çok sayıdaki değerli arkadaşlarıma minnet ve şükranlarımı sunarım.

ÖZET

BAYAR, Ahmet. *Bülent Ecevit'in Fikirsal Muhalefeti: Arayış Dergisi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018.

Arayış dergisi siyasal faaliyetlerin yasaklı olduğu 12 Eylül döneminde Bülent Ecevit'in girişimiyle yayınlanan aktüel bir dergidir. Haftalık yayınlanan derginin ilk sayısı 21 Şubat 1981 tarihinde yayınlanmış ve dergi toplam 54 sayı çıkarılmıştır. Ecevit, dergideki başyazılarında Türkiye'nin siyasal, ekonomik ve toplumsal sorunlarına dair görüşlerini açıklamıştır. Fakat derginin 15. sayısından sonra Ecevit'in dergideki yazıları yasaklanmış ve 2 Mart 1982 tarihinde ise dergi, 12 Eylül yönetimi tarafından tamamen kapatılmıştır. Dergi aynı zamanda sosyal demokrat görüşe sahip birçok akademisyenin 12 Eylül yönetimine karşı oluşturdukları bir muhalefet odağı olarak görülebilir. Bu çalışmada 12 Eylül Darbesi'yle başlayan dönemde Türkiye'nin hemen her alanda yaşadığı köklü değişiklikler Arayış dergisi üzerinden incelenmiştir. Bu bağlamda Türkiye'de liberal bir ekonomik düzenin tesis edilmesini amaçlayan 24 Ocak Kararlarının uygulanması ve yeni anayasa tartışmalarına dair değerlendirmelere yer verilmiştir. O dönemde Türk basını üzerindeki baskılar ile eğitim, kültür ve sanat alanlarında yaşanan gelişmeler ve o dönemde devam eden siyasal parti davalarına da yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler

Bülent Ecevit, Arayış Dergisi, 12 Eylül Darbesi, Basın, Türk Siyasal Hayatı

ABSTRACT

BAYAR, Ahmet. *Intellectual Opposition of Bülent Ecevit: The Journal Arayış*, Master's Thesis, Ankara, 2018.

Arayış was a periodical journal which was published with the effort of Bülent Ecevit, under the 12th September rule, when all political activities were banned. The first issue of the weekly journal was published on the 21st of February, 1981 and 54 issues were released in total. Ecevit revealed his opinions regarding political, economic and social struggles of Turkey in the leading articles. Ecevit's articles were banned by the 15th issue and the journal was completely closed down by the 12th September rule on the 2nd of March, 1982. Arayış could be regarded as an opposition focus against the 12th September rule, composed of a lot of academics who adopted social democrat view. This study aims to clarify the radical changes that Turkey went through in the period that started with 12th September in consideration of Arayış journal. In this sense, arguments regarding the implementation of 24th January Decisions which provided for a liberal economic order and the new constitution, as well as oppression on Turkish media, developments in education, culture and art, and cases against the political parties.

Keywords

Bülent Ecevit, Arayış Journal, 12th September Coup, Media, Turkish Political Life.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	iii
ETİK BEYAN.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	x
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: ARAYIŞ DERGİSİNİN DOĞUŞU.....	6
1.1. 12 Eylül Darbesi’ne Kadar Bülent Ecevit’in Siyasal Hayatı.....	6
1.2. 12 Eylül Darbesi ve Bülent Ecevit’in Durumu.....	9
1.3. Arayış Dergisinin Yayın Hayatına Başlaması.....	15
1.4. Arayış Dergisi Yazarları ve Değindikleri Konular.....	21
1.5. Askeri Yönetimin Dergiye Bakışı ve Derginin Kapatılması.....	25
1.6. Arayış Dergisinde Bülent Ecevit’in Yazıları.....	35
2. BÖLÜM: ARAYIŞ DERGİSİNDE EKONOMİ YAZILARI.....	57
2.1. Arayış Dergisinde Türkiye Ekonomi Politikası.....	57
2.2. Arayış Dergisinin Ekonomi Görüşü.....	66
2.3. Arayış Dergisinde İşçi Hakları Ve Sendika Konusu.....	69
2.4. Arayış Dergisinde Tarım Ekonomisi ve Politikaları Konusu.....	75
2.5. Arayış Dergisinde Enerji Ekonomisi ve Politikaları Konusu.....	82

3. BÖLÜM ARAYIŞ DERGİSİNDE SİYASAL VE TOPLUMSAL YAZILAR..89	
3.1. Arayış Dergisinde Güncel Siyaset ve Yeni Anayasa Tartışmaları...89	
3.2. Arayış Dergisinde Basın Özgürlüğü.....108	
3.3. Arayış Dergisinde Dış Politika.....113	
3.4. Arayış Dergisinde Siyasal Parti Davaları.....123	
3.5. Arayış Dergisinde Eğitim Konusu ve YÖK Yasası.....130	
3.6. Arayış Dergisinde Kültür- Sanat Yazıları.....143	
3.7. Arayış Dergisinde Spor Yazıları.....148	
SONUÇ.....151	
KAYNAKÇA.....157	
EK-1 52 Sayılı MGK Kararı.....171	
EK-2 Etik Kurul İzin Muafiyet Formu.....173	
EK-3 Tez Orijinallik Raporu.....174	

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AP	Adalet Partisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DB	Dünya Bankası
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
DİK	Devlet İstatistik Kurumu
DİSK	Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DSP	Demokratik Sol Parti
HSYK	Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
HP	Halkçı Parti
ICTFU	Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	Uluslararası Para Fonu
KİT	Kamu İktisadi Teşekkülleri
MB	Merkez Bankası
MBK	Milli Birlik Komitesi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MGK	Milli Güvenlik Konseyi
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi

MSP	Milli Selamet Partisi
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
OPEC	Petrol İhraç Eden Ülkeler Birliği
PASOK	Pan Helenik Sosyalist Partisi
SİSAV	Sosyal ve İktisadi Siyasal Araştırmalar Vakfı
SODEP	Sosyal Demokrasi Partisi
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TDK	Türk Dil Kurumu
TİKP	Türkiye İşçi Köylü Partisi
TÜRK-İŞ	Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TRT	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
YAZKO	Sınırlı Sorumlu Yazar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi
YHK	Yüksek Hakem Kurulu
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

GİRİŞ

Arayış dergisi Bülent Ecevit'in Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Başkanlığı görevinden çekildikten sonra kurmuş olduğu haftalık yayımlanan aktüel bir dergidir. *Arayış* dergisi aslında Ecevit'in 12 Eylül Darbesi'nden sonraki yönetime karşı duruş ve tavrının serüvenidir. Derginin neden ve hangi koşullar içinde yayımlandığı sorularına verilecek yanıtların ise 12 Eylül 1980 sonrası Ecevit'in durumunu ve dönemin koşullarını kapsadığı savunulabilir. *Arayış*, alanında uzman kişiler tarafından yazılmış yazılar ve yayın kurulunun imzasız yazılarının yoğunlukta olduğu bir dergidir. Bir yönüyle dergi, Ecevit'in 12 Eylül Darbesi'nden sonraki bir yıllık *siyasî* duruşunu ve yaşantısını izlememize olanak sağlarken diğer yönüyle 12 Eylül Darbesi'yle başlayan dönemde Türkiye'nin ekonomik, siyasal ve toplumsal alanlarda yaşadığı köklü değişim ve dönüşümlerin izlerinin sürülebileceği bir kaynak olarak da görülebilir. 12 Eylül döneminde sıkıyönetim yasaklarından bunalan basının daha çok magazine yöneldiği söylenebilir. "Nitekim o dönemde ülkenin siyasal, ekonomik ve sosyal gelişmeleri hakkında yazılar yazmak neredeyse imkânsızdır. Basın, benzer baskı dönemlerinde olduğu gibi çareyi hafiflemekte bulmuş, bu dönemde asparagas ve erotik ağırlıklı yeni bir basın oluşmuştur" (Birand vd., 1999: 216). Dolayısıyla dergiye yazılarıyla destek veren birçok akademisyen ve uzmanın kendi alanlarında Türkiye'nin sorunlarını ele aldıkları yazıların Türkiye'nin geçmiş ve güncel ekonomik, toplumsal ve siyasal meselelerinden dış politika, tarım, eğitim, kültür ve sanat konularına kadar çok geniş bir sahayı kapsaması o dönem için *Arayış* dergisini önemli bir kaynak konumuna getirmektedir.

Haftalık dergilerin yayınlandıkları zamanın güncel gelişmelerine yer vermemesinin güç olacağı açıktır. *Arayış* dergisine bakıldığında Türkiye'nin yapısal sorunlarının tartışıldığı çeşitli konulardaki yazıların yanında güncel gelişmelere yer ayrıldığı görülür. Derginin ilk sayılarında güncel gelişmelere yer verilirken, ilerleyen sayılarda bu gelişmelere ayrı bir bölüm ayrılmıştır.

Ecevit, Türkiye'nin çok önemli dönüşüm geçirdiği 12 Eylül döneminde CHP Genel Başkanlığı'ndan istifa ettikten sonra hem eski mesleği olan gazeteciliği icra etmek hem

de esas olarak bu sürece sessiz kalmamak için *Arayış* dergisini çıkarmıştır. Derginin ilk sayısı 21 Şubat 1981 tarihinde yayınlanmış ve bir yıl iki hafta süren yayın hayatında toplamda 54 sayı çıkarıldıktan sonra Milli Güvenlik Konseyi (MGK) tarafından yasaklanarak kapatılmıştır. Ecevit'in ismi derginin künyesinde yayın danışmanı ve başyazar olarak yer almış ve 15. sayıdan sonra MGK kararıyla yazı yazması engelleninceye kadar dergide yazılarını yayınlamıştır. Ecevit, MGK bildiriyle engellendikten sonra onun ismi derginin künyesinden çıkarılmış ve yazıları yayınlanmamıştır. Buna rağmen Ecevit'in dergi ile olan bağları ve yönlendirici etkisi devam etmiştir. Nitekim Ecevit bu dönemde cezaevinden dergiye çeşitli notlar göndermiştir (Akar ve Dündar, 2008: 509-612).

Ecevit'in aktif politikadan ayrıldığı dönemlerde gazetecilik faaliyeti yapması ilk kez *Arayış* dergisinde gerçekleşmiş bir durum değildir. “Ecevit, 12 Mart döneminde CHP Genel Sekreterliği görevinden istifa ettikten sonra *Özgür İnsan* isimli bir dergi çıkartır. Ecevit, kendisini CHP Genel Başkanlığına taşıyacak *siyasî* sürecin politik altyapısını 1 Haziran 1972 tarihinde yayın hayatına başlayan bu dergideki başyazılarıyla hazırlamıştır” (Özdemir, 2004: 26). CHP Genel Sekreterliği görevini bırakarak çıkardığı *Özgür İnsan* dergisinden sonra CHP Genel Başkanı ve daha sonra Başbakan olan Ecevit, *Arayış* dergisiyle başlayan 12 Eylül sonrasında ise Demokratik Sol Parti (DSP) hareketiyle politik yaşamını sürdürecektir. Derginin yayın hayatına başlamasıyla Ecevit, dergiye destek sağlayan kişilere üzerinde teşekkür metni bulunan kartlar göndermiştir. Bu teşekkür metni açık mavi zemin üzerinde beyaz bir güvercin bulunan karta yazılmıştır. Bu beyaz güvercin daha sonra kurulacak olan DSP'nin amblemi olacaktır (Doğan, 1985: 118).

12 Eylül Darbesi'nden sonra Ecevit'in eski mesleğine dönme düşüncesinin olduğu, bunun nasıl ve ne şekilde yapılabileceğine dair bir takım planlar yaptığı ve bunları *Arayış* dergisi ile hayata geçirdiği de söylenebilir.

Ecevit tarafından kurulmuş olan derginin kapatılmasından yıllar sonra “Arayış” isimli bir dergi tekrar yayınlanmaya başlamış ve bu derginin ilk sayısı 2017 yılı Mayıs ayında “*Karaoğlan'ın Arayış'ı 35 yıl aradan sonra yeniden can buldu*” cümlesinin yer aldığı kapakla çıkmıştır. 2017 yılında yayına başlayan “Arayış”ın künyesinde İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni olarak Mehmet Emin Altunes ismi, Sorumlu Yazı İşleri

Müdürü olarak ise Ahmet Yiğit ismi bulunmaktadır. Derginin yönetim yeri olarak Selçuklu/Konya’da bir adres yer almakta ve derginin aylık olarak çıkarılacağı bildirilmektedir (Arayış, 2017). Bu çalışmada incelenen *Arayış* dergisinin 2017 yılında aynı isimle çıkarılan dergi değil, 1981-1982 yılında bizzat Ecevit’in kurmuş olduğu dergi olduğunu vurgulamak gerekmektedir.

Bülent Ecevit’in siyasal yaşantısını konu edinen birçok kitap ve tez çalışmasında *Arayış* dergisinden bahsedilmiştir. Örneğin; Leyla Kahraman tarafından 2006 yılında hazırlanan “*Türkiye’de Devlet Adamlığı ve Politikacılık: Demirel, Ecevit ve Özal Örnekleri*” ve Kaan Gaytancıoğlu tarafından 2013 yılında hazırlanan “*Politik Liderlik ve Bir Politik Lider Olarak Bülent Ecevit*” başlıklı doktora çalışmalarında *Arayış*’a yer verilmiştir. Fakat örnekleri artırılabilir bu çalışmalarda *Arayış* dergisinden bir ya da iki paragrafta bahsedilmekte ve dergiyle ilgili ayrıntı izahat verilmemektedir. Oğuz Usluer tarafından 2016 yılında hazırlanan “*Arayış Dergisi Örneğinde Bülent Ecevit Gazeteciliği*” başlıklı yüksek lisans tezinde ise büyük oranda 12 Eylül döneminde basına yönelik baskılar ile Ecevit’in gazeteciliği ele alınarak onun *Arayış*’taki yazılarına odaklanılmıştır.

Ecevit’e ait veya dair anıların büyük bölümü de dâhil olmak üzere derginin kurulması ve yayınlanması sürecini açıklayan kaynaklar oldukça sınırlıdır. Örneğin; Mustafa Çolak’ın 2016 yılında yayınlanan “*Bülent Ecevit Karaoğlan*” isimli kitabı ile Rıdvan Akar ve Can Dündar’ın beraber hazırladıkları “*Karaoğlan*” kitabı da dergiye dair doyurucu bilgiler içermemektedir. Derginin kuruluşu ve yayın hayatına başlamasına dair bilgilerin kısıtlı olması bu çalışmaya da etki etmiştir. Nitekim çalışmanın birinci bölümünde aktarılmaya çalışılan, derginin kuruluş ve yayınlanmaya başlama süreci büyük oranda, bu alandaki bilgi kıtlığını bir nebze hafifleten iki kaynaktan faydalanılarak yazılmıştır. Bunlardan birisi gazeteci Veli Özdemir tarafından 2004 yılında yayınlanan “*12 Eylül Darbesi ve Özgürlüğün Bedeli Arayış*” başlıklı çalışmadır. Bu kitabında Özdemir, 12 Eylül dönemine, derginin kuruluşuna ve yazarlarına dair bilgiler vermiş ve Ecevit’in *Arayış* dergisinde yayınlanan yazılarının tamamını aktarmıştır. Doğrudan dergi ile ilgili yazılan diğer kitap ise derginin 5’inci sayısından itibaren sorumlu yazı işleri müdürlüğü görevini yürütmüş olan Nahit Duru’nun 2012 yılında yayınladığı “*Arayış*” başlıklı kitabıdır. Duru, bu kitabında dergiye katılma

süreciyle birlikte Ecevit'e ve kendisine yönelik açılan davaların arka planını açıklamıştır. Duru, *Arayış* yazarlarının ve Ecevit'in dergideki yazılarından kesitler aktarmış ve dergi ile ilgili olarak elinde bulunan dokümanlardan örnekler sunmuştur. Dergi ile ilgili doğrudan veya dolaylı çalışmaların varlığına rağmen derginin tamamını mercek altına alan bir çalışmanın bulunmadığı söylenebilir. Bu çalışmada, Türkiye'de 12 Eylül Darbesi'nden sonra siyasal, ekonomik ve toplumsal alanlarda büyük bir değişim yaşandığı düşüncesinden hareket edilmekte ve bu değişimin *Arayış* dergisinde nasıl aktarıldığına odaklanılmaktadır. *Arayış* dergisi, kurucusunun o dönemde eski bir siyasi parti lideri olması ve yazarlarının ise büyük oranda akademisyenlerden oluşması nedeniyle tercih edilmiştir.

Bu çalışmanın konusunu geçmişe yönelik kesitsel bir araştırma oluşturduğu için çalışmada nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın ana kaynağını *Arayış* dergisinin 54 sayısı oluşturmuştur. Bunun haricinde Ecevit hakkında yapılan çalışmalar ile 12 Eylül dönemini çeşitli açılardan inceleyen kaynaklardan da yararlanılmıştır.

Bu bilgilerden hareketle, üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde, 12 Eylül Darbesi'ne kadar olan dönemde Ecevit'in siyasal hayatına değinilmiş ve Ecevit'in 12 Eylül'e karşı takındığı tavır ortaya konulmuştur. Bu bölümde ayrıca, çalışmanın konusunu teşkil eden *Arayış* dergisinin kuruluş ve yayın hayatına başlama süreci aktarılmıştır. Dergi yazarları ve değindikleri konular açıklandıktan sonra ise askeri yönetimin *Arayış* dergisine karşı tutumu irdelenmiş ve bölümün sonunda derginin kapatılma süreci açıklanmıştır.

İkinci bölümde, Türkiye ekonomisine dair dergide yayınlanan yazılar değerlendirilmiştir. Çalışmanın bu bölümünün tamamen ekonomi yazılarına ayrılması, dergi içeriğindeki ağırlığın ekonomi konusunda olmasından kaynaklanmıştır. Nitekim bu bağlamda, Türk ekonomisinin geçmiş dönemlerdeki yapısına dair değerlendirmeler ile 24 Ocak Kararlarının uygulanmasına yönelik tepkiler dergide geniş yer tutmaktadır. Bu bölümde ayrı birer alt başlık olarak değerlendirilen işçi hakları ve sendika konusu ile tarım ve enerji ekonomisi, derginin hemen tüm sayılarında yer alan başlıklar olmuştur. Bu bölümde ayrıca derginin uygulanan ekonomi politikasına karşı savunduğu alternatif ekonomi politikası da aktarılmıştır.

Üçüncü ve son bölümde ise dönemin güncel siyasal gelişmeleri ve yeni anayasa tartışmalarının dergide nasıl ele alındığı incelenmiştir. Bunun yanında basın özgürlüğe getirilen kısıtlamalara karşı derginin aldığı tavır ile devam eden siyasal parti davaları aktarılmıştır. Türk eğitim sistemindeki gelişmeler ile özellikle Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) kurulmasına yönelik tepkilere de geniş yer verilmiş son olarak bu bölümde derginin kültür, sanat ve spor alanlarındaki gündemi açıklanmıştır.

Tezin sonuç bölümünde ise çalışmanın bütününe kapsayacak şekilde genel bir değerlendirme yapılmıştır. *Arayış* dergisinin 12 Eylül Darbesi ile başlayan dönemde Türkiye'nin yaşadığı değişim ve dönüşüme dair tanıklığı tartışılmış ve derginin bir kaynak olarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Son olarak Ecevit'in *Arayış* dergisinde savunduğu görüşlerin, 1980 sonrasında devam eden politik yaşamında değişip değişmediğine temas edilmiştir. Buradan hareketle çalışmanın, dönemin sosyal, ekonomik ve politik durumlarını değerlendiren analizleriyle ilgili literatüre katkı yaptığı söylenebilir.

1. ARAYIŞ DERGİSİNİN DOĞUŞU

1.1. 12 EYLÜL DARBESİ'NE KADAR BÜLENT ECEVİT'İN SİYASAL HAYATI

Mustafa Bülent, 28 Mayıs 1925'te İstanbul'da Fatma Nazlı hanım ile Dr. Mehmet Fahri Bey'in tek çocukları olarak dünyaya gelir (Sağlamer, 1974: 48). 1934 yılında soyadı kanunu çıkarılınca Mehmet Fahri Bey Kastamonu'da görev yaptığı yıllarda çok beğendiği Ecevit yöresini soyadı olarak alır (Akar ve Dündar, 2008: 21). 1943-1950 yılları arasında CHP Kastamonu milletvekilliği yapacak olan babası Prof. Dr. Fahri Bey'in politikaya olan ilgisi ve annesi Nazlı Hanım'ın ressam sanatçı kişiliğinin, Ecevit'in çocukluk yıllarından iyi yetişmesinde etkili olduğu söylenebilir. İlk ve ortaokulu Ankara'da tamamladıktan sonra lise öğrenimi için Robert Kolej'e başlayan Ecevit, 1944 yılında buradan mezun olduktan sonra Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde işe başlayıp daha sonra Londra Basın Ataşeliği'nde kâtipliğe atanır. Ankara'da çalıştığı dönemde Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümüne de devam eden Ecevit, üniversite eğitimini tamamlayamamıştır. Londra'ya gitmeden önce Robert Kolej'de tanıştığı Rahşan Aral ile 1946 yılında evlenmiştir (Koloğlu, 2001: 66).

1950 yılında CHP'nin iktidarı kaybetmesinden sonra Türkiye'ye dönen Ecevit, CHP'nin yayın organı olan *Ulus* gazetesinde çeviriler, sanat eleştirileri ve fıkralar yayınladı. *Ulus* gazetesi 1952 yılında kapatılınca, *Yeni Ulus* ve *Halkçı* gazetelerinde yazılarını sürdürdü. 1955 yılında üç aylığına Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) gitti ve orada bir gazetede çalıştı. 1957 yılında ikinci kez ABD'ye giden Ecevit, sekiz ay boyunca Harvard Üniversitesi'nde Ortadoğu Tarihi ve Sosyal Psikoloji dersleri almış ve aynı yıl CHP Ankara Milletvekili olarak parlamentoya girmiştir (Çağla, 1993: 78). Kayalı'ya (2014: 36) göre; CHP'nin Demokrat Parti'nin tahakkümüne karşı mücadele ettiği bu dönemde aktif siyasete girmesi Ecevit'in düşüncesinin merkezinde demokrasi sorunun oluşmasında önemli rol oynamıştır. Ülkede demokrasinin tıkanıklığı üzerine gerçekleştiğini düşündüğü 27 Mayıs Darbesi'ni bu yüzden Ecevit olumlu karşılamıştır. 1961-1965 yılları arasında İsmet İnönü'nün değişik kombinasyonlarla kurduğu

hükümetlerin tamamında Ecevit, çalışma bakanı olarak kabinede yer almıştır (Çağla, 1993: 78). Uzun süren bu bakanlık döneminde işçi ve işveren çevrelerinde tanınırlığı artan Ecevit, parti içerisinde de üst düzey görevler üstlenmeye başlamıştır. 1966 yılında İnönü'nün liderliğindeki CHP'de genel sekreterlik görevine gelmiştir. "O dönemde solun yükselişe geçmesi ve 1965 seçimlerinde Türkiye İşçi Partisi'nin parlamentoya girmesiyle, aşırı sol siyasetle CHP arasındaki mesafeyi belirlemek için 'ortanın solu' doktrinini benimsemiştir. 1960'lı yıllarda *Ortanın Solu, Atatürk ve Devrimcilik* ile *Bu Düzen Değişmeli* isimli kitaplarını yayınlamıştır. 1971 Muhtırası'na, İnönü'den farklı tepki gösteren Ecevit, genel sekreterlik görevinden istifa etmiş fakat parti içerisinde etkinliğini sürdürmüştür. Parti Meclisinin kendisini desteklemesi ve baskılar sonucu İnönü'nün genel başkanlıktan istifa etmesi sonrasında 14 Mayıs 1972 tarihinde CHP Genel Başkanlığı'na seçilmiştir" (Bozarlan, 2009: 458). Ecevit'in partiyi düşünsel boyutlarda değiştirme çabalarının genel başkan olduktan sonra hızlanmış olduğu görülmektedir. 1975-1977 yılları arasında ana muhalefet görevi üstlenen CHP'nin parti programı yenilenmiş ve CHP, sosyal demokrat partilerin uluslararası örgütü olan Sosyalist Enternasyonal'e üye olmuştur (Çağla, 1993: 79). Ecevit, CHP lideri olarak 12 Eylül 1980 Darbesi'ne kadar birçok kez başbakanlık ve ana muhalefet liderliği yapmıştır.

1973 genel seçimlerinden CHP, 1946 yılından beri ilk kez birinci parti olarak çıkmış fakat tek başına iktidara gelememiş ve Milli Selamet Partisi (MSP) ile koalisyon hükümeti kurmuştur. Uzun ömürlü olmayan bu hükümet döneminde Kıbrıs Harekâtı yapılmış ve *Kıbrıs Fatih*i olarak popülaritesi artan Ecevit, tek başına iktidara gelebilmek için erken seçime gitmek üzere istifa etmiştir. Fakat erken seçim kararının parlamentodan çıkmaması üzerine Süleyman Demirel liderliğinde kurulacak olan *Milliyetçi Cephe* hükümetlerinin önü açılmıştır. Türkiye'de 1970'li yılların ortasından itibaren artan ekonomik sorunlara çözüm getirilememesi ve buna siyasal ve toplumsal krizlerin de eşlik etmesi *askerî* bir müdahaleye ve sivil rejime ara verilmesine neden olmuştur (Keyder, 2006: 323).

1977 genel seçimlerinde de CHP birinci parti olarak çıkmayı başarmış fakat iktidar için gerekli salt çoğunluğa ulaşamamıştır. Bu nedenle Türkiye, 12 Eylül Darbesi'ne kadar çeşitli koalisyon hükümetleri ile yönetilmiştir (Zürcher, 2000: 381).

Türkiye’de 1983 yılına kadar devam eden üçüncü *askerî* idare döneminin (Kaynar, 2017: 303) başlangıcı olan 12 Eylül Darbesi’ne neden olan etmenler ise Zürcher’e (2000: 390) göre; ülke genelinde artan asayiş sorunları, Kürt ayrılıkçılığı, siyasal ve ekonomik düzendeki sorunlar olmuştur. Ecevit, 1979 yılının Ekim ayında yapılan kısmi senato seçimlerinde Adalet Partisi’nin (AP) birinci çıkmasıyla halkın CHP’ye olan desteğinin azaldığını görerek görevine devam edebilecekken hükümetten çekilmiş bunun üzerine Demirel, azınlık hükümeti kurarak tekrar yönetime geçmiştir (Ahmad, 1996: 452). 12 Eylül Darbesi’yle siyasal faaliyetlerin durdurulması ile *siyasî* yasağa tabi tutulan liderlerden biri olan Ecevit, siyasal kısıtlamalar kaldırılana kadar *Arayış* dergisinin yayınlanması başta olmak üzere çeşitli faaliyetlerde bulunmuş ve DSP lideri olarak aktif siyasete başladıktan sonra da 2000’li yıllara kadar Türkiye’nin siyasal hayatında etkinliğini sürdürmüştür.

Ülkenin hızla *askerî* bir müdahaleye doğru gittiğinin Ecevit tarafından bilindiği onun 12 Eylül Darbesi’nden 6 gün önce İstanbul’da Petrol İş Sendikası Genel Kurulu’nda yaptığı konuşmada görülebilir. Bu konuşmasında Ecevit Türkiye’deki siyaseti futbol maçına benzetmekte ve siyasal partilerin sahada oyuncu, halkın ise seyirci olduğu fakat demokrasinin böyle geçerlilik kazanamayacağını belirterek: “...siyasetin böyle sanıldığı, böyle uygulandığı bir ülkede siyaset, giderek çirkin ve anlamsız bir oyuna dönüşür. Tıpkı Türkiye’de olduğu gibi. Sonunda korkarım ki, biri çıkar düdüğü çalar. ‘Oyun bitti, herkes evine’ der ve bir anlamsız oyuna dönüşen demokrasi de böylece sona erer” demiştir (Duru, 2012: 19). Bu konuşmasında da görüleceği gibi siyasetinin odağına demokrasi fikrini yerleştiren Ecevit, 12 Eylül’e karşı demokrasi mücadelesi vermiş ve bunu toplum ile temas ederek sürdürmeye çalışmıştır.

1.2. 12 EYLÜL DARBESİ VE ECEVİT'İN DURUMU

12 Eylül 1980 Darbesi'nin hemen öncesinde Süleyman Demirel Başbakanlığında azınlık hükümeti olan AP hükümeti iktidar ve Bülent Ecevit'in Genel Başkanlığındaki CHP ise Ana Muhalefet Partisi konumundadır. 12 Eylül günü sabaha karşı yönetime el koyan Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK), meclis ve hükümeti feshetmiş ve oluşturdukları MGK ile yasama ve yürütme faaliyetlerini kendi uhdelere almışlardır. 12 Eylül cuntasının ilk icraatları tüm ülkede sıkıyönetim ilan edilmesi, ülke genelinde tüm siyasal faaliyetlerin yasaklanması ve birçok *siyasî* lider ile parlamenterin gözetim altına alınması veya tutuklanması olmuştur.

12 Eylül'de sabahın erken saatlerinde bir tebliğ alan Ecevit, ordunun ülke yönetimine el koyduğunu resmen öğrenmiştir. Bu açıklama, Emekli Orgeneral ve CHP'den İçişleri Bakanlığı da yapmış İrfan Özyaydın tarafından Ecevit'e getirilmiştir. Bu tebligatla Ecevit gözetim altına alınan *siyasî* liderlerden biri olmuş ve eşiyile beraber mecburi ikamete tabi tutulacağı adrese götürülmek üzere Ankara dışına çıkarılmıştır. Yaklaşık bir ay sonra Gelibolu Hamzakoy'da *askerî* dinlenme tesislerinde gözetim altında tutulan Ecevit ve Demirel 10 Ekim 1980'de Ankara'ya getirilmiştir (Özdemir, 2004: 17). Ankara'ya getirildikleri zaman liderlere havaalanında bir tebligat imzalatılarak evlerine dönmelerine müsaade edilmiştir. Altında MGK genel sekreterinin imzası bulunan bu tebligat liderlerin uymaları gereken koşulları içermektedir. Liderlere imzalatılan bu tebliğ aşağıdaki cümlelerden oluşmuştur:

Bay Bülent Ecevit

1. Silahlı Kuvvetlerce, belli bir yerde güvence altında bulundurulmanız sona ermiştir.
2. İkametgâhınızda da gerekli koruma ve emniyet tedbirleri 12 Eylül'den evvel olduğu gibi alınacaktır.
3. Siyasi faaliyetler yasaklanmış olduğundan;
  - A. Siyasi amaçlı ve yönlendirici faaliyetlerde bulunmayacak ve beyanat vermeyecek
  - B. Evinizde bu amaca yönelik toplantı tertip etmeyecek,
  - C. Bu amaçla toplantılara katılmayacak,
  - D. Şehir içinde lehte ve aleyhte toplantı ve gösterilere neden olabilecek faaliyetlerde bulunmayacak,
  - E. Bunların haricinde normal ziyaretlerinizi yapabilecek ve makul ölçüler içinde ziyaretçi kabul edebileceksiniz.
4. Ankara dışı, yurtiçi seyahatlerinizi güvenlik önlemleri için sıkıyönetim komutanına bildiriniz.
5. Yeni yönetimin bugüne kadar yayımlanmış olduğu karar ve bildirimlerdeki esaslara uymanızı ve yeni yönetimin politikasını ve icraatını etkileyecek her türlü davranış beyandan sakınmanızı önemle rica ederim (Özdemir, 2004: 19).

Yukarıdaki bildiride görüldüğü gibi liderlerden uymaları beklenen kurallar katı sınırlarla belirtilmiş ve *siyasî* liderlerin sessizce bir köşeye çekilip olan bitene müdahale etmeden tepkisiz kalmaları talep edilmiştir. Ecevit Ankara'ya dönüşünde kendisine imzalatılan bu tebligatı şöyle değerlendirmektedir:

Etimesgut'a ayak basar basmaz, bize havaalanında bir tebligat yapıldı. Özgürlüklerimizi sınırlayan bir tebligat yazmamız, çizmemiz, toplantı yapmamız, hatta belli bir sayının üstünde ziyaretçi kabul etmemiz yasaklanmıştı. Daha Hamzakoy'dayken bize bu tür yasaklara uyarsak serbest kalacağımız söylenmiş, ama ben de Sayın Süleyman Demirel'de reddetmiştik (Özdemir, 2004: 20).

Ecevit'in bu sınırlamalara uymayacağı ilerleyen günlerde ortaya çıkacak ve *Arayış* dergisinin yayınlanması, Ecevit'in kısıtlanmadığını gösterecektir. Ecevit'in Hamzakoy'da gözaltındayken böyle bir ortamda demokrasinin yeniden işlerlik kazanması için neler yapabileceğini düşünmeye başladığı söylenebilir. O dönemde *Cumhuriyet* Gazetesi Ankara temsilcisi olan Hasan Cemal'in günlüğüne düştüğü notta Demirel ve Ecevit'in Hamzakoy'dan telefon diplomasisi yürüttüğü ve telefonda politika yaptığı yorumu yapılmıştır. Özellikle Ecevit'in telefonda konuştuğu kişilere uyarı ve telkinlerini ilettiğini savunan Cemal, verdiği dipnotta ise telefonların yetkililer tarafından banda alınıp MGK'ya gönderildiğini ve bunun liderlerce de bilindiğini, Ecevit'in bilerek mesajlarını telefonda ilettiğini belirtmiştir (Cemal, 2012: 56).

Hamzakoy'dayken *siyasî* faaliyetlerin durdurulması kararıyla nasıl başa çıkacağını düşünen Ecevit'in, Ankara'ya dönüşünde bireysel olarak da kısıtlamalara tabi tutulması sebebiyle iyice zor durumda kaldığı söylenebilir. Kendisine yönelik kısıtlamaların CHP Genel Başkanı sıfatını taşımasından kaynaklandığını düşünen Ecevit, kendine alan açmak için bu görevden istifa etmeyi düşünmüştür. Nitekim bir müddet sonra havaalanında kendisine imzalatılan bildiriye, o bildirideki kısıtlamalara uyacağı için değil yalnızca tebligatı aldığına dair imzaladığını söyleyecektir (Arayış, 1981/9: 13). Bu mantıkla hareket ettiğinde Ecevit, genel başkanlığı bıraktığı takdirde bu kısıtlamaların kendisine karşı uygulanamayacağı sonucuna varmıştır. Ecevit'in Arcayürek'e söylediği şu sözler de bunu doğrular niteliktedir: “Oysa genel başkan kaldığım sürece benim konuşmam, yazmam yasaktı. Ama genel başkanlık sıfatım üstümden kalktığı takdirde herhangi bir vatandaş ne kadar yazıp konuşuyorsa, ben de kendi anlayışına göre o kadar yazıp konuşabilirdim” (Arcayürek, 1986: 85).

Yukarıda değinildiği üzere liderlere bireysel olarak getirilen kısıtlamalardan kurtulmak ve kendi düşüncelerini rahatça açıklayabilmek istemesinin yanı sıra CHP içerisindeki bazı üst düzey yöneticilerin cuntayla uyumlu bir çizgiyi takip etmek istemeleri yüzünden ortaya çıkan parti içi huzursuzlukların da istifa kararında etkili olduğu söylenebilir. Hamzakoy'dan Ankara'ya döndükten sonra genel sekreteri Mustafa Üstündağ ile yaptığı bir görüşmede arkadaşlarının 12 Eylül'e karşı koymayı düşündükleri tavrı dinleyen Ecevit, 12 Eylül'e karşı oluşturacağı kendi stratejisine dair önemli bir dönemece de girmiştir. Üstündağ'ın arkadaşlar dediği esasında CHP'nin mevcut üst düzey yöneticilerinin çoğunun düşünceleri ise Ecevit'e şu sözlerle aktarılmıştır:

Efendim, siz yokken, biz şöyle bir değerlendirme yaptık, önce şuna baktık ve karar verirken İsmet Paşadan yararlanalım dedik. 12 Mart'a İsmet Paşa nasıl bir tepki göstermiş? İsmet Paşa'nın o tarihte yaptığı konuşmaları taradık. Bu konuşmaların birinde İsmet Paşa aynen şöyle diyor: 'Askerler ancak başarılı olursa kışlaya dönerler, buna çok dikkat etmek gerek, yani onların başarılı olmalarına ve kendilerini başarılı hissetmelerine.' Bu sözden bizim anladığımız, askerleri sıkıntıya sokmamak gerek, dönüş yollarını açık tutmak gerek. Ne kadar kısa sürede başarılı olduklarına güvenirlerse, o kadar kısa süre içinde kışlarına dönerler. Bu görüşten hareket ederek üç maddelik bir strateji geliştirdik. Bir: 12 Eylül kaçınılmazdı. İki: Türk ordusu Güney Amerika ordusu değildir, geleneği vardır, geleneğinde demokrasi vardır. Geçmişteki müdahalelerine baktığımızda hep sözünde durmuş ve kışlasına dönmüştür. Üç: bunlardan hareketle biz parti olarak askerlere yardımcı olmaya çalışmalıyız. Sayın Genel Başkanım, bu nedenle 12 Mart'a gösterilen tepkiler 12 Eylül harekâtından sonra geçerli olmayabilir bunun için de dikkatli olmak zorundayız (Doğan, 1985: 68-69).

12 Eylül Darbesi'nin Türkiye'de demokrasiyi askıya almasına karşı tepkisel bir tavırdan yana olan Ecevit, arkadaşlarının çoğunun *askerî* yönetimi zora sokacak tavırlardan uzak durulması düşüncesiyle zıt düştüğünü görmüştür. Nitekim daha önce 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra Nihat Erim Başbakanlığında kurulan partiler üstü hükümete CHP'nin bakan vermesini protesto etmek için Ecevit'in CHP Genel Sekreterliği görevinden istifa ettiği bilinmektedir. O dönemki CHP Genel Başkanı İsmet İnönü ile 12 Mart'a karşı tepkisi farklı olan Ecevit, 12 Eylül Darbesi'nin 1971 Muhtırası'ndan daha ağır olduğunu savunmuş ve arkadaşlarının mevcut *askerî* yönetimle ılımlı ilişkiler geliştirilmesi fikrini kabul etmeyerek 12 Eylül Darbesi'ne karşı da demokrasi mücadelesi verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Ecevit, tıpkı 12 Mart'ta olduğu gibi 12 Eylül sonrasında da hangi koşulda olursa olsun düşüncelerini, tavrını özgürlüğünden ödün vermeden, olduğu gibi ifade etmekte kararlı durmuş ve *Arayış* dergisi başta olmak üzere çeşitli girişimlerle görüş ve düşüncelerini

açıklama yoluna gitmiştir. Ecevit'in istifa etmesinde etkili olan önemli bir başka husus ise 12 Eylül yönetiminin *siyasî* faaliyetlerin serbest bırakılmasından sonra eski parti liderlerinin genel başkan olarak görevlerine devam edemeyeceğini açıklamasıdır. Bu durumun ortaya çıkması ise dönemin MGK Genel Sekreteri Haydar Saltık'ın 28 Ekim 1980 günü yabancı basın mensuplarının sorularına verdiği bir yanıtla ortaya çıkmıştır. Bu basın toplantısında, bir gazetecinin *siyasî* faaliyetlerin serbest bırakılması sonrası liderlerin durumunun ne olacağına dair sorusunu Saltık şöyle cevaplamıştır:

Tabii vatandaşlar gibi onların gelecek yaşamları için bir sorun yok. Siyasi mütareke devam ederken siyasi demeç vermeyeceklerini sanıyorum. Ama sonra siyasi faaliyetler serbest bırakılınca, tabii onlar veya bazıları siyasi hayatlarına devam edecekler. Bay Demirel, Bay Ecevit ve Bay x arasında bir fark yok. Bu milletin birer ferdi olarak... Siyasi faaliyetlerin serbest bırakılmasından sonra onların dönmesinde güçlük görmüyorum. Siyasi faaliyetler serbest bırakılınca herkes istediği gibi siyasi faaliyette bulunmakta serbest olacak...(Özdemir, 2004: 20).

Orgeneral Saltık'ın bu cevabı gazetelere manşet olmuş ve *siyasî* yasaklar son bulunca liderlerin göreve dönebilecekleri yazılmıştır. Fakat bu haberin gazetelerde yayınlamasından sonra MGK Genel Sekreterliği yeni bir bildiri yayınlarak bu konuyu netleştirmiştir. MGK bildirisinde özetle şu hususların altı çizilmiştir:

28 Ekim 1980 tarihinde MGK Genel Sekreteri Orgeneral Haydar Saltık'ın yabancı basın mensuplarıyla yaptığı toplantıda, bazı sorulara verdiği cevaplar, basının bir kısmında Bay Demirel ve Bay Ecevit'in yasaklamalar kalktığında siyasi hayata yeniden parti lideri olarak dönebilecekleri izlenimini vermeye yol açacak manşet ve ibarelerin yer almasına sebep olmuştur. Bu toplantıda siyasi faaliyetler serbest bırakıldığında Bay Demirel ve Bay Ecevit'in diğer vatandaşlar gibi siyasi faaliyetlerini sürdürebilecekleri açıklanmış, ancak herhangi bir partinin lideri olacaklarına dair bir beyanda bulunulmamıştır. 12 Eylül harekâtını gerektiren olaylar arasında, siyasal partilerin demokratik kurallara uygun olarak işlemlerine imkân verecek yolların tıkanmış olması önemli sebeplerden birini teşkil eder... Partiler kanunu yeniden düzenlenirken, liderlerin sultasına yol açmayacak şekilde demokratik güvencelerin getirilmesi görüşünden hareketle siyasi parti liderlerinin belirli sürelerden daha fazla hizmet etmelerini önleyecek esaslar düşünülmektedir (Özdemir, 2004: 22).

Ecevit, birçok engellerle kuşatıldığı bu süreçte CHP liderliğinden ayrıldığı takdirde daha iyi mücadele edeceğini düşünmüş ve 12 Eylül'e karşı daha bağımsız bir cepheden tavır almanın kolay olacağını hesap ederek görevden çekilme ve yola bu şekilde devam etme kararı almıştır. İstifasıyla ilgili daha sonra Arcayürek'in sorduğu bir soruya verdiği cevapta birçok nedeni de özetlemiştir. Ecevit, MGK Genel Sekreteri tarafından verilen demeci referans göstererek, "Siyasal faaliyete izin verildikten sonra başta gelen partilerin son dönem genel başkanlarının bu göreve devam etmelerine izin verilmeyecekti. Şimdi ben, siyaset serbest bırakıldığı zaman genel başkanlık yapmama

izin verilmeyeceğini bile bile, o günü beklemeyi gereksiz buldum” demiş ve şöyle devam etmiştir: “Belli ki, ben siyasal faaliyete izin verildiğinde genel başkanlık görevini yapamayacağım, bu yasaklanacak. O halde?” diyerek istifa kararını o süreçte kaçınılmaz olduğunu ima ederek sözlerini şu ifadelerle bitirmiştir:

...CHP'liler şimdiden bunun sorumluluğunu idrak ederek genel başkanlık konusunu düşünmeye başlasınlar. Bu birinci yargım. İkincisi, hiçbir yetkisi olmayan, parti merkezine gidemeyen, teşkilatı ile temas kuramayan, açıklama yapamayan bir genel başkan olarak sorumluluklarımı taşımaya devam edemezdim kanımca. Üçüncüsü, olup bitenler karşısında sessiz kalamazdım (Arcayürek, 1986: 85).

Ecevit'in olup bitenler karşısında sessiz ve kayıtsız kalmamasını sağlayan ve kısa sürede olsa düşünce ve yorumlarını kamuoyuna sunduğu zemin olan *Arayış* dergisi işte böyle bir sürecin içerisinde var olmuştur.

CHP'nin üst düzey yöneticilerinin Ecevit'in genel başkanlıktan istifa edeceğini tahmin etmedikleri bir zamanda Ecevit, 30 Ekim 1980 tarihinde her normal vatandaş gibi hayatını sürdürmek ve hukukun kendisine tanıdığı bireysel hakları daha rahat kullanmak için genel başkanlıktan istifa ettiğini açıklamıştır.

Ecevit'in 30 Ekim'de kamuoyuna açıkladığı istifa metni şu cümlelerden oluşmuştur:

Bugün Cumhuriyet Halk Partisi genel başkanlığından ayrılmış bulunuyorum. Zorunlu olacağı anlaşılan bu ayrılışı şimdi gerçekleştirmekte yarar gördüm.

Bu dönemde, tüm parti çalışmaları yasaklandığı gibi, genel başkanlık görevinin gereklerini yerine getirebilmem de olanaksızdı. O nedenle, genel başkanlığı bırakmam, partide bir yönetim sorunu yaratmayacaktır. Parti çalışmalarına izin verilip kurultay toplanıncaya kadar geçecek süreyi, üyelerimizin, yeni genel başkan seçimi üzerinde düşünerek değerlendirmeleri de böylece kolaylaşacaktır.

Cumhuriyet Halk Partisi, gücünü kişilerden değil, kurucu üyesi yüce önder Atatürk'ün ilkelerinden ve kendini hizmete adanmış halkından alır. Cumhuriyet Halk Partisi genel başkanlığından ayrıldıktan sonra da, Atatürk ilkeleri ışığında, cumhuriyetin sürekliliği ve demokrasinin kökleşmesi için, ömrüm boyunca çalışmayı görevlerin en değerlisi sayacağım.

Genel başkanlıktan ayrılırken, Atatürk'ün emanetinin bilincine varmış tüm Cumhuriyet Halk Partili arkadaşlarıma, düşünceleriyle ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yıllarca kendilerini temsil onurunu bana vermiş bulunan Ankara ve Zonguldaklı hemşehrilerime şükranlarımı sunarım.

Düşünce ve parti ayrımı gözetmeksizin büyük Türk ulusuna barış ve özgürlük içinde mutluluklar, esenlikler, başarılar dilerim (Özdemir, 2004: 22).

Ecevit'in istifa mektubunu yayınlamak için MGK'dan izin bekleyen Anadolu Ajansı beklediği izni alamamış ve Özdemir'in (2004: 23) aktardığına göre istifa metnine yayın

yasağı konduğu MGK adına bir general tarafından telefonla Ecevit'e bildirilmiştir. Ecevit, arayan generalin istifa metninde geçen "...Cumhuriyet Halk Partisi, gücünü kişilerden değil, kurucu üyesi yüce önder Atatürk'ün ilkelerinden ve kendini hizmete adanmış halkından alır" cümlesiyle başlayan bölümün çıkarılmasıyla yayınlanabileceği teklifini kabul etmemiş ve istifa kararına tümüyle yasak getirilmiştir. Duru'nun (2012: 39) aktardığına göre ise Ecevit'in istifa bildirisini *Hürriyet* ve *Milliyet* gazetelerinin Kıbrıs baskılarında ve ilk taşra baskılarında yayınlanmış, Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana şehir baskılarında ise hiç yer almamıştır. Ancak, yabancı haber ajanslarına yasak işlememiş ve Ecevit'in istifası yabancı ajanslar tarafından dünyaya duyurulmuştur. *BBC*, Ecevit'in CHP genel başkanlığından istifa açıklamasını tüm haber bültenlerinde yayınlamıştır. Ecevit'in kendi deyişiyle 'herhangi bir vatandaşın sahip olduğu yazma ve konuşma hürriyetine' istifa ederek kavuşmasıyla bunu gerçekleştirmek için bir yayın organı kurmaya yönelik çalışmalarının hızlandığı söylenebilir. Ecevit'in bu süreçte bir dergiden önce gazete çıkarmayı düşündüğü yönünde bilgiler de vardır. 1981 yılı Aralık ayında yapılan bir görüşmede Ecevit, Hasan Cemal'e : "Önce bir gazete projesi olduğunu fakat bunun çok para gerektirdiğini, bunun yerine daha çok araştırmaya ağırlık veren, Türkiye'nin sorunları ile çözümlerini araştıran bir dergi çıkarma niyetinde olduğunu söylemiştir (Ergül, 1995: 78). Ecevit'in gazete veya dergi projesi için görüştüğü başka bir kişi ise Aydın Doğan olmuştur.

Hamzakoy'dan döndüğü günlerde Aydın Doğan'la görüşen Ecevit'e Doğan, *Milliyet* gazetesinde günlük yazılar yazmayı teklif etmiştir. Fakat bu teklifi kabul etmeyen Ecevit, bir dergi çıkarma niyetinde olduğunu söyleyince Doğan, dergiyi destekleyeceğini ifade etmiştir (Çetingüleç, 2018: 159). Aydın Doğan'ın fiili desteği derginin 13. sayısına kadar *Milliyet* matbaasında basılmasını sağlamış fakat 13. sayıdan sonra dergi başka bir matbaada basılmak durumunda kalmıştır. Dergi çıkarma fikrinin netleşmesiyle beraber Ecevit, ismini *Arayış* olarak belirlediği dergiye destek vereceğini düşündüğü kişilerle görüşmelere başlamıştır. Bu süreci Arcayürek'in (1986: 115) sorusuna verdiği cevapta Ecevit, şöyle açıklamıştır:

12 Eylül döneminde de mücadelemi sürdürebilmek için genel başkanlıktan ayrılıp 'Arayış' dergisini çıkarma hazırlıklarına girdiğim haftalarda, Ankara'da, İstanbul'da ve İzmir'de, en az 150 üniversite öğretim üyesiyle, geceli gündüzlü toplantılar yaptım. Amacım, yalnız onları etkin bir demokrasi mücadelesinin içine çekmek değil, aynı zamanda, Türkiye'nin sağlıklı bir geleceğe yönelebilmesi için gerekli araştırmaları da ortaklaşa yapmalarını

sağlamaktı ve geleceğe yönelik arayış ve araştırmalarda, uzmanlarla, okumuş-yazmışlarla, halkı kaynaştırmaktı.

Arayış'a aydınların desteğini sağlamak için Ecevit'in yaptığı çalışmalar için Veli Özdemir (2004: 26) şu ifadeleri kullanmıştır:

...Ecevit bu süreçte 600'e yakın aydın ve akademisyene mektuplar yazarak dergi çıkarma düşüncesini anlatmış bu aydınlarla Ankara, İstanbul ve İzmir'de birçok toplantı yapmıştır. Bu 600 kişiden ancak 150 civarında kişi Ecevit'in davetine karşılık vermiş ve bunların çoğu da dergi yayın hayatına başlayınca Ecevit'le yollarını ayırarak desteklerini geri çekmiştir.

Özdemir'in bu konudaki iddialarını destekler nitelikli bir yorum Cemal'in günlüklerinde ki şu ifadelerde de görülmektedir:

...Ecevit Arayış dergisine pek istediği gibi kadro toplayamıyor. Katkıda bulunmalarını istediği bazı profesörlerden olumsuz yanıt almış durumda. Çevresine topladığı dar bir akademisyen kadrosuyla haftalık bir dergide, geçmişe bulaşmadan, güncelden hareket ederek geleceğe ışık tutabilmek kolay olmayacak. Hele akademik kariyerden gelenlerden kimi zaman görülen ilkesel çitkırıldımliklar, alınganlıklar buna eklenirse işinin zor olduğu daha da belirginleşir (Cemal, 2012: 168-169).

Cemal'in de belirttiği güçlülere rağmen dergi yayın hayatı boyunca farklı alandan birçok uzman ve araştırmacının yazılarını yayınlamıştır. Ecevit'in partiden istifa ettikten sonra gazeteciliğe döndüğü *Arayış* dergisinden ayrı, bir vakıf kurma girişimi de vardır. Kurucuları arasında hiçbir politikacının olmadığı *Ulusal Gelişme ve Eğitim Vakfı* 1981 yılının Aralık ayında kurulmuştur. Doğan'ın (1985: 115) vakıf senedinden aktardığına göre vakfın amacı şöyle ifade edilmiştir: "Vakıf geliştirmekte olan ülkemizin ekonomik, toplumsal, kültürel ve tarım sorunları üzerinde araştırma ve çalışmalar yapıp, sorunların ülke bütünlüğü içinde çözümünü ilgili öneriler hazırlayarak, çözümüne yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur." Vakıf 1982 Mart ayında mahkeme kararıyla kapatılmış ve bu süreçte Ecevit'in öncülüğünde kurulan kuruluşlardan sadece *Arayış* dergisi varlığını sürdürmüştür.

1.3. ARAYIŞ DERGISİNİN YAYIN HAYATINA BAŞLAMASI

Arayış dergisi için bir şirket kurulmuş ve Ankara'da kurulan bu şirketin tek amacı ise *Arayış* dergisini yayınlamak olmuştur. "*Arayış* Yayıncılık ve Matbaacılık Anonim Şirketi" 6 Şubat 1981 tarihinde tescil edilmiş ve *Ticaret* gazetesinde şirket sözleşmesi

yayımlanmıştır.” Kurucu ortakları arasında Necdet Onur, Selahattin Kaynar, Mehmet Erdül, Macit Naci Kaymaçioğlu ve Enver Turgut Karabeyoğlu isimlerinin bulunduğu şirket 1 milyon liralık sermaye ile kurulmuştur. Şirketin amacı ise; “Yerli ve yabancı her türlü dergi, gazete, kitap ve benzeri yayınlar yapmak, bunları satmak, satışına aracılık etmek, ihraç etmek. Her türlü ilan ve reklamcılık işleriyle uğraşmak ve bu amaçlara yönelik örgütleri, kuruluşları oluşturmak” (Özdemir, 2004: 33-34) olarak belirlenmiştir. Ecevit’in yakın çevresinin kurucusu olduğu şirketin fiili yönetim kurulu başkanı ise dergi kapatılana kadar Ecevit olmuştur.

Arayış dergisinin muhtelif sayılarında yayın politikası ve ilkeleri birçok kez yazılmıştır. Derginin amacının ne olduğu ise ilk sayısında ünlü alman şair Goethe’nin *Buldum dediğin zaman her şey bitmiştir* sözüyle başlayan yazıda şu cümlelerle özetlenmiştir:

Dünya bir çağ değişiminin sancıları içinde... Sorunların niteliği de boyutları da sürekli değiştikçe, bilinen çözümler, yerleşik kurumlar, kurulu düzenler gitgide yetersiz ya da geçersiz kalıyor.(...) Her değişim yeni arayışlar gerektir. Her yanıt yeni sorular getirir ardından... Her çözüm yeni sorunlar doğurur. Her “buluş” yeni arayışlara yol açar.... Dünya bunalımından en çok etkilenen, üstelik kendi ağır sorunları da dünya bunalımının getirdiği sorunlara eklenen Türkiye’imizde, bilinçli bir ARAYIŞ, her zamankinden daha ivedi ve güncel bir gereksinme şimdi... Türkiye’de böyle bir ARAYIŞ’ı verimli kılabilmek için büyük bir olanak var: Cumhuriyetin hemen her alanda yetiştirdiği, bilgili ve yetenekli çok sayıda uzman.... Halkla da devlet yönetimiyle de uzmanlar arasında yeterli, verimli ve düzenli bir işbirliği ve etkileşim kurulamamış. O yüzden her uzman, ister istemez, elindeki bilim ışığını, sorunların ancak bir boyutuna tutabilmiş çoğu kez... Oysa sorunlar çok boyutlu ve karmaşık... Hiçbir uzmanlık dalı bu sorunlardan hiçbirine tek başına yeterli çözümler öneremez artık... Onun için, Dergimizde, birçok alandan birçok değerli uzmanı bir araya getirdik. Kiminin imzalı yazılarıyla, ama daha çoğunun da, ortak çalışma ürünü olacağı için imzasız, yazılarıyla güçlendirmeye çalışacağız ARAYIŞ’ımızı... Değişik uzmanlık dallarının birbirini bütünlemesiyle yaklaşacağız karmaşık yapıli sorunlara... Gazetecilik işlevini, o uzman gruplarıyla halkımızın ve sorunlarımızın aracısı kılmağa uğraşacağız. Uzmanlardan, bilim adamlarından, böyle bir yaklaşım içinde ve en geniş ölçüde yararlanırken, halkın da sesine ve katkısına açacağız Dergimizi... Haftalık bir dergi, kuşkusuz, güncel gelişmeleri izlemek zorundadır. Ama biz güncel gelişmeleri izlerken, bunların seline kapılmaksızın, temel sorunlarımıza çözümler arayacağız... Geçmişe değil geleceğe dönük olacaktır ARAYIŞ’ımız... Geçmişin tartışmalarını kavgalarını canlandırmaksızın, geçmişin yaralarını deşmeksizin, geçmişten ışık ve ders almağa çalışacağız ancak... Kavga dergisi değil, BARIŞ DERGİSİ olacaktır “ARAYIŞ”... En karmaşık veya bilimsel konuları bile, herkesin anlayacağı yalın bir dille açıklamaya özen göstereceğiz. Uzmanlarımız yalnız bildiklerini halka aktarmağa değil, halktan da öğrenmeye çalışacaklardır bu Dergi aracılığıyla... Her sorun, özde, insanın ve halkın sorunudur. Düşüncedeki düğümler çözülüp bilimin ışığında konular aydınlandıkça, halk, kendi sorunlarını en gerçekçi biçimde değerlendirebilenin de, o sorunlara en geçerli çözümleri getirebilenin de kendisi olduğunu görecektir (Arayış, 1981/1: 3).

Arayış dergisinin *kavga değil barış dergisi* olacağı sözü birçok sayıda tekrarlanmış ve derginin geçmişin acılarını deşmekten çok geleceğe yönelik görüş ve önerilere ağırlık vereceği vurgulanmıştır. Derginin yayınlanması ulusal ve yabancı basın organları

tarafından haber yapılmıştır. Derginin 21 Şubat 1981 tarihinde yayımlanan ilk sayısında *Arayış için Dünya basını ne dedi?* başlığıyla yayınlanan yazıda ABD’de yayınlanan *The New York Times* gazetesinde *Arayış* dergisi hakkında yazılan bir değerlendirmenin Türkçe çevirisi verilmiştir (Arayış, 1981/1: 21).

Arayış’ın ikinci sayısında *Arayış için Türk Basını ne dedi?* başlığında çeşitli ulusal gazete ve haber ajanslarında *Arayış*’ın yayınlanmasının nasıl haber yapıldığı aktarılmıştır. Bu yazıya göre derginin çıkmasını haber yapan yayın organları şu şekildedir:

Yeni Asır, Son Havadis, Milliyet ve Tercüman gazeteleri, *Ulusal Basın Ajansı, Anka Ajansı* ve *Yankı* dergisi. Bu haber organlarında genel olarak derginin Ecevit’in girişimi olduğundan ve derginin hedeflediği yayın politikasından bahsedilmiştir (Arayış, 1981/2: 32).

Derginin yayınlanacağı haberinin yer aldığı ilk basın organı Özdemir’in aktardığına göre o dönemde yayınlanan *Yankı* dergisidir. *Yankı* dergisinin 22 Aralık 1980 tarihli sayısında *Arayış*’ın yayınlanacağı haberi *Arayış’ın Arayacakları Belli Oldu* başlığıyla şöyle ifade edilmiştir:

...değişik alanlarda yetişmiş aydınlar ve uzmanlar arasında ARAYIŞ dergisi çevresinde bir araya gelecek geniş bir topluluk oluşuyor. Kişisel siyasi amaç gütmeksizin, Türkiye’nin sorunlarına, özgürlükçü demokrasi kuralları ve sosyal adalet içinde çözüm aramak istediklerini ifade ediyorlar.... ARAYIŞ’la ilgisini sürdürürken Ecevit, parti üyeliğinin ve geçmişte kalan siyasi görevlerinin dergiyi etkilememesini, derginin de partiyi bağlamasını önlemeye özen gösterecek (Yankı, 1980/508: 18).

Bu yazının devamında CHP üyesi olan Ali Topuz’un *Arayış* dergisi ile CHP arasındaki ilişkiye dair görüşlerine de yer verilmiş ve Topuz’un şu ifadelerine yer verilmiştir:

...dergi için seçilen ad ARAYIŞ olduğuna göre, ortaya koyacağı görüşler ve tartışmaya açacağı öneriler ile derginin yeni bir düşünce doğrultusu ve program oluşturulmasını amaçladığı izlenimi verilmektedir. Buna rağmen, derginin içeriği, CHP’nin programına ve düşünce doğrultusuna uygun bir nitelik taşısa bile, zihinlerde dergi ile CHP arasında bir bağ kurulmamalıdır. CHP’nin tarihinden gelen büyük manevi ağırlığının, bu derginin arkasında bulunduğu sanılmamalıdır (Yankı, 1980/508: 18).

İlk sayısı 21 Şubat 1981 tarihinde yayımlanan *Arayış* dergisinin kapağının üst kısmında kalın punto ve büyük harflerle dergi ismi ve hemen altında 21 Şubat 1981, Sayı 1, Fiyatı 30 TL ve Haftalık Dergi ifadeleri yer almaktadır. Dergi 20x27 cm boyutundadır. Derginin tüm sayılarında fotoğraf, resim, tablo gibi görsel öğeler, reklamlar bulunmakta

ve dergi sadece yazılardan oluşmamaktadır. İlk sayıda dergi isminin altında Ecevit'in ilk sayı için yazdığı yazının başlığı olan *Atatürk'ün Emaneti ve Gençlik* cümlesi Atatürk'ün bir resmiyle yer almaktadır. Bu kısmın altında ise kapak sonuna kadar dergi içerisinde yer alan dört farklı yazı ile ilgili görsel üzerinde yazı başlıklarına yer verilmektedir. Kapak sayfasının arkasında bir çiftlik reklamı tam sayfa yer alırken sonraki sayfada ise Yazı İşleri'nden bölüm başlığıyla *Neyi, Niçin, Nasıl Arayış* başlıklı dergiyi tanıtan yazı vardır. Sonraki sayfa *Derginin İçinden* başlığıyla, dergide yer alan tüm yazıların başlıkları ve sayfa numaraları verilmektedir. Bu sayfada aynı zamanda derginin künyesi ve abone koşulları sol sütunda verilmektedir. Derginin Künyesi ise ilk sayıda şöyle ifade edilmiştir:

Yayın Danışmanı: Bülent Ecevit, Sorumlu Yazı Müdürü: Necdet Onur. Adres: Reşit Galip Caddesi no:94 Gaziosmanpaşa Ankara, Posta kutusu: 75, Küçükesat Ankara. Telefon: 28 44 74 – 26 00 56 Telex: 43 179 RUNO-TR, Pikaj ve Montaj: *Arayış* Teknik Servisi, Dizgi ve Baskı: Milliyet Gazetecilik A.Ş. tesisleri Ankara, İmtiyaz Sahibi: *Arayış* Yayıncılık ve Matbaacılık adına: Necdet Onur.

Derginin yıllık ya da altı aylık olarak yapılabilen abonelik koşulları ise ilk sayıda, “Yurtiçi: Yıllık 1.500 TL, 6 Aylık 750 TL. Yurt Dışı: F. Almanya, Hollanda, Belçika, Avusturya, İsviçre, İngiltere, Fransa, Suriye, Suudi Arabistan, Libya, Lübnan, Kuveyt, İran, Mısır, Cezayir, Irak 104 DM ya da 60 USA Dolar, Birleşik Amerika ve Avustralya 70 USA Dolar ya da 130 DM. (Altı aylık abone, yıllık abone bedelinin yarısıdır.) Abone bedelinin PTT ile ya da Ziraat Bankası Gaziosmanpaşa Ankara Şubesi'ndeki, 1200 numaralı hesaba yatırılarak, abone fişi ile birlikte banka dekontunun, PK-75 Küçükesat – Ankara adresine gönderilmesi rica olunur” biçimindedir.

Derginin gelirlerini oluşturan reklam ücretleri ise ilk sayıda şu şekildedir: Dört renkli kapak: 55 bin TL, Kapak içleri tek renk: 35 bin TL, İç sayfalar renkli: 40 bin TL, Öteki sayfalar tek renk: 20 bin TL. *Arayış* dergisinin 4 Nisan 1981 tarihinde yayınlanan 7. sayısında *Televizyon ve Denetim* başlığıyla Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'nun (TRT) reklam politikası eleştirilmiş ve akabinde *Arayış* dergisinin reklam politikasını açıklayıcı şu cümlelere yer verilmiştir:

... ARAYIŞ, yayın ilkeleriyle bağdaşmayan, örneğin halk tasarruflarını üretken yatırımlar yerine faize yatırmayı özendiren ya da halkı sağlıksız biçimde yönlendiren reklamları kabul

etmiyor. Bunları olabildiğince ayıklamağa çalışıyor. Nitekim geçenlerde bir banker ilanı ısrarla ve çekici koşullarla dergimizde yayınlatılmak istendiği halde, kabul etmedik... (Arayış, 1981/7: 2).

Yayın hayatına başladığında derginin her hafta cumartesi günleri satışa sunulması planlanmış ve dergini 1 ila 45. nüshaları arasındaki sayıları Cumartesi günleri yayımlanmıştır. 45. sayıdan sonra ise yayın gününde değişikliğine gidilerek dergi Pazartesi günleri çıkarılmaya başlanmıştır. Yayın günündeki bu değişiklik 45. sayıda okurlara duyurulmuş ve “bayilerin bir kısmının dergiyi Cumartesi günü alıp Pazartesi günü iade etmeye başlamasının önene geçmek” için bu kararı aldıkları belirtilmiştir. Dergi bu sayıdan sonra 54. sayıya kadar Pazartesi günleri yayınlanmıştır.

Derginin tirajı ilk sayıda yüz binin üzerindedir. Derginin ikinci sayısında *Yazı İşleri'nden* başlıklı bölümde bu konuda şu ifadeler yer almaktadır:

...ilk sayıyı dağıtım şirketinden gelen istek üzerine 100 bin planlamıştık ve 64 sayfalık ARAYIŞ 21 Şubat Cumartesi sabahı Türkiye’de 102 bin adet olarak satışa sunuldu. Mektup, telefon ve telgrafla yapılan başvurulardan, ilk sayısı yüz binin üstünde basılan ARAYIŞ’ın birçok yerde, satışa sunulduktan hemen sonra tükendiğini öğrendik. Okurlarımızın bu ilgisine teşekkür ederiz. İkinci sayımızdan itibaren, Dergimizi, her yere, yeterli sayıda ulaştırabilmek için çalışıyoruz (Arayış, 1981/2: 2).

Derginin tirajı hakkında 12. sayıda da bilgi verilmiş ve her geçen gün derginin ilgi ile izlenip okunduğuna dair yorum yapılarak o hafta derginin 90 bin adet olarak basıldığı açıklanmıştır (Arayış, 1981/12: 3).

Derginin 5’inci sayısındaki künyesinde İmtiyaz Sahibi ve Yazı İşleri Müdürlüğünde değişiklik yapılmış ve İmtiyaz Sahipliğine Ecevit’in özel kalem müdürü Mehmet Erdül, Yazı İşleri Müdürlüğüne ise Osman Nahit Duru gelmiştir. Gazeteciliğe *Ulus* gazetesinde başlayan ve o zamana kadar birçok dergide de çalışan Duru, o tarihte spor toto teşkilat müdür yardımcılığı görevinde olduğunu, Necdet Onur’un istifasıyla boşalan *Arayış*’ın Yazı işleri müdürlüğü görevine eski Gençlik ve Spor Bakanı Yüksel Çamkur’un Ecevit’e önermesiyle kendisinin geldiğini belirtmiştir. Duru, Necdet Onur’un neden istifa ettiğine dair de Ecevit’e “Rahşan hanımın her şeye karışmasından dolayı ayrıldıklarını duyduğunu, bu koşullarda kim gelirse gelsin, dergide çalışmanın gerçekten güç olacağını” söylediğini belirtmiştir (Duru, 2012: 43).

Derginin ilk sayısı 64 sayfa olarak yayınlanırken 2 ila 13. sayıları arasındaki nüshaları ise 48 sayfa olarak çıkartılmıştır. Derginin 13 ila 54. sayıları arasındaki nüshalar ise 32

sayfa olarak yayınlanmıştır. Derginin sayfa sayısındaki ilk azalış, yani neden 64 sayfadan 48 sayfaya indirildiğine dair bir bilgi olmamakla beraber derginin 13. sayıdan itibaren 32 sayfa olarak yayınlanmasının nedeni matbaa değişikliğidir. Milliyet matbaasının işlerinin çokluğu nedeniyle *Arayış* dergisini bundan sonra basamayacağını bildirdiği ve Ankara'daki diğer matbaaların teknik zorlukları nedeniyle 48 sayfalık dergiyi zamanında basma olanağı olmadığı okurlara aktarılmıştır (Arayış, 1981/13: 2).

Arayış'ın Milliyet matbaasında basılmasının aslında askerlerin Aydın Doğan'a yaptıkları baskı nedeniyle engellendiği bilinmektedir. Milliyet matbaasıyla *Arayış*'ın yollarını ayırması üzerine borç alacak tutarının hesaplanması için *Arayış* ekibiyle *Milliyet* Gazetesi ekibinin İstanbul'da yaptığı bir toplantıda Aydın Doğan, kendisine yapılan baskıyı Ecevit'e anlatmıştır. Buna göre Aydın Doğan bir süre önce Ankara Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral Recep Ergun'un daveti üzerine Ankara'ya gitmiş ve komutanla aralarında şöyle bir diyalog yaşanmıştır. Komutanın, *Arayış*'ı neden çıkarıyorsun? Sorusuna Doğan, derginin Bülent Ecevit'e ait olduğunu ve kendilerinin sadece basım-dağıtım işlerini yaptıklarını söyleyerek karşılık vermiş; Komutanın “Biz bilmiyor muyuz ne olduğunu; madem öyle sen de artık basma, hatta kapat,” demesi üzerine ise kendisinin olmayan bir dergiyi kapatamayacağını belirterek Doğan, “Ben yapamam, istiyorsanız siz kapatın” karşılığını vermiştir. Komutanın, “Bizim kapatmamız dış dünyaca hoş karşılanmaz” demesi üzerine Aydın Doğan derginin artık kendi matbaasında basılmayacağı sözünü vererek oradan ayrılmış ve durumu Ecevit'e aktarmıştır (Duru, 2012: 172).

Arayış'ın 14. sayısındaki künyesinde derginin basıldığı yer olarak *Daily News Matbaacılık ve Gazetecilik A.Ş.* bilgisi yer almaktadır. Dergi 19. sayısına kadar *Daily News* matbaasında basılırken 20. sayısından 50. sayıya kadar ise *EM-AŞ* matbaasında basılmıştır. Derginin yayın hayatı boyunca en fazla kullandığı matbaa olan EM-AŞ matbaasıyla yollarını ayırmak zorunda kalması ise o dönemde kayıtlara EM-AŞ davası olarak geçen bir dava nedeniyle gerçekleşmiştir. *Arayış* dergisinin bu matbaada basılmamasını sağlayan dava, Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)'e bağlı Genel-İş Sendikası'nın matbaası olarak faaliyet gösteren EM-AŞ ile ilgili Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 2 Numaralı Askeri Mahkemesi'nde yürütülen davadır. Özdemir'in (2004: 115-115) davanın iddianamesinden aktardığı bilgilere göre iddia

“Anonim şirket şeklinde matbaa kurarak, bu matbaanın sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye, *iktisadî* ve temel nizamları devirmeye matuf harekette bulunur şekilde yönetilmesi ve burada bilerek çalışma” şeklindedir. Dava devam ederken 12 Eylül cuntasının 1981 yılı sonunda matbaaya kayyum atamasıyla matbaada yönetim değişikliği olmuş ve kayyumun ilk işi ise *Arayış*'ın bu matbaadaki basımını durdurmak olmuştur. EM-AŞ'ın yeni Yönetim Kurulu'nun aldığı karar *Arayış*'a tebliğ edilmiş ve derginin son 4 sayısı tekrar Daily News matbaasında basılmıştır.

1.4. ARAYIŞ DERGİSİ YAZARLARI VE DEĞİNDİKLERİ KONULAR

Arayış dergisinin tüm sayılarına bakıldığında, Ecevit hariç olmak üzere toplamda 90 kişinin imzalı yazısının yayınlandığı görülür. Bu 90 yazardan 39'unun derginin yalnızca tek sayısında imzalı yazıları yayınlanmıştır. Bu isimler arasından Necdet Onur, derginin ilk beş sayısında Yazı İşleri Müdürlüğü görevi yapmıştır. Murat Yetkin ise o dönemde ODTÜ'de öğrenciyken gazeteci olmak amacıyla dergiye gelmiş ve tek bir yazı yayınlamasına rağmen Duru'ya (2012: 163) göre derginin yazı kurulu için faydalı çalışmalar yapmıştır.

Dergide tek yazısı yayınlanan yazarlar şu isimlerdir: Münci Kapani, Bedia Akarsu, Hakkı Bilgehan, Doğu Ergil, Emin Özdemir, Özcan Atalay, Betül Çotuksöken, Mehmet Turhan, Timur Karaçay, Hüsnü Cila, A. Sudi Bülbül, Selçuk Yaşar, Engin Ünsal, Ayşegül Neftçi Atasoyu, Lütfi Bilgen, Hayran Çelem, Nesrin Kaplan, Ayhan Başaran, Sedat Akman, Ayşe Eren, Kamil A. Ateş, Şerafettin Uzuner, Yağmur Atsız, Fadıl Kocagöz, Hakan Derman, Kenan Akçay, Bülent Tanla, Teoman Ergül, Ahmet Gemalmaz, Ahmet Maruf Buzcugil, Murat Yetkin, Semih Gemalmaz, M. Tahir Hatipoğlu, Lale Erdoğan, Necdet Onur, Kamil Eryazar, Hilmi Ziya Postacı, Ahmet Kocaman ve Mehmet Erdemir.

Bu isimler dışındaki 32 yazarın ise beş veya daha az sayıda yazısı yayınlanmıştır. Burada yazarlar arasında beş ve beşten az yazısı yayınlananlar ayrımı yapılmasında

etkili olan düşünce, bu isimlerin derginin 2, 3, 4 veya 5 sayısında yazılarının çıkmış olmasıdır. Bu ayırım yapılarak yazarların dergiye düzenli bir katkısının olmadığını vurgulanmak istenmiştir. Bu isimler ise şu şekilde sıralanabilir:

Alpaslan Işıklı, Şerafettin Turan, Kamile İmer, Rebiî Tınmaz, Hicri Fişek, Nazan ve Mazhar İpşirlioğlu, Özcan Köknel, Akşit Göktürk, Rıdvan Ege, Necmettin Erkan, Engin Ünsal, Ural Sözen, Metin Kazancı, Yalçın Memlük, Yahya Kemal Kaya, Ahmet Kocaman, Osman Nuri Koçtürk, Recai Kocaman, Nuri İyem, Şahin Mengü, Hüseyin Işık, Önder Aker, Gündüz Vassaf, Muharrem Varol, İsmail Aşıkoğlu, Yücel Özkök, Ahmet Kahraman, Bülent Erdemoğlu, Yunus Göztoklusı, Tuğrul Altunkal ve Ufuk Buzcugil.

Askeri yönetim tarafından kapatılana kadar *Arayış* dergisinde hiçbir isimin düzenli olarak yazılarının yayınlanmadığı görülür. Bunun sebeplerinden biri derginin sosyal demokrat düşünceye sahip kişilerin bulunduğu bir yayın olması nedeniyle sürekli yeni isimlerin destek sağlamasıdır. Fakat bu durum tersten de yorumlanabilir. Yani dergiye yazılarıyla destek sağlayan kişilerin desteklerini zamanla geri çekmelerinin de yayın hayatı boyunca dergide sabit isimlerin olmamasına etki ettiği söylenebilir. Fakat dergide bazı isimlerin ele aldıkları konularda birçok yazısının yayımlandığı görülür.

Dergide ele aldığı konu ile özdeşleşen isimlerin fazla olmadığı görülür. Bu yazarlara bakıldığında ise, Faruk Güvenç, Tahsin Yücel, Necdet Sümer ve Özcan Yurdalan isimlerinin çoğunlukla dergide kültür-sanat yazılarını yazdıkları, Oruç Aruoba ve Zeynep Aruoba'nın felsefe konusunu işledikleri ve Ertuğrul Özkök'ün ise televizyon ve basın konusunda yazılar yazdığı görülür. Ecevit'in yazılarının yasaklanmasından sonra dergideki *Başyazı* yerine konulan *Haftanın Yazısı* bölümü de Özdemir'in (2004: 112) aktardığına göre, Ertuğrul Özkök tarafından kaleme alınmıştır. Necla Arat'ın toplumsal ve felsefi konularda Rıza Sümer'in spor konusunda, Şükrü S. Gürel ve özellikle Haluk Gerger'in ise dış politika konusunda dergi kadrosunda oldukları görülür. *Arayış*'taki sağlık yazılarında ise çoğunlukta Turhan Temuçin imzası görülürken Anayasa Mahkemesi Emekli Üyesi Ahmet Erdoğan ise hukuk yazılarını kaleme almıştır.

Mustafa Özcan Ültanır ismi dergide enerji politikaları ve ekonomisi, Burhanettin Ahipaşaoğlu ise tarım politikaları konularındaki yazıların çoğunda imza sahibidir.

Ahipaşaoğlu, kaleme aldığı 24 Ocak Kararları ve Tarım başlıklı yazıda *Arayış* dergisinin yazar kadrosuna yönelik o dönemdeki bakış açısına dair görüşünü şu ifadelerle açıklamıştır:

...Arayış'ın hemen her sayısında, gerçek yurtsever ve Atatürkçüler bu olumsuz ve sorumsuz gidişin durdurulmasını içtenlikle önermişler ve çıkış yollarını da göstermişlerdir. neriler doğrultusunda doğruları aramak yerine ARAYIş'ta kimler yazıyor arayışına girerek, çok haksız yalan ve yanlış yorum ve suçlamalarla ad ve adreslerini, gerçek kişiliklerini saklayarak, çeşitli makamlara jurnalde bulunanlar, bu son derece olumsuz sonuçlar karşısında, en azından dn olmasa bile bugün vicdanlarında kendilerini mahkum ederek utanç duyuyor olmaladırlar (Ahipaşağlu, 1982/51: 9).

Jülide Gülizar kadın ve gençlik konularında derginin 33. sayısından itibaren yazılar yayınlarken, Fikret Otyam ise derginin 28. sayısından itibaren Antalya Gazipaşa'dan çeşitli anı ve görüşlerini içeren yazılar kaleme almıştır.

Derginin şirket ortakları arasında bulunan Mehmet Erdl'n ise sendika, ekonomi ve tarih konularında toplamda 13 yazısı yayınlanmıştır. Ayrıca Erdl, derginin İzmir bölge sorumlusu olarak görev yapmış ve derginin 47. sayısından itibaren sorumlu yazı işleri müdürlüğü görevini yerine getirmiştir. İzmir bölge sorumlusuyken İkinici İzmir İktisat Kongresi'ni dergi adına takip etmiş ve kongredeki gelişmelere dair yazılar yazmıştır.

Baki zilhan derginin son sayılarında devam eden *siyasî* davaları ele alan yazılar yayınlamıştır. Duru'nun (2012: 152) aktardığına göre TRT'de çalışan zilhan, 12 Eylül Darbesi'nden sonra hazırladığı *Anarşi ve Terör* isimli belgesel nedeniyle işten atılmış ve o dönemde derginin bazı çalışanları ayrıldığı için kendisine iş teklifi yapılmıştır. Ecevit, zilhan'ın TRT'den atıldığı için yönetimin dikkatini çektiğini düşünerek dikkatli olunması gerektiği uyarısında bulunarak zilhan'ın dergide işe başlamasını kabul etmiştir.

Arayış'ta yazıların yanında çeşitli görüşme ve mülakatlarda yayınlanmıştır. Dergideki *İçimizden Birileri* bölümünde çeşitli toplumsal kesimlerle yapılan söyleşilerin yanında birtakım sanatçı, akademisyen ve yazarlarla yapılan görüşmeler de yayınlanmıştır. Sendika konusu işlenirken *Arayış*'ı ziyaret eden yabancı sendikacılarla yapılan söyleşilere değinilmiştir Bunun yanında dergide yayınlanan söyleşiler, bunların yapıldığı kişiler ve konu başlıkları şu şekilde özetlenebilir.

Münci Kapani ile İnsan Hakları ve Uluslar arası Af Örgütü konusunda, Uğur Mumcu ile Mumcu'nun *Silah Kaçakçılığı ve Terör* isimli kitabıyla ilgi görüşme yayınlanmıştır. Enis Batur'un *Tahta Troya* isimli kitabıyla ilgili bu yazarla yapılan mülakat yayınlanmıştır. YÖK tasarısının ele alındığı bir toplantıda ise akademisyenler, Koral Göymen, Tuncer Bulutay, Nurkut İnan, Korkut Boratav ve Emre Kongar ile yapılan görüşmeye dergide yer verilmiştir. Yeni Anayasa konusunda ise akademisyenler Cahit Talas ve Bahri Savcı ile birlikte yapılan mülakat ve TMMOB Başkanı ve Barolar Birliği Başkanı ile ayrı yapılan görüşmeler yayınlanmıştır. Akademisyenler Şanal Görgün ile ekonomi, Metin Günday ile Danıştay yasası ve Hasan Bıyıklı ile hukuk içeriğinde yapılan görüşmeler yayınlanmıştır. Ankara'daki sanat galeri yöneticileriyle ve Ressamlar Hale Sontaş ve Tuncay Betil ile yapılan söyleşiler ise dergide sanat konusunda yayınlanan söyleşilerdir. Ankara Kolejliler Spor Kulübü Başkanı ile yapılan mülakat ise spor konusunda yayınlanan görüşme olmuştur.

Arayış'ın yazar kadrosunun büyük çoğunluğunu akademisyenlerin oluşturduğu görülür. Buradan hareketle Ecevit'in dergiyi kurmaktaki amaçlarından biri olan aydınların halk ile bütünleştirilmesi fikrinin hayata geçirildiği söylenebilir. Ayrıca dergi yazarları içinde aktif politika yapmış kişilerin olmaması da yine Ecevit'in hedeflediği siyaset dışı bir organizasyon olarak derginin faaliyet gösterdiğini kanıtlamaktadır. Ecevit dışında *Arayış*'ta o döneme kadar aktif politika içerisinde bulunmuş hiçbir yazar bulunmamaktadır. Dergide ki yazarların sosyal demokrat çizgiyi benimsemiş aydınlar olarak Ecevit'e destek sağladığı görülür bunun yanında 12 Eylül döneminden sonra DSP lideri olarak aktif siyasete devam eden Ecevit'in yanında politika yapan *Arayış* yazarları olduğu da söylenebilir. Nitekim dergide dış politika konusunda yazılar yayınlayan Şükrü Sina Gürel, Ecevit'in son Başbakanlığı sırasında Dışişleri Bakanı olarak görev yapmıştır.¹

¹ Sayın Şükrü Sina Gürel'in Özgeçmişi, Mfa.gov.tr, < http://www.mfa.gov.tr/sayin-sukru-sina-gurel_in-ozgecmisi-_temmuz-2002_.tr.mfa > Temmuz 2002.

1.5. ASKERİ YÖNETİMİN DERĞİYE BAKIŞI VE DERĐİNİN KAPATILMASI

Arayış dergisi yayınlanmaya başlayınca mevcut yönetiminin bu durumu hoş karşılamayacağını kestirmenin o dönemde kimse için güç olmadığı savunulabilir. Nitekim Cemal'in (2012: 129) aktardığına göre; Ecevit'in *Arayış* isimli bir dergi çıkaracağı haberini alan MGK üyesi bir General, "Hâlâ neyi arıyormuş?" diyerek tepkisini göstermiştir. Ecevit'in herhangi bir mahkeme kararıyla ya da MGK bildiriyle yeniden kısıtlanmadığı sürece önünde dergi çıkarmak yahut yazılarını yayınlamak konularında *hukukî* bir engel bulunmamaktaydı. Fakat Ecevit'in o dönemde fikirlerini açıklaması cunta tarafından açık bir muhalefet olarak görülmüş ve Ecevit'in 12 Eylül Darbesi'ne karşı durarak mevcut yönetimin işini zorlaştırdığı yönünde yorumlar yapılmıştır.

Cuntanın lideri ve Devlet Başkanı olan Kenan Evren'in *Arayış* dergisi hakkında düşünceleri 2 Nisan 1981 tarihinde İhsan Sabri Çağlayangil'le aralarında geçen şu diyalogda açıkça görülmektedir. Çağlayangil, Demirel'in herhangi bir *siyasî* faaliyet içinde olmadığını anlattıktan sonra Evren'e hitapla: "Ecevit göz önünde koca büro açtı. Harıl harıl *siyasî* yazılar yazıyor. Onu *siyasî* faaliyet saymıyorsunuz. Hiç ses çıkarmıyorsunuz. Aslında o dergi işi göstermelidir. O matbaa Ecevit hesabına işleyen bir Halk Partisi merkezinden başka şey değildir" demiştir. Evren ise buna: "Onları da biliyoruz. Arkadaşlar da bunun üzerinde durdular. Kapatılması veya Ecevit'in yazmaktan menedilmesi konuşuldu. Ben durumu incelettiriyorum. Derginin tirajı muntazaman düşüyor. Ecevit kendi kendini bitirecektir. Arkadaşlara bırakın yazsın, nasıl olsa bir hata yapacak, bir gaf yapacaktır. Kendi kaderini kendisi örecek. Bekleyelim, dedim" karşılığını vermiştir. Çağlayangil: "Niye müsamaha ediyorsunuz?" diyerek devam etmiş, Evren ise "Efendim, parası yetmiyormuş. Geçim sıkıntısı varmış. O dergiden de para alıyormuş dediler. Parası yoksa dergide yine görev alır. Mesul müdür olur, çalışır, yazı yazması şart mı? Ama yazıyor işte. Kendi kendisini ele verecektir" demiştir (Doğan, 1985: 114).

12 Eylül yönetiminin dergiyi daha çıkmadan engellememesinin nedenlerinden biri Evren'in takındığı yukarıda belirtilen bekle-gör yaklaşımıdır. Derginin çıkarılmasının

engellenmemesinde, yeni yönetimin baskı ve sansür uygulamalarıyla gündeme gelmekten duydukları kaygının yanında, Ecevit'in 12 Eylül'den sonra yerli ve özellikle yabancı basının yakın takibi altında olmasının etkili olduğu ileri sürülebilir. Ecevit'in kısa süre önce CHP Genel Başkanlığından istifa ederek basının ilgisini toplamış olduğu ve istifa kararından sonra nasıl bir yol izleyeceğinin uyandırdığı merak da hesaba katıldığında, cuntanın dergiyi daha çıkmadan engellediğinde, yabancı basının bunu yeni yönetimin imajını zedeleyecek şekilde kullanabileceğinden duyduğu endişeler daha iyi anlaşılabilir.

Dergi yayınlanmaya başladıktan sonra ilk sayısında yüz bini aşan satış rakamıyla kamuoyunda ilgi çekmiş ve Türk basınında haftalık dergiler içinde önemli bir konumda olmuştur. Fakat *Arayış*, mevcut yönetimdeki hem hükümetin hem de MGK'nın tepkisini daha yayın hayatının başında Ecevit'in dergisi olmakla çekmiştir. Fakat derginin sorumlu yazı işleri müdürü Nahit Duru'ya dönemin Başbakanı Bülent Ulusu'nun söylediği şu sözler o dönem için sivil yöneticilerden ziyade askerlerin dergiden rahatsızlık duyduklarını göstermektedir:

Sayın Duru bu dönemde yapılan her şeyin doğru olduğunu tabii ki söyleyemem. Yazdıklarımızın büyük bir bölümüne katılmadığımı da... Ancak, Çankaya sizden de *Arayış*'tan da rahatsız. Haksız muhalefet yaptığımız inancındalar. Muhalefeti hafifletirseniz sizin için iyi olur... Hükümetimizle ilgili eleştirilerinizi de gözden geçirirseniz seviniriz. Ben kişisel olarak şikâyetçi değilim... Ancak, MGK, bu konuda rahatsızlığımı sık sık dile getiriyor... *Arayış*'ı siz kapatmazsanız, sizi kapatabilirler; dergiyi kapatmak istemiyorlar. Bir süre daha bekleyecekler... Sonrasını bilemem...

Yapılan bu görüşmede başbakan ayrıca, aktardığı sözlerin kendisinin değil MGK'nın düşünceleri olduğunu belirtmiş, yapılan bazı icraatlardan kendisi ve arkadaşlarının da rahatsız olduğunu dile getirerek hükümetten istifa etmeyi bile düşündüklerini söylemiş fakat kendileri gidince daha radikal bir hükümet kurulabileceği ihtimaliyle istifa etmediklerini açıklamıştır (Duru, 2012: 188).

Nahit Duru'nun Ankara Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral Recep Ergun ile yaptıkları görüşmede geçen şu diyaloglar ise askerlerin dergiye karşı tutumunu yansıtmaları bakımından dikkat çekicidir. Ergun: "Bak kardeşim, bu derginin kapatılması için üzerimde çok baskı var. Ama ben dergi kapatan biri olarak anılmak istemiyorum. Üstlerim de, kapatma konusunda yurtdışından gelebilecek baskılardan çekiniyorlar... Bizi zorda bırakmayın, o nedenle bu dergiyi kapatın gitsin..." demiştir. Bu sözler

karşısında Duru ise: “Benim dergiyi kapatmam mümkün değil. Benim görevim dergiyi yaşatmak ve çıkartmak. Zaten Bülent Ecevit’in yazmasını da yasakladınız...” diye karşılık vermiştir. Daha önce Ecevit’i de uyardığını belirttikten sonra ise Ergun: “Gel direnme kapat şu dergiyi. Gerekirse, senden daha yetkililer varsa onlara söyle, onlar kapatsın, kimsenin başı derde girmeden. Beni zor durumda bırakmayın” diyerek devam etmiştir. Duru ise ”Komutanım, başta da size arz ettim, benim dergiyi kapatmaya yetkim yok. Benim görevim ve yetkim, Arayış’ı yaşatmak, çıkmasını ve okurun eline ulaşmasını sağlamak. Yetki sizde, siz kapatın” (Duru, 2012: 148) karşılığını vermiştir.

Derginin yazı işleri müdürü Nahit Duru’nun sıkıyönetim komutanıyla yaptığı bu görüşme MGK’nın 2 Haziranda yayınladığı 52 sayılı bildiriyle² Ecevit’in yazı yazmasının yasaklanmasından sonra çıkan 16. sayıdan sonra gerçekleşmiştir. Yazması engellenmeden önce Ecevit, yayınlanan 15 sayıda kendi imzasıyla başyazı ve derginin 5, 9, 10 ve 14. sayılarında farklı birer yazı daha yazmıştır. Böylelikle Ecevit *Arayış*’ta toplam 19 yazının altına ismini yazmıştır. Ecevit’in başyazıları ise ağırlıklı olarak demokrasi, rejimin geleceği, Anayasa ve yapılan siyasal ve ekonomik düzenlemeleri kapsamaktadır. Dolayısıyla Ecevit’in yazılarında Türkiye’nin siyasal meseleleri hakkındaki düşüncelerini açıkça beyan etmesi üzerine MGK 52 sayılı bildiriye yayınlamıştır. Bu bildiriyle *siyasî* parti mensuplarının Türkiye’nin geçmiş veya gelecekteki *siyasî* veya *hukukî* yapısıyla ilgili olarak kendi anlayışları doğrultusunda sözlü veya yazılı beyanda bulunmaları veya makale yazmaları ve bu amaçlarla toplantı yapmalarını yasaklanmıştır (Birand vd., 1999: 204). Bu bildirinin açıklanmasıyla, o hafta yayınlanacak 16. sayı da dâhil olmak üzere dergide Ecevit’in yazıları artık yayımlanmamıştır.

Bu bildirinin, Ecevit’in *Arayış* dergisindeki yazılarını engellemeye yönelik çıkarıldığı o dönemde hemen herkes tarafından anlaşılmıştır. Kenan Evren, anılarında 52 sayılı bildirinin yayınlanma nedenini şu cümlelerle ifade etmiştir:

...Cumhuriyet Halk Partisi ilk günden itibaren daima bizim karşımızda oldu. Parti başkanı olarak Bülent Ecevit bizimle rahat mücadele edemeyeceğini anlayınca, parti başkanlığından istifa etti. Arkasından Arayış isimli bir dergi çıkarmak suretiyle yönetimle mücadeleye girişti. Bir süre ses çıkarmadık. Doğru yolu kendiliğinden bulur dedik. Ama gördük ki, mücadelesini gittikçe sertleştirmeye başladı. İcraatımızı, aldığımız kararları acı acı tenkit etti. Bu bir askeri idaredir ve Türkiye'nin her tarafında da sıkıyönetim vardır. Elbette buna

² MGK’nın 52 Numaralı Bildirisi’nin tam metni tezin ek kısmında mevcuttur.

müsaade edemedik. Bildiğiniz gibi Milli Güvenlik Konseyi'nin 52 sayılı kararını yayınlamak adı geçen derginin yayınına son verdirdik (Evren, 1991: 411).

Bildirinin açıklanmasının akabinde Ecevit, avukatları ve *Arayış*'ta önemli görevler üstlenen arkadaşlarıyla bir toplantı düzenlemiştir. Nasıl bir yol izleneceğinin tartışıldığı bu toplantıda yazı işleri müdürü Duru, Ecevit'in iki yazısını da önceki sayılardaki gibi yayınlamasını teklif etmiş fakat bu teklife hem Ecevit hem de avukatı Şahin Mengü karşı çıkmıştır. Yazıların 52 sayılı bildiri dikkate alınmadan yayınlanması halinde bu bildiriye aykırı davranmaktan dolayı Duru'nun ve Ecevit'in cezalandırılabilceğini veya derginin kapatılabilceğini belirten Mengü ise Ecevit'in yazılarının yayınlanmaması ve yazıların yerinin boş bırakılarak tepki gösterilmesini önermiştir. Ecevit'in sayfaların boş bırakılmasına izin vermeyeceğini söylemesi üzerine ise Mehmet Erdül, "yazılarınızı biraz değiştirip imzasız yayınlayalım" teklifini yapmış fakat Ecevit, bu durumu içine sindiremeyeceğini söyleyerek reddetmiştir. Ecevit, en son Duru'nun yazıların yerine yayınlanamayan başyazısında değindiği şiirin yayınlaması fikrini kabul etmiştir (Duru, 2012: 127).

Bu toplantıdan sonra nihai tepki ise derginin 6 Haziran 1981 tarihinde yayınlanan 16. sayısında görülmektedir. Derginin bu sayısı, koyu mavi kapağının üzerinde sadece *Bülent Ecevit Veda Ediyor* başlığı ve başlığın altında bulunan şu cümlelerle okurların eline ulaşmıştır (Arayış, 1981/16):

Milli Güvenlik Konseyince 2 Haziran 1981 günü yayımlanan 52 numaralı kararla, Bülent Ecevit'in "Arayış"daki yazılarını ve görevini sürdürmesi yasaklanmış olmaktadır. Bu nedenle dergimizin Yayın Danışmanlığından ve Başyazarlığından ayrılmak zorunda kalan Bülent Ecevit, 'Arayış'a ilgileriyle destek olan okurlarımıza ve kalemleriyle, düşünceleriyle, emekleriyle katkıda bulunanlara şükranlarını sunarak veda etmektedir.

Derginin bu sayısında normalde başyazının bulunacağı sayfada, yalnızca *Arayış* çalışanları adına Ecevit'e yazılan teşekkür metni bir kare içerisinde yer almaktadır. Sayfanın bu şekilde büyük oranda boş bırakılması, Şahin Mengü'nün yazıların yerini boş bırakarak tepki gösterme fikrini akla getirmekte ve kısmen de olsa fikrin uygulandığını göstermektedir. Bu sayıda *Yazı İşleri'nden* başlıklı bölümde ise Ecevit'in bu sayı için yazdığı *Politikacıdan Önce Demokrasi ve Suçlamalar ve Gerçekler I* başlıklı yazıların 52 sayılı bildiri kapsamına girdiği için dergiden çıkarıldığı belirtilmiş, fakat başyazıda değinilen, Ecevit'in uzun yıllar önce Rudyard Kipling'den *Adam Olmak* başlığıyla çevirdiği şiirin çıkarılmadığı söylenmiştir. Bu şiir ise şöyledir:

Çevrende herkes şaşırsa bunu da senden bilse/ Sen akli başında kalabilirsen eğer/ Herkes senden kuşku duyarken hem kuşkuya yer bırakır/ Hem kendine güvenebilirsen eğer/ Bekleyebilirsen usanmadan/ Yalanla karşılık vermezsen yalana/ Kendini evliya sanmadan/ Kin tutmayabilirsen kin tutana// Düşlere kapılmadan düş kurabilir/ Yolunu saptırmadan düşünebilirsen eğer/ Ne kazandım diye sevinir, ne yıkıldım diye yerinir/ İkisine de vermeyebilirsen değer/ Söylediğin gerçeği eğip büken düzenbaz/ Kandırabilir diye safları dert edinmezsen/ Ömür verdiğin işler bozulsa da yılmaz/ Koyulabilirsen işe yeniden// Döküp ortaya varını yoğunu/ Bir yazı-turada yitirsen bile/ Yitirdiklerini dolamaksızın dile/ Baştan tutabilirsen yolunu/ Yüreğine sinirine dayan diyecek/ Direncinden başka şeyin kalmasa da/ Herkesin bırakıp gittiği noktada/ Sen dayanabilirsen tek// Herkesle düşüp kalkar erdemli kalabilirsen/ Unutmayabilirsen halkı krallarla gezerken/ Dost da düşman da incitemezse seni/ Ne küçümser ne de büyültürsen çevreni/ Her saatin her dakkasına/ Emeğini katarsan hakçasına/ Her şeyiyle dünya önüne serilir/ Üstelik oğlum adam oldun demektir (Arayış, 1981/16: 5).

Yazının yerine *Adam Olmak* şiirinin yayınlanması, Nahit Duru'nun bildiriden sonra yapılan toplantıda, Ecevit'in yazılarını olduğu gibi yayınlaması gerektiği fikrinin kabul edilmemesi üzerine önerdiği yeni bir fikirdi. Duru, "Kipling'in şiirini koymak istememin amacı, hem Ecevit'i anımsatmak, hem de birilerinin 'adam olmadığını' ima etmektir" (Duru, 2012, 128) diyerek hedeflediği amacına ulaşmış ve 16. sayının yayınlamasından sonra çağrıldığı Sıkıyönetim Komutanlığında komutanla yaptığı görüşmede bu şiiri oraya koymanın kimin fikri olduğu sorusuyla karşılaşmıştır.

Derginin bu sayısında Ecevit'in yayınlanamayan *Suçlamalar ve Gerçekler I* başlıklı yazısının yerinde ise MGK'nın 52 sayılı bildirisi okuyuculara sunulmuştur. Derginin 17. sayısında Ecevit'in dergiden ayrılışının bazı basın organlarında kasıtlı bir şekilde haber yapıldığı açıklanmış ve bu haberlerde sanki Ecevit, bir anlaşmazlık nedeniyle dergiden ayrılmış gibi gösterilmeye çalışıldığı belirtilmiştir. Bunun yanında bazı basın organlarında Ecevit'in dergide yazılarını imzasız olarak yayınlamaya devam edeceği yönünde yorumlar yapıldığı açıklanarak bu iki iddianın da gerçek dışı olduğu belirtilmiştir (Arayış, 1981/17: 4).

52 sayılı MGK kararını Doğan'ın (1985: 120) aktardığına göre, Ecevit daha sonra şöyle yorumlamıştır:

52 Sayılı Bildiriyle askeri yönetim kendine göre bir çözüm yolu bulmuş oldu. Arayış dergisi o sırada kapatılmadı. Benim yazı yazmam yasaklandı. Ama ondan sonra da Arayış'ın satışı büyük ölçüde düştü. Benim yazı yazdığım sürece, yanlış anımsamıyorsam, haftalık satış 60-70 bin dolaylarındaydı. Fakat sonra büyük düşüş oldu. Aslında kalitesinde önemli bir fark olmadı. Hatta bazı bakımlardan, gazetecilik tekniği açısından gelişti. Ama "Ecevit ne diyor" diye merak ettikleri için okuyanlar, anlaşılan, büyük ölçüde bıraktılar.

Ecevit'in bu görüşlerini destekler nitelikteki ifadeler, *Arayış* şirketinin 1981 yılı faaliyet raporundaki şu cümlelerde görülmektedir: "Dergi 16. sayısına kadar 50 ila 60 bin

dolayında satarken, Sayın Ecevit'in ayrılmasını izleyen hafta 32 bine düşmüş, git gide bu düşme olumsuz bir şekilde gelişerek sayı 10 binlere dek ulaşmıştır" (Özdemir, 2004: 112). Derginin 21 Şubat 1981'de yayınlanan ilk sayısının kısa sürede 112 bin adet satmış olduğu ve bu gelişmeyle derginin ikinci sayısında baskı adedi % 25 artırıldığı göz önünde alındığında Ecevit'in ayrılmasından sonra derginin tirajındaki düşüş daha net görülebilir.

Ecevit'in 15. sayıda zorunlu ayrılışından sonra tüm zorluklara rağmen yoluna devam eden dergi ilk sayısından MGK kararıyla kapatılacağı 54. sayıya kadar ele aldığı Türkiye'nin ekonomik, siyasal, *hukukî*, toplumsal ve kültürel konularını kapsayan yazıları yayınlamaya devam etmiştir. Bunun yanında eğitimden sağlık ve beslenme, gençlik ve spordan işçi sorunlarına kadar geniş konu yelpazesinde yazılar yayınlamıştır.

Arayış dergisinin kamuoyunda Ecevit'in dergisi olarak dikkat çektiği ve özellikle *askerî* yönetimin yakın takibinde olduğu söylenebilir. Askeri yönetim altında yayınlanan ve *askerî* yönetim tarafından kapatılan dergi yayınlandığı 54 hafta boyunca bir kez toplatılmış ve hakkında üç dava açılmıştır.

Dergiye yönelik baskılar, Aydın Doğan'ın *askerî* yönetimin baskısı neticesinde *Arayış*'ı Milliyet matbaasında basmamasıyla fiili etkisini göstermiştir. O dönemde ülkedeki her kurumu kontrol eden *askerî* yönetim TRT'de eski siyasetçilere yönelik haberlerin çıkmasına çoğunlukla sansür koymuş veya tamamen haberlere yasak getirmiştir. Derginin 7. sayısında, 6. sayının tanıtımı için TV'ye verilmek istenen reklamın TRT tarafından geri çevrildiği, TRT'nin o dönemdeki reklamcılık anlayışına eleştirilerle birlikte okurlara şu cümlelerle sunulmuştur (Arayış, 1981/7: 2):

TRT'de yayınlanan reklamlar hiç dikkatinizi çekti mi? Çoğu faize dayalı, ya da gerçeğe uygunluğu kuşku, aşırı tüketimi karşılayıcı reklamlar.... ARAYIŞ Geçtiğimiz Cuma günü için TRT Kurumu'na başvurarak, "Bülent Ecevit'in Rejimle ilgili Görüşleri Arayış'ta" sözcüklerini kapsayan bir spot vermek istedi. Ne var ki, Muhasebe Müdürümüze bu spotta 'rejim' sözcüğü geçtiği için TRT DENETİM KURULU'nun bu reklamı kabul etmediği bildirildi. Bunun üzerine ARAYIŞ, birçoğunuzun izlediğini sandığımız spotu verdi. Gerçi TRT reklam bölümünde çalışanlara bir sözümüz yok; ancak tüketimi körüklemeyi amaçlayan ve halkımızı sağlıksız biçimde yönlendiren reklamlara ses çıkarmayan DENETİM KURULU'na 'rejim' sözcüğünü neden sakıncalı bulduğunu sormak hakkımızdır sanıyoruz.

Derginin 13. sayısının da TRT'nin *Arayış* dergisinin vermek istediği reklamı bu sefer de reklamda Bülent Ecevit'in ismi geçtiği için reddettiği belirtilmiş bu tutumun devam

etmesi halinde yargıya başvurulacağı okuyuculara bildirilmiştir. Fakat derginin TRT ile anlaşmazlığı Ecevit'in MGK bildiriyle yazılarının son bulmasıyla kendiliğinden çözülmüştür.

Ecevit'in derginin 7. sayısında *İşkence* başlığıyla kaleme aldığı yazı, derginin piyasaya çıktıktan üç gün sonra mahkeme kararıyla toplatılmasına neden olmuştur. Bu gelişmeyle birlikte *Arayış*'a yargısal ilk müdahale olmuş ve derginin toplatılmasının yanında Bülent Ecevit'e ve yazı işleri müdürü Nahit Duru'ya dava açılmıştır. Davanın gerekçesi ise *İşkence* başlıklı yazısında Ecevit'in güvenlik görevlilerine hakaret ettiği iddiasıdır. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının talebi ve Ankara 10'uncu Sulh Ceza Mahkemesi'nin kararı ile yedinci sayının toplatılması kararı alınmış ve *Arayış*'a bu karar tebliğ edilmiştir. Duru'nun aktardığına göre BBC Türkçe servisi *Arayış*'ın toplatıldığı haberini tüm bültenlerinde haber olarak vermenin yanı sıra, derginin toplatılmasını basın özgürlüğüne indirilen bir darbe olarak nitelendirmiştir. Bu haber yerli basında da yankı uyandırmış, Duru'ya (2012: 77) göre *Arayış*'ın toplatılması kararının TRT tarafından haber yapılması ve gazetelerin de sayfalarında yer vermesi sonucu kamuoyunda dergiye ilgi uyanmış, TRT ve gazeteler, istemeden *Arayış*'ın reklamını yapmıştır. *Milliyet* gazetesinde bu gelişme “CHP eski Genel Başkanı Bülent Ecevit, ‘*Arayış*’ dergisinde çıkan ‘*İşkence*’ konulu bir yazı ile ilgili olarak dün Ankara Basın Savcılığı’nda ifade vermiştir. Ecevit ile birlikte derginin Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Nahit Duru’nun da ifadesi alınmıştır” (Milliyet, 09.04.1981: 7) cümleleriyle haber yapılmıştır.

Derginin 7. sayısının mahkeme kararıyla toplatılması kararı yaklaşık üç ay sonra kaldırılmış ve bu gelişme derginin 25. sayısında okurlarla paylaşılmıştır. Derginin bu sayısında ayrıca Nahit Duru'ya 23. sayıda yayınlanan, yeni anayasa konusunu işleyen *İsmarlanan Yeni Elbise* başlıklı yazı nedeniyle Türk Ceza Kanunu (TCK) 312'inci maddesini ihlalden dolayı dava açıldığı bilgisine de yer verilmiştir. Bu dava *Arayış*'a açılan ikinci dava olmuştur.

Duru'nun (2012: 178) aktardığına göre, derginin 23. sayısında Haftanın Yazısı olarak yayınlanan yeni anayasa konulu *İsmarlanan Yeni Elbise* başlıklı yazı nedeniyle basın savcısı derginin toplatılmasını talep etmiş fakat Ankara 7. Sulh Ceza Mahkemesi savcınının talebini kabul etmemiştir. Basın savcısı bunun üzerine Ankara 7. Asliye Ceza

Mahkemesine, sulh ceza mahkemesinin kararının bozularak derginin toplatılması talebinin kabul edilmesi için başvurmuş fakat bu mahkeme de talebi reddetmiş böylece *Arayış* dergisi ikinci kez toplatılma durumunda kalmamıştır. 25.07.1981 tarihinde yayınlanacak bu sayının toplatılmasına dair savcılık istemi 24.07.1981 tarihli *Milliyet* gazetesinde haber yapılmıştır. *Milliyet*'in bu haberi derginin piyasaya çıkmadan önce savcılığın harekete geçtiğini göstermektedir.

Derginin Yazı İşleri Müdürü Nahit Duru'nun hapisaneye girmesine neden olan dava, 27. sayıda yayınlanan *Siyasi Şov* başlıklı yazı sebebiyle açılmıştır. Dergide imzasız olarak yayınlanan yazıda 52 sayılı MGK kararının bazı siyasileri kısıtlarken bazılarını ise kısıtlamadığı ima edilmiş buna örnek olarak ise o günlerde Yüce Divan'da CHP'li eski bakanlar Tuncay Mataracı ve Hilmi İşgüzar'ın yargılandığı davanın duruşmasında geçen konuşmaların basında yer alması gösterilmiştir. Duruşmada tanık olan CHP'li eski bir bakan olan Faruk Sükan'ın dönemin Başbakanı Ecevit'e yönelik verdiği ifadelerin 'iftira ve isnad' niteliğinde olduğu ve Ecevit'in bunlara cevap verecek durumda olmadığı halde Ecevit'e cevap hakkı doğuracak bu konuşmaların 52 sayılı karara uymadığı belirtilmiş ve bu durumun adaletsizliklere yol açtığı savunulmuştur. Bu dava örneğinden yola çıkarak söz yine o günlerde oluşturulan Danışma Meclisi'ne getirilmiş ve şu satırlarla yazı sonlandırılmıştır (Arayış, 1981/27: 7):

...Yüce Divan'da tanık olarak konuşma olanağı bulan bazı kimselerin bu yüksek mahkemeyi nasıl istismara kalktıkları göz önünde tutulacak olursa, Danışma Meclisinde benzer davranışların daha da ileri ölçüde görülmesini beklemek gerekir. Yoksa Danışma Meclisinin ileriye yönelik hesapları olan bazı emekli aktörlerin 'siyasi şov' sahnesi haline dönmesini şimdiden kabullenmek gerekir.

Bu yazının yayınlanmasından sonra derginin yazı işleri müdürüne 52 sayılı MGK kararını ihlal etmekten dolayı dava açılmıştır. 29 Eylül 1981 tarihinde gerçekleşen duruşmada Duru'nun avukatları 52 sayılı MGK kararını ihlal edilmediği ve müvekkilleri Duru'nun MGK'nın kısıtladığı kişiler kapsamına girmediği için beraatını talep eden savunma yapmış fakat mahkeme, *Siyasi Şov* yazısında 52 sayılı MGK bildirisinin ihlal edildiğine hükmederek Duru'ya 3 ay hapis cezası vermiştir (Duru, 2012: 204). Nahit Duru'ya verilen hapis cezasının gerekçeli kararı ise bir yanlışlığı ortaya çıkaracaktır. Bahsedilen yanlışlığı içeren Duru'nun davasında verilen gerekçeli karar, derginin 35. sayısındaki Yazı İşleri'nden bölümünde *Maddi Hata* başlığıyla şu cümlelerle verilmiştir (Arayış, 1981/35: 4):

Arayış dergisinin 27. sayısında yayınlanan Siyasi Şov başlıklı yazıda öncelikle Milli Güvenlik Konseyinin 52 numaralı bu kararı eleştirilmekte bunun siyasi kadrolara klasik anlamda siyaset yapma olanağını kaldırdığı belirtilmekte, bu kararın diğer bazı şahıslara siyaset yapma olanağı verdiği halde, eski siyasal kadrolara bu hakkın verilmediği belirtilerek, yazının sonunda bu siyasilerin Danışma Meclisi'ne alınmayacağı anlaşılınca, Kurulacak Danışma Meclisinde ileriye yönelik hesapları olan bazı emekli *askerlerce* siyasi şov sahnesi haline dönüştürüleceğini şimdiden kabullenmek gerekeceği belirtilmektedir.

Yazıda emekli aktörler olarak geçen kısım davanın gerekçeli kararında emekli askerlere çevrilmiş ve bu hatanın Duru'ya verilen cezada etkili olduğu düşünülmüştür. Bu yazıda ayrıca avukatlarının Duru'ya hapis cezası verilecekse bunun para cezasına çevrilmesi talebinin mahkemece reddedildiği belirtilmiştir. Duru'nun avukatlarının Askeri Yargıtay'ın yazarı belli olmayan yazılardan ötürü yazı işleri müdürlerine verilecek hapis cezalarının para cezasına çevrilmesi yönündeki kararını mahkemeye sunmalarına rağmen hapis cezası verildiği belirtilmiştir. Daha önce Derginin 33. sayısında Duru'ya 3 ay hapis cezası verildiği ve cezanın 2 ay 15 güne indirildiği okurlarla paylaşılmıştır. Nahit Duru'nun yargılaması ve ceza almasına yönelik uluslararası tepki yükseldiği ve *International Herald Tribune* gazetesinde yayınlanan bir haberden Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) tarafından Başbakan Bülent Ulusu'ya Nahit Duru'nun serbest bırakılması talebiyle yazılan mektup aktarılmıştır (Arayış, 1981/36: 4).

Derginin 36. sayısında, 12 Eylül 1980'de faaliyetleri durdurulan *siyasî* partilerin MGK tarafından tamamen kapatıldığı bilgisine yer verilmiştir. Siyasi partilerin kapatıldığını açıklarken Kenan Evren'in yaptığı konuşmaya, Ecevit'in TRT aracılığıyla bir cevap gönderdiği de yazılmıştır. Ecevit'in yazdığı bu düzeltme metni TRT tarafından yayınlanmamış ve Ecevit'in yazdığı metni yabancı basın organlarına göndermesi ve yayınlanması üzerine *askerî* savcılık Ecevit'in 52 sayılı bildiriye ihlal ettiği gerekçesiyle dava açmış ve bu davada Ecevit'e 4 ay hapis cezası verilmiştir (Arcayürek, 1986, 83). Derginin 36. sayısında *Haftanın Yazısı* ise *Toplum ve Siyasal Partiler* başlıklı yazıdır. Bu sayının yayınlanmasının ardından yazı işleri müdürü Duru, 4. Kolordu Komutanlığı Kurmay Başkanı Tümgeneral Ali Fikret Atun'un kendisini çağırdığını ve paşanın kendisine şu cümleleri söylediğini aktarmıştır (Duru, 2012: 227):

Bak kardeşim, komutanlarım derginin gidişatından rahatsız. Durumunuzu gözden geçirerek derginin yayınına son vermeniz sizin için iyi olacak. Bak yeni de ceza almışsın. Sonra 'kavga değil, barış dergisiyiz' deyip resmen kavga ediyorsunuz. Ve bildiğinizi okuyacağımızı da ilan ediyorsunuz. 'Haftanın Yazısı' bölümünde de, kapatılan siyasi partilerin yerine kurulacak siyasi oluşumların hem CHP, hem de AP'ye gönül vermiş insanlardan oluşacağını yazıyor ve resmen yapılanın sonuç vermeyeceğini ima ediyorsunuz. Buna izin vereceklerini mi sanıyorsunuz?

Arayış dergisi bir yandan *askerî* yönetim tarafından aşırı yorumlar yapan muhalif tarafta konumlandırılırken diğer yandan bir takım yabancı basın tarafından ise Türkiye'deki gelişmeleri yazabilen ve takdir gören bir konumdadır.

Fransa'da yayınlanan *Le Monde* gazetesinde 12 Eylül 1981 tarihinde Türkiye hakkında bir yazı yayımlandığı bildirilmiştir. Paris I Üniversitesi Fahri Rektörü ve Edouard Herriot Derneği Başkanı François Luchaire tarafından yazılan yazının 52 sayılı MGK bildirisinin kısıtlamasına takıldığı için dergiye alınmadığı belirtilmiştir. Bununla beraber yazarın *Arayış*'in 'gerçek bir başarı sağladığını' belirttiği ve 'bu başarının toplumsal ve kültürel açıdan tutturduğu yüksek düzeyden ileri geldiğini' ileri sürdüğü aktarılmıştır (Arayış, 1981/33: 4).

Derginin künyesindeki Yazı İşleri Müdürlüğü kısmında 47. sayıda değişiklik yapılmış ve cezaevinde olan Nahit Duru'nun ismi yerine Mehmet Erdül ismi yazılmıştır. Derginin kapatıldığı 54. sayıya kadar yazı işleri müdürlüğü Mehmet Erdül tarafından yerine getirilmiştir. Nahit Duru cezaevinden çıktıktan sonra 27 Şubat 1981 tarihinde *Arayış* dergisindeki görevine döndüğünü belirtmiş ve 1 Mart 1981 tarihinde yayınlanacak 54. sayının hazırlıklarının bittiğini aktarmıştır. Kendisinin 55. sayının hazırlanması için çalıştığı günlerde 2 Mart 1981 tarihinde Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından gönderilen bir yazı ile *Arayış* dergisinin kapatılma kararının tebliğ edildiğini belirtmiştir. Bu kararın tebliğiyle beraber bütün çalışmalar durdurulmuş ve kapatılma kararından sonra Sıkıyönetim Komutanlığı'nın izniyle *Arayış* yönetim kurulu son kez toplanmıştır. Duru, yönetim kurulunun çalışanlara tebliğ ettiği açıklamayı şu cümlelerle aktarmıştır: "Yönetim Kurulunun 26.3.1982 tarih ve 60 sayılı kararı ile iş akdiniz 31.3.1982 tarihi itibarıyla feshedilmiştir. Yeni yaşamınızda başarılar dileriz." Sıkıyönetim Komutanlığı'nın çalışanların iş sözleşmelerinin değerlendirileceği yönetim kurulu toplantısı için izin talebinin onaylandığını bildiren yazıda dergi çalışanlarının iş akdinin "kıdem ve ihbar tazminatları ödenmek suretiyle sona erdirilmesi" koşulu da eklenmiştir. Fakat iş akdinin feshedilmesinden sonra çalışanlara herhangi bir ödeme yapılmamış ve Duru'nun cezaevinde kaldığı iki aylık sürede maaşı da ödenmemiştir (Duru, 2012: 275-278).

1.6. ARAYIŞ DERGİSİNDE BÜLENT ECEVİT'İN YAZILARI

Ecevit, 12 Eylül döneminde fikirlerini özgürce açıklayabilmek için kurduğu *Arayış* dergisinde MGK tarafından engellenince kadar bunu gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda Ecevit'in çıkarılan bir bildiri ile yasaklanmasına neden olan yazıların da cunta tarafından tahammül edilemez bulunduğu söylenebilir. Nitekim önceki bölümde 12 Eylül yönetiminin ilk olarak Ecevit'in *Arayış*'taki yazılarının engellendiği daha sonradansa derginin kapatıldığı açıklanmaya çalışılmıştı. Bununla beraber Ecevit'in yasaklanmasının ardından dergiyi yönlendirmesinin sona ermediği de ifade edilmişti, dergide yazıları yasaklandıktan sonra Ecevit'in tutuklanması ve yargılanma süreçleri dergide açıklanmıştır. Bu süreçlere şimdiye kadar yeri geldiği kadar değinilmişse de derginin siyaset ve hukuk yazıların değerlendirildiği bölümde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Ecevit'in kaleme aldığı derginin başyazılarının yanında açıklamaları ve yabancı basına verdiği bir demeç de dergide yayınlanmıştır. Yazılarının genelinde demokrasiye vurgu yapan Ecevit, Türkiye'nin darbe sürecine nasıl geldiğini açıklamaya çalışmıştır. Bunun yanında 12 Eylül'den sonra nasıl bir siyasal, ekonomik ve toplumsal yapı oluşturulması gerektiğine dair kanaatlerini ifade etmiştir. Böylece dergideki siyasal yazıların büyük bölümü de Ecevit tarafından kaleme alınmıştır. Ecevit'in yazıları dergideki yayın sırasına göre değil konu ve anlam bütünlüğünü ortaya koymak için birlikte değerlendirilmiştir. Buradan hareketle Ecevit'in yazılarında odaklandığı konulara Türkiye'nin siyasal ve toplumsal yapısıyla ilgili olanlar ele alınarak başlanmıştır.

Gençliğin toplumsal ve siyasal bir güç olarak öneminin dünyada 1960'lı yıllarda başladığını ifade eden Ecevit, Atatürk'ün yaşadığı dönemde gençliğe büyük önem verdiğini Cumhuriyeti ve tüm kazanımlarını gençliğe emanet ettiğini belirtmiştir. Gençliğin ancak bilimsel bilgi ve hür düşünceyle bu görevi başarabileceğinden hareketle Atatürk'ün gençlerin eğitiminde büyük çabalar sarf ettiğini savunmuştur. Daha sonraki süreçte devletin gençlerin ve çocukların eğitiminde yeterli hassasiyeti göstermediğinden yakınan Ecevit, halkevleri ve köy enstitülerine değinerek şu ifadeleri kullanmıştır:

...dünyanın imrendiği Köy Enstitüleri, eğer varsa eksiklikleri giderilecek yanlışlıkları düzeltilecek yerde ve demokratik dönemin gereklerine uygun bir şekilde geliştirilecek yerde, kapatılmış. Bilimden, sanattan spora kadar her alanda çocukların, gençlerin, yetişkinlerin Atatürk ilkelerinde bütünleşerek sürekli eğitim gördükleri Halkevleri, çok partili demokratik rejimin gereklerine göre geliştirilecek yerde, bir kalemde silinmiş, kitaplıklarıyla, orkestralarıyla, tiyatro sahneleriyle darmadağın edilmiş. Okul dışında tümünden başıboş bırakılmış gençlerle çocuklar...

Çeşitli toplumsal ve ekonomik nedenlerle bu süreçte gençlerin ihmal edildiği ve ihmal edilen gençliğin belirli çevrelerce siyasal amaçlara kurban edildiğini iddia eden Ecevit, bu bağlamda hem sol hem de sağ *siyasî* kesimlere eleştiriler sıralamıştır. Düzeni zorla değiştirmek isteyenler diye nitelediği bazı sol çevreler için şöyle der:

...düzen değiştirmenin 'tek yolu' bulunduğunu, o 'tek yol'u da ancak kendilerinin bildiğini sananlar vardır. Bir ideolojiye bağnazca saplanıp kalmayı 'devrimcilik' sananlardır bunlar.... Böyleleri de gençliğin dinamik gücünü, kendi amaçları doğrultusunda güdümlü mermiler gibi kullanabilmek isterler...

Yazısının devamında gençleri ateşe sürenler diyerek başladığı kısımda ise bazı sağ *siyasî* çevreler için şu ifadeleri kullanmıştır:

...bağnazlıkta da yöntemde de birbirinden pek değişik olmayan bu karşıt kesimler, gencin, sorulara yanıt ve sorunlara çözüm arayışındaki sabırsızlığını ve bilgi veya deneyim eksikliğini, olanak buldular mı, insafsızca sömürürler. Onun o sabırsızlığından veya eksikliğinden yararlanarak, basitliğiyle ve keskinliğiyle akla çekici, dile kolay gelen bir takım büyümlü formleri, sloganları, gencin kafasına aşılacak, diline yapıştırmak isterler. Bazen de silaha dönüştürüp eline verirler...

Türkiye'de son yıllarda yaşanan gelişmeleri kardeşi kardeşe vurdurma politikası olarak nitelendirerek, 'milliyetçi Türkiye' diye haykıran gençlerle 'bağımsız Türkiye' diye haykıran gençlerin vuruşturulduğunu ileri sürmüş Atatürkçülük çizgisinde milliyetçilik ve bağımsızlığın ayrı düşünülmemeyeceğini ve Atatürk ilkelerinin gençliği bütünleştirecek bir kaynak olduğunu savunmuştur (Ecevit, 1981/1: 5-8).

Türkiye'de sorunların demokrasinin genişliği yüzünden değil her fırsatta daraltılması nedeniyle yoğunlaştığını sıklıkla dile getiren Ecevit, özellikle bunalım dönemlerinde demokrasi ve özgürlükleri sorunların kaynağı gibi görüp daraltılmasına çalışanlara karşı mücadele ettiğini açıklamıştır. Dünyada da genel bir bunalım döneminin yaşandığı açıklayıp bunun Türkiye'ye etkilerine dair şu ifadeleri kullanmıştır:

...Türk toplumunun yüzyıllık tarihsel gelişme sürecindeki özellikler açısından bakarsak, son yıllarda sürüklendiğimiz bunalımı ve demokrasimizin ağır bir kazaya uğramış olmasını çok yadırgayamayız. Hele demokrasiye beşiklik etmiş ve sanayi toplumu yapıları oldukça sağlıklı ve köklü bir dengeye kavuşmuş ülkelerde bile, dünya ekonomik bunalımının etkisiyle toplumsal ve siyasal sorunların ağırlaştığı bir dönemde, demokrasimizin bunca

yüke dayanamayıp çökmesinden dolayı, kişiler ve kuruluşlar haklı veya haksız suçlansalar bile, ulusça kendimizi suçlamamız haksızlık olur (Ecevit, 1981/2: 4-6).

Bununla beraber demokrasinin kökleştiği ülkelerde bile bunalım dönemlerinde dikta heveslilerin yükselişe geçtiğini belirterek demokrasinin henüz kökleşmediği Türkiye’de “...demokrasinin birkaç ay önce durmuş olması, ülkemizde demokrasiye uygun bir ortam bulunmadığı biçiminde değil, dünyadaki genel bunalımdan ileri ölçüde etkilenişimizin bir sonucu olarak yorumlanabilir” (Ecevit, 1981/3: 5) demiştir. Demokratik olmayan dikta rejimlerinin, ancak zor kullanarak ayakta durabildiklerini demokrasinin ise kendi gücüyle ayakta durabildiğini ileri sürerek demokrasiyi yaşatmak için değil, ancak yıkmak için zora başvurmak gerektiğini ifade etmiştir.

Siyasetin toplumdan uzaklaştıkça dar çevrelerde yozlaştığını ileri sürerek halk ile partilerin bütünleşmesi ve partilerin toplumda kök salmalarının demokrasinin verimliliği açısından büyük önemde olduğunu savunmuştur. 27 Mayıs Darbesi’yle başlayan süreçte partilerin ocak-bucak örgütlenmelerinin kapatılmasına değinip bu yönde düzenlemelerin sürdüğünü, 12 Mart Muhtırası’yla da partilerin akademisyenlerle bağlantısının koparıldığını açıklayarak bu yasaklamalarla toplumsal tabandan uzaklaşan siyasetin entrikalara ve ayak oyunlarına dönüştüğünü belirtmiştir. Türkiye’de siyasal partilerin ocak-bucak örgütlenmelerinin kapatılmasıyla sokakların terör gruplarına terk edildiğini, bunun sonucunda siyasetin bunalıma girerek boğulduğunu ileri sürmüştür. 12 Eylül’le siyasetin yeniden düzenleneceği bir sürecin başladığını ve bu süreçte geçmişte yapılan bu hatadan dönülmesi gerektiğini ise şöyle ifade etmiştir:

...eğer yeni siyasal yaşam, gerçek anlamıyla demokratik bir yapı amaçlayarak kurulacaksa ve her şeyin hesabı partilerden, politikacılardan, parlamentodan sorulacaksa, partilerin siyasal yaşamda ‘vazgeçilmez unsurlar’ oldukları hatırd tutulmalı ve toplumun her kesiminde örgütlenebilmeleri sağlanmalıdır! Halk da, politikaya, partiler yoluyla, etkin biçimde katılabilme olanağına kavuşturulmalıdır! Particiliğin ve politikanın üstünden, çağdışı, akıl dışı, demokrasi dışı sınırlamalar ve yasaklar kaldırılmalıdır! Ocaklar kapatılmakla demokratik siyasal yaşamın halk içindeki ocağı söndürülmüştür. Ülkemizde eğer sağlıklı ve gerçek bir demokrasinin oluşması isteniyorsa, her şeyden önce, 21 yıl önce söndürülen bu ocak yeniden yakılmalıdır (Ecevit, 1981/12: 7).

23 Nisan’a denk gelen haftada yayınlanan sayıda *Atatürk ve TBMM* başlıklı yazısında, Türkiye’de meclisin tarihsel gelişimine değinerek kişilerin siyasal faaliyetlerinin engellenmesine ve kapalı olan meclisin durumuna yorum getirmiştir. Mustafa Kemal’in milletvekilliğini önlemek üzere yapılan bazı girişimlere değinerek “...siyasal amaçlarla veya kişisel hınçlarla bir yurttaşı seçimlere ve Büyük Millet Meclisine sokmama,

siyasal haklardan yoksun bırakma tertibinin ilk örneği, yurdumuzu kurtaran insana karşı veriliyordu” (Ecevit, 1981/10: 7) demiştir.

Atatürk’ün milli mücadele döneminde halka dayanan ve parlamenter rejimden sapmayan bir yolu her koşulda sağlamaya çalıştığını ve bu sebeple başarıya ulaştığını ileri süren Ecevit:

...o nedenle de, güçlüklerle, engellemelerle karşılaştıkça TBMM’den umut kesmek yerine veya TBMM’yi kapatıp keyfi bir yönetim kurarak ülkeyi dilediği gibi yönetmeye kalkışmak yerine, TBMM’ye, parlamenter sisteme dört elle sarıldı. Atatürk, askerlikteki rütbelerini, hepsi birbirinden çetin savaşlarda zaferden zafere yürüyerek kazanmıştı. Ama hiçbir zaman, askerlik alanındaki şerefli hizmetlerinden aldığı güçle ülkeyi yönetme hevesine kapılmadı; ulusal iradede başka bir iktidar dayanağı kabul etmemeye büyük özen gösterdi (Ecevit, 1981/10: 8) demiştir.

Türk toplumunun demokrasi kültürüne toplumsal yapı ve özellikleri itibariyle uygun olduğunu savunarak Türkiye’deki sorunların demokrasi içerisinde çözülmesi gerektiğini ise şöyle ifade etmiştir:

...ama toplumsal özelliklerimizden, geleneklerimizden, doğamızdan gelen tüm bu kolaylaştırıcı etkenlere karşın, demokrasi yaşatılmadı Türkiye’de... Demokrasinin gereği olan uzlaşım kaynaşma yeteneğimize, demokratik rejimin kurumları ve kuralları içinde işlerlik kazandırılmadı.... Bunun nedenlerini bulup gidermedikçe, bizim derdimize ne Anayasa ne de yasa değişiklikleriyle çare bulunur. Çareyi bunlarda değil, hele demokrasiden vazgeçmekte veya onu tanınmayacak duruma getirmekte hiç değil, demokrasiyi yaşatmak ve demokrasiyle yaşayabilmek bakımından eksikliklerimizi gidermekte aramalıyız (Ecevit, 1981/2: 4).

Türk toplumunun son 60 yılda bir insan ömrüne sığacak sürede büyük değişimler yaşadığından hareketle analizini tarihsel arka plandan güncel duruma getiren Ecevit, bu süreçte ilkin padişahlıktan cumhuriyete sonrasında ise tek partili rejimden çok partili demokratik rejime geçildiğini açıklamıştır. Osmanlı döneminin sonlarından başlayarak toplumda yaşanan her yeniliğin büyük ölçüde tepeden geldiğini bunun ise çaresizlikten böyle olduğunu açıklamıştır. Yeniliklerin tepeden gelmesinin yarattığı durumu şöyle ifade etmiştir:

...ağacı dikilmeden meyvesi geldi, temeli olmadan yapısı yükseldi bazı yeniliklerin... Yeniliklerin birçoğu gibi, demokrasi de, demokrasinin haklarıyla özgürlükleri de ‘tepeden’ geldi toplumumuza ‘yukarıdan’ verildi. Verildiği gibi bazen de geri alınabildi. Özverisi gösterilmeden, çilesi çekilmeden geldiği için değeri de gereğince bilinmedi bu haklarla özgürlüklerin... Gereği kadar sorumlucu kullanılması öğrenilmedi.

...özetle, büyük ölçüde ‘tepeden’ gelme yeniliklere ve tersinden başlayan bir demokratikleşme sürecine, son otuz yılda hızlı göçlerin ve ekonomik yapımızda belirginleşen dengesizliklerin yarattığı sorunlar ve kimi çevrelerin başvurduğu tertipler

eklenince, son aşamada ise bunlara, Dünya ekonomik bunalımının ağırlığı da yüklenince Türkiye 12 Eylül 1980'e gelip dayandı (Ecevit, 1981/2: 5).

Çok partili demokratik düzen içerisinde gerçekleşen olumsuzlukların sorumlusu olarak ise "...politikacılar suçlanabilir. Haklı-haksız belki tümü suçlanabilir. Ama özgürlük suçlanamaz, özerklik suçlanamaz, demokrasi suçlanamaz" (Ecevit, 1981/1: 7) diyerek kişilerden ayrı olarak demokratik hakların ve özgürlüklerin kısıtlanarak cezalandırılmaması gerektiğine vurgu yapmıştır. Toplumun bu süreçte, çağdaşlaşma ve demokratikleşme yolunda geri dönebilecek noktayı çoktan aşmış olduğunu belirterek bu nedenle demokrasi yoluna er veya geç yeniden döneceğini ileri sürmüştür. Dönecek demokrasi yolunun sağlıklı olabilmesi için gerekli olan şartları ise şöyle ifade etmiştir:

...yeter ki toplum eski alışkanlıkla, yine her şeyi 'yukarıdan' beklemesin! Anayasalardan yasalardan beklemesin! Bekleyiş değil arayıştır gerekli olan... Bu kez 'yukarıdan' verilmesi beklemek yerine, tabandan gelişmelidir demokrasimiz... Serde sakıya dikilmek yerine, ülkenin toprağından sürgün vermelidir. Onun için de, öncelikle siyasal yaşamda, demokrasinin iklimi, demokrasinin ortamı, demokrasinin kültürü oluşturulmalıdır.

12 Eylül ortamında bunun nasıl yapılabileceğine dair ise "...alttan alta veya açıktan kavgayı sürdürerek değil, devletin ve halkın ordusu olan ordumuzla sirtüşerek hiç değil, insan onuruna en uygun rejimde yaşamayı hak edebilmek ve başarabilmek üzere dayanışma içine girerek demokrasiyi diriltmek, Atatürk'ün açtığı çağdaş uygarlık yolunda ilerlemek gerekir" (Ecevit, 1981/2: 6) demiştir.

Demokrasinin sağladığı özgürlük ve hakların yürürlükte olduğu ve sınırlandırıldığı dönemler arasındaki ayrımı ise şöyle yapmıştır: "...özgürlük bol ve ucuzken onu çalımla ve savurganca kullananlar, özgürlük daralıp pahalınca genellikle kabuklarına çekilip suskunluğa bürünürler. İkidir öyle oluyor ülkemizde: 12 Mart döneminde öyle olmuştu. 12 Eylül döneminde de öyle..."

Herkesin özgürlükle ilgili davranış biçiminin kendi kişiliğine göre olduğunu belirttikten sonra bazı kurumların ise bu konuda seçme hakkı olmadığını savunan Ecevit, varlığı ve işlevi demokrasinin varlığına bağlı olan kurumların kendi yaşamlarını, var oluş nedenlerine uygun biçimde sürdürebilmek için her koşulda özgürlüklerini sorumluca kullanmak zorunda olduklarını ileri sürmüştür.

Üniversiteler, sendikalar, yargı organları ve barolar ile basın organlarının bağımsız olarak görevlerini yapabileceklerini iddia ederek demokrasinin tehlikeye girdiği ve

özgürlüklerin sınırlandırılmaya başladığı yerde bu kurumların almaları gereken tavrı şöyle ifade etmiştir (Ecevit, 1981/13: 5-6):

...bu gibi kurumlar, özgürlük konusunda, kendi varlık nedenlerinin ve işlevlerinin gereği olan davranış çizgisini sürdürüp kendi özgürlüklerini korudukları ve genişlettikleri oranda da, tümüyle toplumda özgürlüğü genişletmeye, demokrasiyi yaşatmaya ya da yoktan var etmeye katkıda bulunmuş, öncülük etmiş olurlar

Anayasa ve Özgürlük Bayramı olarak kutlanan 27 Mayıs'ın bayram olmaktan çıkarıldığını aktarır “27 Mayıs 1960 sabahı yapılan hareket, bir ‘darbe’ değildi, Türk ulusunun demokrasiye ve özgürlüğe bağlılığından kaynaklanan halk seline kanal açmak için yapılmış bir müdahale idi” diyerek 27 Mayıs’a dair görüşünü ifade etmiştir.

27 Mayıs’a giden süreci, o dönemdeki yönetimin toplumu baskı altına aldığı, demokratik kurumlara ve bağımsız yargı organlarına müdahale ederek muhalefeti yok etmeye çalışarak düzeni yozlaştırdığı biçiminde özetlemiştir. 27 Mayıs’tan sonra yapılan 1961 Anayasası’na da sahip çıkarak şöyle demiştir:

...barışçı bir halk hareketinden doğmuş olan o devrimin gerçekleştirdiği 1961 Anayasası geçersiz ve gereksiz gibi gösterme çabasında olanlar ve 12 Eylül 1980 öncesinde sürüklendiğimiz bunalımdan Anayasayı sorumlu tutanlar var. Oysa 27 Mayıs Devrimi olmasaydı, Türkiye’de demokrasi bundan 21 yıl önce sona ermiş olacaktı.

27 Mayıs’ın olumsuz sonuçlarına da değinerek sonuç olarak gelinen noktada “...gerekli olan, 27 Mayıs Devriminin getirdiği Anayasayı yok etmek veya temelinden değiştirmek değildir; 27 Mayıstan sonra atılan başka bazı yanlış adımları yinelemekten kaçınmaktır” demiştir. Kaçınılması gereken yanlış adım olarak ise 1961 Anayasası’na yöneltilen, toplumun yeterince katkısının sağlanmadığı bir anayasa olduğu eleştirisi açıklamıştır. “Şimdi ise, Anayasa değişikliğine toplumun katkısı 27 Mayıs döneminde olduğundan da çok daha sınırlı tutulmak isteniyor” (Ecevit, 1981/14: 7-9) diyerek geçmişte yapılan hatadan ders alınmadığını ifade etmiştir.

12 Eylül döneminde siyasal faaliyetlerin yasaklanmış olmasına rağmen bu kuralın herkes için geçerli olmadığını ise şu cümlelerle ifade etmiştir:

...anayasaya göre ‘demokratik siyasal hayatın vazgeçilmez unsurları’ olan partiler elleri dilleri bağlı tutulurken, o partilerden bazılarını dışından ve içinden yıkmak ve demokrasinin kuyusunu kazmak üzere at oynatanlara meydanı boş bırakan bir ortamda yapılacak referandum, hiçbir gerçeklik taşıyamayacaktır.... Kimi yabancılar, 12 Eylül’den ‘darbe’ diye söz ediyorlar. Oysa ülkemizde demokrasi bir ‘darbe’ ile değil, bazı çevrelerin rejime ihanetiyle çökertilmiştir.

Rejime ihanet edip demokrasinin çökmesine neden olan gruplara dair ise şu ifadeleri kullanmıştır:

...yıllar yılı, ‘Türkiye bu anayasayla yönetilemez’ diyerek, demokrasinin Türk toplumuna fazla geldiğini öne sürerek, bu iddialarını kanıtlayabilmek uğruna demokrasimizi çıkmaza ve çöküntüye sürenlerin ihaneti... Demokrasimizi ve devletimizi, demokrasinin kendi kuralları içinde kurtarmak için el ele verelim, bunalımdan çıkış yollarını birlikte arayıp bulalım! diye çırpınanların uzattığı eli geri çevirenlerin ihaneti... Ve sonunda, halkı can güvenliğinden başka bir şey istemeyecek ‘yaşama özgürlüğü’nden başka bir özgürlük düşünemeyecek duruma getirip, şimdi de, işte halk suskun, meydan boş, gönlümüzce bir baskı rejimi kurulsun artık! diye demokrasi dışı bir rejimin kısırtıcılığını yapanların ihaneti... Böylelerinin ihanetiyle yıkılan demokrasimiz şimdi de böylelerinin ihanetiyle engellenmekte...

Türk toplumunun bu yolla daracak bir rejim kalıbına döküldüğünü ileri sürüp şöyle devam etmiştir, “...terör şokunun etkisinden kurtulduğunda Türk toplumu silkinip o kalıptan taşacak ve bu kez artık tepeden gelen değil, topraktan sürgün veren bir demokrasiye kavuşacaktır” (Ecevit, 1981/10: 11-12).

Kenan Evren’in (1991:251) anılarında aktardığına göre, Ecevit’in derginin üçüncü sayısında yayınlanan “*Daraltılmış Değil Genişletilmiş Demokrasi*” başlıklı yazısı Ecevit’in askeri yönetime karşı açık bir muhalefet yapacağını göstergesi olmuştur. Evren, anılarında Ecevit’in kendilerine karşı açıktan cephe aldığını göstermek üzere onun dergideki yazısından şu ifadeleri aktarmıştır:

...dikta rejimleri ancak zor kullanılarak ayakta durabilirken, demokrasi kendi gücüyle ayakta durabiliyor. Demokrasiyi yaşatmak için değil, ancak yıkmak için zora başvurmak gerekiyor. Bu da çağımız koşullarına en uygun rejimin demokrasi olduğunu kanıtlar.

Sağlı sollu terörün birleştiği bir amaç vardı: Türkiye’de demokrasinin geçersizliğini kanıtlamak ve insanları yaşama özgürlüğünden başka bir şey düşünemez noktaya getirmek... Bunda da bir ölçüde başarı sağlamışlardır. Fakat gelip geçici bir başarıdır bu. Yalnızca yaşama özgürlüğüyle yetinmek, bitkisel bir yaşam sürmek olur. Otuz yıl demokrasinin haklarıyla, özgürlükleriyle yaşamış bir toplum, demokrasiden uzun süre yoksun kalmayı içine sindiremez.

Ecevit, demokrasiye ihanet eden bir grubun o dönemde faaliyet gösteren *Sosyal ve İktisadi Siyasal Araştırmalar Vakfı* (SİSAV) olduğunu, bu vakıf aracılığıyla Türkiye’yi ziyaret eden İsviçre’li bir parlamento heyetinin kendisinden istediği randevuyu kabul etmemesi üzerine açıklamıştır. Buna göre, “SİSAV ülkemizde çok sınırlı bir demokrasi isteyen, daha doğrusu demokrasi görüntüsü altında başka tür bir rejim isteyen bazı çevrelerin desteğiyle oluşturulmuş bir kuruluştur. Demokrasiyi olduğu gibi Atatürkçülüğü de yozlaştırmaktadır” (Arayış, 1981/10: 12).

Bu vakfın siyasetin yasak olduğu bir dönemde adından da belli olduğu gibi siyaset yaptığını ve bunun desteklendiğini açıklayıp, İsviçreli parlamenterlerin kendisini mazur görmelerini dileyerek bu davetin SİSAV aracılığıyla yapıldığını ve kabul etmesi durumunda vakfın etkinliğine katkıda bulunacağını düşündüğünden kabul etmediğini belirtmiştir.

“Türkiye’de rejimin geleceği ne olacak? İçinde bulunduğumuz ortamda sesini duyuramasa bile, Türk halkı, aylardır kendi kendine bunu soruyor. Demokratik Batı ülkelerinde Türkiye ile ilgilenenlerse aylardır açıktan soruyor aynı soruyu...” (Ecevit, 1981/6: 4) diyerek başladığı yazısında Türkiye’deki durumla ilgilenen demokratik ülkelerdeki çevrelerde belirli amaçlar açısından ayırım yapmıştır. Yurtdışından bir kesimin gerçekten demokrasinin tesis edilmesi amacıyla tepkilerini dile getirdiklerini diğer bir kesimin ise Türkiye’nin rejiminden çok ortak savunma konusundaki kaygıları nedeniyle hareket ettiklerini savunmuştur. Türkiye’nin çeşitli vesilelerle demokratik ülkelerle ilişki içerisinde olduğu, bu nedenle o ülkelerden gelen tepkilerin doğal karşılanması gerektiğini belirterek “...ama bir ülkenin siyasal rejimi de, bir ölçünün ötesinde, dış ilişkilere göre veya başka ülkelerdeki kamuoyu eğilimlerine, değer ölçülerine göre belirlenemez” (Ecevit, 1981/6: 5) demiştir.

Türkiye’de *siyasî* faaliyetlerin yasak olması nedeniyle bu konuda derin bir sessizlik olduğunu ve birçok kesimin rejimle ilgili görüşünü açıklamadığını şu sözlerle ifade etmiştir (Ecevit, 1981/6: 6):

...örneğin sendika üst kuruluşları, işçi haklarının bazı ayrıntıları üzerinde görüş belirtiyorlar, ama işçi hakları için nasıl bir siyasal çerçeve düşündükleri, Türkiye için nasıl bir rejim öngördükleri pek belli olmuyor. Barolarımız, daha çok, avukatların özlük haklarıyla ilgili düşüncelerini söylüyorlar, ama nasıl bir rejim özledikleri bilinmiyor. Kimi üniversiteler, özerklik konusunda veya üniversitelerle ilgili yasa hazırlığının özlük haklarına ilişkin yönleri üzerinde bazı görüşler açıklıyorlar, ama üniversitelerimizin rejim konusundaki görüşleri henüz belirsiz... Aydınlardan tek tük bu konuda ne düşündüklerini söyleyip yazanlar var, ama çoğu suskun, bazıları da son zamanlarda daha çok edebiyatla sanatla ilgili... Demokrasiye ne kadar bağlı olduğu bilinen halkımız ise, şu sırada demokratik mekanizmalar işlemediği için, eğilimlerini özlemlerini açığa vurabilme, duyurabilme olanağından yoksun...

“Böyle olunca, ortaya biraz garip bir durum çıkıyor: Türkiye’de rejimin geleceğiyle başka bazı ülkelerin belli kamuoyu kesimleri ilgilenirken, kendi kamuoyumuzun etkin kesimleri ise bu konuyla pek ilgili değilmiş gibi görünüyorlar” (Ecevit, 1981/6: 6) demiştir. Türkiye’nin rejimiyle ilgili sorulara kendi kamuoyumuzda cevap aramamız

gerektiğini savunmuş ve doğru olan şeyin de kendi meselemizi kendimizin çözmesi olacağını belirtmiştir.

“Bilindiği gibi yeni Yönetim, topluma barış getirme gerekçesiyle, *siyasî* polemikleri yasakladı. O arada, 12 Eylül öncesine dönük tartışmaların kesilmesini de istedi” diyerek kendisine yönelik siyasal saldırıların ve polemiklerin ise yasaklar kapsamında değerlendirilmediğini şöyle ifade etmiştir (Ecevit, 1981/9: 10):

...ancak bu kuralın genel bir kural olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü, uygulamaya bakılırsa, Cumhuriyet Halk Partisine bu partinin geçmişteki tutumuna karşı, ve eski Genel Başkanı olarak bana karşı, her türlü vuruş serbest... En ağır ve haksız saldırılar serbest, hakaretlerin en çirkinleri serbest, öyle ki bu ‘Hedef’lere, 12 Eylül öncesinde bile görülmedik ağırlıkta hakaretler yağdırılıyor şimdi...

Bu saldırılara öteden beri polemiklere girmekten sakındığı için cevap vermediğini, yakın zamanda Güneri Civaoglu ile girdiği polemik sebebiyle gönderdiği açıklamasının da *Tercüman* gazetesinde yayınlanmadığını hatırlatarak şöyle devam etmiştir:

...özellikle yurt dışından çağrılar almam üzerine, saldırılar çok çirkinleşti. Güya ben, o çağrılardan yararlanarak, dışarıya gidip bir daha dönmeyecekmişim! Belli yasa kaçakları gibi, başka ülkelere sığınacakmışım! O nedenle yurtdışına çıkmama engel olunmalı imiş! Bazıları ise, ‘bırakın kaçsın da kurtulalım’ yollu yazılar yayınlıyorlar. O arada, ısrarla, benden hesap sorulması isteniyor.

Yurt dışına çıkmasına içinde bulunulan dönemde yanlış anlaşılabilmesi için MGK tarafından izin verilmediğini açıklayan Ecevit, bu durumun kendisini davet eden kurumlar tarafından anlaşılabilmesini belirterek neyin hesabının sorulacağını ve neden kaçacağı yönünde propaganda yapıldığını anlayamadığı için böyle bir açıklama yaptığını belirtmiştir.

Kendisinin can korkusu yaşadığı zamanlarda bile kaçmadığını yurtiçinde çeşitli miting ve toplantılarda uğradığı saldırılardan ve yurt dışında ise bazı Rum, Ermeni vb. teröristlerin saldırılarına uğradığındaki örneklerle açıklayarak o zamanlarda kaçmayan biri olarak şimdi neden kaçacağını anlayamadığını açıklamış ve hesap vermeye dair şu ifadeleri kullanmıştır (Ecevit, 1981/9: 10-12):

...neyin hesabını vermem gerektiğini ise hiç anlayamıyorum. Bir takım sol şiddet eylemcilerinin ‘kanlı ellerine ellerimizi hiçbir zaman vermeyeceğiz’ diye Meclis kürsüsünden ve meydan kürsülerinden haykırışımın mı hesabı sorulacak benden. Yoksa, yıllarca ‘Milliyetçiler de suç işliyor, cinayet işliyor dedirtemezsiniz’ diye bir kısım saldırganlara, teröristlere, canilere kanat gerenler gibi davranmadığının mı hesabı sorulacak?

Genel başkanlığı süresince uyguladığı politikaların kısa bir özetini açıklayarak hesabını veremeyeceği bir şeyin olmadığını, vermesi gerektiğinde de bunu yapmaktan çekinmeyeceğini belirtmiş ve uzun süre sessiz kaldığı için hızlanan bu kampanyaya cevap vermesinin kaçınılmaz olduğunu ileri sürerek kendisinin susmasını bekleyenlerin haklı olamayacağını belirtmiştir. Devam eden davalarda geçmişteki siyasal şiddet eylemlerinin mahkemelere intikal ettiğini hatırlatan Ecevit, burada gerçeklerin ortaya çıkarılmamasına yönelik baskıların sürdürüldüğünü ima etmiş ve kendisinin bu bağlamda bir etkinliğinin olmadığını savunmuştur.

Ecevit'in Hamburg Üniversitesinde bir sömestr ders ve çeşitli konferanslar vermek için davet aldığı ve ayrıca Hindistan'daki Nehru Vakfı'nın da Nehru'yu anmak için toplanacak konferansa davet gönderdiği açıklanmıştır (Arayış, 1981/8, 8). Bunun yanında Almanya'daki Sosyal Demokrat Parti Genel Başkanı Willy Brandt'ın Ecevit'i ülkesine davet ettiği ve Sosyalist Enternasyonal Genel Sekreteri Bernt Carlsson'un ise Amsterdam'da toplanacak konferansa örgüt adına Ecevit'e davette bulunduğu bildirilmiştir. Bu davetler dergide Ecevit'in yurtdışından aldığı çağrılarının içeriği olarak açıklanmıştır. Bu davetlere katılabilme durumunu Başbakanlıktan soran Ecevit'e '...içinde bulunduğumuz dönemde siyasal spekülasyona sebep olur gerekçesiyle, konseyce münasip görülmediği" (Arayış, 1981/9: 13) bildirilmiştir.

Tercüman gazetesinde bazı yazarların Ecevit'in *Pülümürün Yaşsız Kadını* şiirini siyasal maksatlarla ele almaları ve Güneri Civaoglu'nun ise bu konuda şiiri tahrif etmeye kadar ileri gitmesi ve gazeteye yollanan düzeltmenin yayınlanmaması üzerine bu açıklama *Arayış*'ta yayınlanmıştır. Şiirlerinin daha öncede kendisine karşı siyasal maksatlarla kullanıldığını açıklayan Ecevit, şiiri özel alanı olarak gördüğünü fakat bu saldırıya cevap vermesinin kaçınılmaz olduğunu belirtmiştir.

Ecevit'in bu polemiğe konu olan şiiri ise şöyledir:

Pülümürün bir dağ köyünde gördüm onu/ yaşını sordum bir giz gibi güldü/ kimi seksen dedi köylülerden kimi yüz/ yüzüne baktım bir giz gibi güldü// bir asa vardı elinde/ bir solmuş kırallığın/ kadifeden harmanisi üzerinde/ bir Hintliydi o bir Selçukluydu/ bir Ermeniydi bir Kürttü/ bir Türk// yaşını sordum bir giz gibi güldü/ koluma girdi bir soylu kadınca/ tozlu köy yolunda sürüyerek eteğini/ beni tek gözlü sarayına götürdü/ köy yapısı kulübesinin// zamanı onda yitirdim ben/ yitik zamanlara onda eriştim/ en soylu yoksulluğun toprak döşeli sarayında/ bir taç gibi konu başıma Türkiyeliliğim.

Civaoğlu, şiirin bir Türk'tü ile biten mısramı yayınlamamış, şiiri bir Kürt'tü kısmından devam ederek yazmış ve şiirin sonundaki Türkiyeli olmak sözünü de farklı etnik unsurların savunulması olarak yorumlamıştır. Ecevit, kendi milliyetçilik anlayışını geçmiş yıllarda yaptığı açıklamalardan uzun alıntılar yaparak açıklamış ve kısaca Ne mutlu Türküm diyene sözüyle özetlenen Atatürk milliyetçiliğini savunduğunu belirtmiştir.

Civaoğlu'nun ayrıca şiirin altında yer alan “Pülümür Doğu Anadolu'nun en yoksul yörelerinden biridir. Binlerce yıldır birbirine eklenen uygarlıkların bu deprem yöresindeki tek kalıntısı insandır” (Ecevit, 1981/5: 6-7) açıklamasını da yayınlamadığı ve şiiri tahrif ederek açık bir saldırı yapmaya çalıştığı açıklanmıştır.

Anayasaların hazırlanmasının siyasal bir süreç olduğunu ve Anayasanın tüm toplumsal kesimlerin taleplerini uzlaştırmaya çalışan bir metin olduğunu açıklayıp tartışılan yeni anayasa hususunda şu ifadeleri kullanmıştır (Ecevit, 1981/11: 4):

...ordu şimdi bu zor işi üstlenmek istiyor. Türk Silahlı Kuvvetleri adına yönetimde bulunan Milli Güvenlik Konseyi bir yeni anayasa oluşturmaya hazırlanıyor. Fakat ortadaki eğilimlere, belirtilere bakılırsa, bu anayasa, her toplum kesiminin üzerinde birleşebileceği, en azından içine sindirebileceği bir kurallar bütünü olmayacak gibi görünüyor.

1961 Anayasası'nın yapılması sürecine değinerek o süreçte yaşanan durumu ise şöyle açıklamıştır (Ecevit, 1981/11: 4):

...1961'den önce on yıl eski Anayasa tartışıldı ülkemizde... 1961'den sonra, 20 yıldır, yürürlükteki Anayasa tartışılıyor. Yeni bir anayasa hazırlanıp yürürlüğe konduktan sonra da, eğer hazırlanışında, yapılışında ve içeriğinde belli kurallara ve dengelere özen gösterilmezse, kim bilir daha ne kadar süre yine anayasa tartışılacaktır. Yeni anayasa ordunun sorumluluğunda hazırlanır, onun damgasını taşırsa, geleceğin bu tartışmalarında ordu, ister istemez, taraf durumunda olacaktır.

Anayasa hazırlığı için Danışma Meclisi'nin toplanacağına değinen Ecevit, bu meclisin bağlayıcı bir karar alamayacağına açıklandığını belirtmiş ve “...üstelik danışma kurulu niteliğindeki o kurucu meclisin demokratik bir seçimle gelmeyeceği, ulusal iradeyi yansıtmayacağı belli” demiştir.

Anayasaya göre demokratik siyasal hayatın vazgeçilmez unsurları olan siyasal partilerin bu süreçte görüş belirtmedikleri fakat yasalara göre siyaset yapmamaları gereken bazı vakıfların ve ileride partiye dönüşebilecek bazı derneklerin görüşlerini ve düşüncelerini serbestçe açıklayabildiğini ileri sürmüştür. Yeni anayasa konusunda toplumsal

kesimlerin görüşlerini açıklamakta serbest olmamasına dikkat çektikten sonra hazırlanacak anayasanın geçerliliği konusundaki düşüncesini şöyle ifade etmiştir (Ecevit, 1981/11: 5):

...bu durumda referandum da demokratik olmayacak. Halkın oylarıyla yürürlüğe girmiş görünse bile, yeni anayasa, halkın geniş bir kesiminde burukluk yaratacak ve anayasa hazırlanırken veya oylanırken açığa vurulamayan tepkiler, daha sonra ortaya çıkacak; hazırlık veya halk oylaması sırasında açıktan yapılamayan tartışmalar, anayasa yürürlüğe girip seçimler yapıldıktan sonra, olanca keskinliğiyle başlayacak. Ordu da, yeni anayasanın tüm sorumluluğunu üstlenmiş olacağı için –dediğimiz gibi- o tartışmalarda ister istemez taraf durumunda bulunacak.

...Ordunun gücü birliğindedir. Fakat anayasa yapmak siyaset yapmaktır; siyaset ise, düşünce veya çıkar ayrılıklarının ortaya çıkardığı karşıt seçenekler arasında sürekli seçimler yapmayı, durum almayı veya bunları uzlaştırmak için tartışmalara girmeyi gerektir. Her seçim, durum alış veya tartışma da ayrılıklara yol açar. Böyle ayrılıklara, tartışmalara partiler katlanır, parlamento katlanır, fakat ordu katlanamaz.... Oysa Türk ordusunun birliği ve birleştiriciliği, ulusumuz için, en az anayasa veya rejim kadar, hatta onlardan daha çok önem taşır.

Ordunun bu tür tartışmalara girmesinin yol açacağı durumun geçmiş dönemlerde örnekleri olduğunu aktaran Ecevit, 1961 Anayasası'nın hazırlanmasından sonra ordunun anayasa tartışmalarında taraf konumuna geldiğini açıklayıp bu tartışmaların 12 Mart döneminde de yaşandığını şu cümlelerle ifade etmiştir (Ecevit, 1981/11: 4):

...12 Mart 1971 döneminde de anayasa değişikliklerine öncülük ordudan geldi. Şimdikinden daha özgür bir tartışma ortamı vardı o dönemde... Demokrasinin kurumları ve kuralları en azından yarı işler durumda idi. Genel bir baskı ortamı bulunmakla ve yönetim yanlı olmakla birlikte, Parlamento çalışıyordu, partiler sendikalar konuşuyordu, TRT karşıt görüşlere yer veriyordu. Hatta, belli telkinler ve baskılar altında da olsa, anayasa değişikliklerini, seçimle gelmiş bir Parlamento gerçekleştiriyordu. Fakat anayasa değişikliklerine bir ucundan karışmış ve siyasal durum almış olduğu için, ordu, yine tartışmalarda taraf oldu, yıllarca bunun huzursuzluğuyla yaşadı.

Siyasete müdahale ile taraf haline gelen ordunun tekrar tarafsız konuma gelmesi ve tüm toplumdan saygı görmesinin 1974'teki Kıbrıs harekâtının gerçekleştirilmesiyle sağlandığını savunan Ecevit, anayasanın hazırlanmasında izlenebilecek geçerli yolu ve yukarıda anlattığı olumsuzluklardan kaçınmanın yöntemini ise şöyle açıklamıştır (Ecevit, 1981/11: 6):

...bunun başta gelen koşulu, anayasa değişikliği sorumluluğunu ordunun üstlenmemesidir; bunun doğrudan doğruya ulusal iradeye bırakılmasıdır. Ulusal iradenin de toz kondurulamayacak bir serbestlik ve eşitlik içinde belirlenmesine olanak sağlanmalıdır.

Anayasa değişikliği gerekli görülüyorsa bir kurucu meclis veya danışma kurulu yine kurulabilir. Ama işlevi sınırlı tutulur. Bu kurucu meclis-veya danışma kurulu- köklü anayasa değişikliklerine girişmez. Ancak, genel seçimlerden sonra toplanacak yeni Türkiye Büyük Millet Meclisinin anayasa değişiklikleri yapabilmesini bir defalığına kolaylaştırıcı bazı geçici kurallar ekleyebilir yürürlükteki anayasaya... Örneğin anayasa değişikliği için

Meclislerin üye tam sayılarının üçte iki çoğunluğu gerekli olmakla birlikte, ilk yapılacak genel seçimlerden sonraki Türkiye Büyük Millet Meclisi için bu koşul hafifletilebilir. Bir kez geçerli olmak üzere, salt çoğunlukla, yani üye tam sayısının yarıdan bir fazlasının oylarıyla anayasanın değiştirilmesi sağlanabilir. Bunu sağlayacak bir geçici hüküm, içinde bulunduğumuz dönemde, anayasaya konulabilir.

Ayrıca, yine bir kurucu meclisin veya danışma kurulunun katkısıyla, temel haklara ve özgürlüklere dokunulmaksızın, demokratik parlamenter sistemin işleyişindeki –örneğin Cumhurbaşkanı seçimindeki- tikanıklıkları giderici ve başlıca partilerin üzerinde birleşeceği bazı düzeltmeler de şimdiden yapılabilir. Ondan sonra –fazla gecikmeksizin- seçime gidilir. Partiler, kendi uygun gördükleri anayasa değişikliği tasarılarını birer seçim bildirgesi sunarlar seçmenlere... Demokratik seçimle gelecek ilk parlamento, tam yetkili bir kurucu meclis niteliği taşır. Anayasada değişiklikler yapmayı –veya yeni bir anayasa oluşturmayı- kolaylaştırıcı olanaklarla donatılmış ve ulusal iradeye dayanan bir kurucu meclis olarak görev yapar, seçimden sonraki ilk Türkiye Büyük Millet Meclisi... Sonunda, ulusun çoğunluğu neyi istiyorsa o olur.

Anayasa değişikliğinin demokratik yolu budur, huzurlu yolu budur. Kaldı ki, gerçek demokrasiye ulaşabilmenin de en güvenli yolu bu sayılmak gerekir. Çünkü demokratik olmayan bir yoldan kolay kolay demokrasiye ulaşılamaz.

Ecevit, açıkladığı yöntemi hem anayasa konusunda orduyu sorumluluktan kurtaracak ve siyasal tartışmaların dışında tutacak bir yöntem hem de en geçerli ve demokratik yaklaşım olarak savunmuştur. Hemen belirtmek gerekir ki bu yazısında Ecevit, görüşlerini büyük ölçüde siyasal partilerin tekrar açılacağı, demokratik sistemin tekrar işlerlik kazanacağı üzerine açıklamıştır. Fakat bunda kısa bir süre sonra Ecevit'in yazılarını yayınlaması yasaklamış daha sonra ise siyasal partiler feshedilmiştir.

12 Eylül döneminde yapılan bazı düzenlemelerin demokrasiyle bağdaşmadığını ifade eden Ecevit, güncel sorunlardan işkence konusuna değinmiştir. Türkiye'de yönetimin işkence iddialarına karşı hassasiyet gösterdiğine, Kenan Evren'in bir demecinden alıntı yaparak dikkat çekmiş ve Türkiye'deki duruma dair görüşlerini açıklamıştır.

Hangi davranışın işkence sayılıp sayılmadığıyla ilgili farklı görüşler olduğunu belirttikten sonra ise o dönem için gözaltı süresinin üç ay olmasını çağrıştıran "...neyle suçlandığı bilinmeyen bir insanın, aylarca, yakınlarıyla görüştürülmeksizin gözaltında tutulmasını da bir tür işkence sayanlar az değil" ifadesini kullanmıştır.

İşkence olgusunun belirli zamanlarda gündeme geldiğini belirterek, "...Türkiye'de yönetimler istemese de, öteden beri, 'geleneksel' olarak işkence yapılır. Açık rejimlerde, yönetimler kararlılıkla üstüne yürürlerse, işkence azalır; kapalı dönemlerinde ise büsbütün yaygınlaşır. Bu gerçekler bilmezlikten gelinemez" (Ecevit, 1981/7: 5) demiştir.

Bunun nedenlerine bakıldığında güvenlik kuvvetlerinin yeterli eğitime sahip olmaması ve delil bulamayınca zorla ifade alma yoluna gitmesinin işkenceye başvurulmasında etkin olduğunu ileri sürmüştür. İdeolojik kutuplaşmaların güvenlik kuvvetlerine etki etmesinin, güvenlik güçlerinin özlük haklarında ve maddî olanaklardaki kötü durumun da işkencenin yaygınlaşmasındaki etkenler olduğunu belirtmiştir.

Türkiye'ye gelen yabancı gözlemcilerin hazırladıkları raporlarda, ülkede tutuklu ve hükümlülere sistematik olarak işkence yapılmadığının ifade edildiğini aktaran Ecevit, bu durumun sevindirici olduğunu belirterek mahkemelere intikal eden işkence iddialarının olmasının ve işkence yapanların yargılanmasının bunu sağladığını açıklamıştır. İşkencenin sadece işkenceye maruz kalanlara değil işkenceyi yapanlara da büyük etkileri olduğunu savunarak bunun yaygınlaşmasının dikta rejimlerine olan ilgiyi ve desteği artırdığını ileri sürmüştür (Ecevit, 1981/7: 6). Derginin bu sayısı Ecevit'in *İşkence* yazısında devletin kolluk kuvvetlerine hakaret ettiği iddiasıyla toplatılmıştır.

Dönemin güncel gelişmelerinden Papa İkinci Jean Poul'e 13 Mayıs 1981 tarihinde Mehmet Ali Ağca tarafından yapılan suikast girişimi üzerine bir yazı kaleme alan Ecevit, bu saldırıdan Türk ulusunun büyük üzüntü duyduğunu belirterek bu olayın karanlık yönlerinin ortaya çıkarılması gerektiğini savunmuştur. Bu yazısında Mehmet Ali Ağca'nın daha önce Türkiye'de Abdi İpekçi'nin katili olarak yakalandığı ve Nevşehir'den pasaport alarak yurtdışına çıktığının bilindiğini belirterek İtalya'ya kimler tarafından kaçırıldığı konusunda ise Ağca'nın Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Ülkü Ocakları ile olan bağlantısına dikkat çekmiştir. Papa'yı öldürülme girişiminin bir Türk tarafından yapılmış olmasını utanç verici bir gelişme olarak nitelendiren Ecevit, görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

...Mehmet Ali Ağca, Abdi İpekçi'nin vuruluşundan birkaç ay sonra, canilere teröristlere karşı polisin elinin kolunun bağlanmadığı bir dönemde, Türk polisince yakalanabilmişti... Ama daha sonra, 25 Kasım 1979'da, en sıkı güvenlik önlemlerinin alınmış olması gereken bir büyük *askeri* gazinonun içindeki cezaevinden kolaylıkla kaçırılabilir ve bir daha izine rastlanmıyordu... Daha sonra, Ağca'ya ve başka bazı yasa kaçağı sağcı teröristlere Nevşehir'den pasaport verildiği duyuluyordu, ama 12 Eylül 1980'e kadar sıkıyönetim dışında kaldığı için 'ülkücü'lerin merkez örgütlenmesinin Nevşehir'e kaydırıldığı bilindiği halde, Nevşehir'de ciddi bir operasyon yapılmıyor veya yapılamıyordu.

Nevşehir'de katıldığı il başkanının cenaze töreninde kendisine saldırılar yapıldığı ve bu olayın da aydınlatılmadığını belirterek şu ifadeleri kullanmıştır:

...Ağca'nın kaçırılması, birkaç erle astsubayın veya bir iki küçük rütbeli subayın işi olamazdı. Arkada daha güçlü destekler olmadan böyle bir işe kalkışılmazdı. Kaldı ki kaçırma olayının öncesi ve sonrası vardı. Ağca'nın Milliyetçi Hareket Partisiyle ve Ülkü Ocaklarıyla ilişkileri, onların da bir takım Devlet kuruluşlarıyla içli dışlı oldukları belliydi.

TRT'nin haber bültenlerinde Ağca'nın hiçbir örgütten talimat almadığına dair açıklamasıyla haberler yaptığını fakat İtalyan savcılığının girişimiyle Ağca'nın sağcı radikal terörist olduğu yönünde haber verilmeye başlandığını belirterek bu durumun Ağca'nın gizli çevrelerce halen korunduğunu anlamına geldiğini ileri sürerek değerlendirmesine şöyle devam etmiştir:

...ya yurtdışına kaçırıldıktan sonrası? Avrupa'nın hangi ülkelerinde kimler korumuştur, beslemiştir, kullanmıştır Ağca'yı?.. Kimler cüzdanını yabancı dövizlerle doldurup ona silah vermiştir? Kimler onun sınırdan serbestçe geçmesini, Mayorka'da moral dinlencesine gitmesini, İtalya'da Perugia Üniversitesine yazılmasını sağlamıştır? Buraların yolunu kimler, hangi örgütler göstermiştir Ağcaya?

Ağca'nın bütün bunları tek başına yapamayacağını "...23 yaşında kaç Türk genci Mayorka'nın yolunu bulabilir? 23 yaşında kaç Türk genci kendi başına İtalya'da Perugia Üniversitesine kaydını yaptırabilir?" diyerek ifade etmiştir. Türk yargısında Ağca için hazırlanmış dosyalar olduğuna değinen Ecevit, bu dosyaların İtalyan ve Alman makamlarıyla paylaşılması gerektiğini şöyle ifade etmiştir:

...bunun için, Türkiye ile bazı ülkelerin yargı organları ve dedektif ekipleri arasında sıkı işbirliği kurulmalıdır. Ayrıca Ankara Sıkıyönetim Savcılığının MHP hakkındaki iddianamesinde MHP ve 'ülkü'ler hakkında yer alan bazı bilgilerden Federal Almanya resmi makamları da en üst düzeyde resmen haberdar edilmelidir! Ağca olayı ile birlikte, karanlıkta kalmış başka bazı olayların da aydınlığa çıkarılması sorumluluğuna Alman makamları da ortak edilmelidir! Ankara Sıkıyönetim Savcılığı İddianamesi, MHP'nin, 'ülkü'lerin ve 'ülkü'lerle sıkı ilişki içinde bulunan bazı 'din' derneklerinin Almanya'daki örgütlenmesi ve etkinliği hakkında çok ilginç bilgileri ve belgeleri içeriyor (Ecevit, 1981/14: 4-6).

Güncel gelişmelere ayırdığı başka bir yazısında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Vakfı adıyla yeni kurulan vakfı değerlendirerek bu vakfın kuruluş amacına değinmiş ve vakıf hakkında eleştirilerini sıralamıştır. Bu eleştirilerini yazarken olayı büyüttüğünü düşünenler olacağını belirterek, "12 Martın amacına ve yönüne daha ilk günlerden teşhis konulduğunda da, 24 Ocak Kararlarının demokrasiyle bağdaşmayacağı daha ertesi gün belirtildiğinde de, işin abartıldığını ileri sürenler çıkmıştı" diyerek bu konudaki eleştirilerinin önemli olduğunu savunmuştur.

MEB Vakfının bakanlıkla iç içe geçip bir daha kolay çözülemeyecek biçimde düğümlendiğini ifade ederek "...çocukların, gençlerin, gelecek kuşakların yetiştirilmesi,

tümüyle toplumun eğitilmesi büyük ölçüde bir vakfın gözetimine veriliyor” demiştir. Vakfın kurucuları ve yerine getireceği görevleri ise şöyle ifade etmiştir (Ecevit, 1981/9: 4):

...vakıf kurucuları arasında, şimdiki Bakan, Bakanlığın kimi yüksek görevlileri, 12 Eylül'den sonra Bakanlıkta görevlendirilmiş kimi subaylar, ülkemizin büyük işadamlarından en önde gelenlerle yan yana yer alıyorlar... 'gerçek kişi' niteliğindeki kurucu üyeler, 'vefatları, iş göremez hale gelmeleri, hastalıklar ve çekilmeleri' durumunda yerlerine kimin geleceğini, kapalı zarflar içinde, önceden saptıyorlar... Vakfın kuruluşundan itibaren bir yıl içinde vakfa ez az 250 bin liralık katkıda bulunanlardan Genel Kurulca uygun görülenler de Genel Kurul üyesi olabilecekler.... Böylece, varlıklı işadamlarıyla birkaç sivil ve asker bürokrattan oluşan bir kadro, bir karma hanedan gibi, Bakanlık çalışmalarında ebedi olarak egemenliğini sürdürecektir.

Vakfın senedinde yer alan maddelerde, bakanlık tarafından tüm okullarda okutulmak üzere hazırlanacak kitapların oluşturulmasında vakfın da yardımcı olacağı ve katkıda bulunacağını yer aldığını, bu durumun küçük bir zümrenin devletin egemenliği altında olan bir alanda söz sahibi olması anlamına geldiğini belirterek hiçbir devletin böyle bir uygulamaya izin veremeyeceğini savunmuştur.

Vakfın gerekliliğini savunurken bakanlığın sahip olduğu bütçeden ayrı 113 milyar liraya ihtiyaç olduğunu açıklayan bakanın tezinin geçersizliğini, vakfın mevcut durumda ihtiyaç duyduğu miktarın on binde birine denk gelen 46 milyon 502 bin liraya sahip olduğunu aktararak göstermeye çalışmıştır.

Bu vakfın kuruluşun Anayasanın devlet tekeline olması gerektiğini ön gören işlemlerin devlet egemenliğinden çıkarılarak egemenliği zedelediğini savunup bunun sakıncaları üzerinden oluşturulacak yeni rejim hakkındaki düşüncelerini şu cümlelerle açıklamıştır (Ecevit, 1981/9: 5):

...yeni rejim belirlenirken sivillerin, politikacıların işi bir daha yozlaştırmamalarını güvence altına alıcı önlemler gerektiğinden, bu önlemlerin sisteme yerleştirileceğinden söz ediliyordu. Bu tür vakıflar öbür bakanlıklar için de kurulursa başka bir önleme gerek kalmayacaktır. İnanmak istemeyiz ama eğer niyet bu ise, Kurucu Meclisin yetkilerini, Anayasanın nasıl olacağını, seçimlerin tarihini, rejimin geleceğini merak etmek ya da tartışmak, tüm anlamını ve geçerliliğini yitirmiş demektir. Rejimin geleceğini, devletin yönetim biçimi ve yapısı şimdiden beliyor demektir. Türk toplumu, büyük işadamlarının kesin ağırlık taşıyacağı bir takım vakıflar eliyle yönetilip yönlendirilecek demektir. Anayasa değişikliğine ne gerek var?.. Yasaların vakıflarla ilgili hükümlerine göre, yeni devlet yönetimi biçimlenmektedir. Bu yeni rejim ve yönetim yapısının oluşturulmasına da, çocukları, genç kuşakları ve tümüyle toplumu eğitecek ve yönlendirebilecek bir Bakanlıktan başlanıyor. Atatürk, Cumhuriyeti gençliğe emanet etmişti. Ama gençliği büyük işadamlarına emanet etmemiştir. Fakat şimdi olan budur.

Mevcut yönetimin Yüksek Hâkimler Kurulu'nu kaldırarak bu kurumu Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na (HSYK) dönüştürmesini yargı erkinin bağımsızlığını zedeleyici bir adım olarak nitelendirmiştir. Bu düzenlemenin yönetimin rejimle ilgili düşünceleri konusunda ciddi kaygılar uyandırdığını şöyle ifade etmiştir; "...öyle anlaşılıyor ki, yönetim geride bıraktığımız yıllarda huzurun ve iç barışın bozulmasından, terörün yaygınlaşmasından, adaleti de sorumlu sanıyor. Böyle bir sanı, adalet karşı adaletsizlik olur. Adaletsizliklerin en sakıncalı da budur" (Ecevit, 1981/15: 5).

Yazılarında ekonomi politikalarına ve bu yönde yapılan düzenlemelere de yer veren Ecevit, Toplumun geniş bir kesiminin yaşamak için dirediğini fakat uygulanan ekonomi politikaların bu direnci destekleyecek yerde sarstığını şu cümlelerle ifade etmiştir (Ecevit, 1981/4: 6):

...bırakın yapsınlar, bırakın geçsinler sözü, çağını çoktan doldurmuş bir liberal ekonomi anlayışının temel kuralıdır. 1980'ler Türkiye'sinin kendine özgü 'liberal' modelinde ise, büyüklere, kolaycılara, devlet ve toplum sırtından kolay kâra alışanlara, 'bırakın yapsınlar, bırakın geçsinler' denirken, küçük ve orta işletmecilere, esnafa ve sanatkâra, üretici köylüye, işçiye, işportacıya, kendi evini kendi yapana, toplumumuzun ve ekonomimizin bütün bu yapıcı, yaratıcı, dinamik unsurlarına, 'bırakın ezilsinler' denmiş oluyor' âdeta...

İçinde bulunulan dönemde kendi başına bir şeyler başarmaya çalışan insanları engellemek yerine onlara yardımcı olunması gerektiğini savunarak devletin sağlayamadığı uygun yaşam alanlarına alternatif olarak gecekondularla kendilerine kalacak yer yapan yurttaşların desteklenmesini savunmuştur. Seyyar satıcıların, işportacıların belirli düzenlemelerle çalışabilecekleri ortamın sağlanması ve bunların engellenmemesi gerektiğini şu cümlelerle ifade etmiştir (Ecevit, 1981/4: 5):

...serbest pazar ekonomisini bütünüyle reddeden ülkelerde bile işportacılığın 'serbest pazarına' dokunulmaz. Doğallığından ve yararından gelen bir dokunulmazlığı vardır işportacılığın... Ama gariptir ki, ülkemizde, üstelik tam da 'serbest pazar ekonomisi'nin kutsallaştırıldığı bir dönemde, özel sektörün 'hür teşebbüs'çülüğün, 'serbest pazar ekonomisi'nin bu doğal kaynağı kurutulmaya başladı... Olanaklar, tasarruflar, krediler, dövizler, oluk oluk, özel sektörün kaymak tabakasına aktarılırken, özel sektörün kaynağı da, kökleri de, fidanları da, ağaçları da kurutuluyor.

"...işsizlikle mücadele, işsizleri gözden uzaklaştırmakla olmaz. Devlete topluma zarar vermeden, kendi kendilerine iş yaratıp, daracık olsa da bir geçim yolu açanların, hele o işi yaparken topluma da bir ölçüde hizmet götürenlerin önünü tıkmakla hiç olmaz" diyerek yapılması gerekene dair şunları söylemiştir (Ecevit, 1981/4: 6):

...kuşkusuz, her şeyin üstünde, yatırımları hızlandırmaya, üretimi canlandırmaya, yeni iş alanları açmaya çalışmak gerekir. Ama içinde bulunduğumuz bunalım ve darlık döneminde –hele uygulanan ekonomik modelin cenderesinde- devletin şimdilik buna gücü yetmediğine göre, öncelikle yapılacak şey, kendi başlarına bir şeyler yapabilenlere –ama dediğimiz gibi, devlette topluma zarar vermeksizin bir şeyler yapıp geçim yolu sağlayabilenlere veya konut edinebilenlere- güçlük çıkarmamaktır.

Türkiye’deki ekonomik bunalımının demokrasiyle yakından ilgili olduğunu dile getiren Ecevit, bunalımın topluma etkilerine dair şu ifadeleri kullanmıştır (Ecevit, 1981/3: 6):

...sorun, kabarıp taşan özlemlerin, şu bunalım döneminde gitgide daralan ekonomik olanaklarla nasıl sağlanacağı sorunudur. Bir başka deyişle, üretimin artırılması ve hakça bölüşüm sorunudur asıl sorun... Bolluk döneminde hakça olamayan bir bölüşümle de bir ölçüde yetinebilir toplum... Ama şimdi birçok ülkede, özellikle de Türkiye’de, toplum, bolluğu değil darlığı bölüşmek, gelir artışını değil gelir azalışını bölüşmek zorundadır.

Türkiye’de ekonomik anlamda küçülme döneminin başladığını açıkladıktan sonra, toplumun, gelişme yeniden hızlanıncaya kadar özveriyi bölüşmek zorunda olduğunu ileri sürmüştür. Özveriyi bölüştürmenin refah artışını bölüştürmekten çok daha zor ve daha sıkıntılı bir süreç olduğunu şöyle ifade etmiştir (Ecevit, 1981/3: 6):

...eğer toplum bu zorluğa, sıkıntıya, acıya, özgür olduğunu bilerek ve kendi özgür iradesiyle katlanma durumunda değilse; eğer Türkiye’de kurulacak ve adına ‘demokrasi’ denecek rejim, halka bu olanağı, yetkiyi ve sorumluluğu vermeyecekse, o ‘demokrasi’ kolay kolay yaşatılamayabilir; açık veya örtülü bir dikta rejimine dönüşebilir... Ödün mü (taviz mi) bekleniyor halktan, özveri mi (fedakârlık mı)? Ödün bekleniyorsa, bu, ancak zorla alınır. Fakat özveri bekleniyorsa, ancak gönül rızasıyla, yurttaşların hür iradeleriyle sağlanır. İşsizliğin ve yoksulluğun alabildiğine arttığı bir ortamda halkın gönül rızasına dayanmayan ve hakça bölüşülmeyle özveriyle demokrasi yaşatılamaz.

Demokrasi yönünde verilmesi gereken çabaları özetledikten sonra ise 24 Ocak Kararlarına dair dergide sıklıkla vurgulanan sermayenin dar çevrelerde toplanmamasına dair görüşleri şu cümlelerle ifade etmiştir (Ecevit, 1981/2: 6):

...bir yandan bu çabayı gösterirken, bir yandan da demokratikleşme sürecinin evrensel kaynağı olan sınıflaşma ile birlikte zorunlu duruma gelen yeni bir toplumsal güçler oluşmasına karşı, bu dengede, başta işçi ve köylü olmak üzere, üretici halk kesimlerinin gereğince ağırlıklarını duyurabilmesine karşı yeni engeller dikmekten de özenle kaçınmak gerekir. O tür engeller, toplumda küçük bir azınlığın işine gelmiş gibi görünebilir; ve belki bir süre için toplumda huzur ve sükun sağlanmasına yaradığı, bazı ekonomik darboğazların aşılmasını kolaylaştırdığı gibi bir izlenim verebilir. Fakat bir süre sonra, çok daha sıkıntılı darboğazlara, çok daha acılı gelişmelere ve sınıflaşmış Batı toplumlarının en az yüzyıl geride bıraktığı türden tehlikeli sürüşmelere ve gerilimlere neden olur.

Bir ülkede demokrasiden söz edilebilmesi için iktidarın işçilerle ve başka çalışan halk kesimleriyle bir ölçüde bölüşmek gerektiğini savunan Ecevit, budan kaçınıldığında ise ya demokrasinin çöktüğünü, ya da bunalım çıktığını ileri sürmüştür.

Türkiye’de demokrasinin, büyük toplumsal çalkantılara karşın uzunca bir süre yaşayabilmesini, 1963’te işçilere birçok demokratik hakların tanınması, geniş örgütlenme olanaklarının sağlanması ve hak arama yollarının büyük ölçüde açılmış olmasına bağlayarak şu değerlendirmeyi yapmıştır (Ecevit, 1981/8: 6):

...yine de, demokratik çalışma düzeninde bırakılan bazı boşluklar ve eksiklikler yüzünden, özellikle ekonomik ve sosyal politikaların belirlenmesinde çalışanların karara ve sorumluluğa katılmamaları yüzünden, demokrasimiz tam gerçeklik kazanamamıştır ve bir noktadan sonra, kendi kendini ve bunalımı taşıyamayarak çökmüştür.

Sendikaların parçalanıp bölündüğünü ve kendilerine sağlanan hakları ve özgürlükleri toplum çıkarını göz ardı ederek sadece işçi ücretlerini artırmak üzere kullandıklarını ileri süren Ecevit, bu duruma işçilerin istismar edilmesinin yol açtığını savunmuştur. Demokratik özgürlüklerin sağladığı hakların bilinçle kullanılmaması nedeniyle de hem demokrasinin hem de işçi hak ve özgürlüklerinin sonlandığını açıklamıştır. Özgürlük ve hakların bilinçle kullanılmadığı ve bu bağlamda dikkatlerin önemsiz şeylere çekildiğine dair şu ifadeleri kullanmıştır (Ecevit, 1981/8: 7):

...demokrasiyle bağdaşmayacağı dünyanın birçok yerinde görülmüş olan bir ekonomik model 1980 Ocak ayında uygulanmaya başladığı zaman bile, sendikalar, konunun özüyle değil, ayrıntılarıyla ilgilenmişlerdir. Aylarca ‘sosyal içerikli yasalar’ deyip durmuşlardır. Oysa ‘sosyal içerikli’ her şeyi dışlayan bir model vardı ortada... Üstelik bu model uygulanmaya konur konmaz da, toplu sözleşme ve grev haklarını rafa kaldıracak bir yasa hazırlanmıştı. Açıkça ‘ben buyum’ diyen bir modeldi uygulanan... ‘Ben işçi haklarıyla, çalışanların durumuyla, işçinin, köylünün, esnafın, memurun refahıyla ilgilenmem, sosyal kaygıları paylaşmam, kazanan kazanır, ezilen ezilir’ diyen bir model uygulanmaktaydı.

Ecevit, işçi haklarının ihlal edildiği dönemde sendikaların sessiz kalmalarını eleştirerek “...kimi sendikacılar, demokrasi olmadan da demokratik işçi haklarının korunabileceği hayaliyle avunurken; kimi başka çevreler de, demokratik işçi hakları olmadan demokrasi olabileceğini sanıyorlar. Oysa ikisi de olanaksız” (Ecevit, 1981/8: 7) demiştir.

Türk-İş’in asgari ücreti belirleme komisyonundan çekildiğini hatırlatarak “...şimdi, iş işten geçtikten sonra, sendikalar da tedirgin... Birçoğunun kapısı kilitli, kapısı kilitli olmayanlar da yetkisiz. Kaldırılan yetkililerin yerine, 18 yıl öncesinin Yüksek Hakem Kurulu mekanizması getirildi. Fakat sendikalar, bununla bir yere varamayacağını, içine girdikten haftalar sonra gördüler” demiştir. Ekonomik gelişmelerin siyasal gelişmelerden bağımsız olmadığını yazısının başlığını *İşçi Sorunuyla Rejim Sorunu Bir*

Bütündür şeklinde atarak vurgulamış ve şu değerlendirmeyi yapmıştır (Ecevit, 1981/8: 8):

...Kurucu Meclise veya Parlamento'ya hangi politikacıların girip hangilerinin giremeyeceği, kimlerin partilere genel başkan olup olamayacağı, kimlerin özlük haklarının ne olacağı gibi sorunlar, aslında çok yüzeysel sorunlar... Siyasal da toplumsal da değil, düpedüz kişisel sorunlar bunlar... Rejimin niteliği belli olmadıkça, seçim tarihi bile büyük bir anlam taşımamaktadır. Rejimin niteliğini ise, her şeyden önce, işçi hakları belirler. Onun da ötesinde, işçiler ve sendikalar, demokratik haklarını, başka halk kesimlerinin de yararına, tümüyle toplumun ve ekonominin yararına kullanma bilincini ve sorumluluğunu gösterecekler mi?

Haklarını bu yönde, bu bilinçle ve sorumlulukla kullanabilme olanağı kendilerine tanınacak mı? Yani işçisiyle, köylüsüyle, memuruyla, esnaf ve sanatkârıyla, halk kesimleri yönetime ağırlıklarını gereğince koyabilecekler mi? Rejimin yazgısı buna bağlıdır.

Bunlar olmazsa ne olur? İşsizlik artarken, işçi yoksullaşırken, köylü üretimini bile kısmak zorunda kalırken, esnaf müşterisizlikten bunalırken, memur ev kirası ödeyemezken, küçük ve orta işletmeler üretimlerini düşürmek ve yatırımlarını durdurmak zorunda kalırken, 'köşeyi dönen' bir avuç büyük işadamlıyla spekülâtör kârlarını yılda yüzde 50 – yüzde 100 artırır; halkın tüm tasarruflarını onlara akıtan büyük bankaların kârları şiştikçe şişer; ve çığ gibi büyüyen tekelleşme, demokrasinin yolunu bir daha kolay kolay açılmayacak biçimde tıkar.

Federal Almanya'da yayınlanan *Der Spiegel* dergisinin 16 Mart 1981 tarihli sayısında *Arayış Başyazarı ve Yayın Danışmanı Bülent Ecevit'le Görüşme* başlığıyla yayımlanan mülakatın Türkçe çevirisi derginin 7. sayısında okurlara sunulmuştur. Bu görüşmede Ecevit, kendisine yöneltilen Türkiye'nin siyasal ve ekonomik durumu bağlamındaki sorulara yukarıda özetlenmeye çalışılan görüşlerinden hareketle cevap vermiştir. Görüşmede dikkat çeken sorular ve cevaplar ise şöyle özetlenebilir.

“Halkın nabzını tutan parmakların sizin değil de generallerin parmakları olduğundan dolayı bir burukluk duymuyor musunuz?” Sorusuna Ecevit, “Olan olmuştur. Ben, geçmişe dönük değil, geleceğe yönelik olmayı tercih ederim. Benim için, geçmiş geçmiştir. Bana göre, geçmişten ders alınır ama geçmişin ardından ağlanmaz” cevabını vermiştir. “Terörizmle mücadelede generallerin uyguladıkları yöntem ne kadar başarı şansı tanıyor musunuz? Sivillerden daha çok şansları olabilir mi?” sorusunu ise şöyle yanıtlamıştır. “Doğal olarak, şimdiki yönetimin elinde terörizmle mücadele bakımından sivil demokratik rejimlere göre, daha geniş yetkiler var. O açıdan bakılırsa daha çok şansları bulunduğu söylenebilir. Yeter ki bu şans, gerçek bir demokrasiye geçişimizi güçleştirecek biçimde kullanılsın! (Arayış, 1981/7: 28-30).

Ecevit'in yazılarının yasaklanmasından sonra 16. sayıda dergide yayımlanamayan iki yazısı da o dönemdeki siyasal tartışmalar ve Ecevit'e de değinilen açıklamalara karşı cevap niteliğindedir. Yayımlanamayan *Politikacıdan Önce Demokrasi* başlıklı yazısında Kenan Evren'in sürekli politikacıları suçladığına, Evren'in birçok yabancı ve yerel basın organlarına verdiği demeçlerden alıntı yaparak örnekler veren Ecevit, tepkisini şöyle ifade etmiştir (Ecevit, 2017a: 29):

Eğer Türkiye'nin '12 Eylül noktası'na getirilmesinden yalnızca bir avuç politikacı sorumluydu, neden o politikacıları parlamento dışında tutup cezalandırmakla yetinilmiyor da, demokrasinin temel kurumlarına ve kurallarına bir bir el atılıyor. Yoksa eğer Türkiye'nin '12 Eylül noktası'na gelmesinden bütün bu kurumlar da, demokratik haklarla özgürlükler de sorumluydu, o zaman niye dünya önünde ve Türk kamuoyu önünde sürekli politikacılar suçlanıyor?

Basına verilen demeçlerde, politikacıların tek suçlu gibi gösterilmesinin ortaya çıkardığı duruma dair "...dışarıda Türkiye'de neler olup bittiğini derinliğine izleyemeyenler, içerden de sorunlara yüzeysel bakışla yetinenler, Türkiye'nin politikacılardan başka derdi yok sanabilirler. Sanki demokraside partiler ve politikacılar toplumdan soyutlanabilirmiş gibi!" diyerek tepkisini göstermiştir. Türkiye'de mevcut yönetimin yaptığı çoğu düzenlemenin demokrasiyle bağdaşmadığını fakat bunlara tepki gösterilmediğini ileri sürerek belirli kişilerin siyasetten men edilmesinin ya da belirli süre yasaklanmasının değil sistemin özünde nasıl olacağını önemli olduğunu savunmuştur. Sendikaların ve partilerin kapatıldığı, üniversitelerin özerkliklerinin kaldırıldığı, yargı bağımsızlığının zedelendiğini bir durum içinde olduğunu açıkladıktan sonra şu ifadeleri kullanmıştır (Ecevit, 2017a: 37):

...şimdi sorun, hangi politikacıların ne olup ne olamayacağından önce, Türkiye'de demokrasinin olup olmayacağı sorunudur. Onun için, politikacılar tartışılırken demokrasi unutulmamalı, dikkatlerin bir avuç politikacı üstünde yoğunlaştırılmasına, öylece demokrasiye yönelen asıl tehlikelerin gözden kaçırılmasına fırsat verilmemelidir.

Ecevit, yayımlanamayan diğer yazısı olan *Suçlamalar ve Gerçekler I* başlıklı yazısında da Kenan Evren'in demeçlerinde politikacıları suçlamasını ele almış ve yazının devamında kendisinin de eski bir parti lideri olduğunu hatırlatarak Evren'e yanıt vermiştir. Ecevit'in kaleme aldığı yazıda genişçe üzerinde durduğu husus ise Evren'in bir demecinden alıntılacağı şu ifadelerdir (Ecevit, 2017b: 40):

...herhangi partinin lideri ve üst kademe elemanları her seçimde büyük ölçüde yenilgiye uğradıklarında bu partinin lider kadrosu ve yöneticileri zannederim ki değişir; bir başbakan başbakanlıkta muvaffak olmazsa başbakanlıktan düşürülür. Bu partiler 12 Eylül'e gelinceye kadar yaptıklarının hesabını bir mahkeme önünde vermemekle zaten büyük bir affa

uğramışlardır. Nasıl ki bir komutan muharebeyi kaybettiği zaman artık komutanlıkta tutulamazsa, bu partilerin liderleri ve üst kademe yöneticilerinin de herhalde bundan sonra oluşacak parlamentoda yer almamaları uygundur.

Ecevit, ilk olarak Evren'in, "partiler, mahkeme önünde hesap vermemekle büyük bir affa uğramışlardır" sözüne cevap vermiş ve eğer konusu suç teşkil eden fiiller işlenmişse mahkemelerin her koşulda yetkili olduğunu belirtmiş fakat demokratik siyasal düzen içerisinde politikacıların hesap verdikleri ve sorguya çekildikleri parlamento ve seçim sandıkları gibi mekanizmalar olduğunu savunmuştur.

Evren'in seçim kaybeden parti liderini savaş kaybeden komutana benzetmesine de yanıt veren Ecevit, seçim kaybeden liderlerin ve parti yönetimlerinin görevden ayrılma şekillerinin farklı olabileceğini Fransa'da Mitterand, Almanya'da Willy Brant ve İsveç'te Olof Palme'nin liderlikten ayrılma biçimlerini açıklayarak ifade etmiştir. Ecevit, ayrıca seçim kaybeden liderlerin koltuk sevdasından dolayı liderliği bırakmaktan çekindiği iddiasının kendisi ve partisi CHP için geçerli olmadığını açıklamıştır. Uzun süre CHP liderliği yapan İsmet İnönü'nün ve kendisinin geçmişteki tutumlarında Evren'in iddialarını destekler nitelikte bir anlayışın görülemeyeceğini savunmuştur (Ecevit, 2017b: 44-48).

Evren'in tüm siyasal partileri aynı kefeye koyarak suçladığı ve bununda en yalın manada adaletsizlik olduğunu ileri süren Ecevit, siyasal partilerin bu denli eleştirilmesi ve bütün suçu partilere yüklemenin bir adım ötesi olarak çok partili demokratik rejimin de suçlandığını ileri sürmüştür. Ayrıca politikacıların seçimlerle oluşan halk iradesiyle milletvekili olduğunun altını çizmiş ve bu karalamanın o partileri destekleyen yurttaşların da iradelerine saygısızlık olduğunu ima etmiştir.

2. ARAYIŞ DERGİSİNDE EKONOMİ YAZILARI

2.1. ARAYIŞ DERGİSİNDE TÜRKİYE EKONOMİ POLİTİĞİ

24 Ocak Kararları olarak bilinen ve 1980 yılında uygulanmaya başlanan politikalar ve bu politikaların nedenleri, sonuçları, toplumsal ve siyasal yansımaları üzerine çok sayıda çalışma yapıldığı söylenebilir. *Arayış* dergisinin ekonomiye dair yazılarında da büyük oranda 24 Ocak Kararlarının değerlendirildiği görülür. Fakat *Arayış*'ın bir ekonomi dergisi olmadığını vurgulamak gerekir. Ne var ki dergide ekonomi içeriğinin ağırlık taşıdığı da görülür. Bu durumun derginin yayınlandığı dönemde siyasal faaliyetlerin yasaklı olmasından ve basın üzerindeki sansürden kaynaklandığı söylenebilir. Bu nedenlerle dergideki eleştirilerin ve değerlendirmelerin de kısmen siyaset dışı bir alan olan ekonomi konusunda yoğunlaştığı ileri sürülebilir. Derginin bu bağlamda önemi ise 24 Ocak Kararlarının uygulanmaya başlanmasından sonraki bir iki yıllık süreci değerlendirilmesi ve tabiri caizse uygulanan ekonomik politikaların ortaya çıkardığı sonuçların sığağı sığağına değerlendirildiği bir kaynak olmasıdır. Dergideki ekonomi yazılarında dünyadaki ekonomik gelişmeler ile bunların Türkiye ekonomisine etkilerinin de ele alındığı görülür.

Arayış'taki ekonomi yazıları, Türkiye'nin makroekonomik politikalarındaki gelişmeler ile işçi sorunları ve sendika, enerji ve tarım ekonomisi, vergi ve maliye konuları gibi çeşitli başlıkları kapsamaktadır. Ekonomi yazılarının genelinde ise 24 Ocak 1980 tarihinde ilan edilen ve ekonomide liberal bir yapı kurma amacıyla uygulanan ekonomi politikalarının eleştirildiği göze çarpmaktadır. Kısaca darbeden önce iktidarda olan Süleyman Demirel liderliğindeki hükümetin almış olduğu ekonomik reform paketi olarak tanımlanabilecek olan bu kararlarının 12 Eylül Darbesi'nden sonra oluşturulan hükümet tarafından uygulanması ve sonuçları dergide geniş yer tutmuştur.

Derginin ilk sayılarındaki yazılarda dünyada bir değişim ve dönüşüm yaşandığı, geçmiş dönemlerden kalma sorunların da henüz çözülemediği ve 1980'li yıllarda Türkiye'nin de bu süreçte dünyadaki diğer ülkeler gibi kendi yolunu bulmaya çalıştığına dair yazılar yayınlanmıştır. Buradan hareketle derginin, ülkenin hemen her alanda izlemeye

çalışacağı politikalara demokratik bir tavırla destek olmak üzere yayın yapacağı okurlara duyurulmuştur. Ekonomi konusunda yayınlanan yazılara bakıldığında derginin buna uygun olarak hareket ettiği söylenebilir. Nitekim derginin ilk sayılarında dünya ekonomisi ve Türkiye ekonomisinin içinde bulunduğu durumu açıklayıcı yazılar yayınlanırken ilerleyen sayılarda ise derginin savunduğu ekonomi politikalarına ilişkin açıklayıcı yazılar yayınlanarak uygulanan politikalara alternatifler sunma yoluna gidildiği görülür. Derginin üçüncü sayısından itibaren dünya çapında tanınan ve farklı *iktisadî* görüşleri savunan Milton Freedman, Paul Samuelson, Jonh Kenneth Galbraith, Vassily Leontief ve Kenneth Boulding olmak üzere beş önemli iktisatçıyı tanıtan yazılar yayınlanmıştır.

Ekonomik görüşleri ve yaşam öyküleri okurlara sunulan iktisatçıların ilki Nobel ödüllü Milton Freedman'dır. Freedman, eskimiş bir inancın günümüzdeki savunucusu spotuyla başlayan bir yazıda ele alınmış ve onun *iktisadî* görüşü, serbest pazar ekonomisinden ve her şeyin piyasa tarafından belirlendiği bir ekonomik düzenden yana olduğu şeklinde özetlenerek Freedman'ın, Adam Smith'in fikirlerini modern dönemde savunan bir iktisatçı olduğu belirtilmiştir (Arayış, 1981/3: 33-36). 1980'li yıllarda başta ABD ve İngiltere olmak üzere birçok ülkede uygulanan liberal politikaların fikir babası olarak bilinen Freedman'ın okurlara tanıtılması ve *iktisadî* görüşlerinin ortaya konulması o dönemde Türkiye'de uygulanan liberal politikaların esas kaynağının ortaya konulması amacını da taşımaktadır. Nitekim dergide, Türkiye, ABD ve İngiltere'de eş zamanlı olarak uygulanan liberal politikaların fikir babası olarak Freedman'a birçok yazıda yapılan atıflar dikkat çekmektedir.

Uygulanan ekonomi politikaları eleştirilirken dergide tutarlı bir çizgi izlendiği görülür. Ekonomik politikalar eleştirilirken bu politikaların ortaya çıkardığı veya çıkaracağı sonuçlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunun yanında Türkiye'de önceki dönemlerde uygulanan politikalar ile mevcut politikalar arasında kıyaslama yapılmış ve 24 Ocak Kararlarına benzer liberal politikalar uygulayan diğer ülkelerin durumlarından örnekler sunulmuştur. Türkiye'nin sorunlarına demokratik bir tavırla çözüm önerileri sunmak iddiasıyla yayınlanan derginin kendi önerilerinden önce mevcut durumu açıklamak üzere ortaya konan ekonomik tabloyu özetleyerek başlamak doğru olacaktır.

24 Ocak Kararlarının uygulanmasından itibaren ülkenin ekonomik durumunu net bir şekilde açıklayan *resmî* makamların olmadığı savunulduğu ve bu durumdan yakınıldığı görülür. Örneğin, temel tüketim mallarının çoğunda % 500 ve bin oranlarında artışlar olmasına rağmen Devlet İstatistik Kurumu'nun (DİK) açıkladığı verilere göre temel tüketim mallarındaki fiyat artışının ortalama % 140 olduğu fakat bunun gerçek durumu yansıtmadığı belirtilmektedir. Ayrıca ekonomik verileri toplamakla görevli olan Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) gibi kurumların daha objektif veriler toplayıp sunması için özerk olması gerektiği savunulur (Arayış, 1982/50: 14-15). Ekonomi yönetiminden sorumlu devlet kurumlarının ve yöneticilerinin bazı açıklamalarının da birbiriyle çeliştiği sıklıkla dile getirilmiştir. Örneğin bir yazıda, devletin *resmî* rakamları, enflasyon oranının %115 olduğunu, Turgut Özal'ın ise enflasyon hızını yakın zamana kadar, %40'ın biraz ötesinde gösterirken, şimdi %35'ler civarında olduğunu savunduğu aktarılmıştır. Benzer şekilde 28 Mart 1980 tarihinde Devlet Başkanı'nın Türkiye'nin ancak bir iki yıl daha ekonomik sıkıntı çekeceğini söylediği belirtilirken bundan iki gün sonra yayınlanan demecinde ise Özal'ın bunalımın üç dört sene sonra biteceği bilgisini verdiğini aktarılmıştır (Arayış, 1981/7: 8). Siyasilerin demeçlerinden alıntılanan bu sözlerle ekonomi verilerindeki bilgi kirliliği ile kişiler ve kurumların aynı konu üzerine açıklamalarındaki tutarsızlığa dikkat çekilmiştir.

Ekonomi verilerinin güvensizliği ve dağınıklığı konusunu dile getiren yazılarda bu dağınıklık ve tutarsızlığın ortaya çıkarılmaya çalışıldığı görülür. Ekonomik büyüme konusunda DİK'in yayınladığı raporda 1980'de ulusal gelir %2,2 oranında gerilerken buna karşın Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) raporlarında ise ulusal gelirden binde 7 oranında artış görüldüğü açıklanmış, bu bilgiyle de kurumlar arasındaki tutarsızlık ortaya konulmuştur (Arayış, 1981/5: 16). Derginin bu bilgi kirliliğine ve gerçek verilere aykırı olan iyimser açıklamalar yapan bürokratlara yönelik yorumu ise; “Yanlış ve eksik bilgilere dayanılarak konulacak teşhisler, yanlış tedaviyi de beraberinde getirir. Resmi gerçekler yerine, özlenenlerin kamuoyuna açıklanmasının tek bir anlamı olabilir. Başarılı denilen ekonomik modelin başarısızlığını gözden saklama çabası” (Arayış, 1981/14: 21) şeklindedir.

Ekonomik durgunluğun ileri boyutlara ulaştığı belirtilerek 1979 yılında % 63,9 olan enflasyon oranının 1980 yılında % 107,2'ye yükseldiği, ekonomik kurulların yayınladığı yılsonu raporlarına atıf yapılarak değerlendirilmiştir. Türkiye'nin dış ödemeler dengesi alanındaki yıllık oranların da karşılaştırılmasında, en önemli döviz giderinin petrol ithalatı sebebiyle gerçekleştiği vurgulanmış ve Dünya Bankası'nın (DB) 1980 yılı raporuna göre Türkiye'nin 1977 yılında dışsatımdan elde ettiği döviz gelirinden petrol alımına ayırdığı miktarın % 85 olarak gerçekleştiği aktarılmıştır. 1980 yılında Türkiye'nin ihracattan elde ettiği döviz miktarının da sadece petrol ithalatını bile karşılamaya yetmediği belirtilmektedir (Arayış, 1981/1: 33-35).

1980 yılının Ağustos ayında DB'nin yayınladığı yıllık rapordaki verilerden hareketle ülkelerin 1978 yılında ulusal üretimlerinin dış satıma oranları verilmiştir. Buna göre Türkiye'nin ulusal gelirinin dış satıma oranının % 6 olarak gerçekleştiği ve bu oran ile Türkiye'nin 150 ülke arasında sondan beşinci sırada yer aldığı ortaya konulmuştur (Arayış, 1981/6: 33). İthalat gelirlerinin ihracat giderlerini karşılamadığı ülkelerin aradaki farkı kapatmak için dış borç yoluna gitmesinin kaçılmaz olduğunun belirtilip Türkiye'nin yıllara göre dış borç miktarları verilerek en iyimser hesaplamalarla bile ülkenin dış borçlarının 1985 yılında bitirilemeyeceği sonucuna varılmıştır (Arayış, 1981/5: 13). 24 Ocak Kararlarını savunanların, bu kararların uygulanmasıyla Uluslararası Para Fonu (IMF) başta olmak üzere çeşitli kuruluşlardan kredi sağlandığı iddiasında olduğu ifade edilmiştir. 24 Ocak Kararlarını destekleyen çevrelerin ayrıca bu politikalardan vazgeçildiğinde dış kredilerin kesileceği yönünde propaganda yaptıkları aktarılmıştır. Bir ülkenin dış borç alabilmesi için liberal politikalar uygulamak zorunda olmadığı belirtilerek ülkelere kredi sağlamanın borçlanma koşullarına uygunluğunun ve kredi notunun etkili olduğu açıklanmıştır. Önceki yıllarda farklı ekonomi politikalarının uygulandığı Türkiye'ye dış kaynaklardan kredi sağlandığı da ifade edilmiştir (Arayış, 1981/3: 30).

Derginin genel olarak ekonomiye dair ortaya koyduğu veriler içinde olumlu bir değerlendirmesini görmek zordur. Fakat dergide hiçbir yazıda bunalımın aşılabilir olduğu belirtilmeyip sadece uygulanan ekonomi politikalarının bunalıma çare olmadığı ve bunalımı daha da derinleştirdiği yönünde yorumlar yapılmıştır. Uygulanabilecek alternatif politikalara dair yazıların yer aldığı dergide bunalımdan çıkışın doğru

yöntemleri ortaya konulmaya çalışılır. Dolayısıyla derginin sadece eleştiri yapmakla kalmadığı ve körü körüne bir muhaliflik sergilemediği görülmektedir.

24 Ocak Kararlarının uygulanmasıyla ekonomide tekelleşmenin hızlandığı ve büyük sermaye sahiplerine yarayan düzenlemeler yapıldığı dergide sıklıkla dile getirilmiştir. Bu bağlamda piyasa ekonomisine geçiş için serbestliğe yönelik yapılan düzenlemelerin eleştirildiği görülür. Ekonominin çeşitli alanlarında denetim ve yönlendirme uygulamalarından devletin giderek elini çekmeye başladığı açıklanmaktadır. Buna örnek olarak fiyatların ve daha sonra da faizlerin serbest bırakıldığı ayrıca dış ticarete uygulanan bazı denetimlerden de vazgeçildiği yapılan değişiklikler olarak sunulmuştur. Özellikle dış satımda denetimlerin büyük ölçüde kaldırılmasıyla Türk mallarının dışsatımının büyük kartellere ve tekellere terk edildiği yorumu yapılarak serbestlik için atılan bu adımların faydadan çok zarar getirdiği savunulur. Dış satım konusunda sağlanan serbestliğin Türk mallarının fiyatını düşürdüğü ve buna müsaade edilmeyeceği yönünde Kenan Evren'in bir konuşmasından alıntı yapılarak uygulanan yeni düzenlemenin devletin en üst kademesinden de eleştirildiği ve bu olumsuzluklara müsaade edilmemesi için düzenlemelerin kaldırılması gerektiği vurgulanır (Arayış, 1981/8: 10).

Kapitalist ekonomik sistemi benimseyen ülkelerin bile bazı durumlarda planlama ve kontrol yöntemlerini kullanmaktan çekinmediğine dair örnekler, Türkiye'de serbest ekonomik düzenin kurulmasına yönelik atılan adımların hızlı olduğunu belirtmek için verilmiştir. Serbestleşme amacıyla atılan adımların sonuçları hesap edilmeyen bir hızla sürdürülmesinin sorunlu olduğu ileri sürülmektedir. ABD'nin savaş sırasında kapitalist serbestliği bir yana bırakarak ekonomide düzenleyici önlemler aldığına ilişkin bir yazıda, Türkiye'nin mevcut bir savaş içerisinde olmamasına rağmen savaş şartlarındaki kadar ağır bir bunalım içinde olduğu ve bu durumun hiç kimse tarafından inkâr edilmediği savunulmuştur. Türkiye'nin 1980 yılı ekonomik verilerinin tablo ile gösterildiği bir yazı açıklanmaya çalışılan bunalımın özeti niteliğindedir. Tabloda yer alan veriler ise şu şekildedir; Nüfus: 45 milyon, İşsiz Sayısı: 2,2 milyon, Kişi Başına Gelir: 1200 Dolar, Dış Borçlar: 20 Milyar Dolar, Dış Satımın Petrol İthalatını Karşılama Oranı: %80, İşçi Dövizlerinin Dış Borç Ödemelerini Karşılama Oranı: %74 (Arayış, 1981/11: 15).

Ekonomide tekelleşmeye doğru gidildiği ve mevcut durumda küçük işletmelerin bunalıma dayanamayıp kapanmak zorunda kaldığı iddia edilmiştir. O dönemde gazetelerde yaygın olarak yer alan Eczacıbaşı Holding'in küçük ve orta boy tesislere sahip olan işletmelere en az % 51 oranında olmak üzere satın alma yoluyla ortaklığa gideceğine dair verdiği ilan tekelleşmenin vardığı boyuta örnek olarak verilmiştir. Bu ilanı değerlendiren bir yazıda 24 Ocak Kararları sayesinde büyük balıkların küçük balıkları yuttuğu bir sistemin oluşturulduğuna dikkat çekilmiştir (Arayış, 1981/44: 9).

Büyük şirket ve holdinglerin 1980 bilançolarını içeren raporlardaki verilere dikkat çekilen bir yazıda ise uygulanan ekonomik modelin sağlıksız sonuçları sergilenmeye çalışılmıştır. Buna göre dayanıklı tüketim malları üreten bir holdingin ürettiği ürünlerde % 50 oranında azalma olmasına rağmen yıllık kârının % 57 olarak gerçekleştirdiği aktarılmıştır. Bankaların da aynı şekilde büyük oranlarda kâr sağladığı, ekonominin hemen her alanında büyük gerilemeler yaşanırken büyük bir bankanın 1980 yılında kârını 1979 yılına göre yaklaşık % 400 oranında arttırdığı aktarılmıştır (Arayış, 1981/8: 12). Rapordan verilen örnekler bakıldığında olumsuz olarak değerlendirilen iki sonucun da fiyatlar ve faizlerin serbest bırakılmasıyla oluşan örnekler olduğu görülür. Bu örneklerle derginin serbestleşme sağlanan iki alanda yaşanan çarpık gelişmeleri ortaya koyduğu ileri sürülebilir.

Eskişehir sanayi odasının 11- 12 Şubat 1981 tarihlerinde gerçekleştirdiği seminerlerin sonuçlarına göre sanayicilerin bir yıldır uygulanan yeni modele dair görüşleri aktarılmıştır. Bu seminerlerde genel olarak 24 Ocak Kararlarının uygulanmasıyla küçük ve orta sanayi kuruluşlarının bir yandan tekeli büyük şirketlerin diğer yandan dışarı açılmayla da yabancı sermayenin tehdidi altına girdiği sonucuna varılmıştır. Uygulanan modelle gerçek anlamda serbest pazar ekonomisine geçilmediği çünkü tekelleşme ve haksız rekabetin önlenemeyeceği yerde daha da arttığı savunulmuştur (Arayış, 1981/2: 15).

Merkez Bankası'nın (MB) döviz kurlarını haftalık değil günlük belirleme kararı almasına yönelik olarak, konvertibiliteye giden sürecin işaretlerinin alındığını fakat hem MB döviz rezervlerinin yetersizliği hem de yüksek enflasyon oranının konvertibiliteye şimdi geçilemeyeceğini gösterdiği yorumu yapılmıştır (Arayış, 1981/12: 12). Özal'ın konvertibiliteye geçiş için hazırlıkların yapıldığına dair açıklamalarına dair ise Türkiye'de serbest kur düzenine geçilmesinin önündeki engeller açıklanmıştır. Buna

göre serbest dış ticaret ve serbest kambiyo düzeni, serbest kur düzeni için gereklidir, ancak bu serbestliğin yaratacağı sarsıntılara ekonominin dayanabilmesi için belirli bir mali ve ekonomik güce de sahip olunmalıdır. Dış ödemeler alanında yaklaşık bir dengenin sağlanmış olması, fiyat istikrarının oluşturulması ve MB’da büyük tutarlarda altın ve döviz rezervinin birikmiş olması gerektiği açıklanarak Türk ekonomisinin mevcut durumda bu koşulların hiçbirine sahip olmadığı sonucuna varılmıştır (Arayış, 1981/13: 17).

Arayış’ta ekonomi politikalarının değerlendirilmesinde Turgut Özal’a yönelik eleştirilerin kimi zaman yüksek dozlara ulaştığı görülür. Mevcut kabinede ekonomiden sorumlu Başbakan Yardımcısı olarak görev yapan Özal, 24 Ocak Kararlarının mimarı ve uygulayıcısı olarak tanımlanmış ve ekonomik modelle özdeşleştirilmiştir. Bundan dolayı dergide politikalarla birlikte sıklıkla Özal’ın da eleştirildiği görülür. Özal’ın 24 Ocak Kararlarını tek çözüm yolu, kurtarıcı reçete ve alternatifsiz olarak nitelemesi ve bu modelin sıkı bir şekilde uygulamasına öncülük etmesi eleştirilerin başladığı noktadır. Bunun yanında yüksek enflasyona ve fiyatlardaki yüksek artışlara rağmen Özal’ın demeçlerinde olumlu bir ekonomik tablo çizmesi de eleştirilmiştir.

Arayış dergisi, halkın büyük bir kesimini oluşturan sabit ve dar gelirli vatandaşların ekonomik bunalımda sorumluluğu olmamasına rağmen bunalımın en büyük yükünün halkın sırtına yüklendiğini savunmuştur. Nitekim kamuya kaynak yaratmak için temel tüketim maddeleri de dâhil olmak üzere birçok mala büyük oranda zam konulduğu ve buna rağmen sabit gelirle yaşayan vatandaşların ücretlerine ise enflasyon oranının çok altında zam yapılmasının adaletsizlik olduğu savunulmuştur. Uygulanan modelin ekonomik bunalımdan kurtuluş için ekonomide bir daralma ön gördüğünü ve buna yönelik uygulama önlemleri aldığı yorumu yapılmıştır.

Atatürk yılı kapsamında 2-7 Kasım 1981 tarihinde toplanan İkinci İzmir İktisat Kongresi’nin 24 Ocak Kararlarının çeşitli verilerle desteklendiği bir havada geçtiği ve alternatif görüşlere yer verilmediği iddia edilerek kongre şöyle değerlendirilmiştir: “...Atatürk’ün ekonomik konulardaki gerçek düşüncelerinin de ortaya konulması önlenmek istendi. Öylelikle kongre, adeta tek sesli Özal korosunun 24 Ocak Kararları üzerinde çeşitli güzellmeler sunduğu bir konsere dönüştü” (Erdül, 1981/38: 17).

Özal'ın İzmir'de bir toplantı sonrası yaptığı açıklama üzerine onun 'her çeşit insan artık memnun gözüküyor' ve 'gayemiz dertleri dinlemektir. Ancak gördüğüm, ciddi problemlerin olmadığıdır. İşler tıkrında gidiyor gibi bir izlenim edindim' sözleri alıntılanmıştır. Özal'ın sözlerine karşılık işsizlik ve hayat pahalılığının ileri boyutlara ulaştığı, buna karşın büyük işadamlarının güldüğünün doğru olduğu ama memnun olan azınlığın herkesi kapsamadığı ve geniş halk yığınının bunalımın yükü altında ezildiği eleştirisi yapılmıştır (Arayış, 1981/11: 9). Özal'ın 'işler tıkrında' sözüne atıfla temel mallara gelen yüksek zam oranlarının aktarıldığı bir habere ise 'zamlar tıkrında' başlığı atılmıştır.

Avrupa'da yayınlanan *Euromoney* isimli dergide Turgut Özal'ı yılın ekonomisti ve 'olumlu gelişmeler bakımından dikkati çeken ülkeler' sıralamasında ise Türkiye'nin birinci seçilmesine yönelik eleştiriler de dikkat çekicidir. Bu derginin Özal'ı yılın ekonomisti seçmesinin, Batı'nın ekonomik anlayışının göstergesi olduğu belirtilmektedir. Buna göre çeşitli uluslararası kuruluşlar tarafından empoze edilen politikalar olarak nitelendirilen 24 Ocak Kararlarının, ekonomiyi yalnızca üretmek ve satmaktan ibaret gördüğü vurgulanmıştır. Devamında ise "...kapitalizmin vahşi döneminin tarih yapraklarına geçtiği günlerden bu yana bir asır geçti. Bu koşulları 2000 yılına doğru gittiğimiz şu günlerde geniş halk yığınlarına kabul ettirmek isteyen bir kişiyi, 'yılın ekonomisti' seçmek doğrusu insanlık adına bir utanç olsa gerek..." (Arayış, 1981/29: 6) ifadeleriyle Özal, açıkça eleştirilmiştir. Yılın ekonomisti seçilmeye layık olanın ise güç koşullar altında yaşamını sürdürmeye çalışan Türk halkı olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca bir kısım iç basın organlarının da 1981'de 'Yılın Adamı' olarak Turgut Özal'ı seçmesi kınanmıştır.

24 Ocak Kararlarına benzer liberal politikalar uygulanan demokratik ülkelerin durumu, derginin muhalefetini güçlendirici biçimde aktarılmıştır. Türkiye'deki politikalara benzer uygulamaların yapıldığı ülkelerden örnekler ise ABD'de Reagan ve İngiltere'de Thatcher tarafından uygulanan Freedmancı politikaların etkileri ve iktidarlara çıkardığı sorunlara yönelik yazıları içermektedir. İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher'a Muhafazakâr Parti içindeki muhaliflerin taktığı yeni isim olan 'Tina'nın ortaya çıkışı, Thatcher'in uyguladığı ekonomik modellerle ilgili olarak sıklıkla başka alternatif olmadığını ifade eden 'there is no alternative' ibaresinin baş harflerinden

oluşturulduğuna değinilmiştir (Arayış, 1981/36: 9). Türkiye’de Özal’ın da 24 Ocak Kararları için alternatifi olmayan politikalar tabirini kullandığı belirtilerek İngiltere’de ortaya konulan tepkilerin farklı bir alternatif sunanlardan geldiği yorumu yapılmıştır. Thatcher’in İngiltere’de Muhafazakâr Partinin kalesi olarak bilinen bir seçim bölgesinde seçimleri kaybettiği, Freedmancı politikalar uygulayan İngiltere ve ABD yönetimlerinin yoğun eleştirilere maruz kaldığı ve İngiltere’de Thatcher ve ABD’de Ragan’a muhalefetin arttığı ve bu iki liderin seçmen desteğini kaybetmeye başladığı yolundaki haberler de okuyuculara sunulmuştur (Arayış, 1981/33: 9).

1981 yılında iktisat alanında Nobel ödülünü kazanan ABD’li iktisatçı Jim Tobin’in ününü Freedman’ın görüşünü eleştirmekle sağladığı belirtilmiştir. Buna göre Tobin, Freedman’ın sıkı para politikasıyla kriz durumlarında devletin kamu harcamalarını kısarak krizi aşabileceği görüşüne karşı çıkmış, devletin harcamalar yaparak krizi aşabilmesinin daha kolay olduğu görüşünü savunmuştur. Tobin, İngiltere’de uygulanan sıkı para politikasını eleştirerek bunun enflasyonu düşürme amacı güttüğünü fakat diğer yandan bu uygulamaların işsizliği artırdığını belirtmiştir. Bu durumun daha ağır bir faturayı ortaya çıkardığı ve Thatcher’in bu ağır faturayı ödemeye başladığını savunmuştur (Arayış, 1981/37: 9).

12 Eylül Darbesi ve uygulanan ekonomik politikalar arasındaki bağlantı için yorum yapmaktan kaçınılmakla beraber yukarıda görüldüğü üzere benzer politikaların uygulandığı yabancı ülkelere örnekler verildiği görülür. Bu yolla 12 Eylül Darbesi’ne dolaylı bir çağrışım yapıldığı söylenebilir. DİE’nin açıkladığı veriler ışığında ekonomik büyümenin geçici tahmin oranının yıllık programdaki tahminden daha fazla gerçekleşmesine yönelik gelişmelerin nasıl sağlandığına dair enstitü başkanının açıklamasına binaen 12 Eylül Darbesi ve ekonomik iyileşme ilintisine değinilmiştir. DİE Başkanı Nihat Güner’in ekonomik iyileşmeye ilişkin şu sözleri alıntılanmıştır; ‘...1981 yılında ülkemizdeki sosyal çalkantıların ve ekonomik istikrarsızlığın ortadan kalkmış olması nedeni ile ilk beş aylık, özel kesimde ilk üç aylık dönemdeki üretim gerçekleşmesi, bir önceki yılın aynı dönemine nazaran oldukça yüksek bir seyir göstermiştir’. Bu sözlerden yola çıkarak iyileşmenin sağlandığı 24 Ocak Kararları ve 12 Eylül Darbesi ile doğrudan bağ kurulması gerektiği belirtilmiştir. Bu sözlerde açıklanan huzur ortamının toplu iş sözleşmeleri ve grev haklarının yasaklanarak sağlandığının

ifade edilip 12 Eylül'ün bu niyetle yapıldığına dair bir kabul olmadığına göre bu politikaların normal demokrasi koşullarında işlemeyeceğinin de kabulü anlamına geleceği yorumu yapılmıştır (Arayış, 1981/25: 21). 24 Ocak istikrar programının normal demokratik koşullarda başarılı olamayacağı kesin kanıtları olduğu savunularak buna kanıt olarak yabancı ülkelerde uygulanan benzer politikalardan örnek verilmiştir. Buna göre; "...uygulandığı ülkelerin hiçbirinde olumlu sonuç vermediği artık açık seçik görülen bu politikaların uzun ömürlü olması ise, ancak Güney Amerika'daki gibi kendisine yaraşır siyasal rejimlerle birlikte mümkün gözüküyor" (Arayış, 1981/42: 7) denilmiştir. Bu yorumun yapıldığı bölümün altında *Friedmanzedelerden Haberler* başlığıyla Şili ve Arjantin'in mevcut ekonomik durumları açıklanıp özellikle Şili'de 1973 yılında yönetimi ele geçiren *askerî* cuntanın ülkenin demokrasi yoluna gireceğine yönelik bir ışık sunmadığı ifade edilmiştir. Dergide 12 Eylül Darbesi ve 24 Ocak Kararlarının uygulanması arasında doğrudan bir bağ kurulmamaya dikkat edildiği görülür. Ne var ki derginin uygulanan ekonomi politikalarına dair çok sert eleştiriler yayınladığı söylenebilir. Bu eleştiriler bir yönüyle derginin savunduğu politikalarla uygulananlar arasında uyumsuzluktan kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan ise derginin siyasal yasakların uygulandığı, *siyasî* yorumların rahatça yapılamadığı bir dönemde yayımlandığını akla getirmekte ve eleştirilerin bu yüzden ekonomi başta olmak üzere siyaset dışı alanlarda yoğunlaştığını düşündürmektedir.

2.2. ARAYIŞ DERGISİNİN EKONOMİ GÖRÜŞÜ

Yukarıda özetlenen yazılarda *Arayış* dergisinde yer alan eleştiriler aktarılmaya çalışılmıştır. Fakat daha önce belirtildiği üzere dergi sadece eleştiri yapmakla yetinmemiş, eleştirdiği politikalara alternatif politikalar sunmaya çalışmıştır. Derginin sunduğu alternatiflerin mevcut politikaların eleştirisi üzerine kurulduğu görülmektedir. Nitekim dergide ele alındığı şekliyle uygulanan liberal ekonomik politikaların amaçları, topluma etkileri ve bu politikaların destekçilerine dair yapılan eleştiriler ve yorumlar savunulan görüşün ortaya konulmasına da yaramıştır. Hiçbir ekonomik sorunun tek başına ele alınarak çözüme kavuşturulamayacağı ve sorunlar arasında tam bir

bağımlılık, neden ve sonuç ilişkisi olduğu birçok yerde vurgulanmaktadır. *Arayış*'ın savunduğu ekonomik görüşün devletçilik olduğu ise şöyle ifade edilmiştir:

Ekonomik, toplumsal ve siyasal gelişmeler birbirinden bağımsız değildir. Ekonomik büyüme toplumsal adalet ve özgürlüklerle sağlanmalı, hakça ve dengeli gelir dağılımı oluşturulmalıdır. Sağlıklı bir üretim ve tüketim yapısı içinde üretimin arttırılması hedeflenmeli ve ekonomik güç toplumun çeşitli kesimlerine yaygınlaştırılmalıdır... 24 Ocak felsefesinin gelişmenin niceliğine ağırlık veren yaklaşımına karşılık, *Arayış*, gelişmenin hızı kadar, niceliği kadar niteliğine de önem verir. Çünkü ulusal gelir artışı kadar, ulusal gelir artışının toplumsal ilişkileri ne denli sağlıklı kıldığı, ülkeyi ne denli güzelleştirdiği, insan kişiliğine ne kattığı ve ne ölçüde toplum yararına kullanıldığı da önemlidir (*Arayış*, 1982/53: 18).

Derginin ekonomik gelişmelere insan odaklı bakmaktadır. Nitekim temel iddia, 24 Ocak Kararlarıyla giderilemeyen bunalımın yükünün bunda hiç suçu olmayan geniş halk kitlelerinin sırtına yüklendiği yönündedir. Mevcut düzen içerisinde oluşan ve ekonomide etkin bir yer edinen bankerler ve bankerlik kurumuyla ilgili eleştirilerde, halkın tefecilerin kucağına itildiği ve sonra da vatandaşlara sahip çıkılmadığı ileri sürülmektedir.

Dünyadaki planlı ekonomi politikalarının 1930'lu yıllarda Birinci Dünya Savaşı ile başladığı, Atatürk'ün de o dönemde koşullara uygun hareket ederek devletçi politikalar uyguladığı ifade edilir. İkinci Dünya Savaşı'nda kesintiye uğrayan bu sürecin 1961 Anayasası ile dört kez 5 yıllık kalkınma planıyla uygulanmaya devam ettiği ve DPT başta olmak üzere ülkenin bu süreçte çok önemli bir kurumsal birikim oluşturduğuna değinilmiştir. Mevcut durumda ise DB ve IMF gibi kuruluşların Türkiye gibi gelişme sürecindeki ülkelere sağladığı kredi olanaklarının nasıl kullanacağını belirlediği ve bir plan dâhilinde verdiği belirtilmiştir. Bu şekilde serbest piyasa kurallarının uygulanamayacağı sonucunun olduğu ve bu yanıştan yol yakınken dönülmesi gerektiği vurgulanmıştır (*Arayış*, 1982/46: 7). İkinci İzmir İktisat Kongresi'nde gündeme gelmemiş olan işçi taleplerini içeren bir raporda, 24 Ocak Kararlarının sadece parasal olarak odaklandığı çözümün bunalıma çare olmadığı, sosyal adalet ve ekonomik kaynakların adil paylaşılmasının uygulanan modelde önemsenmediği vurgulanmıştır. Sosyal sorunların ekonomiden soyutlanamayacağı görüşünden hareketle, ekonomik bunalımdan çıkmak için devlete büyük görevler düştüğü ve 1930'lu yıllardaki zor koşullarda uygulanan devletçiliğin yine belirli ölçülerde uygulanması, tüm bunlar yapılmaya çalışılırken demokratik bir düzenin de göz ardı edilmemesi gerektiği savunulmuştur (*Arayış*, 1981/40: 21).

Derginin ekonomi görüşü, gelirin hakça paylaşıldığı ve tekelleşmenin olmadığı bir düzen olarak özetlenebilir. Ekonomik harcamalarda tasarruf önlemlerinin alınması konusunda da fikirler ileri sürülmüştür. Mevcut politikaların gösterişçi ve lüks tüketimi özendirildiği iddia edilerek bunalım döneminde bunun yanlış olduğu iddia edilmiştir. Ekonomik bunalımdan çıkış için alınması gereken kısa dönemli tasarruf önlemlerinden bahsedilerek TV yayınlarından gazete yayınına, konut yapımından dayanıklı tüketim malları üretimine kadar birçok alanda tasarruf yapılabileceği ve borçlanma yoluyla elde edilen kredilerin öncelikli üretim alanlarına devlet kontrolünde kaydırılabileceği belirtilmiştir (Arayış, 1981/12: 20). Kamu İktisadi Teşekkülleri'nin (KİT) özelleştirilmesi yönünde çalışmalar yapıldığı belirtilerek bunun IMF'in vereceği krediler için şart koşmasından kaynaklandığı açıklanmış ve bu durumun mevcut politiklardaki Batı etkisine kanıt olduğu savunulmuştur. Devamında "KİT'lerin işletme zararlarını bahane ederek onlara karşı çıkan belli çevreler, gerçekte bu zararın arkasında siyasal amaçlarını ve çağdışı bir devlet modeli özlemini gizliyorlar" (Arayış, 1981/31: 12) denilmiştir. KİT'lerin özelleştirilmesi yönünde kamuoyunda dile getirilen en önemli gerekçe olarak sunulan bu kuruluşların sürekli zarar ettiği iddiasının da doğru olmadığı belirtilmiştir. Zararların büyük bölümünün özel sektöre ucuz hammadde ve yarı mamul madde sağlamak için üretilen mal ve hizmetlerin fiyatlarının düşük tutulmasından kaynaklandığı savunulmuştur.

KİT'lerin devletçi ekonomik görüşle kurulduğu düşünülünce derginin bu konu üzerinde yoğunlaşmasının esasen kendi ekonomi anlayışının savunulması manasına geldiği söylenebilir. KİT'lerin mevcut durumlarının devam ettirilmesiyle de ekonomide önemli verimlilikler sağlayacağı iddiası dile getirilip MGK Bütçe-Plan Komisyonu'nun KİT'lerle ilgili raporundaki veriler aktarılmıştır. Raporu göre, 1979 yılında KİT'lerin net kâr tutarı 10 milyar 720 milyon liradır. 1976, 1977, 1978 yıllarında zarar eden bazı KİT'ler ise 1979 yılında kâra geçebilmişlerdir. Ayrıca, KİT'lerin 24 Ocak Kararları doğrultusunda sadece zam yaparak yönetilmeye başlanıp başarısızlığa itildiği savunulmuş, KİT konusunda bir düzenleme yapılacaksa bile bunun başka ülkelerden esinlenmeyle veya yabancı uzmanların öğütlerine bakılarak yapılmasına gerek olmadığı belirtilmiştir (Arayış, 1981/28: 8).

Toplumların bazen savaş, bazen büyük ekonomik bunalım yıllarında alışılmış kuralların dışına çıkarak ekonomik ve dolayısıyla da sosyal sorunlarına akılcı planlama yöntemleriyle pragmatik yaklaşımlar içinde çözümler bulabilecekleri ve mevcut bunalımdan kurtulmak için de devletin öncülüğüne ihtiyaç olduğu savunulmuştur (Arayış, 1981/11: 15).

Dolayısıyla *Arayış* dergisinin ekonomik görüşü özetlenecek olursa;

- Devletçi politikaların uygulanmasıyla bunalımın daha kolay aşılabileceği;
- Her alanda üretimin artırılması yönünde politikaların uygulanması ve ekonomik bunalımdan uygulamada olan daraltıcı politikalardan vazgeçerek çıkış bulunabileceği;
- Gösterişçi ve lüks tüketime yönelik mallar başta olmak üzere ekonomide tasarrufun sağlanması ve israfın engellenmesi gerektiği;
- Ekonomik kaynaklardan tüm toplumsal kesimlerin faydalanabileceği hakça bir düzenin tesis edilmesi ve bu bağlamda tekelleşme ve sermayenin belirli ellerde toplanmasının sakıncalı olduğu şeklindeki görüşlerinin öne çıktığı görülmektedir.

2.3. ARAYIŞ DERGISİNDE İŞÇİ HAKLARI VE SENDİKA KONUSU

Arayış dergisinin eleştiri odağı olan bir diğer konu 12 Eylül Darbesi'yle faaliyetleri durdurulan sendikalar ve yeni hazırlanan sendikalar yasasının getireceği düzenlemelerdir. Sendika konusunda yazan tüm yazarların mevcut durumu eleştirdiği ve yeni düzenlemeler hakkındaki kaygılarını dile getirdikleri de söylenebilir. Bu konuda yazarların ortaklaştığı diğer husus, sendikalar konusunda yapılan sözleşmelere ve uluslararası sendikal örgütlerin Türkiye'deki duruma gösterdikleri tepkiye dikkat çekmeye çalışmalarıdır.

Toplu sözleşme uygulamalarının askıya alınması ve Yüksek Hakem Kurulu'nun (YHK) mecburi tahkim görevine getirilmesini sağlayan yasal değişikliği ele aldığı yazısında Alpaslan Işıklı, mevcut Çalışma Bakanı Turhan Esener'in bir kitabına atıf yaparak

değerlendirmede bulunmuştur. Buna göre güdümlü ekonomi sistemlerinde uygulanan mecburi tahkim sisteminin, Türkiye'nin somut tarihsel özellikleri ve yürürlükteki toplumsal sistemin özellikleri dolayısıyla sürekli bir uygulama alanı kazanamayacağı ve oluşturulacak kalıcı sendika düzeninin kurulmasında çağdaş değerlerden ve kazanımlardan taviz verilmesinin hem işçiler hem de işverenler için sorunlar çıkaracağını savunmuştur (Işıklı, 1981/1: 36).

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (TÜRK-İŞ) asgari ücreti belirlemek üzere toplanan komisyonu protesto ederek ayrılmasına dair Türk-İş'in 12 Eylül'den itibaren hükümetle uyum içerisinde çalıştığı ve genel başkanına da Çalışma Bakanı olması için izin verdiği açıklanmıştır. İşçi haklarına aykırı görüşlerin ağırlık kazandığı belirtilen komisyondan ayrılan Türk-İş'in tepkisinin, uygulanan politikaların artık destekçileri tarafından bile tahammül edilemez bulunduğunu gösterdiği yorumu yapılmıştır (Arayış, 1981/8: 11). YHK Başkanı Naci Varlık tarafından açıklanan 1981 ve 1982 yıllarında işçilere uygulanacak toplu sözleşme zam oranlarını ele alan yazıda ise fiyat ve faizlerin serbest bırakıldığı bir düzende işçi ücretlerinin devlet tarafından adaletsiz belirlendiği ve bunun, uygulandığı savunulan serbest pazar ekonomisiyle de çeliştiği savunulmuştur. İşçilere 1982 yılı için yapılması planlanan % 25 zam oranının ise enflasyon tahminiyle belirlendiği, paranın değer kaybı düşünülürse ücretlerde gerçek bir artışın olmayacağı sonucunun çıktığı ileri sürülmüştür (Arayış, 1982/46: 8).

Faaliyetleri durdurulan büyük sendikaların üye oldukları uluslararası üst kuruluşlar tarafından dile getirilen tepkilere değinen Işıklı, bu tepkilerin öncülüğünü merkezi Londra'da bulunan Kamu Hizmetleri Enternasyonal (PSI- Public Services International) örgütünün gerçekleştirdiğini aktarmıştır. Bununla beraber Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU- International Conferantion of Free Trade Unions) ve Avrupa Sendikalar Konfederasyonu (ETUC- Euepean Trade Union Confederance) örgütlerinin de Türkiye'nin durumunu yakından takip ettiğini belirtmiştir. Türkiye'ye olan bu dış ilginin hem sol hem de sağ görüşe sahip çevreler tarafından eleştirildiği fakat bir ülkede demokrasiden uzaklaşıldığında ilk zarar gören çevrenin işçiler olduğunu ifade ederek sendikal örgütlerin ilgi ve kaygılarının normal karşılanması gerektiğini savunmuştur. Demokrasi içersinde hakları ve özgürlükleri kötüye kullananların cezalandırılmasının kaçınılmaz olduğu fakat bireylerden ayrı,

kurum ve kuruluşlar ile haklar ve özgürlüklerin cezalandırıldığı bir ortamda hem iç tepkilerin hem de dış tepkilerin normal doğal olduğunu belirtmiştir (Işıklı, 1981/2: 21).

Yücel Özkök, Singapur'da toplanan XXII. Dünya Kongresi'nde PSI'nin Yönetim Kurulu Şeref Üyeliğine Abdullah Baştürk'ün seçildiğini belirterek Türkiye'de tutuklu bulunan DİSK Genel Başkanı Abdullah Baştürk'ün serbest bırakılincaya kadar PSI Dünya Yürütme Kurulu Şeref Üyesi olarak ilan edildiğini aktarmıştır (Özkök, 1981/45: 24-25).

Kayyum atanan sendikaların üyelerinin istifa etmesinin serbest bırakılması üzerine işçilerin yeni bir sendikaya üye olmasının sendikal faaliyet sayıldığı için yasaklar kapsamında kalmaya devam ettiği belirtilmiş, bu durumun ise işçilerde örgütsüzlüğü özendirme amacını taşıdığı yorumu yapılmıştır (Arayış, 1981/23: 22).

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) dönem toplantısının Cenevre'de toplandığını ve bu toplantıda örgütün işçi haklarının zarar gördüğü ülkelerin durumunu öncelikle ele aldığı ve Türkiye'nin de bu ülkeler arasında olduğu belirtilmiştir. Toplantıda ayrıca serbest toplu pazarlık hakkının korunması ve geliştirilebilmesi konusunda, üye ülkeleri bağlayıcı yeni bir sözleşmenin hazırlandığı bilgisi aktararak “ ... Türkiye, bu sözleşme görüşülürken, serbest toplu sözleşme düzeninden Yüksek Hakem Kurulu elinde zorunlu tahkime, 18 yıl sonra yeniden neden geldiğini açıklama durumunda kalacak” (Arayış, 1981/16: 30) değerlendirilmesi yapılmıştır. Dünya İşçi Sendikaları (WCL) örgütünün Türkiye'de 12 Eylül Darbesiyle işçi haklarının ve özgürlüklerinin engellediği yönünde İLO'ya şikâyetinde bulunduğu ve bunun üzerine Başbakan Ulusu'nun Türkiye'nin durumuna dair bir cevap gönderdiği de aktarılmıştır.

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun Türkiye'deki gelişmeler üzerine Türk-İş'in üyeliğini askıya aldığı belirtilmiştir (Özkök, 1981/44, 20). Bu kararın alınmasında Türk-İş Genel Başkanı olan Sadık Şide'nin göreve devam ederken Sosyal Güvenlik Bakanı olmayı kabul etmesinin neden olduğu vurgulanmıştır. Şide'nin ya bakanlık ya da sendika başkanlığını seçmesi gerektiğinin ICTFU tarafından bildirildiği ifade edilip ICTFU'nun işçi haklarını engelleyici kararlar alan bir kabinede sendika yöneticisinin bakan olmasının kabul edilemez olduğu düşüncesiyle bu kararı aldığı açıklanmıştır (Erdül, 1981/21: 16).

Mehmet Erdül, ICFTU'nun Türk-İş'in üyeliğini askıya almasına tepki gösteren YOL-İŞ Federasyonu Genel Başkanının şu sözlerini aktarmıştır;

...Türkiye uluslararası sendikal dayanışmanın yararlarını en çok gören ülkelerin başında gelmektedir. Türk-İş'in kurulmasında ve gelişmesinde de ICFTU'nun çok önemli ve değerli katkıları olmuştur. Aylardan beri ICFTU içinde Türk-İş'in konumu tartışma konusudur. Üzülerek belirtmem gerekir ki bugün ICFTU ile Türk-İş ilişkileri Türk-İş'in basiretsiz ve gayri ciddi tutumu nedeniyle kopma noktasına gelmiştir... Uluslararası platformda sendikacılığımızın onurunu zedeleyen İcra Kuru'nun, basiretsizliğinin faturasını Türk işçisine ödetmeye hakkı yoktur. Bir buçuk milyonu aşkın işçiyi temsil ettiklerini iddia edenler bunun sorumluluğunu da taşıyacak nitelikte olmalıdır.

Bu tepkinin desteklendiği yazıda bu olayın basında pek dikkat çekmediği belirtilmiş, fakat bu tepkinin ülkede halen onurlu sendikacılar olduğunun bir göstergesi olduğu ileri sürülerek ICFTU tarafından da bu tepkinin bilinmesi umulmuştur (Erdül, 1981/26: 18).

Türkiye'de çalışma yaşamında demokratik düzenin kuruluşunun on sekizinci yıl dönümünde Aker, 1961 Anayasası'na uygun düzenlemelerin 24 Temmuz 1963'te sendikalar ve toplu sözleşme, grev ve lokavt yasalarıyla yürürlüğe girdiğini açıklayıp 24 Temmuzun o tarihten beri bayram olarak kutlanırken bunun kaldırılmasını eleştirmiştir. Yirmi yıl önce sağlanan bu demokratik haklardan dersler çıkarılması gerektiğinden hareketle yapılacak düzenlemelere ışık sunması için ilk yapılan yasal düzenlemelerin ayrıntıları sunulmuştur. 1963 yılında Çalışma Bakanı olan Ecevit'in bu yasaların temelinde özgürlükçü bir tutumun olması için çaba gösterdiği ve bunu o dönemde başardığı yorumunu yapan Aker'e (1981/22: 18) göre, dünyada işçilerin büyük mücadelelerle kazandığı haklar, Türkiye'de bu mücadeleye gerek kalmadan ilerici görüşle Türk işçisine tanınmıştır. Türkiye'de yapılan ilk yasal düzenlemelerin temelinde ILO'nun *Sendika Özgürlüğü ve Sendikalaşma Hakkının Korunmasına İlişkin 87 Sayılı Sözleşmesi*'nin bulunduğu ifade edilmiştir.

Sendika konusunda genellikle uluslararası sözleşme ve örgütlere atıf yapılırken yurt dışından ise özellikle Polonya'daki mücadelelere dikkat çekildiği görülür. Polonyalı işçilerin cumartesi günleri çalışmamak için 10 Ocak 1981 tarihinde başlattıkları grev ele alınarak bu grevi gerçekleştiren Dayanışma Sendikası üyelerinin tutuklandığı aktarılmıştır. Polonya yönetiminin olağanüstü hal ilan ederek sokağa çıkma yasağı koymasına kadar giden bir gerilimin yaşandığı, bu gelişmelerin sosyalist bloktaki huzursuzluğu gün yüzüne çıkardığı ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)

lideri Brejnev'in Polonya'da komünizmin tehlikede olduğu açıklaması yaptığı belirtilmiştir (Arayış, 1981/38: 15).

Sendikalar konusunda hazırlanan yasa taslağı üzerine Erdül, sendikaların kurulabilmesi ve federasyon haline gelebilmeleri için gerekli koşulların ağırlaştırıldığı yorumunu yapmıştır. Taslağa göre iş kolu sayısının azaltılarak 22 dolayında tutulacağını aktaran Erdül, taslaktan, '...işçi federasyonları aynı iş kolunda mevcut sendikalardan en az ikisinin bir araya gelmesi ile ve o iş kolunda sigortalı işçilerin en az üçte birinin temsili ile kurulabileceğini' (Erdül, 1981/26: 18) aktarmıştır.

Sendika yasasının getirdiği yeni hükümler ele alınarak, bir sendikanın toplu sözleşme yapabilmesi için kurulu bulunduğu iş kolunda çalışan işçilerin % 10'unu temsil etmesi gerektiği, bunun denetiminin ise Çalışma Bakanlığı tarafından yapılacağı açıklanmıştır. Bir iş yerinde çalışanların tamamının üye olduğu sendikanın toplu sözleşme için % 10 şartına sahip olamayabileceği, bu durumda ise bu sendikanın işçileri temsil etmesine rağmen toplu sözleşme hakkına sahip olmayacağı belirtilerek bu örnekle yeni yasanın hükümlerinin sakıncalarına dikkat çekilmiştir. Bu % 10 denetiminin *siyasî* bir organa verilmesi de özgür sendikaların *siyasî* etkiye açılması olarak yorumlanmıştır (Arayış, 1981/37: 17).

Türkiye'de daha önce her iş kolunda tek sendikanın kurulabileceği hükmünün Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiği anımsatılıp sendikal özgürlüğe set çekmek için sendikaların fazlalığından şikâyet edildiği belirtilmiştir. Ülkede sendika enflasyonu olmasında sendikal özgürlükten yanaymış gibi görünen fakat işçileri parçalamak üzere sendikaların çoğalmasını teşvik eden parasal ve siyasal kaynakların bunu sağladığı ileri sürülmüştür (Arayış, 1981/34: 8).

Derginin 28. sayısında ilk ve tek olarak hazırladığı ek dosyanın büyük bölümü sendika konusuna ve bu alandaki gelişmelere ayrılmıştır. İşçilerin istihdam güvencelerini ortadan kaldırmaya yönelik hükümlerin konulduğu ve işsizliğin ileri boyutlara ulaştığı mevcut durumundan çıkılsa bile ilerleyen dönemde işçilerin örgütsüzlüğü ve işverenlere karşı hukuksal dayanaktan yoksun bırakılmaya yönelik bir yapının kurulmasallaştırılmaya çalışıldığı eleştirisi yapılmıştır.

YHK ile 18 yıllık birikimde sağlanan sendikal hakların temelden sarsıldığı ve Türk-İş'in de buna karşı olmak bir yana değişikliklerin altına imza attığı belirtilmiştir. YHK'nın toplu sözleşmeler konusunda hazırladığı tasarıda işçilerin örgütlenme gücünü kısıtıcı ve bağımsız sendikacılık ilkesini zedeleyici kısımlar olduğu bu yasadaki hükümler çerçevesinde açıklanmıştır (Arayış, 1981/28: 19).

Uluslararası Kamu Hizmetleri İşçileri Sendikaları Federasyonu (PSI) Genel Sekreteri Carl Franken'in *Arayış* dergisini ziyareti sırasında yapılan görüşme aktarılmıştır. Franken, kendisine yöneltilen Türk sendikacılığının güncel durumuna dair bir soruya verdiği yanıtta, Türk-İş'in üyeliğinin askıya alınmasından üzüntü duyduklarını ifade etmiştir. Ayrıca birçok uluslararası örgütle ilişki içerisinde olan üst kuruluşlardan kopmanın olumsuz neticeleri olacağı yorumunu yaparak Türkiye'deki durumun böyle sürmesi halinde bağımsız Türk sendikacılığında söz edilemeyeceğini belirtmiştir (Arayış, 1981/35: 22).

Merkezi Cenevre'de bulunan Uluslararası Ağaç ve Yapı İşleri Federasyonu Genel Sekreteri John E. Lofblad, İsveç Yapı İşleri Sendikası Uluslararası Sekreteri Ulf Asp ve Danimarkalı sendikacı Bent Larsen *Arayış* dergisini ziyaret etmişler ve sendikacılık ve Türkiye'deki mevcut durum üzerine bir görüşme yapmışlardır. Bu görüşmede yabancı sendikacılar yürürlükteki sözleşmelerden ve ülkelerin buna uyma yükümlülüğünden bahsettikten sonra, Türkiye'de temel sendikal hakların askıya alındığı fakat hiçbir ülkenin işçilerine karışmamanın kendileri için önemli olduğunu vurgulamışlardır. Türkiye'de yakın gelecekte normal düzene geçileceğini ümit ettiklerini ve bağlayıcı sözleşmelere uygun yeni bir düzenleme yapılacağı belirtilerek özgür sendikal hakların tekrar yürürlüğe gireceğini de beklediklerini ifade etmişlerdir (Arayış, 1982/51: 24).

Dergideki sendika ve işçi hakları konusundaki yazılara bakıldığında, işçi hak ve özgürlükleri ile ilgili her düzenlemede ölçünün uluslararası geçerliliği olan ilkeler ve temel insan hakları olduğuna vurgu yapıldığı görülür. Bunun yanında sendikal haklarla ilgili yazılarda demokrasi vurgusu yapıldığı ve uygulanan liberal ekonomi politikasıyla işçi sorunlarının çözülemeyeceği yönünde yorumların yapıldığı görülmektedir. Bunun yanında 12 Eylül'le birlikte Türkiye'de sendikal özgürlüklerin kaldırılmasına, ülkedeki huzur ortamının sağlanması bağlamında tepki duyulmazken olağanüstü dönemin

koşullarının kalıcı hale getirilmemesine dikkat çekildiği ve yapılan düzenlemelerin bu yönden eleştirildiği söylenebilir.

2.4. ARAYIŞ DERGİSİNDE TARIM EKONOMİSİ VE POLİTKALARI KONUSU

Arayış dergisindeki ekonomi politikalarına dair yazılarda tarım ve hayvancılık konusundaki gelişmeler büyük bir yer tutmaktadır. Bu konuda yayınlanan imzasız yazıların yanında özellikle Burhanettin Ahipaşaoğlu tarafından tarımdaki gelişmelerin değerlendirildiği görülür. *Arayış*'ın tarım konusundaki temel görüşü ise tarımın sanayiden ayrılamayacak bir ekonomik faaliyet olduğu buna karşın 24 Ocak Kararları nedeniyle sanayiye öncelik verilirken tarım sektörüne yeterli desteğin sağlanmadığı yönündedir. Tarımın ekonomik alanda sanayiden ayrı düşünülmemeyeceği görüşü şöyle ifade edilmiştir: "...ülkemizde tarımın gelişmesi hem kendi başına amaç, hem de sanayileşmenin temel koşuludur. Tarımı ihmal ederek sanayileşmek, köylüyü yoksul bırakarak tarımı geliştirmek ülke toplumunun ve ekonomisinin yapısına ters düşecektir" (Ahipaşaoğlu, 1981/39: 30).

Devlet Başkanı Kenan Evren'in yurt gezileri sırasında yaptığı konuşmalardan tarım konusundaki sözleri aktarılmış ve ülkenin tarımsal olanaklarının doğru biçimde kullanılacağı bir dönemin başlaması ümit edilerek ekonomik alanda sanayinin mi yoksa tarımın mı öncü olacağı tartışmalarının anlamsız olduğu ileri sürülmüştür. Türkiye'nin tarım ürünlerinde kendi ihtiyacını karşılayabilen bir ülke olduğu, döviz gelirlerini büyük oranda tarım ürünleri ihraç ederek sağladığı açıklanmış ve elde edilen ürünlerin daha da artırılması yolunda ki engeller şöyle sıralanmıştır:

...Türkiye'de toprak reformu yapılmamıştır. Nerelerde hangi ürünlere yönelmenin ekonomik açıdan en iyi sonuçları vereceğini belirleyici bir tarım üretim planlaması yapılmamıştır. Köylüler-çiftçiler güçlü kooperatiflerde örgütlenmemiştir.... Çağdaş gereksinmelere uygun ve üreticinin emeğini hakça değerlendiren bir iç ve dış pazarlama düzeni kurulamamıştır. Tarım araçlarının, gereçlerinin ve girdilerinin kullanımında verimli ve akılcı düzenlemelere girişilmemiştir (Arayış, 1981/1: 26-27).

1945 yılında çıkarılan Çiftçiyi Topraklandırma Yasası'nın yozlaştırıldığı ve uygulanamadığı açıklanarak bunun ortaya çıkardığı durum şöyle ifade edilmiştir:

...nitekim, günümüzde toprak işleyen ailelerin yüzde 73'ü işlenen toprakların yüzde 26,3'ünü işlerken yüzde 1,1'i bu toprakların yüzde 22,2'sinden yararlanabilmektedir. 1963'de yüzde 9,1 olan topraksız aile sayısı 1978'de yüzde 24,9'a ulaşmıştır. 4 milyon 125 bin toplam aileden 1 milyon 56 bini kiracı ya da ortakçı olarak çalışmaktadır. 743 köy tek kişinin veya ailenin sahipliğindedir. Bu köylerin toplam arazisi 19 milyon dekadır. Tarımdan geçimini sağlayanların yüzde 28,5'i tarımsal gelirin yüzde 3,6'sını alırken yüzde 2,4'ü söz konusu gelirin yüzde 22,6'sını almaktadır. Bu durum karşısında geçimini sağlayabilmek için köylümüz hızla kente göç etmektedir. 1970-75 döneminde köyden göç edenlerin kent nüfusundaki oranı yüzde 63'ü bulmuştur (Ahipaşaoğlu, 1981/39, 29).

Toprak Reformu Yasa tasarısının Danışma Meclisi'nde görüşüldüğü aktarılarak eskiden gelen bu olumsuzlukları giderici ve köylüyü refaha ulaştırarak anayasal haklarını özgürce kullanabilecekleri bir düzen kurulması gerektiği savunulmuştur. Sosyal adalet için ekonomik paylaşımın hakça yapılmasına ve tarımda çalışan toplum kesiminin büyüklüğünün dikkate alınması gerektiğine de vurgu yapılmıştır (Ahipaşaoğlu, 1981/39: 30).

Köy-Koop isimli kooperatife üye kooperatif başkanlarının *Arayış* dergisini ziyaretleri ettikleri açıklanmış ve bu görüşmede kooperatif başkanlarının taleplerini içeren bir mülakat yapılarak dergide yayınlanmıştır. Buna göre Köy-Koop'a üye olan 59 Birlik Başkanının MGK ve çeşitli *resmî* kuruluşları ziyaret ederek bu görüşmelerde kooperatifin borçları gerekçe gösterilerek genel kurulunun yapılmasının Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından engellenmesi kararının geri alınmasını talep ettikleri açıklanmıştır. Kooperatifçiliğin desteklenmesi gerektiği savunulan dergide bu gelişme şöyle değerlendirilmiştir: "...ekonomik çöküntü içine girmiş özel şirketlerin sorunlarına devletçe çözüm aranırken, Köy-Koop'un borçları abartılarak tasfiye edilmek istenmesi Tarımsal Kooperatifçilik hareketine büyük yaralar açarken kooperatifçiliği en az yirmi yıl geri götürür" (Arayış, 1982/52: 24-25).

Geçmiş dönemlerden gelen olumsuzlukların ve engellerin yanında uygulamadaki ekonomi politikasıyla tarımsal üretimin azaldığı, çiftçi ve köylünün zor durumda kalarak üretim yapamaz duruma geldiği ileri sürülmüş buna neden olan etmenler ise maddeler halinde şu şekilde sıralanmıştır:

...tarım kesimi yabancı sermaye ve çok uluslu şirketlere açılmıştır. Girdi ve fiyat sübvansiyonları kimyasal gübre dışında kaldırılmıştır. Sanayi kesiminde üretilen girdilerin fiyatları, işverenin isteğine göre belirlenmek üzere olanak sağlanmış, girdi fiyatları

olabildiği kadar artırılmıştır. Tarımsal kredilerin faiz oranları, çiftçinin kredi kullanmasına olanak vermeyecek şekilde artırılmıştır. Destekleme alım kapsamına giren ürünler kısıtlanmış, destekleme fiyatları teknik-ekonomik-sosyal öğeler gözlemlenmeden maliyetine yakın saptanmıştır. Çiftçinin ekonomik güçsüzlüğüne karşın, devlet alıcı kurum ve kuruluşlarınca satın alınan ürünlerin ederlerinin uzun taksitlerle ödenmesi yeğlenmiştir. Merkez Bankası'nda dışsatım için oluşturulan kredinin 4/3'ü sanayi ürünlerine kullandırılmıştır. Tarımsal kazançtan alınan vergiler artırılmış, ekonomik yeterliliğe kavuşamayan işletmeler de vergi kapsamına alınmıştır. Çiftçiyi hazırlamadan ve gerekli özendirici önlemler alınmadan, tütün ve çay ekim alanları ve bu alanlardan alınacak ürün miktarı sınırlandırılmıştır (Ahipaşaoğlu, 1982/51: 8).

Yukarıdaki pasajın dergide tarım konusundaki yazıların özeti mahiyetinde olduğu ileri sürülebilir. Nitekim bu konudaki yazılarda tarımsal kesimin desteklenmediği, girdi maliyetlerin arttığı ve uygulanan ekonomi politikasının tarım sektöründe yol açtığı olumsuzluklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Tarımın ekonomi içerisindeki payının zamanla azaldığı ileri sürülerek bu bağlamda ürünlerdeki azalış ve bunun nedenlerine ilişkin şu ifadeler kullanılmıştır:

...DİE'nin rakamlarına göre, bitkisel ürünlerden, baklagiller yüzde 2.2, patates yüzde 3.3, zeytin yüzde 63, çay yüzde 32.8, tütün yüzde 14.5, elma yüzde 28.6, ayçiçeği yüzde 6.6 oranında gerilemiştir.... Özal'ın piyasa ekonomisinde, tarım kesimi Cumhuriyet döneminin en buhranlı ve bunalımlı dönemini yaşamaktadır. Gerekli önlemler alınmadığı ve uygulanan politika değiştirilmediği takdirde çöküntü daha da büyüyecektir (Ahipaşaoğlu, 1982/51: 8-9).

Tarımsal üretimin artırılmasının zorunluluğunu ise artan nüfusun düzenli ve dengeli beslenmesi, endüstriye yeterince hammadde sağlanması ve ihracat yoluyla elde edilecek dövizin artırılmasındaki önemine vurgu yapılarak savunulmuştur. Tarımsal ürünlerdeki azalmanın yanında 24 Ocak Kararlarının hayvancılığı da olumsuz etkilediği şu cümlelerle ifade edilmiştir:

...Özal'ın serbest piyasa ekonomisinde, hayvansal ürünler destekleme alım kapsamından çıkarılmıştır. Bunun sonucu olarak, gebe ve sağmal hayvanlar mezbahalarda kesilmiş, kalitesiz et üretimine olanak sağlamış, besi işletmelerinin çoğunluğu ekonomik varlıklarını koruyamayarak çalışmalarını durdurmuşlar ve kaliteli et üretimi düşmüştür. Bundan da önemlisi, dişi hayvanların kesilmesiyle var olan üretim gücü yok edilmiştir. Böylece, gelecek yılların üretimi bugünkü politikalar değiştirilse bile tehlikeye sokulmuştur.... Hayvancılıkta maliyetlerin yüzde 65-75'ini oluşturan yem fiyatları 1977'ye göre yüzde 561 oranında artmıştır. Yem fiyatları hayvansal ürünlerin fiyatlarından daha çok arttığından yem/ürün fiyat dengesi bozulmuş ve üretici tam anlamıyla bir darboğaza girmiştir.

Arayış dergisine yayın hayatı boyunca verilen tek ödül, Veteriner Hekimler Derneği tarafından ilk kez 1981 yılında düzenlenen Basın Ödülleri alanında birincilik ödülüdür. Hayvancılık konusuna dergide yer verilmesi ve bu alandaki gelişmelerin kamuoyuna etkin bir şekilde aktarılması, *Arayış* dergisine verilen bu ödülün gerekçesi olarak açıklanmıştır (Arayış, 1982/50: 13). Veteriner Hekimler Derneği Başkanı M. Tahir

Hatipoğlu'nun dergide bir yazısının yayınlandığına yazarları ele alan bölümde değinilmiştir. Buradan hareketle *Arayış* dergisinin hayvancılık konusunu gündeme getiren bir basın organı olarak dikkat çektiği ve bu alanda yetkili bir kişinin görüşlerine de sayfalarında yer ayırdığı görülmektedir.

Derginin ilk sayısında çoğu basın organının ünlü kişilerle yaptığı görüşmelere yer verdiği, *Arayış*'ta ise bunun yerine *İçimizden Birileri* başlığıyla çeşitli toplumsal kesimlerin dileklerinin ve görüşlerinin okurlara iletileceği açıklanmıştır (Arayış, 1981/1: 39). Bu bağlamda tarım ve hayvancılık konusunda besicilerle (Arayış, 1981/9: 25-27) ve çay üreticileriyle (Arayış, 1981/30: 16-19) yapılan görüşmeler yayınlanmış ve üreticilerin sorunları ve beklentileri birinci elden dile getirilmiştir.

Tarım alanındaki olumsuz gelişmelerin sebebi olarak kimyasal gübrelerin pahalandığına ve kullanımının gittikçe düştüğüne birçok yazıda vurgu yapılmıştır. Tarım ürünlerinde kimyasal gübrenin verimliliği % 40'a kadar artırdığı ve devletin tarımsal ürünlere yaptığı sübvansiyonların karşılığını tarım ürünlerinin ihracatında fazlasıyla sağladığının bilimsel olarak ortaya konulduğunu açıklanmış Türkiye'deki duruma dair şu değerlendirme yapılmıştır:

...bu bilimsel gerçeklere karşın 'serbest piyasa ekonomisi'nin uygulamaya konulmasından buyana gübre perakende fiyatlarına üç kez zam yapılmıştır. 1971'a göre yüzde 1017 oranında artırılan fiyatlar çiftçimizin gübre alıp kullanmasına engel olacak boyutlara ulaşmış bulunmaktadır. Örneğin, hububat ambarı Orta Anadolu'da, buğday için en çok kullanılan DAP gübresinin tonu 1979'da 2500 lira iken, 1980'de 20 bin liraya, 1981'de 29 bin liraya çıkarılmıştır. Çiftçimiz, aynı gübreyi kredili olarak satın aldığı anda fiyatı 36 bin lirayı bulmaktadır (Ahipaşaoğlu, 1981/42: 13).

Uygulanan sıkı para politikasının gereği olarak tarımsal ürünlerin destekleme alım fiyatlarındaki artışların sınırlı tutulduğu belirtilerek buna karşı gübre fiyatlarının sürekli yükseltilmesinin 1980 yılında gübre kullanımını önemli ölçüde azalttığı açıklanmış ve bunun üretime etkisi şu cümlelerle ifade edilmiştir:

...1980 yılında 9 milyon 300 bin tona ulaşması beklenen gübre tüketimi 5 milyon 800 bin tonda kalmıştır. 1981 yılında ise 9 milyon 800 bin ton gübre tüketimi olacağı planlanmış, ancak üst üste yapılan zamlarla hedefin gerisinde kalmıştır. Toprak Gübre Araştırma Enstitüsü'nde yapılan bir araştırma, 58 milyar liralık ek gübre kullanılması halinde, sağlanacak artık ürünün değerinin 338 milyar lira olacağını ortaya koymuştur (Ahipaşaoğlu, 1981/35: 14).

Tarım ürünlerinin üretiminin yavaşladığı birçok yazıda farklı ürünlerdeki azalış *resmî* rakamlarla ortaya konularak gösterilmeye çalışılmıştır. 1980 yılında pancara verilen

taban fiyatın üreticinin emeğini karşılamadığı ileri sürülerek Türkiye’de şeker sanayinin kuruluşunun 55. yıl dönümünde şeker dışalımına gidildiği açıklanmıştır. Buna göre pancar üretiminin 2 milyon ton gerilediği ve 1980 yılında 14 milyar liralık şeker ithalatı yapıldığı ifade edilmiştir. Yıllara göre şeker üretim miktarlarının bir tabloda gösterilmesinden sonra ise şeker üretim ve tüketimine dair “...1980 yılında şekerin kilosuna ortalama % 330 oranında zam yapılmasıyla, 1979 yılına göre (138357 ton) tüketimde % 12 oranında azalma olmuştur. 1979 yılında ülkemizde kişi başına düşen 26 kilo şeker, 1980’de 21 kiloya, toplam şeker tüketimi ise 1 147 912 tondan 1 009 555 tona düşmüştür” (Arayış, 1981/11: 35-37) değerlendirmesi yapılmıştır. Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.’nin 13, özel kuruluşların ise 6 şeker fabrikasıyla üretimin yaptığı aktarılarak şeker fabrikaları sayısının ve pancara verilen fiyatın yükseltilmesi gerektiği savunulmuştur. Tütün üretimine de sosyal ve ekonomik faydalarına rağmen yeterli önemin ve desteğin verilmediği savunularak çıkarılan maliyet tablosunda tütünün 240 liraya mal edildiğini devletin tütünü aldığı fiyatın ise 246 lira olduğunu açıklanmıştır. Tütünün sosyal ve ekonomik özelliği ise şöyle açıklanmıştır:

...ülkemizde 5 bin 760 köyde, ortalama 475 bin aile (2,3 milyon nüfus) tütün tarımı ile uğraşmaktadır. Sigara sanayi ve öteki alanlarla çalışanlarla birlikte 3 milyon kişiye istihdam olanağı sağlanmaktadır. Tütün dışsattımından yılda ortalama 200 milyon dolar döviz geliri elde edilmektedir. 1981’de dışsattım 264 milyon doları bulmuştur. Tütünün ulusal gelirimizdeki payı yüzde 2, tarımsal geliri içindeki payı ise yüzde 8’i bulmaktadır (Ahipaşaoğlu, 1982/54: 24-25).

Dünya pazarında buğdayın yeniden değer kazandığı, bir ton buğdayın değerinin 200 doları aştığı, son zamlardan sonra bir ton ham petrolün ortalama fiyatının ise 250 dolar olduğu belirtilmiştir. Bu durumun belirli çevrelerce ‘bir ton buğday eşit bir ton petrol’ formülü ile dile getirildiği ve bunun devlet yetkilileri tarafından da benimsendiği açıklanmıştır. Fakat buğday üretimini artırabilmek için petrol dışalımını da arttırmak gerektiğinden hareketle buradan bakıldığında son üç yılda buğdaydan elde edilen dövizin bu yıllarda yapılan petrol ithalatının yalnızca yüzde sekizini karşılayabildiği tablo ile gösterilmiştir. Buğday üretiminin artırılması için destekleme fiyatlarının yükseltilmesi, girdi fiyatlarının ise başta gübre olmak üzere düşürülmesi gerektiği vurgulanarak mevcut politikaların devam etmesi halinde ise üretimin daha da azalacağı yorumu yapılmıştır (Arayış, 1981/2: 10-12). Bu yazıdan sonra derginin ilerleyen sayılarında buğday üretiminin artırılması değil ithalatının gündeme geldiği görülür.

Buğday fiyatlarının birinci sınıf için 22.30 lira, ortalama alım fiyatının ise 19.75 liradan az olmaması gerektiği hesaplamalarla ortaya konulmuştur (Arayış, 1981/15, 19). Buğday taban fiyatını açıklayan Özal'ın ise birinci sınıf buğdayın fiyatını 20 lira, ortalama fiyatını ise 16 lira olarak açıklamasına değinilmiş ve bu fiyatlarla buğday üreticisinin maliyetine ürün yetiştirmek zorunda bırakıldığı ileri sürülmüştür. Devletin fiyatları düşük belirlemesi nedeniyle Toprak Mahsulleri Ofisi'nin 1981 yılı için açıkladığı 4 milyon ton buğday alma planının 1,6 milyon ton olarak gerçekleştiği aktarılmıştır. Bu duruma neden olarak ise çiftçinin buğdayını biraz daha yüksek fiyatla piyasadaki tüccara satması gösterilmiştir. Buğday üretimindeki kârın da böylelikle üreticinin değil tüccarların eline geçtiği ileri sürülmüştür (Arayış, 1981/16: 14).

Tarım sektörünün 24 Ocak Kararlarıyla iyice zor durumda bırakıldığı ve üretimi artırıcı önlemlerin devlet tarafından alınmamasının Türkiye'nin tarım ürünleri ihraç eden ülke konumundan ithalata geçtiği konusunda şu değerlendirme yapılmıştır:

...Arayış, bu olumsuz gelişmeleri rakamlarla ortaya koyarak, ekonominin temeli sayılan tarım sektörünün yeni bir darboğaza girmemesi için çaba harcamaktadır. Sayın Özal'ın ileri sürdüğü gibi 'işler tıkırında' gitmiyor. Hele tarım sektöründe 'tıkırında' giden hiçbir şey yok... Yağ, pirinç dışalımından sonra 1981'de buğday... Gerekli önlemler alınmazsa 1981'de et, yumurta ve diğerlerinin dışalımını sürpriz sayılmamalıdır (Ahipaşaoğlu, 1981/38: 31).

“...kapalı rejimlerde ancak sakıncalar ortaya çıktıktan ve giderilmesi zor veya olanaksız duruma geldikten sonra yetkililer, sakıncalı politikanın farkına varırlar. Tarımdaki durum buna örnektir” denilerek 16 Ocak 1982 tarihli *Tercüman* gazetesinin birinci sayfasında yer alan TZOB Genel Sekreterinin 'Ekmek Dilimle Meyve Taneyle Satılmalıdır' sözü aktarılarak şu değerlendirme yapılmıştır (Arayış, 1982/54: 23):

...gıda ve sanayi hammaddesi olan tarımsal ürünleri kendine yeterli düzeyde üretemeyen bir ülke durumuna düşmemek ve halkımızın daha iyi beslenmesine olanak verecek güçlü bir tarım endüstrisine kavuşabilmenin tek yolu ARAYIŞ'ta çeşitli yönleriyle vurgulanmış olan ve çiftçimize dinamizm getirecek olan çok yönlü ve emir – kumanda zinciri içinde çalışan bir 'TARIMSAL ÜRETİM PLANLAMASI'na geçilmesidir.

Tarımsal üretim planlamasının yapılması gerektiği savunulmuş ve sadece bütün üretiminde elde kalan ürünlerden devletin yılda 50 milyar lira zarar ettiği açıklanmıştır. Tarımsal planlamanın toplu yapılması ve tüm tarım ürünlerinin devletin kontrolünde plan dâhilinde üretilmesi için gerekli tedbirlerin alınması ileri sürülerek planlama çalışmalarına dair şu ifadeler kullanılmıştır:

...1978-79 döneminde tarımsal üretim planlaması alanında başlatılan hazırlık çalışmaları ne yazık ki sonradan durdurulduğu gibi yine o dönemde uzun dönemli dış ticaret anlaşmalarına verilmeye başlanan önem de sonradan pek verilmez oldu. Belki de 24 Ocak 1980 kararlarıyla benimsenen ekonomik model, her türlü planlamayı ilke olarak reddettiği, tüm ekonomiyi ve üretimi piyasa dalgalanmalarına bırakmaktan yana olduğu için; ayrıca devlet desteğini azaltıp giderek tümünden kaldırmayı öngördüğü için durduruldu bu çalışmalar (Arayış, 1981/4: 10-11).

Tarım konusunda planlama ile verimliğin artacağı ve uygulanan ekonomi politikalarının sorunlara çözüm getirmeyeceği ise şöyle savunulmuştur:

...oysa çağımızda, liberal ekonomiyi en ileri ölçüde benimsemiş ülkelerin bile büyük çoğunluğu, özellikle tarım alanında geniş devlet desteğine dayanan üretim planlamaları yapmaktadırlar. Hatta yalnız ulusal düzeyde değil uluslararası düzeyde bile tarımsal üretim planlamasına yönelmektedirler. Örneğin, liberal ekonomiyi en ileri ölçülerine vardırırmış ülkelerden oluşan Ortak Pazar ülkeleri, kendi aralarında, böyle bir uluslararası planlamaya yönelmişlerdir.... Bu örnekler göz önünde dururken, bizim, kraldan daha çık kralcı, en liberal ekonomili ülkelerden daha liberal olmaya kalkışmamız, hele şu ekonomik bunalım döneminde, akıl kârı değildir (Arayış, 1981/4: 12).

Dergide savunulan devletçilik anlayışının ve planlama sisteminin tarım konusundaki yazılarda sıklıkla dile getirdiği görülür. Yine derginin ekonomi görüşü açıklanırken dikkat çekilen Özal eleştirisinin tarım sektöründeki gelişmeler bağlamında da sürdürüldüğü görülmektedir. Tarım yazılarında özetle, tarım ve hayvancılık sektörlerindeki olumsuzluklar ortaya konulmuş, geçmiş dönemlerden kalan sorunlara dikkat çekilmiş ve Türkiye'nin tarımsal olanakları açıklanarak sahip olunan tarımsal üretim potansiyeli ortaya konulmuştur. Uygulamadaki liberal politikalar nedeniyle bu potansiyelin verimli bir şekilde kullanılamaması biryana mevcut durumda üretim yapmaya çalışan çiftçilerin işinin zorlaştırıldığı ortaya konulmuştur. Son olarak eleştirilen politikalara alternatifler sunularak bunalımdan çıkış için uygulanması gereken politikalar ifade edilmiştir. Uygulanması gereken politikalar bağlamında bu yazılarda Ecevit'in iktidarda olduğu dönemlerdeki gelişmelere olumlu şekilde atıf yapıldığı görülür fakat bu durum özellikle enerji konusundaki yazılarda ön plana çıkmaktadır.

2.5. ARAYIŞ DERGİSİNDE ENERJİ EKONOMİSİ VE POLİTİKALARI KONUSU

Türkiye’de enerji konusunda yaşanan gelişmeler ve bu alanda uygulanan politikalara dair yazılar dikkat çekmektedir. Enerji politikaları konusunda Mustafa Özcan Ültanır tarafından yapılan değerlendirmelerin öne çıktığı görülmektedir. Ültanır, yazılarında enerji alanında geçmiş dönemde uygulanan politikaları değerlendirmiş ve güncel gelişmeleri açıklamıştır. Türkiye’nin sahip olduğu enerji potansiyelini ortaya koymaya çalışarak enerji konusunda ülkenin bunalımdan çıkışı için uygulanması gereken politikaları açıklamış ve Türkiye’de enerji alanında yapılan yasal düzenlemeleri değerlendirmiştir.

Ülkelerin döviz harcamalarının en fazla enerji ithalatı nedeniyle gerçekleştiği açıklanarak Dünya Bankası raporuna göre Türkiye’nin 1977 yılında enerji ithalatına ayırdığı döviz miktarının aynı yıl ihracattan elde ettiği döviz gelirinin % 79’u olduğu aktarılmıştır. Mevcut dönemde ise petrol fiyatına gelen zamlar ve dövizin değer kazanması nedeniyle bu oranın daha da yükseldiği ileri sürülmüştür (Arayış, 198/3: 32-33). Türkiye’de ihtiyaç duyulan enerji miktarının yarısını üretebildiği yarısını da ithalat yoluyla karşılandığı açıklanarak 1980 yılında enerji üretim ve tüketim durumu şöyle özetlenmiştir:

...ülkemizde birincil kaynaklar olarak taşkömürü, linyit, asfaltit, yerli ham petrol ve hidrolik enerjinin yanı sıra odun ve tezek gibi ekonomik olmayan yakacaklar da kullanılmakla birlikte; genel enerjide yerli üretim ile tüketim arasındaki açığı kapatmak için, 1980 yılında 532 bin ton taş kömürü, 14.5 milyon ton petrol, 1.4 milyar kilovat-saat elektrik dışalımını yapılmıştır. 1980 yılında ülkemizde 50 milyon ton taş kömürü eşdeğerini aşkın istem hiç karşılanamamış, tüketimin 21.3 milyon ton taşkömürü eşdeğerlik bölüntüsü de kömür, petrol ve elektrik dışalımıyla karşılanabilmiştir (Ültanır, 1981/6: 18).

Türkiye’nin bu olumsuz tabloya rağmen enerji kaynakları konusunda önemli olanaklara sahip olduğu fakat bunların ekonomik değere dönüştürülemediği savunulmuştur. Buna göre Türkiye’deki akarsulardan yılda 100 milyar kilovat-saat enerji elde edilebilecekken bu potansiyelin % 11’inin kullanılabilmediği açıklanmış, bilinen büyüklüğüyle 6.2 milyar ton linyit varlığı olmasına karşın madenlerin özelleştirilmesi nedeniyle bu potansiyelin de tam olarak kullanılmadığı belirtilmiştir. Yabancı şirketler aracılığıyla devam eden petrol arama çalışmalarında ise petrol varlığının 400 milyon ton olmasına karşın 100

milyon tonluk bölümünün bile işletilemediği ifade edilmiştir. Bunun yanında ekonomik olarak bir değere dönüştürülemeyen kaynaklar olarak bitümlü şist, asfaltit ve jeotermal enerji kaynaklarının potansiyeli ortaya konulmuştur (Ültanır, 1981/6: 19).

Yenilenebilir enerji kaynaklarından güneş enerjisine Türkiye’de gerekli önemin verilmediği ileri sürülerek güneş enerjisinden yılda 36 milyon ton taşkömürü eşdeğerinde enerji elde edilebileceği savunulmuştur. Türkiye’nin genel enerji tüketiminin % 60’ını güneş enerjisiyle sağlayabileceği iddia edilerek bu konuda yapılması gerekenler önerilmiştir. Buna göre, “Türkiye, güneş enerjisi teknolojisinde uluslararası tekellere pazar yapılmamalıdır. Konu bugünden kaynak planlamasıyla ele alınarak kullanımı devlet sübvansiyonlarıyla özendirilmelidir. Çeşitli kamu *iktisadî* kuruluşlarına güneş teknolojisi görevi de verilmeli ve ilerleyen süreçte bu konuda ‘*Güneş Enerjisi Kullanım Yasası*’ çıkarılmalıdır” (Ültanır, 1981/31: 17-18).

Türkiye’nin ithal ettiği elektrik miktarından daha fazlasını yalnızca küçük akarsular üzerine yapılacak hidroelektrik santralleriyle üretilebileceği açıklanarak bunun dış kredi alınmadan ve yerli teknolojilerle yapılabileceği savunulmuştur. Dış kaynaklardan sağlanan kredilerle yabancı firmalara yaptırılan büyük santrallerin kurulmasına aracılık eden firmaların büyük kâr elde ettikleri için bu tür girişimlerin devam etmesi için çaba harcadıkları ve bu yönde baskı yaptıkları ileri sürülmüştür. Bununla birlikte büyük santrallerin kurulmasının ekonomi açısından önemli olduğu belirtilerek sadece büyük santrallere ağırlık verilmesinin ise kırsal kesimin elektrikleendirilmesinde ihmallere yol açabileceğine dikkat çekilmiştir (Ültanır, 1981/15: 16-18).

Türkiye’de elektrik piyasasının özel sektöre açılması yönünde düzenlemelerin gündemde olduğu belirtilerek bu alanın ancak devlet eliyle sağlıklı bir şekilde geliştirilebileceği savunulmuş ve bu düzenleme eleştirilmiştir. Türkiye’de 1902 yılından beri elektrik kullanımının yaygınlaştırılmaya çalışıldığı fakat 1981 yılı itibariyle ülke nüfusunun ancak % 76’sının elektrik kullanabildiği açıklanmıştır. Bu konudaki çalışmaların başladığı zamandan itibaren büyük oranda yabancı sermaye girişimleriyle yürütüldüğü açıklanarak 1930’lu yıllarda devletçi politikalarla yürütülmeye çalışılan elektrik faaliyetlerinin 1950’li yıllarda tekrar aşamalı olarak özel sektöre devrildiği ve özel sektörün kâr güdüsüyle hareket etmesi nedeniyle bu hizmetin yaygınlaştırılmadığı savunulmuştur. Özel sektöre devredilen elektrik işlerindeki 25 yıllık süreç bütün

olumsuzluklarıyla özetlendikten sonra ise tecrübe edilen bu yola bir daha girilmemesi gerektiği ileri sürülmüştür (Ültanır, 1981/12: 15-17). Enerji sektörünün hiçbir alanda özel sektöre devredilmemesi gerektiği sıklıkla vurgulanan dergide Türkiye'deki petrol rezervlerinin kullanılmasına yönelik çıkarılan bir kararname şu cümlelerle eleştirilmiştir:

...Atatürk'ün devletçilik ilkesiyle taban tabana zıt Friedman ekonomi modeline göre çıkarılan, 24 Ocak 1980 tarihli ve 8/178 kararnameyle de ülkenin petrol varlığının, TPAO dışındaki yerli ve yabancı özel şirketler tarafından aranması ve işletilmesi düzeni getirilmek istenmiştir. Günümüzde de yürürlükte olan bu kararname, TPAO'nun ruhsatlı alanlarının da yabancı şirketlere açılmasını öngörmektedir (Arayış, 1981/10: 22).

Türkiye'de köylere elektrik götürülmesinin ise planlı ekonomiye geçildiği 1960'lı yıllarda başladığı açıklanarak bu alandaki mevcut durum açıklanmıştır. Buna göre "1981 yılı itibariyle Türkiye'de köylerin yarısına elektrik götürülememiş, dağınık kırsal bölgelerin ise ancak dörtte birine elektrik götürülebilmiştir. 1978/1979 döneminde köy elektrikleştirilmesi konusunda her yıl 5000 köye elektrik götürülmesi politikası uygulanmaya konularak böylece 1983 yılı sonunda tüm köylere elektrik götürülmesi amaçlanmıştır. Fakat 5000 köy politikası daha sonra uygulanamamış ve 1980 yılında programa 2500 köy alınırken 1981 yılında ise bu yönde hiçbir çalışma yapılmamıştır" (Ültanır, 1981/24: 22-23).

Elektrik kesintisi yapılmasının gündemde olduğu belirtilerek bunun nedenleri ortaya konulmaya çalışılmış ve yapımı devam eden büyük santrallerin tamamlanamamaları üzerinden açıklama yapılmıştır. Buna göre, Keban barajının ek dört ünitesinin 5 yıl, Soma'da devam eden (B-1) ve (B-2) ünitelerinin sırasıyla 5 ve 3 yıl, Yatağan santralının 3 yıl, Afşin-Elbistan A santralının (1 ve 2) ile (3 ve 4) ünitelerinin sırasıyla 4 ve 2 yıldır planlanan tamamlama süresi geçmesine rağmen bitirilemediği tablo ile gösterilmiştir. Büyük projelerdeki aksaklıkların genel olarak kredi bulunamaması nedeniyle geciktiği açıklanarak "...Türkiye'de elektrik sıkıntısının nedeni, santrallerin yapılmasındaki gecikmelerdir. Büyük projelerden olan Afşin-Elbistan A santralının bir yıllık gecikmesi, ulusal ekonomide 400 milyar TL'lik kayıp oluşturuyor" (Ültanır, 1980/20: 23-24) değerlendirilmesi yapılmıştır.

Fırat Nehri üzerinde Keban barajından sonra Atatürk barajının kurulması planına değinilerek Atatürk barajının yapılması için gerekli kredi olanaklarının bulunamadığı

açıklanmış bu sebeple barajın yerli teknolojiyle yapılması gerektiği savunulmuştur. Atatürk barajının tamamlanması halinde Türkiye'nin tüm barajlarından elde edilen elektrik enerjisinin tek başına üretebilecek potansiyelde olduğu vurgulanarak baraj yapımında yaşanan her gecikmenin ülke ekonomisine zarar vereceği belirtilerek bu barajın zaman kaybedilmeden yapılması gerektiği savunulmuştur (Ültanır, 1981/26: 14-15).

Dünyada enerji tüketiminin az gelişmiş ve gelişme sürecindeki ülkeler aleyhine gerçekleştiği açıklanarak ülkelerin gelişmeleri için ihtiyaç duydukları enerji kaynaklarına adil bir şekilde ulaşabilmesi için yeni bir uluslararası düzeninin kurulması gerektiği savunulmuştur. Kapitalist veya sosyalist ekonomik sistemi benimsemiş ülkelerin çeşitli örgütlenmelerle birlikte hareket ettikleri açıklanmış fakat bunun üzerinde yeni bir örgütlenmeye ihtiyaç duyulduğu ileri sürülerek Sosyalist Enternasyonal'in bu bağlamda olumlu bir görev ve sorumluluk üstlenebileceği belirtilmiştir. Enerji alanındaki uluslararası örgütlenmelere 1974 yılında enerji bunalımından sonra ABD öncülüğünde kurulan Uluslararası Enerji Ajansı bağlamında da değinilmiş ve Türkiye'nin bu kuruluşa üyeliği eleştirilmiştir. Bu eleştirinin temellendirildiği nokta ise bu örgütün üye ülkelerin ulusal enerji planlarını inceleme ve planlarda değişiklikler yapılması yönünde karar alabilmesidir (Ültanır, 1981/28: 26).

Dergide ele alınan enerji konusundaki yasal düzenlemelerden biri o dönemde gündemde olan *Maden Yasası Tasarısı*'dir. Tasarının bu haliyle yasalaşmasıyla devletin elinde olan kömür alanları ile öteki maden yataklarının özel sektör ile yabancı sermayeye açılacağı belirtilerek tasarı eleştirilmiştir. Bu madenlerin büyük kısmının daha önce de özelleştirildiği fakat 1978-79 döneminde tekrar devlet kontrolüne alındığı açıklanarak o dönemde devlet tarafından başarılı şekilde işletildikleri açıklanmıştır. Bununla beraber bu yasal değişikliğin yeni anayasanın kabulünden sonra toplanacak ilk Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) görüşülmesinin doğru olacağı belirtilerek madenlerin işletmesi sırasında ekonomik verimliliğin yanında kamu yararının gözetilmesi gerektiği de savunulmuştur (Ültanır, 1981/22: 23-24). MGK'da görüşüldüğü açıklanan *Enerji Tasarruf Tedbirleri Kanun Tasarısı*'nin ele alındığı bir başka yazıda ise Türkiye'de enerji üretim ve tüketimi konusunda yapılması gerekenler şöyle ifade edilmiştir:

...bilimin ışığı altında zorlayıcı kısıtlamalar biçiminde düşünilemeyecek enerji artırımı ya da tutumluluğu, kullanılabilir veya yararlı enerji üretiminde, çeşitli kaynakların yüksek tesirlilikle değerlendirilmesini ve kaynak savurganlığının önlenmesini kapsar. Türkiye gibi enerji açığı olan bir ülkede, yok olanın tutumluluğu yapılamayacağına göre, yapılabilecek olan bilimin ve teknolojinin gösterdiği biçimde enerjinin ölçülü (rasyonel) kullanılmasıdır (Ültanır, 1981/41: 21).

Türkiye’de son haftalarda bakanlık sayısının fazlalığı konusunun tartışıldığı ve bazı bakanlıkların kaldırılacağı yönünde haberler yapıldığı açıklanarak bakanlık sayılarının siyasal çekişmeler nedeniyle fazlaştırıldığı yönündeki düşüncenin bu tartışmalarda vurgulandığı belirtilmiştir. Bu konuda Çalışma Bakanlığı ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’nın kaldırılması planı eleştirilmiş ve bunun yerine bakanlıkların verimli hale getirilmeleri için düzenlenmeleri önerilmiştir. Bir ülkede bakanlık sayısının ülke ve dünya koşullarıyla belirlendiği ileri sürülerek Türkiye’de Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’nın 1963 yılında İnönü Hükümeti tarafından siyasal kaygılar dışında kurulduğu savunulmuştur (Arayış, 1981/8, 16). Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’nın Sanayi Bakanlığı’na bağlanması yolunda çalışmalara değinilerek 1970’li yıllarda yaşanan enerji bunalımından sonra birçok ülkede Enerji Bakanlığı kurulduğu açıklanmış ve Türkiye’de bu bakanlığın kaldırılması yerine devletçi esaslarla işlem yapılabilmesi ve bu yönde güçlendirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür (Ültanır, 1981/6: 22).

Petrol ithalatı konusunun da sıklıkla ele alındığı dergide petrol fiyatlarındaki gelişmeler okurlara sunulmuştur. Petrol İhraç Eden Ülkeler Birliği’nin (OPEC- Organization of Petroleum Exporting Countries) Ağustos ayında Cenevre’de yapılan son toplantısında açıklanan petrol fiyatına, 1981 sonuna kadar zam yapılmayacağı açıklaması aktararak bu kararda üretimin talepten fazla olmasının ve en fazla petrol üreten ülke olan Suudi Arabistan’ın ABD ile işbirliğini artırmak için verdiği tavizlerin etkili olduğu ileri sürülmüştür. Bu karara rağmen petrol fiyatına yılbaşında yapılan zam nedeniyle ülkelerin petrol faturalarını arttıracığı vurgulanarak Türkiye’nin durumuna dair şu değerlendirme yapılmıştır:

...Türkiye’de 1980 başından bu yana uygulana gelinen çıkmaz ekonomik modelden ötürü, Cenevre toplantısının sonuçları bile beklenmeksizin petrol ürünlerine gereksiz bir zam yapılmıştır.... Dondurulan petrol fiyatları, Türkiye’nin petrol dışalımına ödeyeceği döviz tutarında yeni artışlar olmasını engellemiştir. Her yıl petrol tüketimi artan Türkiye, 1981 yılında petrol dışalımına 4.3 milyar dolar ödeyecektir. OPEC zam yapmış olsaydı, belki bu ödeme 500 milyon dolar daha artabilecekti. Ancak dış piyasada petrol fiyatının artmaması, Türkiye iç piyasasına yansımamıştır (Ültanır, 1981/17: 21-22).

1980 yılından itibaren çeşitli nedenlerle akaryakıt fiyatlarına gelen zamlar ise şöyle değerlendirilmiştir:

...24 Ocak 1980'den buyana geçen zaman kısa, ama akaryakıt fiyatlarına gelen zamlar, bu zaman sürenine nasıl sığdırılabildiğini düşündürecek kadar büyük. O tarihten bu yana akaryakıt fiyatlarına dokuz kez zam yapıldı. Bugün normal benzinin litresi 60, altı numara fuel-oil 31, kalorifer yakıtı ise 39 lira. Onsuз yemek pişirilemeyen tüp gaz ise 660 liraya yükseldi. Yani 24 Ocak'a göre yüzde 300'ü aşan bir artış söz konusu.

24 Ocak Kararları doğrultusunda benimsenen fiyat politikasıyla Türkiye'deki enerji fiyatlarının bir yandan OPEC diğer yandan dolar arasında sıkıştığı ileri sürülerek uygulanan politikanın değiştirilmesi gerektiği şöyle ifade edilmiştir: "...biz yineliyoruz. Evet, bu politika yanlıştır. Evet, bu ekonomik politikanın bir seçeneği vardır. İnsanı dikkate alan, onu ekonominin öteki girdileriyle aynı kefeye koymayan, O'nu gerçekten yaşatabilecek bir ekonomik seçenek vardır" (Arayış, 1981/26: 5-6).

Türkiye'de enerji sektörünün yetersiz ve geri bırakılmış olduğu savunularak bu konuda verimli bir yapının kurulması için şu öneriler sıralanmıştır:

...Türkiye'nin genel enerji planlaması yapılarak, planlı enerji politikası dönemi başlatılmalı, planlı enerji üretiminin yanı sıra planlı enerji tüketimi temel ilke olmalıdır. Enerji üretiminde yerli kaynaklara öncelik verilmesi ve ağırlığın yerli kaynaklar üzerinde bulundurulması da ödünsüz uygulanması gereken ana ilkedir.... Yerli kaynakların ileri ölçüde değerlendirilebilmesi için enerji sektöründe yerli ve çağdaş boyutlu bir teknoloji oluşturulmalıdır. Özellikle, sektörün çeşitli kesimlerindeki makina ve ekipman istemlerini yanıtlayacak ve bütünüyle devlet elinde olacak yerli enerji makinaları endüstrisi kurulmalıdır. Enerji sektöründe işletmecilik olarak yalnızca Kemalist devletçiliğin uygulanması da önde gelen bir ilkedir. Kalkınma ve yapılacak genel enerji planlarının sağlıklı uygulanabilmesi ancak Kemalist devletçilikle sağlanabilecektir (Ültanır, 1981/6: 19-20).

Önerilen Kemalist ekonomi modelinin güçlü bir devlet sektörü yanında önemli bir özel sektörün varlığını da kabul eden fakat enerji kaynaklarının bütünüyle devlet elinde olmasını öngören karma bir sistem olduğu açıklandıktan sonra uygulamadaki politikaya dair şu ifadeler kullanılmıştır:

...Friedman ekonomisi modeli içerisinde, ağır yükler altında bulunan kredileri cömertçe harcayarak petrol dışalımını gerçekleştirmek enerji sorununun çözümü olamaz. Atalarımız, taşıma suyla değirmen dönmez demişlerdir. Bugünkü ölçüde dıştan alınan ve bedeli borçlanarak ödenen enerjiyle de ekonomik kalkınma gerçekleştirilemez (Ültanır, 1981/6: 21).

Türkiye Enerji Enstitüsü'nün kurulması gerektiği savunularak bu yönde 1975 yılında ve 1978-1979 döneminde çalışmalar yapıldığı aktarılmıştır. 1978-1979 döneminde hazırlanan yasa taslağının çağdaş bir enstitü kurulmasına olanak verecek bir nitelikte

olduğu ileri sürülerek böyle bir enstitünün kurulması gerektiği şu cümlelerle savunulmuştur:

...Türkiye Enerji Enstitüsü, planlı ekonomi kapsamında önemi yadsınamayacak genel enerji planlamasının yapılabilmesi, enerjide devlet işletmeciliğine bilgi ve teknoloji aktarımıyla güç katılabilmesi amaçlarıyla kurulmalıdır. Özerk bir kamu kurumu olması gereken Enstitü, enerji politikasının bilimsel boyutlarıyla saptanması ve enerji sorununa çözüm getirici görevlerle yüklenmeli, engellenmeksizin tüm yer altı kaynaklarının aranmasına da girişebilmelidir (Ültanır, 1981/18: 20-21).

Enerji politikalarında dergide ileri sürülen önerilerin desteklenmesi bağlamında yabancı ülkelerden örnekler verildiği görülür. Örneğin, Fransa'da iktidar olan Sosyalist Parti lideri Mitterand'ın hükümet programında yer alan enerji politikası incelenmiş ve sosyal demokrat bir anlayışla hazırlandığı ileri sürülen enerji politikasının planlamaya verdiği öneme vurgu yapılmıştır. Fransa'da daha az enerji tüketimiyle daha hızlı ekonomik büyüme hedefini içeren hükümet programının petrol, kömür ve nükleer santraller yerine yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanarak hedefler belirlediğine de dikkat çekilmiştir (Ültanır, 1981/25: 24-25).

Arayış dergisinde enerji politikaları ve ekonomisine dair yazılar özetlenecek olursa bu yazılarda genel olarak derginin savunduğu ekonomik görüş olan devletçiliğin enerji politikalarında uygulanması gerektiği savunulmuştur. Bunun yanında Türkiye'nin enerji potansiyeli ortaya konularak bu potansiyelin devlet işletmeciliğinde ekonomiye kazandırılması önerilmiş ve bu bağlamda yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının da kullanılabilmesi açıklanmıştır. Son olarak enerji konusunda yapılabilecek yasal düzenlemeler ve kurulması gereken kuruluşlara da dikkat çekilmiş ve 24 Ocak Kararlarıyla uygulanan politikaların enerji sorununu çözemeyeceği de gösterilmeye çalışılmıştır. Türkiye'nin sanayileşmesi için dışarıya olan enerji bağımlılığını azaltması gerekirken ve bunu yapacak potansiyeli varken uygulanan liberal ekonomi politikasının bunları göz ardı ettiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Enerji konusundaki yazılarda dikkat çeken önemli bir husus ise Ecevit'in iktidarda olduğu 1978-1979 yıllarındaki politikaların desteklendiği ve geçmişteki olumlu gelişmeler bağlamında bu döneme sıklıkla atıf yapıldığıdır.

3. ARAYIŞ DERGİSİNDE SİYASAL VE TOPLUMSAL YAZILAR

3.1. ARAYIŞ DERGİSİNDE GÜNCEL SİYASET VE YENİ ANAYASA TARTIŞMALARI

Arayış'taki *siyasî* içerikli yazıların çok temkinli bir üslup ile kaleme alındığı söylenebilir. Derginin yayınlandığı dönemde her türlü siyasal faaliyetin yasaklanmış olması bir yana Ecevit'in dergiden ayrılmasına neden olan MGK bildirisinin de o dönemde basına büyük bir kısıtlama getirdiği görülür. Siyasal faaliyetlerin yasaklanması ve akabinde çıkarılan 52 sayılı bildiriden de önce Ecevit'in *askerî* yönetimin işbaşında olduğu bir dönemde çok dikkatli davrandığı ve çeşitli önlemler aldığı söylenebilir. Şöyle ki Ecevit, dergideki yazarların eski politikacılardan olmamasına önem vermiş ve bilimsel değerlendirmelerin ön planda tutulması amacıyla çoğunlukla akademisyenlerden, aydınlardan destek istemiş ve derginin yayın politikasını bilimsel bir yol üzerine kurmuştur. Bunun yanında *askerî* yönetimlerde her an her şeyin de olabileceğini hesap ederek özellikle kendi yazılarını ve *askerî* yönetimin tepkisini çekebileceğini düşündüğü yazıları dergide yayınlanmadan önce avukatlarına okutmuş ve yazılar *hukukî* bir sorun çıkarılmayacağı görüşü alındıktan sonra yayınlanmıştır. Ecevit'in dergiden zorunlu ayrılışından sonra da avukatların yazıları incelemeyi sürdürdüğü görülür. Fakat yazıların avukatlar tarafından incelendikten sonra yayınlanması bile *askerî* yönetimin Ecevit, dergi ve yazı işleri müdürü aleyhine dava açmasının önüne geçememiştir. Derginin 7. sayıda yayımlanan *İşkence* başlıklı yazısı nedeniyle Ecevit'e dava açılmış ve yazıda güvenlik güçlerine hakaret edildiği gerekçesiyle de dergi toplatılmıştır. Nahit Duru da yeni anayasa konusundaki bir yazı nedeniyle dava edilmiş ve hapis cezasına çarptırılmıştır.

Dergide yer alan *siyasî* yazıların büyük bölümünün Ecevit tarafından kaleme alındığı daha önce açıklanmaya çalışılmıştı. Siyasal yazılara bakıldığında hiçbir yazıda Ecevit kadar keskin ve net ifadelerle eleştiri yapılmadığı da söylenebilir. Fakat derginin yayın hayatı boyunca siyasal partilerin kapatılması, Kurucu Meclis'in toplanması ve yeni anayasa hazırlıkları, yüksek yargı organlarında yapılan düzenleme ve değişiklikler konularında yazılar yayınlamış, eleştiri ve öneriler sunulmuştur.

Derginin siyasal gelişmelerde odaklandığı önemli konulardan biri yasaların hızlı çıkarılması ve bunun sebep olduğu olumsuzluklardır. 12 Eylül günü kapatılan ve üyelerinin birçoğunun tutuklandığı TBMM'nin yürüttüğü yasama faaliyetleri darbeden kısa bir süre sonra MGK tarafından yerine getirilmeye başlanmıştır. MGK'nın yasama faaliyetlerini üzerine almasının ardından geçen 277 günde 175 yasa kabul ettiği, bunun da MGK'nın görevde bulunduğu süre içinde yaklaşık üç günde iki yasa metnini kabul ederek yürürlüğe koyduğu anlamına geldiği açıklanmıştır (Arayış, 1981/19: 7).

12 Eylül öncesindeki birkaç yılda TBMM'nin yasa yapma konusunda çeşitli nedenlerle engellendiği ileri sürülerek mevcut durumda hızlı çıkarılan yasaların kamuoyunda ilkin olumlu karşılandığı fakat çok geçmeden bu durumun da bazı sıkıntılara sebebiyet verdiği belirtilerek şu değerlendirmeye yer verilmiştir:

...yasalar şimdiki hızla ve yöntemle çıkarılınca ne oluyor?.. Kamuoyu, yasaları, hazırlık aşamasındayken izleyip öğrenemediği için bunlara katkısını zamanında yapamıyor; önerilerini uyarılarını, yönetime zamanında duyuramıyor. O yüzden de devlet yönetimi, yeni yasalardaki yanlışlıkların, eksikliklerin veya çelişkilerin, ancak yasalar kesinleşip yürürlüğe girdikten sonra farkına varabiliyor (Arayış, 1981/1: 22).

Çıkarılan birçok yasadaki örnekler verilerek bu yasaların bazı maddelerinin hiç uygulanmadığı bazılarının ise eksiklikler içerdiği açıklanmış ve bu durumun vatandaşların ve yargı organlarının kafasını karıştırdığı ileri sürülmüştür. Bu sorunun ise yasaların kesinleşmeden önce kamuoyuna açıklanması ve görüşler alınarak çözülebilecek kadar basit olduğu belirtilmiştir.

“Yasaları bilmemek mazeret sayılmaz kuralı her yerde geçerli bir kuraldır ama uzmanların bile yeteri kadar izleyip bilemediği yasaları yurttaşlar nasıl bilsin?” denilerek yasaların hızlı çıkarıldığı ve kamuoyunda tartışılmadan yürürlüğe girdiği vurgulanmıştır. Mevcut toplumu oluşturan çoğu kuşağın birçok eski yasanın dilini bile anlayamayacak durumda olduğu ileri sürülerek yasalarda kullanılan dilde güncelleme yapılması gerektiği de savunulmuştur (Arayış, 1981/2: 26). Yasaların hazırlanması ve yürürlüğe girmesinde demokratik yöntem olarak açıklanan ve yasaların uygulandığı toplumda başarılı olmalarının koşulu ise şöyle ifade edilmiştir:

...kısa sürede çok sayıda yasa çıkarabilmiş olmak bir başarı göstergesi olarak sergilenebilir. Ama unutulmamalıdır ki, yasa ancak uygulamadaki başarısıyla anlam kazanan bir varlıktır. Uygulamadaki başarısı ise bu yasanın yeterince olgunlaşmasına ve kendisine yaşayabilirlik sağlayacak temsil ve katılma mekanizmalarının gerekli kurum ve aşamalarda tam olarak işletilmesine bağlıdır (Arayış, 1981/19: 5).

12 Eylül'den önce yasama faaliyetini yerine getiremeyen TBMM'nin engellemeler nedeniyle o durumda bırakıldığı ileri sürülmüş dolayısıyla bu tıkanık sebebiyle parlamenter demokrasinin ve onun yasa çıkarma yöntemlerinin suçlanamayacağı belirtilmiştir.

Siyasal yazılar çoğunlukla imzasız yayınlanırken emekli Anayasa Mahkemesi Üyesi olan Ahmet Erdoğan'nun yeni anayasanın hazırlanması sürecinin hukuksal boyutuyla ilgili birçok yazısı yayınlanmıştır. Oruç ve Zeynep Aruoba, gibi yazarlar ise genellikle demokrasi vurgusu yapmış ve bunu da siyaset felsefesinden beslenerek kaleme aldıkları özerklik, demokrasi, insan hakları gibi konulardaki yazılarla dile getirmişlerdir.

Dergide Türkiye'nin sorunlarının ilk sayıdan itibaren konu edinildiği görülmekle birlikte herhangi bir siyasal veya *hukukî* düzenlemenin gündeme gelmesi üzerine o konuyu ele alan yazıların çoğaldığı görülür. Örneğin; yükseköğretim ve üniversiteler konusu ilk sayılarda ele alınırken YÖK'ün kurulacağı gündeme geldikten sonra bu konuda çeşitli akademisyenlerin katıldığı yuvarlak masa toplantıları ve çok sayıda mülakat yayınlanmıştır.

Yayın hayatına başlamadan önce yeni anayasayı hazırlamak üzere Kurucu Meclis'in toplanacağı tarihin açıklanmış olmasıyla birlikte ilk sayıda Münci Kapani'nin Kurucu Meclisle ilgili bir yazısı yayınlanmıştır. Bu yazısında Kapani, “kurulu iktidar” ve “kurucu iktidar” kavramlarına değinerek yeni kurulacak meclis hakkındaki görüşlerini açıklamıştır. Buna göre; kurulu iktidarlar, yetkileri üstün hukuk kuralları ve anayasa tarafından belirlenmiş demokratik hukuk düzeni içerisinde fonksiyonlarını yerine getiren iktidar olarak tanımlanmıştır. Kurucu iktidar ise devletin temel hukuk düzeni olan anayasayı oluştururken yetkilerini ve iradesini sınırlayan üstün pozitif hukuk kurallarıyla bağlı olmayan, salt hukuk açısından tam anlamıyla bağımsız bir iradeye sahip olan iktidardır. Ama bu, kurucu iktidarın mutlak olarak her istediğini yapabileceği ve her kuralı hiçbir kayıt ve şarta bağlı olmaksızın dilediği gibi koyabileceği anlamına gelmez. Kurucu iktidarda eğer gerçekten demokratik bir anayasanın hazırlanması söz konusu ise her şeyden önce insan haklarının evrensel ilkelerine ve hukukun genel prensiplerine bağlı kalınması gerekmektedir (Kapani, 1981/1: 20).

Eğer gerçek bir demokratik düzen inşa edilecekse toplumsal kesimlerin olabildiğince anayasa tartışmasına katılmasının sağlanması ve dile getirilen görüşlerin hoşla gitmese bile doğruluk ve haklılık payına bakılarak değerlendirilmesi gerektiği savunulmuştur. MGK'nın üst organ olarak Kurucu Mecliste yer almasının ileride orduyu siyasal tartışmalara çekebileceği uyarısı da yapılmış ve herhangi bir uzlaşmazlık durumunda hakemlik yapacak dengeli bir yapının kurulması gerektiği belirtilmiştir. Kurucu Meclisin oluşturulmasında izlenecek üye seçimi yönteminin demokratik olması savunularak "...sadece atama yoluyla belirlenecek ve hep aynı siyasal çizgide, aynı dünya görüşünü paylaşan- ya da dünya görüşü belirsiz- kişilerden oluşacak 'tek sesli bir koro'nun kurulmasından herhalde kaçınılacağı inancındayız" denilerek bu konudaki görüş ifade edilmiştir (Kapani, 1981/1: 21).

Devlet Başkanı Evren'in ABD'de yayımlanan Newsweek dergisine verdiği demeç ve Konya konuşması aktararak bu iki açıklamada da faaliyeti durdurulan partilerden hiç kimsenin Kurucu Meclise giremeyeceği ve demokratik düzene geçildikten sonra seçilecek ilk parlamentoya da üye olamayacaklarının kesinleştiği belirtilmiştir. Evren'in bu açıklamalarından herhangi bir mahkeme kararı olmadan *siyasî* partilerin kapatılmayacağı anlamının da çıkarılabileceği ileri sürülmüş ve bunun aksine atılacak adımın hukuksuz ve adaletsiz olacağı savunulmuştur (Arayış, 1981/7: 10). Bu yazıdan hareketle derginin tüm antidemokratik uygulamalara rağmen daha olumsuz gelişmelerin yaşanmaması düşüncesiyle konumlandığı söylenebilir. Ne var ki herhangi bir mahkeme kararına dayanmadan siyasal partiler ilerleyen süreçte feshedilecek ve bu açıklama da Danışma Meclisi'nin üyelerinin açıklandığı gün kamuoyuna duyurulacaktır.

Evren'in Amasya'da yaptığı konuşmada da Kurucu Meclis'e ve sonrasında ilk serbest seçimle oluşacak parlamentoya eski siyasetçilerin giremeyeceği açıklamasına yer verilerek bu yöndeki açıklamaların dikkatleri politikacılar üzerine yoğunlaştırdığı ileri sürülmüştür. Bir ülkede demokrasinin yalnızca kişilerin çabalarıyla yürütülemeyeceği ve kurulamayacağı savunularak güncel sorunun, hangi politikacının ne olup olamayacağından önce, Türkiye'de demokrasinin çerçevesinin önemli olduğu açıklanmıştır (Arayış, 1981/18: 7).

Eski politikacıların Danışma Meclisi'ne alınmamasının partiler arasında esas olarak CHP'yi engellediği ileri sürülerek bu iddiayı desteklemek üzere, siyaset bilimci Maurice

Duverger'in partiler hakkındaki bir çalışmasından hareketle *siyasî* parti üyeliklerinin partilere göre değişebileceği açıklanmıştır. Buna göre dünyada parti üyeliklerinin sosyal demokrat partilerle başladığı ve bunda partiye üye olan işçilerin belirlenmesi amacının etkin olduğu, tutucu veya liberal partilerin üye kayıtlarına gerekli önemi vermediği aktarılmıştır.

Türkiye'deki partiler içerisinde üye kayıtlarını sistematik bir şekilde yapan partinin CHP olduğu, CHP dışında hiçbir partinin üye kayıt sistemini düzenli ve merkezi bir şekilde tutmadığı ileri sürülmüştür.

Danışma Meclisi için yapılan başvurularda başvuran kişinin parti üyesi olup olmadığına bakmanın çok uzun süreceği ve sadece tek bir ildeki değil tüm illerdeki kayıtların incelenmesi gerektiği belirtilerek getirilen kuralın sakıncası hakkında şu yorum yapılmıştır:

...Türkiye'deki siyasi parti kayıtlarına ne derecede güvenilebilir? Üyelik kavramını parti çalışmasında önemli bir yere koyan, dolayısıyla merkezi kayıt sistemine ciddi bir biçimde eğilen, bunu parti içi demokrasinin en önemli koşullarından biri sayan, çağdaş kayıt olanaklarını araştırıp, bunları uygulayan CHP gibi demokratik sol bir partinin kayıtları ile üye kavramına önem vermeyen tutucu ya da liberal bir partinin kayıtlarına aynı ölçüde güvenilebilir mi?

Bunun yanında illegal faaliyet içerisinde olan partilerin, yasa dışı faaliyette bulunan üyelerinin partiye zarar gelmemesi için üyeliklerini kısa sürede silebilecekleri belirtilmiştir. Getirilen düzenlemenin nasıl olabileceğine dair ise şu ifadeler kullanılmıştır:

...ne yazık ki bunun çözümü yok. Çünkü karar temelinden sakattır, çünkü karar demokrasinin ayrılmaz parçası olan parti içi demokrasiye inanan partileri cezalandırır niteliktedir. Daha açık söylemek gerekirse, bu karar özellikle CHP'ye gönül vermiş insanlar açısından haksızlıklar getirmektedir.

CHP'nin parti içi demokrasiyi güçlendirmek için büyük oranda uygulamayı başardığı üye kayıt sisteminin ülkedeki demokratik anlayışa güzel bir örnek olacakken mevcut durumda CHP'ye üye olan vatandaşların haklarını kısıtlama aracına döndüğü savunularak bunun adaletsizlik olduğu belirtilmiştir (Arayış, 1981/22: 5-6).

Türk anayasal yaşamında önemli dönüm noktaları olarak, 1908, 1923, 1946, 1960 ve 1971 tarihlerine değinilerek "...bu tarihlerde, gelecek yıllarda topluma giydirilmek istenen elbiselerin ölçüsü alınmış, modeller seçilmiş ve terzilere elbiseyi dikmeleri

söylenmiştir” denilerek bu yıllardaki önemli siyasal gelişmeler özetlenip 12 Eylül sürecine dair değerlendirmelere gelinmiştir.

12 Eylül’le başlayan sürecin 1960 ve 1971’den farklı bir nitelikte olduğu belirtilmiş ve Türkiye’nin, 12 Eylül Darbesi’ne dünya ekonomik bunalımının alabildiğince büyüdüğü ve bilinçli bir biçimde tırmandırılan terörün insanları bezdirdiği bir dönemin ardından geldiği savunulmuştur. 1971’de baskıcı ortama rağmen parlamentonun açık olduğu ve baskılarla kendisine kabullendirilmek istenen cumhurbaşkanını seçmeyerek kendi iradesini koruduğu belirtilmiştir. Mevcut durumda parlamentonun kapatıldığı, *siyasî* parti ve diğer örgütlerin çalışmalarının durdurulduğu ifade edilerek şu değerlendirme yapılmıştır:

...Danışma Meclisi’nde toplumumuzun son yıllarda örgütlü bir biçimde dönüşen toplumsal güçlerin hiçbir biçimde temsil olanağı yoktur. Bu durumda Türk toplumunun gelecekte giyeceği elbisenin de modeli bu güçler dışında, onlara danışılmadan belirlenecektir. Yani kendi beğenisine uygun bir elbiseyi olgunluk çağına erişmiş oğluna zorla kabullendirmek isteyen bir baba gibi davranacaktır (Arayış, 1981/23: 5).

Yeni düzenlenecek siyasal partiler kanununda da milletvekillerinin üzerindeki parti disiplininin kaldırılacağı ya da hafifletileceği yönünde düzenlemeler olacağına dair haberlere değinilerek bu disiplinsizliklerin fayda getirmeyeceği savunulmuş ve şöyle denmiştir: “...disiplinsiz bir ordu nasıl düşünülemezse parti disiplininden yoksun bir meclis de olamaz.” Siyasal partilerin parlamentodaki temsilcileri üzerindeki disiplininin gevşetileceği açıklamasına yönelik tepkiler şu şekilde dile getirilmiştir:

...bir Anayasa’da hükümetin meclis karşısında sorumlu olacağı hükme bağlanırsa, bu sorumluluk isterse Fransa modeli gibi yarı-başkanlık sistemi içinde olsun, artık Partiler Kanunu’nda disiplini, Seçim Kanunu’nda merkezîyetçiliği, İçtüzükte grup kararlarını, yani yasama oyu tutarlılığını önleyecek ne kadar yasak konursa konsun boşuna olacaktır. Bu hükümler ölü doğacak, sistemin dengesini bozacaktır. O halde partiler zayıflatılmak isteniyorsa yürütme organının meclis karşısında sorumluluğunu tamamen kaldırıp tam bir başkanlık sistemine mi geçilmelidir? Türkiye, kendisine uygun bir siyasal sistemi denemeyanılma yöntemiyle, hassas demokrasisini yap-boz tahtasına çevirerek aramayacaksa daha temkinli davranmak zorundadır (Kocagöz, 1981/31: 19).

Siyasal partilerin kapatılması kararından sonra dergideki yazıların eleştirel dozunun yükseldiği söylenebilir. Nitekim o zamana kadar yapılan siyasal düzenlemelerin olağanüstü yönetimlerde doğal karşılanabileceği belirtilirken eleştiriler yumuşak sesle dile getirilmiştir. Partilerin kapatılmasından sonra yapılan düzenlemelerin adaletsizlik olduğu ve bilhassa CHP’ye karşı olduğu sıklıkla dile getirilmiş ve 12 Eylül’le başlayan süreçte topluma verilecek yöne dair şu değerlendirme yapılmıştır:

...siyasi yaşamdaki bu parçalanma, ya da gevşeme bir yandan sendika ve dernek çalışmalarındaki kısıtlamalarla birleştiğinde, Türkiye'nin gelecekteki elbisesinin örgütsüz bir modele dayandırılacağı izlenimini vermektedir. Toplumun her kesiminde örgütlenme hakkı kısıtlanarak, ya da var olan yapıların da örgütlenmeleri gevşetilerek, bozularak parçalanmış bir topluma doğru gidiş gözlenmektedir (Arayış, 1981/23: 6).

MGK'nın Kurucu Meclis yasasını kabul ettiği ve *siyasî* partilerin üye kayıt defterlerine el konulduğu haberi verilmiştir (Arayış, 1981/21: 7). Bu yasanın yayınlanması sonrasında *Arayış* yazarlarından Ahmet Erdoğan, 27 Mayıs Darbesi'nden sonra kurulan Kurucu Meclis ile yeni açıklanan Kurucu Meclis arasında karşılaştırma yapmıştır. 27 Mayıs'ı devrim olarak niteleyen Erdoğan, o dönemde kurulan Kurucu Meclisin, Milli Birlik Komitesi (MBK) üyesi 23 askerden ve çeşitli toplumsal kesimlerden üyelerin bulunduğu Temsilciler Meclisinden oluştuğu açıklanmıştır. Buna göre 1961 Anayasası'nın hazırlanmasında ve halkoyuna sunulmasında etkili olan Temsilciler Meclisi, devlet başkanı ve MBK tarafından seçilen kişiler yanında bakanlar kurulu, illerden gelen temsilciler, siyasal partiler, barolar, basın ve Eski Muharipler Birliği'nden gelen üyelerden oluşmuştur. Bunun yanında esnaf ve tarım kuruluşları, gençlik ve öğretmen kuruluşları, işçi sendikaları, odalar, üniversiteler ve yargı organları temsilcilerinden üyeler de bu mecliste temsil olanağı bulabilmişlerdir (Erdoğan, 1981/21: 15).

1961 Kurucu Meclisinde il temsilcilerinin o ildeki en kıdemli yargıcın denetimiyle yapılan seçimlerle belirlendiğini aktaran Erdoğan, il temsilcilerinin ilçe temsilcileriyle birleşerek meclise girdiğini belirtmiştir. Bu yolla meclisin oluşumunda halkın geniş katılımının sağlandığını belirtip 1981'de il temsilcileri seçiminde yargıçların değil valilerin yetkili kılındığını aktarmıştır. Mevcut dönemde Danışma Meclisi'ne il temsilcisi olmak için yapılan başvuruların vali tarafından denetlenerek o il için belirli kontenjanın üç katı kadar ismi MGK'ya bildirmesi yoluyla seçileceği açıklanmıştır. Ayrıca, Danışma Meclisi'nin 160 kişiden oluşacağı, bunların 40'inin doğrudan MGK tarafından 120'sinin ise illerden önerilen adaylar arasından yine MGK tarafından seçileceği aktarılmıştır. Yeni oluşturulacak Danışma Meclisi'nin görevleri ise yeni anayasayı ve anayasanın halkoyuna sunulacağı yasayı hazırlamak, siyasal partiler yasası ve seçim yasası yapmak ve TBMM toplanıncaya kadar yasama faaliyetlerini yerine getirmek şeklinde özetlenmiştir.

1961’de Kurucu Meclisin oluşturulmasında daha demokratik bir yöntemin uygulandığını göstermek üzere karşılaştırma yapılmıştır. Bununla beraber 1961’deki Kurucu Meclisin MBK ve Temsilciler Meclisinden oluşturulması ve 1981’deki Kurucu Meclisin ise Danışma Meclisi ve MGK’dan oluşması iki meclisin benzerlikleri olarak ifade edilmiştir. 1961 Kurucu Meclisinde hazırlanan anayasanın referandumda kabul edilmemesi ihtimaline karşı, seçimle yeni bir Kurucu Meclis toplanacağı kararının bulunduğu fakat danışma meclisi için hazırlanan yasada yeni anayasanın reddedilme ihtimalinin göz ardı edildiği belirtilmiştir (Erdoğan, 1981/21: 16).

Danışma Meclisi üyelerinin açıklanması akabinde 12 Eylül 1980 sabahı faaliyetleri durdurulan *siyasî* partilerin MGK’nın çıkardığı bir yasa ile feshedildiği, taşınır ve taşınmaz malların hazineye devredildiği açıklanmıştır. Demokrasinin sözde uygulandığı ülkelerde *siyasî* partilerin kapatılmasının tepkiyle karşılanmayabileceği belirtilerek bu kararın Türkiye demokrasi tarihi açısından taşıdığı anlama dair şu ifadeler kullanılmıştır:

...ancak Türkiye gibi 60 yıla yakın bir süre partili ve 30 yılı aşkın çok partili yaşama alışmış toplumlar için tüm siyasi oluşumların biranda feshedilmesi köklü bir değişim anlamını taşır. Bu nedenle Türkiye’nin Kurtuluş Savaşı’ndan buyana en köklü siyasal uygulamalarından birine tanık olduğunu söylemek abartma olmayacaktır (Arayış, 1981/36: 5).

Türkiye’nin demokratik bir geleneği oluşturmuş ve böyle bir rejim içinde yaşamayı benimsemiş bir topluma sahip olduğu açıklanarak topluma tepeden inme kurumların dayatılmaması gerektiği savunulmuştur. Türk halkının geçirdiği demokratik süreçte, CHP’nin tek parti olarak yönetimde bulunduğu dönemlerde bile tepeden inme, zorlayıcı uygulamalardan kaçınıldığı ileri sürülmüştür. Nihai durumda *hukukî* olarak kapatılmış olsalar bile partilerin psikolojik varlıklarını toplumda sürdüreceği iddiası şu cümlelerle ifade edilmiştir:

...duvardan indirilen bir altı ok panosu, bir kır at heykeli belki görünüşte bir devrin sonunu simgeleyebilir. Ancak geleceğin siyasal partilerinin de bu partilere gönül vermiş insanlardan oluşacağını unutmamak gerekir. Dolayısıyla bu insanların demokratik normlarına ters düşmeyecek, onlara gerçek siyasal istençlerinin olduğu duygusunu verebilecek düzenlemeleri gerçekleştirmeye çalışmak, ulaşılması gereken nokta olmalıdır (Arayış, 1981/36: 7).

1961 Anayasası’nın 56’ncı maddesi olan “Vatandaşlar, *siyasî* parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve çıkma hakkına sahiptir. Siyasi partiler önceden izin almadan

kurulur ve serbestçe faaliyette bulunurlar. Siyasi partiler, ister iktidarda ister muhalefette olsunlar, *siyasî* hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır” ifadesinden hareketle partilerin kapatılmasının açıklandığı kararda yeni partiler kanunu yapılıncaya partilerin yeniden kurulabileceği ifadesinin yer aldığı aktarılmıştır. Dolayısıyla bunun, partilerin siyasal yaşamın vazgeçilmez unsurları olmasının halen kabul edildiği anlamına geldiği ileri sürülmüştür. Fakat siyasal partilerin özgürce kurulup serbest seçimlere katılmasıyla siyasal hayattaki rollerini yerine getirebilecekleri şöyle ifade edilmiştir:

...bir ülkede, ‘işte, siyasal parti var’ demek, hatta ‘işte, birden fazla siyasal parti var’ demek, o ülkede demokrasinin olduğu anlamına gelmeye yetmez.... Yani, ‘bu ülkede farklı siyasal partiler var; demek ki bu ülkede demokrasi var’ çıkarımı geçersizdir. Geçerli olan, partilerin kurulmasının da serbest seçimlere katılarak oy almalarının da, özgürce, ‘serbestçe’ işlemlere dayanmasıdır. Ancak o zaman demokratik yaşamın unsurlarıdır siyasal partiler yoksa ‘ipotek altındaki’ partiler, demokratik yaşamın değil, gayri demokratik bir yaşamın unsurlarıdır olsa olsa. Çünkü böyle bir durumda yani, kurulmak ve oy almak yoluyla ülkenin yaşamına yön vermesi gereken partilerin, kendilerine, kendi dışlarından yön verilmek istendiğinde, demokrasinin temel direği, özgür seçme hakkı yıkılır, demokratik yaşamı ayakta tutabilecek herhangi bir başka dayanak da bulunamaz. Bu noktaların Türkiye’de gerçekleştirilmesi düşünülen demokratik düzen kurulmaya girişilirken unutulmayacağını ummak istiyoruz (Aruoba, 1981/36: 11).

Kurucu Meclis hakkındaki yasanın 30 Haziran 1981 tarihinde yayınlandığını aktararak Kurucu Meclisin MGK ve Danışma Meclisi’nden oluşacağı aktarılmıştır. Kurucu Meclisin yeni anayasayı, siyasal partiler ve seçim kanununu hazırlayıp görev süresinin ilk TBMM görece başlayana kadar olduğu açıklanmıştır.

Danışma Meclisi’nin toplanmasının ardından MGK yasama komisyonlarındaki tasarıların Danışma Meclisi’ne gönderileceği ve MGK gündemindeki tasarıların ise görüşülmeye devam edeceği belirtilmiştir. Daha önce yasama faaliyetlerine ilişkin çıkarılan yasada ise yasama görevinin 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren MGK tarafından yerine getirileceği hükmü olduğu aktarılarak “...ulus adına yasama görevi dünyanın her yerinde ancak yetkili bir meclisçe yerine getirilir. Yasama görevinin böylesine iki ayrı kurumca yürütüldüğü bir ülke yoktur. Bu tür ikilik hiç kuşku yok ki, yasama işlevlerinde çelişkiler ve yanılgılar yaratacaktır” denilmiştir. Kurucu Mecliste anayasa hazırlanıp referandumla kabul edilmeden önemli konuları düzenleyen yasaların yapılmasının doğru olmadığı görüşü “...son zamanlarda gazetelerden üniversiteler ve TRT gibi kimi özerk kamu kuruluşları için yasa çıkarılacağını öğrenmekteyiz. Anayasada bu tür özerk kuruluşlar için nasıl ilke ve kurallar getirileceği belli olmadan

böyle bir yola başvurulmasının ulus adına yarar sağlayacağı pek benimsenemez“ (Erdoğan, 1981/36: 13) cümleleriyle ifade edilmiştir.

Danışma Meclisi'nin dergide önerilen demokratik yöntemlerle oluşturulmadığı şu cümlelerle ifade edilmiştir:

...Danışma Meclis, halkoyuna dayalı olmayan bir yolla, aday olma-atanma yoluyla oluşmuştur. Bu bakımdan, halkoyuna sorumlu olmayan bir meclis olarak, bu sorumluluğun sağlayabileceği kendini denetleme mekanizmasından yoksundur. Bu yüzden de, çeşitli görüşlerin çatışması sonucu karar oluşturma gibi demokratik bir karar mekanizmasına sahip olabilmesi güç olacaktır.

1961 Anayasası'nda hakların ve özgürlüklerin geniş tutulması nedeniyle bunalımın çıktığını ve bu özgürlüklerin yeni anayasada kısıtlanmasını isteyen belirli çevrelerin olduğu açıklanarak bunlara cevaben, haklar ve özgürlüklerin sorumsuzca kullanılması yüzünden özgürlüklerin suçlanamayacağı ileri sürülmüş ve bu düşüncede olanların piyeye kızıp yorgan yakanlar olduğu belirtilmiştir. Demokratik ve özgürlükçü bir düzenin neden en geçerli yol olduğu ise şöyle açıklanmıştır:

...çeşitli özerklik ve bağımsızlık biçimleriyle oluşmuş hukuk, çalışma, haberleşme, eğitim vb kurumlarıyla donatılmış bir özgür demokratik ortam kadar güçlü bir düzen yoktur. Böyle bir düzen asığı-astık, kestiği-kestik diktatörlüklerden daha güçlü bir düzendir, çünkü her tek durumda yeniden karar verilmesini gerektiren diktatörlük düzenine karşılık, böyle bir özgür düzen içinde neyin nasıl yapılacağını belirleyen açık yasal kurallar bulunur... Özgürlük 'aşırı' olamaz: olsa olsa 'eksik' olur. Haklar da, ya tam gerçekleşirler, ya da hiç yokturlar. Ve özgürlükler ile haklar ne kadar yaygın ve çeşitli olurlarsa içinde buldukları ortamı o kadar güçlü, o kadar sağlıklı kılarlar.

Danışma Meclisi tarafından hazırlanan yeni anayasada yürütmenin güçlendirilmesi yönünde düzenlemeler yapılacağına dair açıklamalar ise şöyle değerlendirilmiştir:

...yürütme erki güçlü olan bir ülke, ne kadar başarılı olursa olsun, vatandaşların insanca yaşama koşullarını ancak bir kısmını gerçekleştirebilir; böyle bir durumda, örneğin yargı, haberleşme eğitim gibi konularda, hakların gerçekleşmesi açısından; hatta dolaysız olarak yürütmeyi ilgilendiren konularda bile yetersiz kalınır. Buna iyi bir örnek, '24 Ocak kararları' olarak bilinen ekonomik önlemlerdir: kendi amaçları bakımından 'başarılı' sayılabilecek bu önlemler, enflasyonun bir ölçüde düşmesi gibi bir sonuca ulaşmıştır. Gerçi: ama ne pahasına? Bu 'başarı' ya, demokratik olmayan bir yol izleyerek, 'kültüleri' geniş halk yığınlarının omuzlarına yüklü, onların 'kemerlerini sıkan' önlemlerle ulaşabilmiştir ancak. Bu da alkışlanacak bir 'başarı' olmasa gerek.

Toplum sorunlarının bir ülkede yürütmenin güçlendirilmesiyle değil o ülkede güçlü bir demokrasinin var olmasıyla çözülebileceği savunulmuş ve toplumsal sorunların ancak bir bölümünün yürütme erkiyle alakalı olduğu açıklanmıştır (Arayış, 1981/37: 5-6).

Danışma Meclisi'nin 23 Ekim 1981 tarihinde açıldığı, başkanlığa ise eski Başbakanlardan Sadi Irmak'ın seçildiği aktarılarak Anayasa Komisyonunun en geç bir ay içerisinde Danışma Meclisi üyelerinden seçilecek 15 kişiden oluşacağı bildirilmiştir. Anayasa komisyonu tarafından hazırlanan taslağın daha sonra genel kurula sunacağı oradan MGK'ya orada da onaylanırsa halkoyuna sunulacağı aktarılmıştır (Arayış, 1981/37: 14)

Danışma Meclisi'nde normal meclislerin denetim yolları olan soru, genel görüşme, meclis soruşturması, meclis araştırması ve gensoru yollarının kullanılamayacağı açıklanarak Danışma Meclisi'nin işlevinin MGK'ya yasa taslağı sunmaktan ileri geçemediği belirtilip meclisin MGK'ya sunduğu yasa taslaklarını değiştirilmesi ya da reddedilebilmesi eleştirilmiştir. Danışma Meclisi üyelerinin tek başına yasa teklifi veremeyeceği, en az 10 üyenin imzasıyla tekliflerin başkanlığa sunulma şartı olduğu da aktarılmış ve komisyonlarda taslağın görüşülmesi sırasında MGK temsilcisinin de bulunacağı kuralının uygulandığı açıklanmıştır. MGK'nın yasama faaliyetlerindeki bu etkin rolünün meclisin açılmasından sonra da devam etmesinin iki ayrı yasama organının bulunduğu anlamına geldiği ileri sürülmüştür. Esasında MGK'nın Danışma Meclisi üzerindeki onay makamı olmasına ve bu organlar arasındaki ast üst ilişkisi bulunduğu dair doğrudan bir yorum yapılmayıp yasama faaliyetlerinde ikili bir yapı oluşturulması üzerinden tepkiler dile getirilmiştir (Erdoğan, 1981/37, 15).

Danışma Meclisi'nin göreve başlamasını olumlu karşılamakla beraber bu süreçte birçok toplumsal kesimin görüşlerini açıklayamadığı konusunda şu ifadeler kullanılmıştır:

...siyasi partilerin kapatılmış olması, gruplaşmış görüş ve istekleri yansıtmaya aracı olan çeşitli dernek örgüt ve sendikaların faaliyetlerine son verilmesi ya da sınırlı bir faaliyet olanağının tanınması Anayasanın ve siyasi yapıyı ortaya çıkaracak olan bu sürecin toplumsal bir tartışmadan uzak tutulacağı izlenimini vermektedir. Nitekim Danışma Meclisinin çalışmalarına başlamasına karşın, bu kurum dışında henüz bir tartışmanın başlamamış olması da bu izlenimi güçlendirmektedir (Arayış, 1981/39: 4).

Anayasa hazırlanmadan MGK tarafından yapılan birtakım yasal düzenlemelerin anayasal çerçeveyi etkilemesi sakıncasının doğduğu ise şöyle ifade edilmiştir:

...bunun en çarpıcı örneği Yüksek Öğretim Yasası'nda görülmektedir. Bu yasa ile artık üniversite rektörleri Devlet Başkanı tarafından atanacaktır. Yasanın öngördüğü bazı üst kurumlara üniversite dışı çevrelerin yüksek öğrenim üzerindeki denetimi artırılmaktadır. Kısacası bu yasa gerek Devlet Başkanının yetkileri, gerekse yüksek öğretimin yapısı konusunda, yapılacak olan yeni Anayasaya belli yönlendirmeler getirdiği açıktır. Yine bunun yanında iş ve çalışma yaşamını yeniden birçok yasa ya çıkarılmış ya da

gündemdedir. Bunların da yeni Anayasanın bu ilişkilere bakış perspektifini etkileyeceğini düşünmek yanlış olmayacaktır (Arayış, 1981/39: 5).

Danışma Meclisi üyelerine milletvekilleri gibi dokunulmazlık hakları, üyelik güvencesi verildiği belirtilip aylık ve ödenekleri, yollukları bakımından TBMM üyelerine sağlanan tüm sosyal haklardan yararlanacaklarının güvence altına alındığı aktarılmıştır. Bununla beraber anayasanın en erken 2 yıl içinde hazırlanacağı yönünde Danışma Meclisi Başkanı Sadi Irmak'ın açıklamasına değinilerek anayasanın hazırlanabileceği süre konusunda şu ifadeler kullanılmıştır:

...anayasa, Siyasal Partiler ve Seçim yasaları için ikişer yıldan 6 yıl süre biçilmesi durumunda üstlenen görevin ciddiye alındığı konusunda herkes duraksamaya düşecektir. Kaldı ki önümüzde 1961 Anayasasının 7 ayda hazırlanıp halkoyuna sunulduğu örneği var. Fransa'da De Gaulle Anayasayı 4 ayda yürürlüğe koymuştur.

Kimseden buyruk almadan ve kendi istekleri ile meclise seçilen Danışma Meclisi üyelerinin topluma karşı sorumluluk ile hareket etmeleri ve anayasayı kısa sürede hazırlamaları gerektiği savunulmuş ve meclis üyelerinin başkanları olan Irmak'ın görüşüne katılmamaları umulmuştur (Erdoğan, 1981/39: 9).

Danışma Meclisi'nde oluşturulan Anayasa Komisyonu Başkanı Orhan Aldıkaçtı'nın anayasa hazırlanırken siyasal partilerin temsil edilmemesi konusunda verdiği bir demece değinilerek partilerin Danışma Meclisi'ne alınmamasının sorunlara neden olacağı ileri sürülmüştür. Bu bağlamda alıntılanan demecinde Aldıkaçtı, şu ifadeleri kullanmıştır:

...özellikle siyasi partilerin mecliste temsil edilmemeleri bir takım önemli sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Siyasi partilerin yokluğunun, çalışmaların hızlanmasına yol açabileceği haklı olarak düşünülebilir. Siyasi partiler kapatılmakla birlikte dünya görüşlerinin ve eğilimlerinin toplumumuzda var olmaya devam etmekte olduklarını dikkate almak gerekir. Yapılacak anayasanın demokratik düzene geçildiği zaman siyasi partilerce uygulanacağı düşünülürse, Anayasada yukarıda bahsettiğim eğilim ve görüşlerin bir ölçü içerisinde yer alması gereği ortaya çıkar.

Komisyon başkanının bu açıklamasının yanında, Danışma Meclisi kontenjan üyesi olan Ertuğrul Alatlı'nın ise: “Anayasanın hazırlanmasında 12 Eylül 1980 öncesinin *siyasî* parti lider kadrolarından Danışma Meclisi üyelerinin öğreneceği hiçbir şey yoktur. Gölge etmesinler başka ihsan istemeyiz. Siyasi partiler Danışma Meclisinden ellerini çeksinler” (Arayış, 1981/42: 24) ifadelerini içeren bir açıklama yaptığı aktarılmıştır. Ecevit, kendisinin de geçmiş dönemde *siyasî* parti lideri olduğunu belirterek Ertuğrul Alatlı'nın bu sözlerinde kendisinin de itham edildiğini ileri sürerek avukatı aracılığıyla

Alatlı'ya aleyhine bir milyon liralık manevî tazminat davası açmıştır. Danışma Meclisi'nde komisyon başkanının ve bazı üyelerin birbirinin zıttı açıklamalar yapmasına değinilen bir yazıda bu duruma dair şu ifadeler kullanılmıştır:

...Danışma Meclisinin oluşturulmasında uygulanan yöntem, bu meclisin ulusal iradeyi temsil edip etmediği tartışmasına yol açmıştır. Böyle olunca da yapılacak Anayasa'nın doğurabileceği sorunlar şimdiden Danışma Meclisi üyelerinin bir kısmını da meşgul etmeye başlamıştır. Anayasa Komisyonu Başkanı Prof. Orhan Aldıkaçtı'nın görüşleri böyle bir sonucun önlenmesine, en azından ileride doğabilecek tepkilerin azaltılmasına yönelik bir çıkış olarak değerlendirilmelidir.

Danışma Meclisi'nin çalışmaları sürerken MGK'nın yasa yapmaya devam etmesinin meclis üyeliğine seçilenler arasında huzursuzluğa neden olduğu ileri sürülüp bu durumun Danışma Meclisi üyelerinde bir vicdan muhasebesi ortaya çıkardığı ileri sürülmüştür. "...vicdan muhasebesinde Danışma Meclisi üyelerinin karşısına çıkan bir başka nokta da son söz hakkının kendilerinde olmayışdır. Bilindiği gibi, Yasa son söz hakkını MGK'ne bırakmaktadır. Oysa 1961 Kurucu Meclisinde bulunan bir mekanizma ile son söz Temsilciler Meclisine bırakılmaktaydı" (Arayış, 1981/43, 4) ifadesiyle de meclisin söz hakkının kısıtlı olduğu belirtilmiştir.

Danışma Meclisi üyesi Ertuğrul Alatlı'nın sözlerine de cevap verilen yazıda çalışmalara başlayan meclise *siyasî* partilerin etki etmesi konusunda şu ifadelere yer verilmiştir:

...Danışma Meclisi üyelerinin yetkileri konusunda gündeme getirdikleri soruları ve bu çerçevede başlayan tartışmaları kapatılan siyasî partilerin bu kuruma el uzatması olarak değerlendirmek yanlıştır. Bu tavır, Danışma Meclisinin kuruluşundaki temel yanlışlıklara bir '*günah tekesi*' aramaktan başka anlama gelmeyecektir. Asıl güdümlü davrananlar ise, görevin sorumluluğunun gereğini yerine getiren kimselerin bu gibi çıkışlarında eski siyasî parti yöneticilerinin parmağını arayanlar olacaktır.

Danışma Meclisi'nin göreve başlamasıyla da kesilmeyen tartışmaların önüne geçmek ve en geçerli çözüm yolunu uygulamak için gerekli olan öneri ise şöyle ifade edilmiştir:

...şimdilik görülen en kestirme yol, bu Meclisin köklü Anayasa değişiklikleri yerine geçici bir anayasa hazırlaması ve asıl anayasayı hazırlama yetkisinin demokratik seçimle kurulacak parlamentoya bırakılmasıdır. Anayasa değişikliğinin en demokratik ve toplumun kurumlarını yıpratmayacak yolu budur. Çünkü böyle bir süreç sonunda ulusun çoğunluğu neyi istiyorsa o olacak ve ordu da, hem bu dönemde, hem de gelecek her tartışmanın üstünde kalacaktır (Arayış, 1981/43: 4-5).

Bu pasajda ifade edilen çözüm yolu Ecevit'in yazılarında ifade ettiği çözüm yolunun bir özeti niteliğindedir. Buradan hareketle daha önce de ifade edildiği gibi dergideki *siyasî* yazıların en keskin şekilde Ecevit tarafından kaleme alındığı ve onun görüşlerinin dergiden ayrılmasından sonra da etkinliğini sürdürdüğü söylenebilir. Siyasal partilerin

yeni anayasa konusundaki görüşlerinin alınıp alınmaması konusunda gündeme gelen yeni bir fikir ise şöyle ifade edilmiştir:

...kapatılan partilerin anayasa konusundaki görüşleri zaten programlarında, seçim bildirgelerinde ve faaliyetleri sırasında yayınlanmış çeşitli belgelerde yer almaktadır. Anayasa Komisyonu üyeleri, gerek görülürse o belgelere bakarak, eski partilerin görüşlerini öğrenebilirler. Dolayısıyla eski parti yönetici ve liderlerine danışıp, görüşlerini almak gerekli değildir.

Bu sözlerle dile getirilen düşüncenin temelden sakat olduğu ve geçersiz bir yaklaşım olduğu ise şu cümlelerle ileri sürülmüştür (Arayış, 1981/45: 4):

...Türkiye'ye bakıldığında yeni bir durumun var olduğu görülmektedir. 12 Eylül'le birlikte askeri bir yönetim başlamış, daha sonra siyasi partiler kapatılmış ve bir Danışma Meclisi kurulmuştur. Bütün bunlardan önemlisi, yönetim, '*yeni bir anayasa yapacağım*' diyor. Şimdi böyle bir durumda, faaliyette bulunduğu sıralarda anayasanın değiştirilmesine karşı olduğunu her defasında belirtmiş bir partinin eski belgelerine bakmak ne anlam taşıyacaktır?

Siyasal partilerin kapatıldığı ve toplumda önemli görevler üstlenen birçok örgütlü yapının görüş belirlemediği sıkıntılı bir süreçte bulunan ülkede bu bunalımın yol açtığı sorunların diğer bir boyutuna şöyle değinilmiştir:

...nitekim siyaset yapmanın en önemli aracı olan partiler kapatılıp tartışma dışında bırakıldığı için Türkiye'nin gündemindeki sorunlara tek yanlı bakıp, teşhisler koyma eğilimleri giderek artmaktadır. Bunun sonucunda da toplumda bazı '*resmi dogmalar*' yer etmeye başlamıştır. Türkiye'nin sürüklendiği bunalımdan anayasanın sorumlu olduğu varsayımı, böyle tek yanlı teşhislerin doğurduğu resmi bir dogma haline gelmiştir. Bunun gibi bir başka resmi dogma da gençliğin bir kesiminin teröre sürüklenmesinden üniversite özerkliğinin sorumlu tutulmasıdır.

Danışma Meclisi'nin sağlıklı bir süreçle çalışmalarını yerine getirilmesi için kapatılsa da toplumdaki psikolojik varlıklarını devam ettiren partilerin görüşlerini almasının gerekli olduğu savunulup bundan kaçınılması halinde ortaya çıkan sürecin sıkıntılı olduğunu vurgulamak üzere şu ifadeler kullanılmıştır:

...12 Eylül'e gelişle ilgili olarak öne sürülen nedenler arasında sık sık partiler arasındaki diyalog yokluğu ön plana çıkarıldı. Şimdi anayasa yapmak gibi, toplumun geleceğini çok yakından ilgilendiren bir konuda eski siyasi partiler ve onların temsil ettiği toplumsal görüşlerle diyalogdan kaçınma halkın gözünde büyük bir çelişki haline dönüşebilir (Arayış, 1981/45: 5).

Devlet Başkanı Evren'in 1982'ye girerken yayınladığı yeni yıl mesajında yeni anayasanın tamamlanması ve seçimlerin yapılacağı tarihlere dair net ifadeler kullandığı belirtilmiştir. Buna göre, Danışma Meclisi'nin çalışmalarını tamamlayabilmesi koşuluyla, hazırlanacak Anayasa 1982 yılı sonbaharında halkın onayına sunulacak ve

Türkiye’yi de yakından ilgilendiren çok önemli gelişmelerin olmaması koşuluyla da 1983 sonbaharında seçimler yapılacaktır.

Takvimin açıklamasının içerde ve dışarıda bazı çevrelerce olumlu karşılandığı belirtildikten sonra ise mevcut düzende devam eden yasal düzenlemelerin anayasal çerçevenin demokratik yapısında kaygılar uyandırdığı belirtilmiştir. Buna göre MGK’nın ve Bakanlar Kurulu’nun çıkardığı yasalara karşı iptal davası açılmamasının yürütmenin denetiminde büyük boşluk doğurduğu ve hukuksal denetim yapan Anayasa Mahkemesi ve Danıştay’ın işlevsiz hale getirildiği açıklanmış ve hak arama yollarının son derece daraltıldığı savunulmuştur (Arayış, 1982/47: 4). Bununla beraber hukuksal denetimin etkisizleştirilmesinde bir başka gelişmeye de şu ifadelerle dikkat çekilmiştir:

...hukukun temel ilkeleriyle bağdaştırılması olanaksız bir başka değişiklik de yargı bağımsızlığının kaldırılmasıdır. 2461 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Yasası ile yargıç ve savcıların atanmaları ve özlük işleri bu kurula verilmiştir. Bu kurulun başkanı Adalet Bakanı, üyeleri de bakanın buyruğundaki müsteşar ile özlük işleri müdürüdür. Öteki üyeler de Devlet Başkanınca seçilecektir. Kısacası bu kurul yapısı gereği yürütme organının kendisidir ve yargıyı yürütecek olan yargıç ve savcıların tüm bağımsızlıklarını avucunun içine almaktadır.

Türkiye’deki *askerî* rejimde haklara ve özgürlüklere getirilen bir takım sınırlamaların hoş gitmese bile kaçınılmaz ve doğal karşılanabileceği belirtilmiş fakat bu düzenlemelerin hukuk ve devletin temel ilkelerinden ayrılmadan yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Gerek sıkıyönetim kanunundaki bir takım değişikliklerde gerekse de anayasal konularda yapılan bazı düzenlemelerin olağanüstü durum gereksinmelerinin sınırlarını aştığı savunulmuştur.

Buna örnek olarak verilen bir düzenleme, sıkıyönetim kanununa eklenen, mahkemeler tarafından sanık aleyhine verilen üç yıla kadar hürriyeti bağlayıcı cezalara karşı Yargıtay’a başvurma hakkının kaldırılmasıdır. Böyle bir düzenlemenin hiçbir demokratik ülkede, sıcak savaş durumu haricinde getirilmediği belirtilmiştir. Olağanüstü dönemin gereksinimini aşan bir başka düzenleme olarak ise bir davaya sivil mi yoksa *askerî* mahkemelerin mi bakacağı konusunda bir uyuşmazlık çıktığında karar verme yetkisinin sıkıyönetim komutanına verilmesi gösterilmiştir. Bu durumun mahkemelerin yetkisini tayin etmek gibi yargısal bir görevin *askerî* bir idari makama verilmesi anlamına geldiği açıklanarak düzenlemenin hukuka aykırı olduğu belirtilmiştir (Arayış, 1982/47: 5).

12 Eylül’le başlayan dönemin, siyasal, sosyal hak ve özgürlükleri ilgilendiren sayfasına bakıldığında demokrasi ve hukuk dışı düzenlemelerin bu alanlarda da yapıldığı şöyle ifade edilmiştir:

...bu değerlendirmede ilk göze çarpan şey, seçimle işbaşına gelmiş birçok kurumun feshedilmiş, yöneticilerinin görevden alınmış olmasıdır. Kuşkusuz bunların başında parlamento gelmektedir. Bunun yanında, yine seçimle işbaşına gelmiş tüm belediye ve il genel meclisleri feshedilmiş, bütün belediye başkanları ile bazı muhtarlar görevden alınmıştır. Seçimle işbaşına gelen belediye başkanlarından bazılarının yerine, evvelce aynı görev için başka partilerin adayı olarak seçime girmiş fakat kazanamamış kimselerin getirildiği bile gözlenmiştir.

Siyasal partilerin kapatılması, siyasal haklara yönelik en ağır ihlal olarak nitelendirilmiş ve haklarında herhangi bir mahkeme kararı bulunmayan çok sayıda derneğin faaliyetinin durdurulduğu hatırlatılmıştır. İşveren çevrelerinin örgütlerine ve meslek kuruluşlarına tam bir çalışma serbestliği tanınırken değişik meslek gruplarını ve özellikle çalışanları temsil eden kuruluşların faaliyetlerinin olabildiğince sınırlandırıldığı ileri sürülmüştür (Arayış, 1982/47: 6).

Eski yasaya göre Anayasa Mahkemesi tarafından seçilen Danıştay üyelerinin yeni Danıştay yasasında, HSYK ve devlet başkanı tarafından seçileceği aktarılarak HSYK’nın zaten siyasal etki altında olduğu ileri sürülmüş ve ileride partizan bir devlet başkanı seçilmesi durumunda ise yargı bağımsızlığının daha da tehdit altında olacağı savunulmuştur (Erdoğan, 1982/51: 25).

Yeni anayasa konusunda yapılan bir mülakatta Bahri Savcı, yürütmenin etkinliğini artırmak üzere getirilen tedbirlerin sonraki süreçte çoğunluk iktidarlarının göreve gelmesi düşüncesinden kaynaklandığını açıklamış fakat hükümetin denetlenmesi konusunda belirsizlikler olabileceğini şöyle ifade etmiştir:

...ulusun egemenliğini temsilci organlarda toplayıp onlar arasında görevler ayrımlaşması ve denge kurulması yoluna giderken, bu organlardan herhangi birinin veya tümünün denetimden uzak düşmesi tehlikesiyle de karşılaşabiliriz. Onun için yürütmenin her eyleminin, her işlevinin istisnasız olarak mutlaka ve mutlaka bir denetimden geçmesini sağlamak gerekir. Yeni anayasa bu denetim, siyasal denetim mi, hukuksal denetim mi, kamuoyu denetimi mi olur, hepsi gayet iyi organize edilmelidir. Fakat görünürdeki eğilim hukuksal denetimin biraz zayıflatılması yolundadır. Bu büyük sakıncalar doğurur (Arayış, 1981/43: 29).

Bununla beraber Bahri Savcı, anayasa hazırlık sürecinde yüksek mahkemelerin yapısıyla ilgili devam eden düzenlemeler hakkındaki görüşünü de açıklamış, Anayasa Mahkemesi’nin ve Danıştay’ın görev alanlarının daraltmaması gerektiğini savunmuştur.

Anayasa Mahkemesi ve Danıştay'ın görev alanlarını daraltmasının, çağdaş demokrasinin ruhu olan hukuksal denetim ilkesinin zayıflatması anlamına geleceğini belirterek yeni anayasada yüksek mahkemelerin yetkilerini sınırlandıran düzenlemelere yer verilmemesi gerektiğini savunmuştur.

Mümtaz Soysal ise 1961 Anayasası'yla iki meclisli olarak düzenlenen yasama organının o dönem için gerekli ve faydalı olduğu belirtmiş ve mevcut durumda bunun değiştirilebileceğini ise şöyle açıklamıştır:

...en azından şu bahaneyi önlemek bakımından, yani iki meclisli bir yasamanın yavaş çalıştığı bunun için de yürütmeye olağan dışı yetkiler verilmesi gerektiği konusundaki bir iddianın ortadan kaldırılması ve ayrıca parlamenter sistemin yalın biçimine biraz daha yaklaşabilmesi için ikinci meclisin kaldırılması bu sistemi büyük ölçüde zedelemeyecektir (Arayış, 1981/43: 31).

Yeni anayasa konusunda yapılan mülakata katılan diğer akademisyen Fazıl Sağlam ise yeni anayasanın esinlendiği diğer anayasalara değinmiş ve anayasanın temel çerçevesi hakkındaki görüşünü şöyle açıklamıştır:

...1961 Anayasası'nın getirdiği temel hak ve özgürlüklerden geri dönüş düşünülemez. Ancak bu anayasa, temel hakların sınırlandırılmasında oldukça karmaşık bir sistem getirmiştir. Alman Anayasası'ndan esinlenen bu karmaşık sistem ne yazık ki doktrinde ve uygulamada tam kavranabilmiş değildir. Bu sistemin yol açtığı uzun tartışmalar temel hakların, siyasal bunalım ve anarşide payı olduğu gibi yanlış kanıların yayılmasına bir ölçüde yardımcı olmuştur. Kanaatimizce, temel hakların özünü titizlikle korumak ve keyfi sınırlamaları önleyecek temel sınırlama ölçütleri getirmek şartıyla, bu karmaşık sistemi basitleştirmek yararlı olabilir (Arayış, 1981/43: 33).

Özcan Köknel, insanın ruhsal durumuna, insan psikolojisine ve insanın iç dünyasıyla dış dünya arasındaki sürekli etkileşime gereken önem verilmeden toplumsal sorunlara çözüm bulunamayacağı belirtmiş ve "...özellikle son yıllarda belirginleşen toplumsal uyumsuzlukları, çelişkileri çatışmaya varan bölünmeleri ve devleti temelden sarsan terörü irdelerken insan psikolojisine, insan-toplum ilişkilerindeki bozukluklara, aksaklıklara önem vermek gerekir" (Köknel, 1981/2: 29) ifadelerini kullanmıştır.

Yeni yürürlüğe giren vatandaşlık yasasında Türk vatandaşlığını kazanma ve kaybetmenin yeniden düzenlendiği belirtilmiş ve bu düzenlemenin hakkında yakalama kararı çıkarılan ve yurtdışına kaçmış olan vatandaşları da ilgilendirdiği vurgulanmıştır. Yasanın ilgili kısmı şöyle aktarılmıştır: "Türkiye'de ve yurtdışında devletin iç ve dış güvenliğine veya ekonomik ve mali güvenliğine aykırı eylemlerde bulunduğu gerekçesiyle yurda dönmeleri için duyuru yapıldığı halde, belirtilen sürede yurda

dönmeyenlerin Türk vatandaşlığını yitirdiklerine Bakanlar Kurulu'nca karar verilebilecek” (Fişek, 1981/2: 24).

Birçok suçlunun, 12 Eylül'den önce de sonra da yurt dışına kaçarak Türk yargısından kurtulma yolunu aradığı açıklanarak yapılan yeni düzenlemenin kanun kaçaklarının işinin kolaylaştırdığı ileri sürülmüştür. Adli suçluların kaçtıkları ülkelerden iade edilmesinin *siyasî* suçlulardan daha kolay olduğu belirtilerek Türk vatandaşlığından çıkarılan kaçakların iade edilmesinin söz konusu olamayacağı savunulmuştur (Arayış, 1981/7: 7).

Seçmen kütüklerinin yürürlükteki yasa gereğince denetlenmesi ve düzenlenip güncelleştirilmesinin zorunlu olduğu fakat bu yönde bir çalışma yapılmadığı aktararak yeni anayasanın halkoyuna sunulmasında da güvenilir seçmen listelerine gereksinim olduğu hatırlatılmıştır. Bununla birlikte seçim yasasının yeni anayasanın kabul edilmesinden sonra serbest seçimle oluşturulan meclis tarafından yapılmasının daha uygun olacağı ileri sürülmüştür (Arayış, 1981/4: 9).

Yerel yönetimler yasasının değiştirilmediği ve halen yürürlükte olduğu hatırlatılarak köy ve mahalle yöneticileri için ara ve genel seçimlerin yapılması zorunlu olduğu belirtilmiştir. Siyasal parti faaliyetlerinin yasaklanmış olmasının mahalli idare seçimlere engel sayılmayacağı, bu seçimlere partilerin zaten katılmadığı açıklanmıştır (Kocaman, 1981/10: 33). *Arayış* dergisinde mahalli idari yöneticilerinin seçimlerinin yapılmasına dikkat çekildikten beş ay sonra Danışma Meclisi'nde yerel seçimlerin ertelenmesini düzenleyen tasarının kabul edilerek yasalastığı belirtilmiştir. Buna göre görev başındaki köy ve mahalle muhtar ve ihtiyar meclisi üyelerinin görev sürelerinin yeni seçimlere kadar uzatıldığı, ihtiyar meclisi ve muhtarı boşalan köy ve mahallelerin bu görevlerine mülki amir tarafından atama yapılacağı aktarılmıştır (Kocaman, 1982/53: 14).

Bürokratlara kamu görevlerini yerine getirirken tarafsız ve eşitlikçi davranabilmeleri için yeterli güvence sağlanması gerektiği savunularak kamu yönetiminde süreklilik sağlanabilmesi için kurumsal özerkliğin önemine vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda özerk üniversitelerin ve siyasal etkiden uzak kalmayı başaran kurumların önemine değinilerek “...devletteki parçalanmadan ve yanlılaşmadan en az etkilenen kesim *askerî* bürokrasi

olduğu içindir ki bu kurum, çözülen sisteme payanda olarak ortaya çıkmıştır” (Ergil, 1981/6: 22) ifadesine yer verilmiştir. Olağanüstü dönemin yönetim kurallarının kalıcı hale getirilmesi durumunda demokrasiye dönüldükten sonra iktidara gelecek olan yönetimin çok geniş yetkilerle donatılmış olacağı ve bu durumun sistemi kilitleyebileceği yorumu yapılmıştır.

Geçek demokrasinin kurumsal özerklikle yaşatılabileceği vurgulanmış ve özerkliğin felsefi anlamına değinilerek mevcut durum karşısında Türkiye için şu değerlendirmeye yer verilmiştir (Aruoba, 1981/19: 27):

...Bu özerklik ve onun sağlayacağı özgürlük ortamı güçsüzleşirse, tek yanlı çıkarlara dayalı, tek yanlı düşüncelere dayalı, ‘tek ben’ diyen siyasal eğilimler meydana boş bulur, birbirleriyle itişmeye, boğazlaşmaya başlar, siyasetin soğukkanlı tartışma alanı sıcakkana bulanır. Tek yollardan az mı çektik şimdiye dek?

Yetişmiş elemanların özel sektöre gitmesinin devlet bürokrasisindeki görevlilerin niteliksizliğini artıracacağı ileri sürülerek devletin personel azaltma politikasının yapılırken kamu sektörünün çekiciliğinin azaltılmaması gerektiği savunulmuş ve bu bağlamda şu ifadeler yer verilmiştir (Kazancı, 1982/54: 11):

...son düzenlemeler ve gelişmelerle zaten iki yıldır iyice artmış olan yönetimden özel sektöre kaçış olgusu şiddetli bir erozyona dönüşecektir. Toplumda her türlü değişmeyi iyi hesaplayan ve ussal düşünen kişi ya da kurumlar açısından bu durum hiç de sevindirici değildir. Çünkü kamu yönetiminin bir laboratuvar anlayışı içinde yetiştirdiği üstün yetenekli kişilerin özel kesime kaçması bir süre sonra kamu yönetiminde çok şeyin durması anlamına gelebilir.

Güncel siyasete değindiği bir yazısında Fikret Otyam, toplumsal sorunları dile getiren gazeteci ve aydınlara, komünist ve vatan haini damgası vurulduğunu ileri sürerek kendisinin de doğu ve güneydoğu üzerine yazdığı yazılar nedeniyle ağır ithamlara uğradığını aktararak şu ifadeleri kullanmıştır (Otyam, 1981/37: 22):

...Evren paşa, Urfa'nın yüz köyünden sadece altısında elektrik olduğunu, bilmem kaçında ise okul olmadığından yakındı durdu, kötü bir tablo çizdi milletin önünde, bayağı telaşlandım, zira gerçekte olsa bunları söylediniz mi, yazdınız mı adamın alnına damgayı yapıştırlar!

Avrupa Konseyi'ndeki Türk parlamenterlerin görev süresi uzatılmadığı için Türkiye ile konsey arasında yalnızca hükümet düzeyinde ilişkilerin devam edeceği aktarılmış ve Avrupalı siyasetçilerin Türk parlamenterlerinin görev süresinin uzatılması için çabaladıkları buna karşın Türk yetkililerin ise bu yönde bir çaba göstermedikleri açıklanmıştır. Dışişleri Bakanı Türkmen'in parlamenterlerin görev süresinin

uzatılmaması yönünde açıklamalar yaptığı belirtilerek bu durumun bir çelişki olduğu yorumu yapılmış ve Türkiye'nin önemli bir uluslararası kuruluşla ilişkilerinin zayıflamasın bu dönemde iyi bir gelişme olmadığı yorumu yapılmıştır (Arayış, 1981/14: 12).

Avrupa Konseyi'nin Türkiye hakkında hazırladığı raporlarda, Türkiye'deki durumun Avrupa Konseyi statüsü ile çeliştiğinin açık şekilde saptandığı belirtilerek rapordan "11 Eylül 1980 tarihinden önce *siyasî* partilerin temsilcileri veya üst üyeleri olan kişilerin gelecek meclis seçimlerinde aday olma hakları ellerinden alınmamalıdır" cümlesi aktarılmıştır.

Dışişleri Bakanı İlder Türkmen'in, konsey tarafından yapılan eleştirilerin içişlerine karışmak şeklinde gelişmesi halinde Türkiye'nin konsey üyeliğinden çekilebileceği yönünde açıklama yaptığı belirtilmiştir. Bakanın bu açıklamasının konsey kararını etkilemeye yönelik bir taktik olmaması durumunda, Avrupa-Türkiye ilişkilerinin geleceğine soğukkanlı bakamayan bir yaklaşım olarak değerlendirilebileceği ileri sürülmüştür (Arayış, 1981/35: 6).

3.2. ARAYIŞ DERGİSİNDE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

Arayış dergisinin TRT'nin yayın politikası konusunda eleştiriler yayınladığı ve Ecevit'in başyazar olduğu dönemde derginin reklamını kabul etmediği daha önce aktarılmaya çalışılmıştı. Bu bağlamda TRT'nin tarafsız yayın yapmadığı, kanunsuz işler yapan bankerlerin ilanını yayınladığı belirtilmiş ve ülkenin içinde bulunduğu bunalım döneminde tasarruf yapılması gerekirken TRT reklamlarında halkın lüks tüketime teşvik edildiği yönünde eleştiriler yapılmıştır.

12 Eylül Darbesi'yle yönetimi devralan cuntanın, basın üzerinde sansür ve çeşitli engellemeler yaptığı da bilinmektedir. Nitekim dergide basın organlarına getirilen yasaklamalara haber yazıları şeklinde sıklıkla yer verildiği görülür. Örneğin İstanbul'da yayınlanan *Tercüman* gazetesinin İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından 27 Ekim 1981 tarihinden itibaren basım ve yayımının yasaklandığı aktarılmıştır (Arayış, 1981/37: 31).

Arayış dergisini büyük oranda etkileyen 52 sayılı MGK kararına yönelik eleştiriler ve değerlendirmeler dergide genişçe yer bulurken bunun yanında bazı basın organlarının kendi özgürlüklerini düşünmek bir yana basın özgürlüğüne getirilen kısıtlamaları desteklemesi de eleştirilmiştir.

12 Eylül'den itibaren mahkûmiyet kararı kesinleşen ilk gazetecinin Lütfi Oflaz olduğu belirtilerek Oflaz'ın 12 Eylül'den önce yazdığı bir yazı nedeniyle bir buçuk yıl hapis cezası aldığı açıklanmıştır. 14 Kasım 1980 tarihinde çıkarılan bir yasa ile süresi 3 yıldan az olan mahkûmiyetlere temyiz yolunun kapatıldığı hatırlatılarak Oflaz'ın aldığı cezayı temyiz edemediği için cezaevine gireceği aktarılmıştır. Hiç kimsenin fikirlerinden dolayı cezalandırılmaması gerektiği savunularak Türk basınında bazı kuruluşların basına sansür getirilmesine ve gazetecilerin durumuna tepki göstermediği ileri sürülmüştür. Bazı gazetelerin, meslektaşlarının tutuklanması ve işten çıkarılmasına yönelik *kalem anarşitleri*'nin temizlendiği yorumunu yaptığı belirtilerek bu düşüncede olanların böylelikle düşünce suçunun varlığını kabul ettikleri savunulmuştur. Yabancı basın örgütlerinin Türkiye'deki basın özgürlüğünün ihlal edilmesine karşı tepki gösterdikleri belirtilerek buna karşın Türk basınında gazeteciliğin engellenmesinin destek bulmasının acı bir durum olduğu belirtilmiştir. "...bazı gazetecilerin meslektaşlarının sorunları konusundaki sessizliklerini, *kalem anarşistleri*'ne karşı yönelttikleri suçlamaları, Danışma Meclisine girebilmek için bir *bonservis* olarak kullanmak istemeleri, bu mesleğin onurlu üyelerinin içini burkmaktadır" (Arayış, 1981/27: 22) ifadeleriyle bu durumun olası sebebi hakkında yorum yapılmıştır. Bu görüşü destekler nitelikteki açıklamalar darbeden sonra kurulan hükümetin oluşturulmasına dair değerlendirmeler yapan Ahmet Kahraman tarafından şöyle ifade edilmiştir:

...hükümet üyeleri arasında da özel sektörden gelmeler vardı: Şahap Kocatopçu, Serbülen Bingöl gibi sanayiciler ve Turgut Özal gibi örnekler... Turgut Özal özel sektörün en üst kuruluşunun yöneticiliğinden geliyordu. Sağcı bazı partilerle ilişkileri, adaylıkları da biliniyordu. Ama kimse, 'özel sektöre bu ağırlık neden?' diye sormadı. 'Bir tarafa ağırlık vermek doğru olmaz' diye yazan ve konuşan çıkmadı. Yeni hükümet kendi dokusunu oluşturmada tercihini yapmada özgürdü. Ticaret Bakanı Kemal Cantürk, Tercüman gazetesinin yazarıydı. Kültür Bakanı Cihat Baban da yine sağın militan gazetelerinden Son Havadis'in başyazarı... 'Bu iki gazetenin yazarı hükümete neden alındı?' diye sorulmadı. Tercih bu denildi. Doğal karşılandı (Kahraman, 1981/33: 30).

Sıkıyönetim yasasına eklenen yeni bir madde ile yayına yeni başlayacak gazete ve dergilerin sıkıyönetim komutanlıklarından izin alma şartının getirildiği aktarılmış,

bunun basın özgürlüğünde büyük bir yara açtığı belirtilmiştir. Bu karara yönelik Türk basınında ciddi bir tepkinin ortaya konulmadığı belirtilerek Batı'da yapılırsa büyük eleştirilere yol açacak bu denli önemli bir değişikliğin Türk basınında sessizce geçirildiği ifade edilmiştir (Arayış, 1981/31: 5). Bu kararın ayrıntılarına değinilen bir başka yazıda ise sansür ve yayın yasağı kavramlarına değinilerek şu değerlendirme yapılmıştır:

...komutanlara tanınan sansür yetkisi uygulamada yayın yasağı ile karıştırılabilir. Oysa, sansür, yayın için hazırlanmış bir yazı, resim veya karikatürün yayınlanmadan önce yetkili idari makam tarafından kontrol edilerek, sakıncalı görüldüğü takdirde kısmen veya tamamen yayından alıkonmasıdır. Yayın yasağı ise, somut bir olayın haber olarak kamuoyuna ulaştırılmasının önlenmesidir. Sıkıyönetim Kanununda yayın yasağına ilişkin herhangi bir hüküm yer almadığına göre Sıkıyönetim Komutanlığının yayın yasağı koyma yetkisi yoktur. O halde, yayın yasağı ancak, 1961 Anayasası'nın 22. maddesi ile Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nun 377 ve Askeri Mahkemeler Kuruluş ve Yargılama Usulü Kanunu'nun 142. maddelerinde yazılı hallerde ve ancak mahkeme kararı ile verilebilir. Gerçekten, toplatılmaktan veya kapatılmaktan korkan basın organlarının konması muhtemel basın yasaklarını aynen yerine getirmekten başka çıkar yol görmeyecekleri ortadadır. Sıkıyönetim Kanunu'nda yapılan son değişiklikle periyodik (sürekli) yayın çıkarmanın izne bağlanmış olması kapatılmanın daha da ürkütücü bir yaptırım haline dönüşmesine neden olabilir (Arayış, 1982/47: 7).

Ecevit'in MGK kararıyla dergiden zorunlu ayrılışının ardından Ertuğrul Özkök, Türkiye'nin içerisinde bulunduğu bunalıma dair şu ifadeleri kullanmıştır:

...Türkiye böyle bir duruma herkes düşüncesini özgürce söyleyebildiği için değil, tam karşıtı, sağlıklı bir tartışma ortamı kurulamadığı için geldi... Gelecekte demokrasiye uygun bir siyasi ortamı yaratmak için özgürce tartışmanın asıl sağlanması gerekli dönem, içinde bulunulan bu geçiş aşamasıdır. Şurası unutulmamalıdır: Ancak ve ancak özgür bir tartışma ortamı gerçek bir demokratik yapı ortaya çıkarabilir. Bu yüzden 'tartışmalara şimdilik ara verelim, ileride uygun koşullar geldiğinde bu platformu yeniden açarız' görüşü geçerli bir gerekçe olamaz.

Tartışma ortamının sağlıklı ve canlı olabilmesi için bu tartışma ortamını canlı tutabilecek kişi ve kurumların engellenmemesi gerektiğini belirten Özkök, Türkiye'nin yönetiminde söz sahibi olmuş kurum ve kişilerin birikimlerini ve tecrübelerini ifade etmelerinin tartışmalara olumlu bir katkı olacağını ileri sürmüştür (Özkök, 1981/17: 11-12).

MGK'nın 52 numaralı kararına muhalefetten yargılanan dört gazetecinin beraat ettikleri aktırılarak Süleyman Demirel'in yazısı dolayısıyla haftalık bir derginin toplatılmasının düşündürücü olduğu fakat Demirel hakkında herhangi bir işlemin yapılmamasının da sevindirici bir gelişme olduğu açıklanmıştır. Öte yandan, eski dışişleri bakanlarından İhsan Sabri Çağlayangil'in bir gazetede eski dönemin gelişmelerini anlatacağı haberi de

basının işini kolaylaştırıcı bir gelişme olarak değerlendirilmiş “...ne var ki bütün bunlar CHP eski Genel Başkanı Sayın Bülent Ecevit’in 52 numaralı konsey kararı dolayısıyla hapiste yattığı, Yazı İşleri Müdürü Sayın Nahit Duru’nun yine bu karar nedeniyle hâlâ hapiste bulunduğu gerçeğini unutturmuyor” denilerek basına uygulanan engellemelerden en çok *Arayış* dergisinin etkilendiği belirtilmiştir.

Avrupa Konseyi heyetinin Türkiye’yi ziyareti sırasında Demirel ile görüştüğü fakat Ecevit’le hapiste olduğu için görüşemediği aktararak 52 sayılı konsey kararını ihlal nedeniyle ceza alan ilk politikacının Ecevit, ilk gazetecinin ise *Arayış* dergisi yazı işleri müdürü olduğu açıklanmıştır. Siyasi partilerin kapatılmasıyla 52 sayılı kararın varoluş gerekçesinin ortadan kalktığı ileri sürülerek bu kararın ihlal edilmesiyle uygulanan cezai müeyyidelerin de hukuka aykırı olduğu savunulmuştur. Buna göre 52 sayılı kararlar düzenlenen cezai yaptırımların, everensel hukuk normlarındaki yasadışı ceza olmaz ilkesine ve dolayısıyla bu ilkeyi benimseyen 1961 Anayasası’na aykırı olduğu belirtilmiştir (*Arayış*, 1982/48: 4).

Bazı eski politikacıların TRT ve radyolarda serbestçe görüşlerini açıklayabildikleri belirtilmiş ve bu bağlamda adaletsiz bir uygulama yapıldığına dair şu ifadeler kullanılmıştır:

...bir kısım eski politikacı yasal cevap hakkını kullanmakta bile tereddüt ederken, başka bazı eski politikacıların bu tür yazılarını sürdürebilmeleri açıklaması güç bir durum ortaya çıkarmıyor mu? Üstelik söz konusu dergi Başbakan Bülent Ulusu’yu yılın adamı seçmiştir. Sayın Başbakan da bu dergiye gönderdiği bir mektupta ‘*şahsen derginizi ilgiyle izliyor ve titiz çalışmalarınız nedeniyle kuthuyorum*’ demesi bunların ‘*gözden kaçan uygulamalar*’ olabileceği savını geçersiz kılmaktadır.

Bu örneklerin, görüşlerini serbestçe açıklayan kişileri suçlamak için değil bu tür yasaklamaların hiç kimse için uygulanmaması gerektiği için dile getirildiği belirtilmiştir. Demokrasiye geçiş için bir takvimin hazırlanıp duyurulduğu bir dönemde, teorik temellerini ve uygulamadaki geçerliliğini yitirmiş olan bir karar olarak 52 sayılı bildirinin kaldırılması gerektiği ifade edilmiştir (*Arayış*, 1982/48: 5). Bu karara karşı daha net eleştiriler derginin 53. sayısında şöyle ifade edilmiştir:

...asıl amaç kimi veya kimleri susturmaksa onları adlarıyla belirleyen bir yasa çıkarılması yasaların uygulanmasında ayırım gözetmekten, eşitliğe aykırı davranmaktan daha az sakıncalı olurdu.... 52 sayılı kararın asıl amacının Cumhuriyet Halk Partisi eski Genel Başkanı ile bu partinin yöneticilerini susturmak olduğu, 52 sayılı kararın uygulanışındaki eşitsizliklerle ortaya çıkmıştı. 65 sayılı karar ise bu amacı daha çok belirginleştirdiği gibi

onun ötesinde Demokratik Sol hareketi bölerek güçsüzleştirme amacı da güdüldüğü izlenimini vermektedir.

Yukarıdaki pasajda değinilen 65 sayılı konsey kararı ile kapatılan partilerin üyelerinden Danışma Meclisi'nde oluşturulan Anayasa Komisyonu Başkanı'nın daveti üzerine görüş alınacağını düzenlenmiştir. Dergide bu düzenlemeye yönelik değerlendirmede ise şu ifadeler dikkat çekmektedir:

...öylelikle Cumhuriyet Halk Partili politikacılardan hangilerinin Anayasa konusunda görüş belirtmeye mezun olduklarını hangilerinin mezun olmadıklarını belirleme yetkisi, bu partiye karşıt bir siyasal doğrultuda olduğu bilinen bir kimseye tanınmış olmaktadır. Çünkü, Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu Başkanı, bilimsel saygınlığı olan bir kimse olmakla birlikte, CHP'ye karşıt doğrultuda bir vakfın yöneticileri ve yine CHP'ye karşıt doğrultuda bir gazetenin yazarları arasındadır. Politikacıları resmi çağrı alırsa konuşan, almazsa konuşmayan; izin verilirse ülke sorunları üzerine görüş açıklayıp izin verilmezse susan; yeni siyasal yapının oluşmasında '*emir ve komuta*' çerçevesinde katkıda bulunan kimseler durumuna düşürmek, iç ve dış kamuoyu önünde onları küçük düşüreceği gibi kurulacak rejimi de şimdiden gölge altında bırakır (Arayış, 1982/53: 4).

52 sayılı kararın uygulanmasının 65 sayılı kararla desteklendiği ileri sürülerek bu iki konsey kararının da CHP'yi hedef aldığı şu cümlelerle ifade edilmiştir:

...demokrasi yolunda gerçekten olumlu bir adım atılmış sayılabilmesi için, 52 sayılı kararın uygulamadaki eşitsizliklerine bir ölçüde '*yasallık*' görüntüsü veren, fakat o arada hukukun temel ilkelerine ters düşen ve geleceğin siyasal yaşamıyla siyasal kadrolarına şimdiden gölge düşüren, üstelik de '*hile-i şer'iyye*'yi teşvik eden bir takım yasal düzenlemeler denemek yerine, 52 sayılı karar herkes için ve tümüyle yürürlükten kaldırılmalıdır. Zaten kaç kişiye uygulanıyor ki bu 52 sayılı karar?.. Eğer kurulmak istenen rejim, o birkaç kişinin konuşup yazmasıyla çözümlenip dağılıverecek kadar zayıf nahif bir rejim ise öyle bir rejim zaten kalıcı olamaz, geleceğin nereden ne ölçüde eseceği belli olmayan rüzgârlarına dayanamaz (Arayış, 1982/53: 5).

Basın özgürlüğü konusunda yabancı ülkelerdeki durumlardan örneklerin aktarıldığı görülür. Fransa'da yeni iktidar olan Mitterand'ın radyo ve TV özgürlüğünü sağlamak üzere yaptığı düzenlemelere değindiği yazısında Ertuğrul Özkök, "...çoğulcu bir demokrasi içinde radyo-televizyonun işlevi kolay yönetilir insanlar yaratmak değil, *siyasî*, kültürel ve toplumsal yelpazeye saygılı özgür bir tartışma ortamına yardımcı olmaktır. Bu yaklaşım yönetimi zor insanlar ortaya çıkarsa da demokrasinin gereği budur" (Özkök, 1981/21: 28) demiştir.

3.3. ARAYIŞ DERGİSİNDE DIŞ POLİTİKA

Arayış dergisindeki dış politika yazılarında derginin çıkarılmasında etkili olduğu belirtilen çağ değişiminden ve bu değişimde Türkiye'nin arayışına katkıda bulunma görevinden söz edilebilir. Derginin ilk sayısında geride bırakılmakta olan çağın dünya haritalarına yansıyan bir görünümü olduğu belirtilerek son yıllara kadar hemen tüm kaynaklarda yer alan dünya haritasının Mercator tipi haritalar olduğu ve bu haritalarda dünyanın kuzey-güney ayırımından hareketle ülkelerin gelişmişlik seviyelerinin haritada gösterilmesinde etkili olduğu belirtilerek şu ifadeler yer verilmiştir:

...Avrupa'nın yüzeyi 9,7 milyon kilometre karedir; Afrika'nın yüzeyi ise 30 milyon kilometre kare... Yani Afrika, Avrupa'nın üç katından büyüktür. Fakat Avrupa'yı Dünya'nın merkezi gibi gören ve Dünyaya yukarıdan veya Kuzeyden bakan açığa göre hazırlanmış MERCATOR tipi Dünya haritasında, Avrupa'nın üç katından büyük olan Afrika'ya ancak Avrupa kadar yer ayrıldığını görüyorsunuz.

Güney Amerika'nın 17,8 milyon kilometre kare olmasına karşın bu haritada Avrupa'dan küçük gösterildiği ve Sovyetler Birliği'nin iki kıtada toplamda 22,4 milyon kilometre kare toprağa sahip olmasına rağmen bu haritada Afrika'nın üç katı büyüklükte çizildiği aktarılmıştır.

1977 yılında Alman harita uzmanı Arne Peters tarafından çizilen ve Peters izdüşümü dünya haritası olarak isimlendirilen haritada ise ülkelerin gerçekteki yüz ölçümlerine göre haritada yer aldıkları belirtilmiştir. Alman Sosyal Demokrat Partisi lideri Willy Brandt'ın çabalarıyla uluslararası alanda resmîlik kazanan Peters haritasının Birleşmiş Milletler raporlarına alındığı ve böylece uzun yıllar süren adaletsizliğin bu alanda değiştirildiği belirtilmiştir (Arayış, 1981/1: 17-18).

23 Şubat 1981 gecesi İspanya'da faşist bir darbe girişimi yapıldığı fakat darbenin İspanya Kralı Juan Carlos tarafından bastırıldığı ve Kralın demokrasiden yana tavır almasıyla darbecilerin tutuklandığı aktarılmıştır (Arayış, 1981/3: 10). Arayış'ın 6'ncı sayısında yayınlanan başyazısında İspanya'daki darbe girişimine değinen Ecevit, Avrupa Konseyi'nin Türkiye'deki *askerî* yönetimin uzun süre görevde kalmayı düşünmediğinden hareketle *askerî* yönetim süresince Türkiye'yi üyelikten çıkarmama düşüncesinde olduğunu belirtmiştir. Fakat Avrupa Konseyi'nin bu tutumunun bazı ülkelerde *askerî* müdahaleleri cesaretlendirebileceğinden endişe duyulduğunu da ileri

sürerek bu endişenin İspanya’da gerçeğe dönüşmesinin kral tarafından engellendiğini belirtmiştir. Askeri yönetimlerle Avrupa Konseyi ilişkilerinin darbeleri kışkırtmaya neden olmaması gerektiği belirterek darbelere karşı daha sert tavırlar alınması gerektiğini ima etmiştir (Ecevit, 1981/6: 5).

ABD Başkanı Reagan’ın danışman olarak atadığı Edward Luttwak’ın *Hükümet Darbesi Pratik Bir El Kitabı* ismiyle 1969 yılında yayınlanan bir kitabın yazarı olduğu belirtilerek Luttwak’ın özellikle Ortadoğu ve üçüncü dünya ülkeleri uzmanı olduğu aktarılmıştır. ABD başkanının bu kişiyi danışman olarak atamasının ABD’nin çıkarlarını korumak için *askerî* darbeler yaptırmaktan çekinmediğini gösterdiği yorumu yapılmıştır. Kitabın içeriğinden bahseden yazıda, yemek tarifi verir gibi darbe tarifi yapıldığı belirtilerek kitapta darbenin başarı şansı için gerekli koşullardan darbenin yapılmasından sonra yönetimdeki tutumun ne olması gerektiğine kadar çok ayrıntılı bilgiler bulunduğu aktarmıştır (Gerger, 1981/29: 21-23).

Reagan yönetiminin ABD çıkarlarına uygun davranan dikta rejimlerini otoriter, uymayanları ise totaliter olarak tanımladığı aktarılmış ve ABD’nin yabancı bir ülkede sadece iktidarların değil muhalefetin de ABD yanlısı olup olmadığına göre ilişkiler kuracağı belirtilerek insan haklarını siyasal ilişkilere alet eden ABD’nin bu tutumuyla Batının moral değerlerinin inandırıcılığını azaltacağı yorumu yapılmıştır. Otoriter diktaların destelenerek mazlumların ezilmesinin hem Vietnam hem de İran’da ABD açısından başarılı sonuç vermediği açıklanmıştır (Arayış, 1981/15: 13).

Avrupa’da soğuk savaşın alt yapısını ele aldığı bir yazısında Gerger, Avrupa’nın İkinci Dünya Savaşı’nın bitmesiyle iki ayrı *siyasî* kampa hemen bölünmediğini, savaşın kıtada bitmesiyle 13 Avrupa ülkesinde iktidarları oluşturulan koalisyon hükümetlerinin dağılmasıyla soğuk savaşın başladığını ileri sürmüştür. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa ülkelerinin siyasal yapılarını şöyle açıklamıştır:

...1945 Ağustosunda on üç Avrupa ülkesinde sağ ile sol’un uzlaşmasına dayanan koalisyon hükümetleri varken yalnızca iki ülkede, Arnavutluk ve Yugoslavya’da Komünist, iki ülkede de Portekiz ve İspanya’da Faşist hükümetler iktidardaydı. Bu dönemde doğal olarak bölünmüş bir Avrupa’dan söz etmek olanaksızdır.

Avrupa’da siyasal uzlaşmaya dayanan ve savaşın yaralarını sarmaya çalışan hükümetlerin uzun ömürlü olmadıklarını ve ABD ve SSCB’nin kendi güçleriyle Faşizmden kurtardıkları ülkelerde liberal ve sosyalist iktidarları desteklemeye başladıklarını

belirtmiştir. 1948 yılı sonunda Avrupa'nın hiçbir ülkesinde koalisyon hükümeti kalmadığı belirtilerek iki süper gücün *siyasî* ve ekonomik etkinlikleriyle kendi görüşlerine yakın iktidarları yönetime getirmeyi başardıklarını ifade etmiştir. Koalisyonların dağılmasında sayısal bir oran olduğunu belirtilerek üç ülkede komünistler diğer üç ülkede ise liberaller aleyhine iktidar değişikliği olduğunu belirterek bu iktidar değişikliklerinin tesadüfen olmadığını ve bu iktidar değişikliklerinin Avrupa'da soğuk savaşın başlamasında milat olduğunu savunmuştur (Gerger, 1981/20: 17).

Sovyetler Birliği ve ABD arasında süren soğuk savaş sürecinde ABD Başkanı Regan ve Dışişleri Bakanı Haig'in SSCB'ye karşı sert söylemlerde bulunduğu buna karşın Brejnev yönetiminin sükûnetini koruyarak olaylara yaklaştığı belirtilerek iki süper güç arasında gelişen ticari ilişkilerin çatışma ihtimalini azalttığı savunulmuştur. SSCB'nin silah teknolojisine yönelik yaptığı harcamalarda ekonomik olarak zorlandığı belirtilip ABD'nin de dünyadaki etkinlik alanlarını genişletmek için ekonomik olarak büyük kaynaklar ayırdığı açıklanmıştır. Süper güçler arasında yeniden başlayacak bir yumuşamanın ise iki taraf için de olumlu olacağı yorumu yapılmıştır. Fakat Polonya'da yaşanan gelişmelerin sosyalist blok içinde bir çatlak oluşturduğu ifade edilmiş ve İspanya'nın Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) üyesi olmasından sonra Polonya'nın da sosyalist bloktan ayrılması durumunda SSCB'nin ABD karşısında daha agresif bir tutum takınabileceği belirtilmiştir (Arayış, 1981/3: 21-23). İspanya'nın 10 Aralık 1981 tarihinde düzenlenen törenle NATO'ya üye olduğu belirtilerek İspanya'nın 27 yıl aradan sonra NATO'ya üye olan ilk ülke olduğu ve İspanya'nın üyeliğiyle NATO üye sayısının 16'ya yükseldiği aktarılmıştır. SSCB'nin İspanya'nın Batı bloğuna geçmesine karşılık Yugoslavya üzerine yoğunlaşmaya başladığı fakat Polonya'daki karışıklıklar nedeniyle tüm dikkatin Polonya'ya kaydırıldığı belirtilmiştir (Gerger, 1981/45: 19).

ABD tarafından NATO'nun etki alanını Ortadoğu bölgesinde genişletmeye yönelik çalışmaların yapıldığına değinen Gerger, Türkiye'nin de dâhil olduğu birçok NATO üyesinin bunu desteklemediğini belirtmiş ve ABD'nin Batı çıkarlarını korumak için petrol bölgelerinde ve kritik deniz yollarında çeşitli çalışmalar yaptığını açıklamıştır (Gerger, 1981/25: 17).

Dış politika konusunda aralıklarla dergide yazıları yayınlanan Şükrü Sina Gürel, ABD'nin Ortadoğu'ya ilişkin yeni bir savunma işbirliği kurmak istediği ve *Çevik Kuvvet* olarak isimlendirilen bu işbirliğine İsrail'in de dâhil olduğunu belirtmiştir. İsrail Savunma Bakanı tarafından Kuzey Afrika'da bulunan ABD yanlısı ülkelerin ve Türkiye ile Pakistan'ın da bu ortak güce katılması gerektiği yönünde fikir belirttiğini aktaran Gürel, Türkiye'nin geleneksel dış politika tutumu ve barışçı çizgideki konumunu bırakmadan bu tür oluşumlardan uzak durması gerektiğini savunmuştur. İsrail gibi uluslararası hukuk normlarına aykırı hareket eden bir ülke ile Türkiye'nin bir ortaklığa gitmeyeceğini yetkililerin açıkça belirtmesi gerektiğini belirtmiştir (Gürel, 1982/50: 11).

Türkiye'yi ziyaret eden ABD Dışişleri Bakanı Haig'e hitapla kaleme aldığı yazısında Gerger, Haig'in ziyaretinin coşkulu bir kalabalık tarafından protesto edilmediği ve Paris, Roma ve Bonn gibi şehirlerdeki gibi coşkulu kalabalıkların Türkiye'de olmamasının yanlış anlaşılması gerektiğini şöyle ifade etmiştir:

...MR. Haig, size bizi nasıl anlatır ülkenizdeki raporlar, bilmeyiz. Tarihimizi, geleneklerimizi, bilinç düzeyimizi ne kadar öğrendiniz, onu da bilemeyiz. Tarihiyle, kültürüyle, bin yıllık devlet geleneğiyle ve en önemlisi, insanıyla- o yoksul, o özgür, o emeğiyle ekmeğini taştan çıkaran insanıyla- iyi tanıyınız bu ülkeyi. Ve sessizliğimiz üzerimize 'ölü toprağı' serilmiş olmasına vermeyin sakın. Ve bilin ki 'otoriter-totaliter' ayrımlarına sığmayacak kadar görkemli bir demokrasi geleneğinin, tutsak edilemeyecek kadar anlamlı bir Ulusal Kurtuluş Savaşı geçmişinin, suskun kalmayacak kadar özgürlüğün bedelini ödeyenlerin bulunduğu bir ülkedir burası (Gerger, 1981/43: 11).

Dünyada etkinlik kazanan liberal ekonomik modelin Uluslararası ilişkilere de etki ettiğini savunan Gerger, "...Friedman, iç barış ile kanun ve nizam için serbest piyasa ekonomisi önerirken uluslararası barış ve dünya düzeni için de serbest ticaret reçetesini veriyor. İçerde devleti devre dışı bırakırken de uluslararası ilişkilerde egemenlik ve bağımsızlığı dışlıyor, ortadan kaldırmayı amaçlıyor" (Gerger, 1981/45: 18) değerlendirmesini yapmıştır.

Polonya'da işçilerin bir dayanışma hareketi kurarak sadece işçi haklarını korumak için değil ülkelerinde demokratik bir yönetimin kurulması için mücadele ettikleri ve bu süreçte çeşitli zorluklara maruz kaldıkları açıklanarak şu ifadelere yer verilmiştir:

...aydınların yönlendirişyle, ama işçilerin öncülüğüyle, tüm iç ve dış engellere karşın, Polonya toplumu, adım adım, demokratikleşme sürecinde ilerlemektedir.... Totaliter bir rejimle yönetilen bir ülkede, Polonya'lı işçiler, tıpkı bir demokratik toplumda imiş gibi davranmaktadırlar. Bu davranışı dayanışma içinde ve sorumluluk bilinci ile sürdürürken de, ülkelerinde bir demokratik ortam oluşturmaktadırlar (Arayış, 1981/7: 33-34).

Polonya'daki siyasal gelişmelerin dergide aralıklarla ele alındığı ve bu konuda bir gündem oluşturulmaya çalışıldığı söylenebilir. Ecevit, cezaevinden *Arayış* dergisine gönderdiği bir notta, Polonya'daki gelişmeleri Türkiye'de en iyi aktaran derginin *Arayış* olduğunu belirtilmiş ve bu olayların Türkiye'de uyandırdığı ilgi ile alakalı olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

...Polonya'daki 'Dayanışma' hareketi karşısında, Türkiye'de alınan tavır da çok ilginç... Türkiye'deki sağ, olayın sosyo-politik yönüyle hiç ilgilenmedi. Bu, işine gelmedi. Olaya yalnızca Doğu-Batı ilişkileri açısından baktı. Demokratik Sol dışındaki Türk solu da, kendi ideolojisine uymadığı ve kendini rahatsız ettiği için, Polonya'daki 'Dayanışma' hareketini adeta görmezden geldi (Akar ve Dündar, 2008: 521).

Polonya'daki Dayanışma Hareketi'ni ele alan bir yazısında Oruç Aruoba, Albert Camus'un felsefesinden hareketle değerlendirmesini yaptığını belirterek şu ifadeleri kullanmıştır:

...Polonyalı işçiler, kendi açtıkları yoldan, çiftçilerin, öğrencilerin, aydınların, kilisenin, hatta devlet radyosunun ve televizyonunun da başka hiçbir Marksist sosyalist ülkede görülemeyecek, hatta yakın zamana kadar hayal edilemeyecek kadar özgürleşebilmeleri, en azından özgürlüğe ve bir tür demokrasiye doğru adımlar atabilmeleri olanağını sağlamışlardır (Aruoba, 1981/3: 6).

Polonya'daki Dayanışma Hareketi'ne karşı alınan sert önlemler ve 1981 Aralık ayında Polonya'da gerçekleştirilen darbeye, İtalyan Komünist Partisi'nin sert bir bildiriyle karşılık verdiğini aktaran Tuğrul Artunkal, bu gelişmenin Sosyalist blokta görüş ayrılıklarını gün yüzüne çıkardığı yorumunu yaparak Polonya'daki Dayanışma Hareketi'nin bitirilmeye çalışıldığını aktarmıştır (Artunkal, 1982/51: 26).

Bu gündem oluşturma çabasının amacı ise Türkiye'deki mevcut bunalıma dair doğrudan yapılamayan eleştirilerin bu yolla ima edilebilmesidir. Nitekim Ecevit'in hapisanedeyken *Arayış* dergisine gönderdiği notlar arasında bu görüşü destekler nitelikte ifadelerin bulunduğu görülmektedir. Mısır'da Devlet Başkanı Enver Sedat'ın öldürülmesinden sonra yönetimi ele alan Hüsnü Mübarek'in Mısır'da diyalog yanlısı bir tutum takınmasına dikkat çeken Ecevit, Türkiye'deki cuntanın kurulacak Danışma Meclisi'ne eski politikacıların alınmaması kararına gönderme yapılarak dergide Mısır ile ilgili bir yazı yayınlanmasını istemiş ve şu ifadeleri kullanmıştır:

...Mübarek, Sedat'ın politikasını sürdüreceği yolunda ifadelerle işe başlamakla birlikte, kısa sürede belirgin bir yumuşama sürecini başlattı. Sedat'ın tutuklattığı politikacılarla ve gazetecilerle –onları serbest bırakmanın da ötesinde- diyalog kurmaya başladı. 'Kızım sana

söylüyorum gelinim sen anla' yaklaşımı içinde bunun vurgulanması iyi olur (Akar ve Dündar, 2008: 527).

Fransa'da sosyalist partinin zaferinden sonra İtalya'da yapılan yerel seçimlerde de sosyalistlerin birinci parti olarak zafer kazandığı aktarılmıştır. Bu gelişme ile Avrupa'nın solu desteklemeye başladığının görüldüğünün ve muhafazakâr görüşteki partilerin gerilediği açıklanarak Avrupa'nın solda kararlı olduğu yorumu yapılmıştır. İsveç'te 30 yıldır devam eden sosyal demokrat iktidarın seçimleri kaybetmesi, Batı Almanya'da sosyal demokrat hareketin son seçimleri kaybetmesi ve İngiltere'de muhafazakâr partinin seçimleri kazanması sonrasında Avrupa'da sağın yükseldiği yorumlarının arttığı fakat Fransa ve İtalya'daki sonuçların bu yorumların geçersizliğini ortaya koymaya yettiği belirtilmiştir (Arayış, 1981/21: 12).

Dergi, Fransa'daki sosyalist iktidar ve Polonya'daki sosyalist direniş hakkındaki gelişmeleri sıklıkla okurlara aktarırken bir başka sosyalist yönetim olan Şili'deki iktidarı ve Şili başkanı olan Allende'nin bir darbe ile görevden uzaklaştırılmasına geniş yer ayırmıştır. 4 Eylül 1970 tarihinde yapılan seçimlerde Şili'de sosyalist lider Salvador Allende'nin başkanlığa seçildiği aktarılarak o tarihten itibaren Şili'de uygulanan sosyal devlet anlayışının halkın desteğini sağladığı belirtilmiş ve buna karşı ABD'nin desteklediği Şili içerisindeki gerici unsurların bir darbeye zemin hazırlamak üzere faaliyette bulunduğunun çeşitli belgelerde gün yüzüne çıktığı açıklanmıştır. Buna göre Şili'de yatırımı bunan Amerikan şirketleri, CIA, Pentagon ve Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nın Şili'de darbe yapılmasına etkin olarak katıldıklarını gösteren belgeler bulunduğu aktarılarak ortaya çıkarılan gizli belgelerden Allende'ye karşı darbe planlarının nasıl yapıldığı açıklanmıştır. 11 Eylül 1973 tarihinde ordu tarafından Allende'nin istifa etmesini isteyen bir muhtıra yayınlandığı belirtilmiş bu muhtıranın kabul edilmemesi üzerine ise başkanlık sarayının bombalandığı ve Allende ile beraber on binlerce kişinin öldürülmesiyle kanlı bir darbe yapıldığı aktarılmıştır (Gerger, 1981/30: 31-32).

Şili'deki Allende yönetimine karşı yapılan darbe ele alınarak 1972 yılında ABD'nin desteklediği Şili içindeki radikal sağ *siyasî* çevreler tarafından Allende'ye karşı darbe hazırlıkları başlatıldığı belirtilmiştir. Şili'deki büyük sermaye sahiplerinin sosyal devlet uygulamalarına karşı oldukları için ellerindeki ekonomik gücü ülkede kriz ortamı yaratacak şekilde kullandıkları ve farklı düşüncedeki sol grupların da işçi eylemleri ve iş

yeri kapatmaları yaygınlaştırarak ülkede darbeye zemin hazırlanmasını kolaylaştırdıkları belirtilmiştir. Allende'nin kriz durumunu aşabilmek için ordu komutanlarını da kabineye aldığı fakat 1973 yazında güvenip kabineye aldığı komutanların da içinde bulunduğu bir cunta tarafından yapılan darbe ile görevden uzaklaştırıldığı belirtilmiştir (Gerger, 1981/32: 24-26). Şili'deki darbeden sonra cuntanın uyguladığı ekonomi politikası şöyle özetlenmiştir:

...darbeyle birlikte cunta, Şili'de yeni bir ekonomik modeli uygulamaya koydu. Ekonomi tümüyle özel sektöre devredilirken Şikago Üniversitesi mezunu Friedmancı teknokratlar kilit görevlere getirildiler. Milton Friedman'ın bizzat kendisi Şili'ye davet edildi ve tüm ülke onun ekonomik kuramını uygulaması için bir laboratuvar haline getirildi.

Şili'de işsizlik ve iflasların büyük oranlara ulaştığı ve piyasada her türlü malın çoğalmasına rağmen satın alma gücü olmayan halkın bunlara erişemediği, toplumda fuhuş ve rüşvet gibi olumsuzlukların darbeden sonra yaygınlaştığı savunulmuştur. Mevcut durumda Şili nüfusunun sadece % 5 gibi küçük bir bölümünün refah içinde yaşadığı belirtilerek özellikle ABD basınında Şili ekonomisini öven haberlerin sıklıkla yayınlanması eleştirilmiştir. Darbeden sonra geçen sekiz yılda fiyatların çok büyük oranda artması nedeniyle artış hızının doğal olarak yavaşladığı belirtilerek bunun da bir başarı gibi gösterilmesinin yanlış olduğu yorumu yapılmıştır (Gerger, 1981/33: 31-32).

Yunanistan'da yapılan genel seçimlerden Pan Helenik Sosyalist Partisi'nin (PASOK) birinci parti olarak çıktığı ve 300 sandalyeli parlamentoda 175 milletvekili kazandığı aktarılmıştır. PASOK'un seçim sürecinde Türkiye aleyhine propaganda yaptığı belirtilerek işbaşına gelen hükümetin seçimlerden önce dile getirdiği şekilde şoven bir dış politika uygulamasının ilişkilere zarar verebileceği ifade edilmiştir (Arayış, 1981/36: 16-17).

Yunanistan'da iktidara gelen Papandreu tarafından yapılan ilk açıklamalarda Yunanistan'ın doğu sınırlarının aynı ittifak içerisinde olduğu Türkiye tarafından tehdit edildiği yönünde açıklamalar yaptığı aktarılarak NATO tarafından Türkiye'ye yapılan silah yardımlarının Ege'de dengeyi bozabileceğini yönünde de açıklamalar yaptığı belirtilmiştir. Papandreu'nun ülkede bulunan Amerikan üslerini kaldırma planları olduğu da belirtilmiş ve yeni Yunan liderinin Kıbrıs'taki Türk askerinin çekilmesi ve adadaki İngiliz üslerinin de kaldırılması için çalışmalar yapacağı aktarılmıştır (Arayış, 1981/38: 10).

Kıbrıs'ta Türk ve Rum toplumları arasında yapılan görüşmelerin 9 Ağustos 1980 tarihinde yeniden başladığı ve 1981 yılının Nisan ayına kadar yirmi toplantı yapıldığı fakat görüşmelerden bir sonuç alınmadığı belirtilmiştir. Rum tarafının amacının 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ile Türk toplumunun elde ettiği hakların geri alınması ve ada da tek devletli yapı kurularak Türklere azınlık statüsü tanınması olarak özetlenerek ilerleyen süreçte müzakerelerin devam edeceği aktarılmıştır (Arayış, 1981/6: 9).

Uluslararası Deniz Hukuk Konferansı'nın Mart ayında sona ereceği aktarılacak bu konferansta ülkelerin özel bir durum olmadığı takdirde karasularını 12 mile çıkarma hakkı tanındığı aktarılacak Yunanistan'ın Ege denizinde 12 mil karasuyu ilan edeceğine yönelik basında haberler çıktığı belirtilmiştir. Türkiye'de *askerî* bir yönetimin iktidarda olması ve özgür bir tartışma ortamının olmamasının Yunanistan'ı cesaretlendirdiği yorumu yapılan yazıda bunun önlenmesi için dış politika ve diğer konularda özgür bir tartışma ortamının kurulması gerektiği savunulmuştur. Türk dışişlerinden sert bir tepkinin ortaya konulmadığı belirtilerek Türkiye'nin Yunanistan'ın NATO'nun *askerî* kanadına dönmesine onay vermesi ve hava sahası konularında yaptığı jestlerin karlıksız kaldığı ileri sürülmüştür (Arayış, 1982/50: 4-6).

İran'da rejim yanlıları ile karşıtları arasında devam eden bir mücadele olduğu belirtilerek Paris'te sürgün olan İranlı liderlerin bir geçiş hükümeti programı ilan ettikleri aktarılmıştır. Bu gelişmenin akabinde *The Middle East* dergisinin Paris'te bulunan İran'daki en geniş direniş örgütü olan Halkın Mücahitleri (MÜCAHİDİN) örgütünün lideri Mesut Racavi ile yaptığı mülakatın çevirisi aynen *Arayış* dergisinde yayınlanmıştır. Bu görüşmede dini lider Humeyni'nin Halkın Mücahitleri'nin gücünü gördükten sonra Racavi'nin cumhurbaşkanlığı adaylığını onaylamadığı belirtilmiş ve bu örgütün özgürlük ve demokrasi yanlısı olarak İran'da söz sahibi olacakları açıklamalarına yer verilmiştir (Arayış, 1981/40: 16).

Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat'ın suikast sonucu öldürülmesinin Ortadoğu'da ABD ve SSCB arasında yeni bir gerilim kaynağı olduğu belirtilerek Mısır'da işbaşına gelecek yeni yönetimi kendi saflarına çekmeye çalışan iki süper gücün mücadele içinde olduğu belirtilmiştir. Bunun yanında devam eden İran-İrak savaşını bitirmek üzere İslam Konferansı Genel Sekreterliği tarafından hazırlanan barış planının İran tarafından reddedildiği aktarılmıştır (Arayış, 1981/35: 8).

1981 yılında Türkiye'nin birçok yabancı basın organında ve yapılan çeşitli toplantılarda gündeme geldiği belirtilerek Türkiye'nin tarihi boyunca 1981 yılında olduğu kadar dünyada gündem işgal etmediği ileri sürülmüştür. Türkiye'ye olan bu ilginin olumlu olmayan nedenlerden kaynaklandığı belirtilerek ülkede çökertilen demokrasi sonrasında ulusal egemenliğin tehdit altına alındığı belirtilmiştir. Türkiye'nin İran'a karşı kullanılması için propagandalar yapıldığı ve uluslararası basında devrilen Şahın kız kardeşinin Türkiye'ye ziyaretlerini sıklaştırdığı ve şah yanlısı bazı generallerin Türkiye'de bulunduğu ve bazı çalışmalar yaptığı yönünde propagandalar yapıldığı ifade edilmiştir. Türkiye'nin Ortadoğu'da çeşitli operasyonlar yapan ABD'ye üslerini açtığı ve ABD çıkarlarının jandarmalığını yaptığı iddiaların basında ileri sürüldüğü belirtilmiştir. Ermeni teröristler tarafından Türkiye'nin çeşitli Avrupa ülkelerindeki diplomatlarına saldırıların son dönemde yoğunlaştığı belirtilerek Yunanistan'da iktidara gelen Papandreu'nun da Türkiye'nin zayıf olduğunu düşünerek tahrik edici açıklamalar yaptığı belirtilmiş ve sonuç olarak şu ifadelere yer verilmiştir:

...ilerde, Türk dış politika tarihini yazacak olanlar, hüznle anacaklar 1981 yılını. 1981 yılı, Türkiye üzerinde oyunlar oynanmak istenen bir yıl olarak kalacak belleklerde. 1981 yılı, Türkiye'nin emperyalizmin jandarması yapılmak ve daha önceki hain tuzakların sonuçlarının alınmak istediği bir yıl olarak anımsanacak (Gerger, 1982/48: 24-25).

Arayış dergisinin dış politikada konusunda savunduğu temel prensiplerin özetlendiği yazıda derginin dış politika konusundaki temel çizgisinin uluslararası düzende tüm ülkelerin bağımsız dış siyaset ortaya koyabileceği adil bir düzenin oluşturulması olduğu açıklanmıştır. Bu bağlamda Türkiye'nin de gerek ekonomi gerekse de dış politikada bağımsızlığını zedeleyici politikalardan uzak durmasının savunulduğu belirtilip şu ifadelere yer verilmiştir:

...Arayış dergisi olarak, dış politikada özgür tartışmadan, açık diplomasiden, kamuoyunun etkinliğinden yana olduk. Türkiye üzerinde oynanan oyunların ancak özgür bir tartışma ortamı içinde yürütülen dış politikayla boşa çıkarılabileceğine inandık. Açık rejimle yönetilen bir ülkeye, halkının benimsemeyeceği politikaları uygulamak olanaklı olmadığı gibi böyle bir ülkenin hükümetine baskı uygulamak da yararsızdır. Oysa içte güçlü gibi görünen kapalı rejimler, yabancılara karşı güçsüzdür, onların baskılarına açıktır. Bu nedenle biz ARAYIŞ olarak hep demokratik dış politikayı savunmayı Türkiye'yi savunmakla eş tuttuk (Gerger,1982/52: 14-15).

International Herald Tribune gazetesinde Türkiye ve Avrupa Konseyi ilişkileri üzerine yayınlanan bir yazının özet çevirisi aktarılmış ve Avrupa Konseyinin Türkiye'nin üyeliğini askıya alıp almayacağını belirleyeceği toplantı öncesi konseyden bir grup

parlamentelerin Türkiye ziyaretlerinden izlenimler aktarmıştır. Türkiye'deki *askerî* yönetimin demokrasiye geçiş için bir takvim açıkladığı belirtilerek konsey üyelerinin bunu dikkate alacağı ve Türkiye'ye karşı sert önlemler almayabileceği yorumunun ağırlıklı olduğu aktarılmıştır (Arayış, 1982/49: 23).

The Bulletin of The Atomic Scientists isimli derginin tanıtıldığı bir yazıda bu derginin birçok ünlü fizikçinin de destekleriyle 1945 yılında ABD'de yayınlamaya başladığı açıklanmış ve nükleer silahlarla ilgili gelişmelerin bu dergide kamuoyuyla paylaşıldığı aktarılmıştır. Derginin amblesinde yer alan bir saatin 1980 yılı boyunca 12'ye 7 kalayı gösterdiği, 1981 yılında ise saatin 12'ye 4 kalayı göstermeye başladığı belirtilerek bu saat aracılığıyla nükleer bir savaşın insanlık için yaklaştığının ifade edildiği ve saat 12'de savaşın çıkarak insanlığın büyük bir kısmının felaketle karşılaşacağına sembolleştirildiği belirtilmiştir. Muhtemel bir nükleer saldırının göstereceği etkilerin de açıklandığı yazıda İstanbul'a atılacak farkı büyüklükteki nükleer bombaların tesir edeceği alan ve yok edeceği insan sayısı da örnek olarak açıklanmıştır. İstanbul'un merkezinden beş kilometre yükseklikte patlayan 25 megatonluk nükleer bir bombanın ilk anda iki milyon kişinin ölümüne, bir buçuk milyon kişinin ise yaralanmasına sebep olacak büyüklükte olduğu açıklanmıştır. Bununla beraber üç buçuk kilometrelik bir çember içerisindeki tüm ilçelerdeki yapıların büyük oranda yıkılacağı, yanacağı veya tahrip olacağı belirtilmiştir (Gerger, 1982/53: 14-15).

Arayış dergisindeki siyasal yazılarda da diğer ülkelerden örnekler verildiği görülür bu örnek olarak sıklıkla Polonya'daki demokrasi direnişini açıklayan yazılar yayınlanırken Pakistan'da yeni anayasayı kabul etmeyerek istifa eden Anayasa Mahkemesi üyelerinin tepkileri de ele alınmıştır. Pakistan Devlet Başkanı Ziya-Ül Hak tarafından açıklanan yani anayasaya, Pakistan yüksek mahkemesi başkanının ve üç üyesinin tepki göstererek istifa ettiği aktararak bu istifaların bazı şehirlerdeki yerel yargıçların istifasıyla devam ettiği belirtilmiştir. "...Pakistan Anayasası'nın demokratik olmayan kuralları karşısında bazı yargıçların görevi bırakmaları ve dikta uygulamasına karşı koymaları bir yargıçlık ve yurttaşlık örneği sayılmalıdır" (Erdoğan, 1981/11: 13) denilerek yargıç bağımsızlığına vurgu yapılmıştır. Devlet başkanı etrafına yoğunlaşan yönetim mekanizmalarının zararlarına değinilerek bir ülkede *siyasî* tıkanıklarının çözümünün o ülkede demokrasinin gerçek manada uygulanması olduğu savunulmuştur.

3.4. ARAYIŞ DERGİSİNDE SİYASAL PARTİ DAVALARI

12 Eylül Darbesi'nden sonra *siyasî* partilere açılan davalara *Arayış* dergisinde geniş yer ayrıldığı görülür. Darbeden sonra ülkedeki terör ve anarşi ortamının sonlandırılması için çok geniş çaplı tutuklamaların yapıldığı söylenebilir. Nitekim 12 Eylül 1980 ile 10 Nisan 1981 tarihleri arasında 122 bin 609 kişinin gözaltına alındığı bunlardan 40 bin 386'sının ise tutuklandığı aktarılmıştır (Arayış, 1981/12: 9).

12 Eylül'den sonra anayasal düzene karşı işlenen suçlara yönelik soruşturmaların da genişletildiği belirtilmiş ve MHP hakkında bu suçlardan dolayı açılan davaya yer verilmiştir. MHP yandaşı veya üyesi olan birçok kişi hakkında daha önce de çeşitli soruşturulmalar açıldığı fakat o davalarda terör eylemleriyle partinin bağlantısının kesin bir şekilde ortaya konulmadığı belirtilerek 29 Nisan 1981 tarihinde Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı tarafından MHP yöneticileri hakkında açılan dava ile bu bağlantının ortaya konulduğu ifade edilmiştir. İddianameden MHP yöneticilerine yöneltilen suçlamalar ve istenen cezalar aktarılıp şu ifadelere yer verilmiştir:

...açılan davada, MHP Genel Başkanı Alpaslan Türkeş'le birlikte bu parti yöneticisi veya üyesi 219 sanık hakkında idam cezası istenmektedir. Alpaslan Türkeş'le 16'sı Genel İdare Kurulu üyesi 63 MHP'li hakkında, Türk Ceza Kanunu'nun 146/1 maddesi uyarınca, 156 MHP'li hakkında da aynı kanunun 149/2 maddesi uyarınca ölüm cezası istenmiştir. MHP yöneticisi 21 sanık hakkında ise 5-15 yıl arası hapis cezaları istemiyle dava açılmıştır.

MHP tarafından temsil edilen milliyetçi-ülkücü görüşü benimsemiş kişilerin anayasa ilkelerini ve diğer yasaları yok sayarak devlete egemen olmaya çalıştıkları ve Türk halkını ülkücü-komünist diye ayırıp zor kullanma yoluna giderek amaçlarına ulaşmak için terör odakları kurdukları ise iddianamede yer alan suçlamalar olarak özetlenmiş ve iddianameden şu ifadeler aktarılmıştır:

...Türkiye'yi komünist saldırı ve düzenden kurtarmak maskesi altında, eğitim, bilinçlendirme, şartlandırma, yönlendirme, örgütlenme, silahlanma, planlama aşamalarını geçerek son unsur olan eyleme geçmişlerdir. Kendilerinden olmayanlara çalışma, eğitim ve adeta yaşam hakkı tanımaz bir tutum izlemişlerdir. Kendilerinden olmayanları düşman sayıp öldürme ve öldürtmeye varan kin ve hınç dolu davranışlarda bulunmuşlardır. Türk halkını huzursuzluğa, karamsarlığa ve devlete güvensizliğe iterek milli birliği bozucu davranışlara yönelmişlerdir.... Bu davranış ve çabalarının yarattığı karamsar ve olumsuz anarşik ortam içinde beliren güç ve otorite boşluğundan yararlanarak 'tek lider Başbuğ Alpaslan Türkeş'le 'ülkücü' görüş yanlılarının yönetiminde, anayasal düzene karşı, devlete etkin ve egemen olmaya yönelik uğraşlar içine girmişlerdir.

MHP iddianamesinde yer alan suçlamaların çok ağır olduğu belirtilerek bu iddialara muhatap olan Türkeş ve partisi hakkında şu değerlendirme yapılmıştır:

...bu ağır suç iddialarının muhatabı olan Milliyetçi Hareket Partisi'nin yıllarca hükümetlere ortak veya destek olduğu, o yoldan devlet kadrolarına geniş ölçüde sızma olanağını bulduğu, üstelik bu parti liderinin bir ara Başbakan Yardımcısı olarak iç güvenlik işlerinde sorumlu koordinatörlük yaptığı anımsanacak olursa, Türkiye'nin ne büyük tehlikelerle karşı karşıya gelmiş olduğu görülür (Arayış, 1981/12: 10).

MHP yöneticilerine uygulanmak istenen TCK maddeleri olan 146 ve 149'uncu maddelerin ele alındığı yazıda kanununun 146. maddesinin, anayasayı tağyir, tebdil veya ilgaya teşebbüs edenlerin ölüm cezasıyla cezalandırılacağı hükmünü içerdiği belirtilmiştir. Tağyir ve tebdilin bir şey üzerinde değişiklik yapmak anlamına, ilganın ise ortadan kaldırma anlamına geldiği açıklanmıştır. Ceza hukukunda anayasaya karşı işlenen suçlarda suç fiilinin tamamlanmasa bile suça teşebbüs edilmesinin cezayı gerektirdiği belirtilmiştir. 149. maddenin ise hükümete karşı silahlı isyan ve halkın bir kesiminin diğer kesimi öldürmeye teşvik edilmesi durumunda bu suçu işleyenlerin ölüm cezasına çarptırılacağı hükmü olduğu aktarılmıştır. Söz konusu suçun oluşması için failin mutlaka isyan veya öldürme fiillerine karışmasının gerekmediği belirtilerek bir kimsenin, belirli birey ve grupların psikolojisini, isyana veya birbirlerini öldürmeye sevk edecek biçimde etkilemesinin suçun oluşması için yeterli olduğu açıklanmıştır. MHP yöneticilerinin bir kısmına TCK 146 diğer kısmına 149. madde uyarınca ölüm cezası istendiği belirtilmiştir (Arayış, 1981/12: 11).

MHP hakkındaki soruşturmayı yürüten savcı ve hâkimlerin isimleri aktarılarak MHP'nin kuruluşu, partinin *siyasî* görüşü ve Türkeş ile ilgili iddianamede yer alan şu ifadelere yer verilmiştir:

...kelime olarak Milliyetçi Toplumcu deyimi, karşılık olarak tüm literatürde Fransızca kökenli bir kelime grubuyla, nasyonal sosyalist olarak tanımlanmaktadır. Diktatör olduğu ve faşist olarak nitelendirildiği yolunda hiçbir kuşku bulunmayan Franco'nun İspanya'da kurmuş bulunduğu partinin adı da Türkçede Milliyetçi Hareket anlamına gelmektedir. İspanya'da Franco için kullanılan 'Couillo' kelimesi de Türkçe karşılığı olarak Başbuğ anlamını taşımaktadır. Hitler için kullanılan 'Führer' ve Mussolini için kullanılan 'Duçe' de anlam yönünden çok yakın kelimelerdir.

1978 yılından itibaren MHP'nin teşkilatlarında ve birçok bürosunda silah, patlayıcı madde ve mermi bulunmasının ve 12 Eylül sonrasında MHP genel merkezinde yapılan aramalarda da çok sayıda silah ve örgütsel dokümanın ele geçirilmesinin iddianamenin

kabul edilmesinde etkili olduğu belirtilerek el konulan belgelere dair iddianamede yer alan şu ifadeler aktarılmıştır:

...parti genel merkez binalarında yapılan aramalarda bütün Türkiye'yi kapsayacak tarzda kamu görevlileri, emniyet mensupları, askerler, eğitim kadrosu, fabrika ve çeşitli işyerlerinde çalışanlar, öğrenciler ve bunlar dışında kalan kişilerin düşünce görüş ve diğer özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi toplamaya, kendi görüşlerini yaymak amacıyla bu kişiler üzerinde etkin olmaya çalıştıklarını kanıtlayan pek çok sayıda belge ele geçirilmiştir.

MHP'nin geçmiş dönemlerde hükümete katıldığı sıralarda özellikle Gümrük ve Tekel Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlıklarında sistematik kadrolaşma faaliyeti yürüttüğü belirtilerek bu bakanlıklar aracılığıyla maddî olanaklar elde edildiği ve özellikle eğitim camiasında gençlere ulaşmayı ve onları kendi düşünceleri doğrultusunda etkiledikleri de iddianameden alıntılanmıştır.

MHP'nin malî ilişki içerisinde olduğu özel şirketlere de yer verilmiş ve MHP Genel Merkezinde Türkiye Sosyalist İşçi Partisi ve CHP'nin çeşitli il ve ilçe şubelerinde kullanılan mühürlerin kopyaları ile Sosyalist Gençler Birliği, İlerici Gençler Derneği ve Halkevleri derneklerinin de mühürlerinin ele geçirildiği açıklanmıştır. Bu durumun karşıt görüşlü siyasal faaliyet yürüten yasal parti ve dernekleri zor durumda bırakmaya yönelik faaliyetlerin MHP tarafından yapıldığını gösterdiği ifade edilmiştir.

Parti ile ilişkili olan kişiler tarafından ve onların yönlendirmesiyle işlenen cinayetlerden tespit edilebilenler olarak eski DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler ve CHP Adana İl Başkanı Ahmet Albay'ın ve Adana İl Emniyet Müdürü Cevat Yurdakul'un öldürülmesi olayları ayrıntılarıyla açıklanmıştır. Bu cinayetlerin emrini vermekle Alpaslan Türkeş'in sorumlu tutulduğu belirtilerek bunun yanında Türkeş'in Maraş Olayları'nda yargılanan sanıkların avukatlarına yüklü miktarda para transferi yaptığı ve hapisanedeki ülkücülere de para aktardığının iddianamede yer aldığı belirtilmiştir.

İddianamede yer aldığı şekliyle MHP yöneticilerinin bilinçli bir şekilde lider doktrin esasıyla hareket ederek bu suçları işleyen Türkeş'e destek verdikleri için soruşturmaya dâhil edildikleri açıklanmıştır. Bu kişilerin MHP'nin demokratik yollarla iktidara ulaşamayacağını anlayınca, anayasal olmayan yollardan yönetime geçerek faşist bir dikta kurmak için toplumu kamplara böldüğü ve iç savaşı kışkırtarak iktidarı ele geçirme amacıyla partiyi paravan olarak kullandıkları belirtilmiştir. MHP'nin uygulamalarının isyan değil toplu kıyıma yönelik olduğu, dolayısıyla devlet gücüne

karşı koyarak ülkesiyle milletiyle bir bütün olan Türk halkına yönelik toplu kıyım faaliyeti yürütüldüğü aktarılmıştır.

Yine iddianamede yer aldığı şekliyle MHP'ye olan toplumsal desteğin dini hassasiyet gösteren çevreler tarafından benimsenmeyen sol görüşe tepkiden ve yine eşitlik vadeden sola karşı olan sermaye sahibi kişilerin desteklediklerinden kaynaklandığı belirtilmiştir. MHP'nin askerliğe yaktın olan Türk halkına üç hilal ve bozkurt sembolleri ile yaklaşım *askerî* bir hiyerarşi kurmalarının da destek görmelerinde etkili olduğu ifade edilmiştir. Son olarak yapılan aramalarda yakıldığı ve yok edildiği tespit edilen belge ve kanıtların olduğu belirtilerek ele geçirilen kanıtların boyutları düşünüldüğünde yok edilen belgelerin daha vahim olaylar yaşandığının kanıtı olabileceği belirtilmiştir (Arayış, 1981/13: 13-16).

Siyasi partilerin feshedilmesinden sonra partilere açılan davaların devam edeceği ve kapatılan partiler tarafından açılan davaların ise düşürüldüğü belirterek Atatürk'ün vasiyeti gereği, sahibi olduğu taşınır ve taşınmaz malların tasarrufunu belirli şartlarda CHP'ye bıraktığı hatırlatılmış ve vasiyetin gereğinin bundan sonra Devlet Başkanlığı Genel Sekreterliği tarafından yerine getirileceği aktarılmıştır. Süren *siyasî* parti davalarının MHP ve Ülkücü Kuruluşlar, Türkiye İşçi Köylü Partisi (TİKP), MSP davaları olduğu ifade edilerek bu davaların kamuoyunda Türkeş, Perinçek ve Erbakan davaları olarak da isimlendirildiği belirtilmiştir.

MHP davasında duruşma hâkimi Kıdemli Binbaşı Vural Özenirler ve hâkim üye Ali Fahri Kayacan'ın davadan çekildikleri fakat Askeri Yargıtay'ın hâkimlerin yargılamadan çekilmeleri için öne sürdükleri gerekçeleri kabul etmeyerek yargıçları tekrar davaya yetkili kıldığı aktarılmıştır.

MHP davasında 587 sanığın yargılandığı ve bazı davaların birleştirilmesi nedeniyle mahkemeye iki yeni hâkimin daha katılacağı ve yargılamanın 5 kişilik kadroyla devam edeceği açıklanmış *siyasî* parti davalarının hepsinin Ankara, Çankırı ve Kastamonu İlleri Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından açıldığı belirtilmiştir.

945 sayfalık iddianame ve yüzü aşkın klasörde toplanan ifade, tutanak ve belge ile devam eden 220 idam istemli MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nda 600'den fazla cinayet iddiası olduğu aktarılmıştır. Türkeş'in "...duruşma yargıcının sorularını

ayrıntıya girmeden *'hatırlamıyorum, şimdi hatırlamıyorum, bunu da şimdi hatırlamıyorum'* diye başlayarak kısa kısa yanıtlamaya” çalıştığı ifade edilmiştir. Hapishanedeki ülkücülere aktarılan paralar konusunda ise Türkeş'in bunların bazı hayırsever işadamlarının ve zenginlerin zekât ve benzeri maksatlarla mağdur olan kişilere ulaştırılması için verdikleri paralar olduğu ve bundan haberdar olduğunu açıkladığı aktarılmıştır. Gazeteci Abdi İpekçi'nin katili ve Papa'ya düzenlenen suikast zanlısı olan M.A. Ağca tarafından Türkeş'e yazılan bir mektubun da delil olarak dosyaya girdiği belirtilerek hem bu mektubun hem de Türkeş'in hatırlayamadım yanıtı verdiği kendi el yazısıyla yazılı bir belgenin de sahte olmadığı tespit edildiği aktarılmıştır (Arayış, 1981/41: 20).

TİKP davasında tutuklu yargılanan 16 kişi olduğu belirtilip parti lideri Doğu Perinçek ve arkadaşlarına yöneltilen suçlama, “...sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye veya memleket içinde müesses *iktisadî* ve sosyal nizamlardan birini devirmeye matuf cemiyet kurmak, böyle cemiyetin faaliyetlerini sevk ve idare etmek” cümleleriyle aktarılmıştır. Bu davada yargılanan sanıklara TCK 141 maddesi çeşitli hükümlerinden 8 ila 15 yıl arası hapis cezası istemiyle dava açıldığı belirtilmiştir (Arayış, 1981/38: 13).

Kapatılan DİSK'in genel başkanı ile yönetim kurulu üyelerinin de dâhil olduğu 52 yöneticisi hakkında idam istemiyle dava açıldığı belirtilmiştir. DİSK yöneticilerine yöneltilen suçlamanın da yine MHP davasının da temelini oluşturan TCK 146. madde olduğu ve DİSK'in Marksist Leninist görüşler üzerine sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü kurma amacı taşıdığı iddia edildiği belirtilmiştir (Arayış, 1981/43: 19).

DİSK davasının ilk duruşmasında avukat krizi yaşandığı belirtilerek DİSK yöneticilerini savunan İstanbul Barosu Başkanı Orhan Apaydın'ın mahkeme heyetinin avukat sayısını 52 ile sınırlamasına karşı çıkmasıyla tartışma başladığı ve Apaydın'ın salondan çıkarılması üzerine tüm avukatların cübbelerini çıkararak salonu terk ettikleri aktarılmıştır. Duruşmanın ikinci celsesinde avukat krizinin çözüldüğü ve söz alan DİSK Genel Başkanı Abdullah Baştürk'ün reddi hâkim talebinin de reddedildiği açıklanmıştır. Duruşma savcısının talebiyle mahkemede savaş hali hükümlerinin geçerli olması kararı alınmış bu kararlar sanık avukatları sayısının sınırlandırılabilceği, sanık veya

avukatlardan duruşma ortamını bozanların salondan çıkarılabileceği ve mahkemeye tarafsızlık gerekçesiyle reddi hâkim talebi yapılamadığı belirtilmiştir. Bu davanın yerli ve yabancı basın tarafından yakından takip edildiği aktarılarak iddianamede DİSK'in kuruluşu, sendikal faaliyetleri ve partilerle olan ilişkilerinin detaylı açıklandığı ve sendikacıların anayasayı ihlalden dolayı cezalandırılmasının talep edildiği aktarılmıştır (Özilhan, 1982/46: 9).

İlhan Erdost'un gözaltında öldürülmesine kanıt olan tanık ifadelerine yer verilerek bu kapsamda dört *askerî* yetkilinin tutuklu yargılandığı aktarılmıştır. MHP davasıyla ilişkili olarak ise Ülkü Yolu Derneği ve Ülkücü Gençlik Derneği yargılanmalarında 24 idam istemi olduğu ve Artvin'de faaliyet gösteren DEV-YOL örgütüne açılan davanın Erzurum'da devam ettiği ve bu davada 800'ü aşkın sanığın yargılandığı aktarılmıştır (Arayış, 1981/44: 19).

Ege Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nin İzmir sorgu hâkimi olan Kemal Hakalan hakkında eldeki tüm delillere rağmen sağ görüşlü cinayet zanlısını serbest bıraktığı için dava açıldığı belirtilerek güncel gelişmelerden dev yol davası hakkında şu bilgiler aktarılmıştır:

...devletin anayasa ve temel nizamlarını değiştirmeye cebren teşebbüs iddiasıyla açılan 34 idam istemli DEV-YOL davası bu örgüt hakkında açılan ilk çok idam istemli dava idi. Daha sonra 130 idam istemli Artvin DEV-YOL, 126 idam istemli Adana DEV-YOL ve yine Ankara'da açılan Şentepe sanıkları diye nitelenen 11 idam istemli DEV-YOL davaları açıldı.

Bu davaları DEV-YOL Merkez Komitesi üyelerinin de yargılanacağı Ankara'daki açılacak olan davanın izleyeceği belirtilerek yaklaşık 100 dosyanın birleştirilmesi ile ortaya çıkacak olan bu davada sanık sayısının 600 kadar olabileceği aktarılmıştır (Arayış, 1982/49: 17).

Ecevit hakkında devam eden yargılama sürecine de dergide geniş yer ayrılmıştır. Siyasi partilerin feshedilmesi kararından sonra Ecevit'in TRT Genel Müdürlüğü'ne başvurarak yanıt hakkı istediği belirtilmiştir. TRT'de yayınlanmayan açıklamasını yabancı basın mensuplarına da dağıttığı için Ecevit aleyhine 52 sayılı bildiriye muhalefetten dolayı dava açıldığı ve tek celsede 4 ay hapis cezası aldığı hatırlatılıp Ecevit'in hapis cezasını Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde çektiği aktarılmıştır (Arayış, 1982/50: 16).

Ecevit'e verilen 4 aylık hapis cezasının doğrudan temyiz edilememesi nedeniyle avukatlarının Milli Savunma Bakanlığı'na başvurarak kararın yazılı emirle bozulması talebinde buldukları aktarılmış fakat kararın cezanın dörtte bir oranda azaltılarak 3 ay hapis şeklinde onaylandığı belirtilmiştir. Yasalarda var olan meşruten tahliye olanağından da faydalanan Ecevit'in 3 aylık cezasına da üçte bir oranında indirim yapıldığı aktarılarak 3 Aralık 1981 tarihinden beri cezaevinde olan Ecevit'in 1 Şubat 1982 tarihinde tahliye edileceği aktarılmıştır (Özilhan, 1982/46: 10).

Ecevit cezaevindeyken hakkında açılan dört davanın birleştirilerek devam ettiği ve hapisanede bulunan Ecevit'in duruşmaya katıldığı açıklanarak davaya konu olan eylemleri şöyle aktarılmıştır:

...20.11.1975 günlü CHP Basın Bürosu aracılığı ile öğretmenlerle ilgili olarak basına dağıtılan yazılı açıklama, 12.2.1976 günü Ankara'da basına dağıtılan, devlet belgelerinde tahrifat yapıldığına ilişkin yazılı açıklama, 18.4.1976 günlü Tandoğan Konuşması ve 18.8.1976 günü Bağımsız Toprak İşçileri Sendikası Genel Başkanı ile yapılan görüşmeden sonra basına dağıtılan yazılı açıklamalarla ilgili olarak Bülent Ecevit'in TCK'nın 159. maddesini ihlal ettiği ileri sürülmüştü.

Davaya konu olan konuşmaların içeriği ve duruşmada isnat edilen suçlara yönelik Ecevit'in yaptığı açıklamalara genişçe yer verilerek Ecevit'in hükümetin manevî şahsiyetini tahkir suçundan 6 yıldan 24 yıla kadar hapis cezasıyla yargılandığı açıklanmıştır (Arayış, 1981/45: 12).

Ecevit aleyhine hükümetin manevî şahsiyetini tahkir etme iddiasıyla açılan davaların 14.01.1982 tarihinde yapılan ikinci duruşmada düşürüldüğü aktarılmıştır. Savcının talebiyle verilen beraat kararında Ecevit'in üç konuşmasının zaman aşımına uğramasının ve Tandoğan konuşmasının ise eleştiri sınırları içinde olduğu kanaatinin etkili olduğu açıklanmıştır. Savunmasına büyük oranda yer verilen Ecevit'in özetle, o dönemdeki hükümetin kendisine *Milliyetçi Cephe* diyerek toplumun bir kesimini bizzat dışladığını ve kendi şahsını tahkir ettiği, kendisinin ise daima eleştirel sınırlara riayet ettiği aktarılmıştır (Özilhan, 1982/48: 15).

Ecevit'in beraat kararının gerekçesinin ele alındığı yazıda, o dönemde ana muhalefet lideri olan Ecevit'in hükümeti eleştirmesinin ve demeçlerindeki *siyasî* içeriğin doğal karşılanması gerektiğinin yer aldığı belirtilmiştir. *Faşist hükümet* ve *faşist iktidar* ifadelerini kullanan Ecevit'in bu sözlerinin iktidarda bulunan bazı kişiler için kullanmış

olduğu ve hükümetin tamamını kastetmediği için beraat kararı verildiği aktarılmıştır (Arayış,1982/49: 17).

Ecevit'in tahliyesinden sonraki gelişmeler aktarılarak, Ecevit'in *Arayış* dergisini ziyaret ettiği ve yaklaşık iki saat dergi yetkilileriyle görüştüğü açıklanmıştır. Tahliyesinden sonra basının sorularına verdiği yanıtların da aktarıldığı yazıda bir gazetecinin, şahsına yönelik suçlamaların devam etmesi halinde yine cevap verip vermeyeceğini sorusuna karşılık Ecevit'in, "varsayımlara göre konuşmak istemem, yalnız şunu belirtmek isterim ki dünyada eğer herkes özgürlük kısıntılarına boyun eğmiş olsaydı, insanlık bugün hâlâ dünyanın düz olduğunu sanırdı" (Arayış, 1982/51: 17) yanıtını verdiği belirtilmiştir.

3.5. ARAYIŞ DERGİSİNDE EĞİTİM KONUSU VE YÖK YASASI

Arayış dergisinde düzenli olarak değerlendirilmeye çalışılan bir konu da eğitim kurumları ve politikalarındaki gelişmelerdir. Bu konuda toplumdaki okur-yazar oranının artırılmasına yönelik çalışmalar ile ilk ve ortaöğretim okullarındaki sorunlara ve yüksek öğretim ve üniversiteler konusundaki yasal düzenlemelere yer verilmiştir. Toplumdaki okur-yazar oranının artırılmasına yönelik cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yapılan çalışmalar ve okur-yazar sayısının yıllara göre değişimi şöyle ifade edilmiştir:

...altı yaşından büyük olup okuma-yazma bilmeyen vatandaşların sayısı 1927 yılında 9 milyon 404 bin iken bu sayı 1970 yılında 13 milyon 368 bin olmuştur. Yani okur-yazar olmayan yetişkinlerin sayısı yüzde 42 dolayında artmıştır. Bunun anlamı şudur; okur-yazar vatandaşların sayısındaki yıllık artış hızı nüfus artış hızının gerisinde kalmıştır.

23 Mart 1981 tarihinde ilan edilen yeni bir okuma-yazma seferberliği başlatıldığı ve Atatürk'ün doğumun yüzüncü yılı nedeniyle yıl içerisinde 3 milyon vatandaşa okuma-yazma öğretilmesinin amaçlandığı aktarılmıştır.

Cumhuriyet döneminde önemli bir konu olarak sürekli gündemde olduğu belirtilen okuma yazma çalışmalarının, halk evleri, halk odaları, sağlık kuruluşları, hapishaneler ve TSK gibi *resmî* kuruluşlar tarafından sürekli desteklendiği ve bu konuda okullaşma oranının artırılmasına da önem verildiği fakat mevcut döneme kadar bu sorunun tamamen çözülemediği açıklanmıştır. Sorunun kaynağından çözülmesi için ilköğretimin yaygınlaştırılması gerektiği vurgulanarak öğretmen sayısının yeterli olmasına rağmen

derslik sayısındaki yetersizliğe dikkat çekilmiş ve yıllara göre derslik yapımına bütçeden ayrılan ödenekler ve bunun yetersizliği şöyle ifade edilmiştir:

...1975 bütçesine beş bin derslik yapımına yetecek miktarda ödenek konduğu halde, 1980 bütçesine dört bin 960 derslik, 1981 bütçesine ise üç bin 615 derslik yapmaya yetecek ödenek konmuştur. Üç bin 615 derslik Türkiye'nin bir yılda artan nüfusu için gerekli ek derslik sayısının bile altındadır. Türkiye'de artan nüfusun yıllık ek derslik gereksinmesi üç bin 750 dolayındadır (Arayış, 1981/6: 38-39).

Toplumdaki okur-yazar olmayanlara yönelik TRT'nin 64 bölüm olarak hazırladığı *TV Okulu* programının yayına başlarken büyük bir umut yarattığı fakat yayın tamamlanınca beklenen sonucun alınamadığı aktarılmıştır (Arayış, 1981/10: 31). Gelişmiş ülkelerin okur-yazar oranını seneler evvel yüzde yüz oranına ulaştırdığı belirtilerek bu alandaki sorunun az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde devam ettiği vurgulanmıştır.

Okuma yazma seferberliği kapsamındaki kurslara katılan yetişkinlerin çocuklara nazaran daha alingan ve gururuna dükün olduğu belirtilerek kurslardaki eğitimcilerin bu bilinçle katılımcılara yaklaşması ve onları rencide edici tutumlardan sakınarak kursu başarıyla bitirmelerini sağlaması gerektiği savunulmuştur. Bir yörede açılan kursların katılımcıları tarafından terk edilmesinin daha sonra o yörede yeni kursların açılmasını zorlaştırdığı uyarısı da yapılmıştır (Bülbül, 1981/10: 32).

1981 yılında toplanacak 10'uncu Milli Eğitim Şuarası'nda zorunlu eğitim, ilk ve ortaokullar konularında düzenlemeler yapılacağı aktarılmış ve bu kurultay hazırlıklarına ve kurultaya geniş yer ayrılmıştır. *Arayış* yazarlarından Yahya Kemal Kaya bu kurultayın amacını, "...23 Haziran 1981'de başlayacak 10'uncu Milli Eğitim Şuarası'nın gündemindeki ana konuyu, bugünkü okul sistemindeki 5 yıllık ilkökul ile 3 yıllık ortaöğretimi bir bütünlük içinde örgütleyip işletmeyi öngören bir modelin tartışması oluşturacaktır" cümlesiyle ifade etmiştir.

Eğitim hayatı boyunca bir öğrencinin yükseköğrenime kadar devam edeceği ara sınıflarda ve geçiş dönemlerinde kopukluklar yaşandığını vurgulayan yazar, ilkökula başlayan yüz çocuktan yalnızca ikisinin yükseköğretime geçebildiğini aktarmış ve lise mezunlarının ise % 90'ının üniversiteye giremediğini açıklamıştır. Öğrencilerin Atatürkçü çizgide bütünleştirilmesi ve onların bilim ve teknolojiye derinleşmeleri ve yükseköğretime geçmelerini kolaylaştırmak ise yeni ortaöğretim sisteminin amaçları olarak sıralanmıştır (Kaya, 1981/18: 12-13).

Yeni Türk Milli Eğitim sistemi başlığıyla toplanan şuranın bu sistem üzerine yoğunlaştığı açıklanarak eğitimde mevcut duruma dair şu bilgiler verilmiştir:

...Cumhuriyet döneminde sık sık eğitim seferberliği geçiren ve 44 bine yakın ilkokula kavuşan toplumumuzun 4 bine yakın yerleşme birimi bugün bile ilköğretim olanaklarından yoksundur. Bu 1,5 milyon kadar ilköğretim çağındaki yavrumuzun, yasal zorunluluğa karşın okulsuz ve öğretmensiz olduğu anlamına gelmektedir. Gerçekte, ilköğretimde ulaşabildiğimiz okullaşma oranı henüz yüzde 89'dur.... Ülkemizde tüm ilkokulların yüzde 40 kadarı tek dersaneli, tek öğretmenlidir. Birleştirilmiş sınıfların bulunduğu ilkokullarımızın oranı, iki ve üç dersaneli okullarla birlikte yüzde 80'e yükselmektedir.

Eğitim sisteminin fiziki sorunları özetledikten sonra sistemin diğer sorunlu yönlerine de değinilmiş, toplumun mevcut döneme kadar sağlıklı bir eğitim ve öğretim olanağına kavuşturulamadığı açıklanarak zaman kaybedilmeden bu sorunların çözülmesi ve ulusal kalkınmaya öncülük edecek bireylerin yetiştirilmesi için eğitim sisteminin yeniden düzenlenmesi gerektiği savunulmuştur. Eğitim sisteminde mevcut yapı ise şu cümlelerle ifade edilmiştir:

...eğitimde fırsat ve olanak eşitliği kağıt üzerinde kalmıştır. Eğitimin niteliği birkaç kent dışında son derece düşüktür. Öğretim ezbere dayanmakta, eleştirci düşünce geliştirilmemektedir. Programlar, öğrenci yeteneğini dikkate almayacak biçimde katıdır ve bu yüzden öğrenciler sürekli olarak başarısızlık damgası yemekteyler.... Değerlendirme yöntemi son derece ilkelidir. Bu yüzden pek çok öğrenci, Danıştay kararı ile sınıf geçmektedir. Hoşgörüyü yer vermeyen otoriter yöntemlerle, özgürlükçü, demokratik yaşama yatkın olmayan kuşaklar yetiştirilmektedir (Kaya, 1981/17: 18-20).

10'uncu Milli Eğitim Şurası'nda sekiz yıllık zorunlu eğitimin kabul edildiği açıklanmış ve buna göre çocukların 6 ila 14 yaşları arasında zorunlu eğitime tabi tutulmasının aşamalı olarak uygulamaya konulacağı belirtilmiştir. Son şurada tartışılan konuların 1974 yılında yapılan 9. şurada tartışılan konulardan farklı olmadığı ileri sürülerek 8 yıllık zorunlu eğitim, okullar arasında yatay ve dikey geçişler ile öğretmen yetiştirme düzeninin son iki şurada da tartışıldığı açıklanmıştır. 9. şuradan beri geçen 7 yılda uygulanmayan planların buna neden olduğu vurgulanarak önemi olanın karar almak değil alınan kararların uygulaması olduğu savunulmuştur (Işık, 1981/20: 15-16).

MEB Vakfı adıyla yeni kurulan vakfın kuruluşu, amaçları, katılımcıları ve milli eğitim konusunda yetkilerine dergide genişçe yer verilmiştir. Kurucuları arasında Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, Müsteşar Cezmi Biran ile birlikte Vehbi Koç, Sakıp Sabancı, Aydın Bolat gibi işadamların yer aldığı MEB Vakfı ile devlet ile sermayenin iç içe geçtiği ileri sürülmüş ve bu durum şöyle ifade edilmiştir:

...vakıf amacı ele alındığında, büyük sermaye ile Devlet arasında kurulan bu içişlik daha bir anlam kazanıyor. Gerçekten de vakıf senedinin ikinci maddesi, bu amacı, 'Milli Eğitim Bakanlığına bağlı her çeşit ve derecedeki eğitim kurumlarında eğitim ve öğretimin; toplum ve kişilerin ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılayacak nitelik ve niceliğe ulaşması için maddi ve manevi katkıda bulunmak ve bu amaçla yeni kaynaklar sağlamak...' olarak belirliyor.

Bu vakıfla devlet tekelinde bulunması gereken bir kamu hizmeti olan eğitim ve öğretim faaliyetlerinin büyük sermayenin etkisine açıldığı ileri sürülmüştür. Vakıf senedinden vakfın her türlü ders materyali ve yardımcı kitapların hazırlanmasında bakanlıkla ortak hareket edebileceği maddesinin bulunduğu aktarılarak bunun egemenliğin paylaşılmasına kanıt olduğu belirtilmiştir.

Türkiye'de sanayileşmenin yalnızca büyük sermayenin ilgisinde olmadığı, bu alanda birçok kamu yatırımının bulunduğu açıklanarak büyük sermayenin sanayileşmeye farklı bir yönden bakarken sanayileşmeyle ilgili olan diğer toplumsal kesimlerin ise farklı görüşleri olabileceği savunulmuştur. Dolayısıyla kurulan bu vakfın toplumun eğitimi konusunda büyük bir etkinliğe sahip olmasının sanayileşme konusunda büyük sermayenin görüşünün ve anlayışının etkin olmasına yol açacağı belirtilmiştir. Vakıf senedinde düzenlendiği şekliyle vakfın kurucusu olan gerçek kişilerin vakıf genel kuruluna doğal üye olduğu ve bu gerçek kişilerin çekilmeleri, hastalık veya ölüm hallerinde yerlerine gelecek kişileri belirleme yetkilerinin olduğu aktarılmış ve bu kuralın vakıf senedinde yer alması ise büyük sermayenin eğitim alanında egemenliğini sürdürmesinin garantisi olarak yorumlanmıştır. Bir yıl içerisinde vakfa 250 bin lira destek sağlayanların üye olacağı daha sonra üyeliğin kapatılacağı da belirtilmiştir.

Kurulan bu vakıf aracılığıyla büyük sermayenin eğitim yoluyla toplumun bütünlüğünü yakından ilgilendiren alanlarda doğrudan bir etkinliğe kavuştuğu belirtilerek kâr güdüsüyle hareket eden büyük sermayenin toplumsal dengeye gerekli hassasiyeti devlet kadar göstermeyeceği ileri sürülmüştür.

Devlet bütçesinden eğitime ayrılan miktarın yetersizliği ve yeni kaynaklar oluşturulmasında önemli roller üstleneceği gerekçe gösterilerek kurulan vakfın, büyük sermayeyle devletin egemenliği paylaşmadan da eğitime kaynak sağlanabileceği savunulmuş ve bu husus şöyle ifade edilmiştir:

...vakfa yapılacak katkılar, vergi bağışıklığından yararlandırılacağına göre, bunlar, büyük ölçüde devletten çıkmış olacaktır. Onun için devletin, Milli Eğitim Bakanlığı'na maddi kaynak sağlamak uğrunda, büyük sermaye sahiplerinden özel katkı beklemesine gerek

yoktur; gereğince vergi sağlamak, o da yetmiyorsa büyük sermaye çevrelerinden özellikle spekülâtif kazançlardan daha çok vergi alması, hem yeterlidir, hem de hakkıdır. Hatta ödevidir.

MEB Vakfı'nın taşra ve yurtdışı temsilciliklerinin oluşturulması da ele alınmıştır. Buna göre illerde valilerin ilçelerde ise kaymakamların başkanlık edeceği MEB Vakfı şubeleri oluşturulmasının ön görüldüğü belirtilmiştir. Yurtdışı temsilciliklerinde ise MEB adına bulunan görevlinin o temsilcilikte vakfın da şube temsilciği görevini yapacağı aktarılmıştır. MEB'in devlet tarafından kendisine tahsis edilen kamu mallarının kullanımını, özel hukuk kurallarına göre kurulmuş olan bir vakfa tahsis etmesi ve kamu görevi yapmak üzere atanmış olan devlet memurlarının da bu vakfın işlerinden sorumlu tutulmasının hukuka aykırı olduğu savunularak mevcut yasal düzenlemelerle vakfın işletilmesinde sorunlar çıkaracağı ileri sürülmüştür (Arayış, 1981/9: 6-7) .

MEB Vakfı yöneticilerinin Kenan Evren tarafından kabul edildiği ve Evren'in vakfi desteklediği açıklaması aktararak *Arayış*'ta dikkat çekilen sakıncaların düşünülmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanında bazı basın organlarında *Arayış* dergisinde yer alan MEB Vakfı eleştirilerini değerlendiren yayınlar olduğu açıklanmış ve bu yazıların bazılarında neden Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi Vakıflarının eleştirilmediği sorusunun ileri sürüldüğü belirtilmiştir. Buna cevap olarak yasama organlarının desteklenmesi üzerine kurulan bu vakıfların yasama faaliyetlerine müdahale edemediği belirtilmiş ve yöneticilerinin de görev sürelerinin sınırlı olduğu ve kendilerinden sonra gelecek yöneticileri belirleyemediği açıklaması yapılmıştır (Arayış, 1981/10: 8).

MEB Vakfı Ankara Şubesinin kurulduğu ve Nezih Dural isimli işadamin da yönetim kurulu üyeliğine kabul edildiği aktarılmış ve bu işadamı hakkında geçmişte yapılan yolsuzluk ve rüşvet soruşturmaları olduğu hatırlatılarak şu ifadeler kullanılmıştır:

...bilindiği gibi birkaç yıl önce Lockheed uçak firmasının iş yapmak istediği ülkelerde yetkililere rüşvet dağıttığı saptanmış ve bu yüzden bütün dünyayı, o arada bazı hükümetleri sarsan bir sıkandalar dizisi ortaya çıkmıştı. Amerika'da başlatılan soruşturma sırasında, rüşvet dağıtılan ülkelerden birinin de Türkiye olduğu açıklanmıştı. Rüşvet dağıtan firmanın Türkiye temsilcisi de Nezih Dural'dı.

Nezih Dural hakkında bu olay üzerine *adli* soruşturma başlatıldığı ve TBMM'de araştırma önergesi verildiği açıklanarak hem *adli* makamlar tarafından hem de mecliste yapılan tahkikatın engellemelerle tamamlanmadığı ve olayın zaman içerisinde

unutulduğu fakat bu şahsın MEB Vakfı Ankara Şubesine seçilmesiyle yeniden hatırlandığı açıklanmıştır (Arayış, 1981/11: 8).

MEB Vakfı Ankara şubesi yönetim kuruluna seçilen Cemil Özgür isimli işadaminin da Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından rüşvet iddiasıyla tutuklanan Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş Genel Müdürünün verdiği ifadeler nedeniyle tutuklandığı haberi aktararak işadamlarının devlet işlerine müdahil etmenin sakıncalı olduğunun bu olayda anlaşılması gerektiği belirtilmiştir (Arayış, 1981/14: 11).

12 Eylül'den kısa bir süre sonra MEB tarafından Yüksek Öğretim Yasa Tasarısı adıyla hazırlanan bir üniversite yasaı olduğu aktarılmıştır. Türkiye'de üniversiteler ve akademiler ile gerek devletle gerekse de diğer kurumlar arasında sağlıklı bir ilişkinin kurulamadığı ileri sürülerek MEB tarafından hazırlanan taslağın üniversiteler, akademiler ve harp okullarından gönderilen taslakların birleştirilmesiyle oluşturulduğu belirtilerek "...yükseköğretim kurumlarının, ele alınması gereken iki sorunu vardır. Bunlardan biri, yükseköğretim kurumlarının bilimsel, yönetsel ve akçalı özerkliğini sağlama sorunudur. İkinci sorun ise yükseköğretimin ülke gereksinmelerine, ekonomik ve toplumsal gelişmesine uygun biçimde düzenlenmesidir" cümleleriyle tasarı hakkındaki düşünce belirtilmiştir.

Modern anlamda Türk üniversitelerinin tarihsel gelişimine milat olarak 1933 yılında çıkarılan bir yasa ile İstanbul Darülfünunu'nun tüm kadro ve kuruluşlarıyla İstanbul Üniversitesi'ne çevrilmesi gösterilmiş ve bu yöndeki gelişmelerin 1944 yılında Bayındırlık Bakanlığı'ndan MEB'e devredilen Mühendis Mektebi'nin İstanbul Teknik Üniversitesi'ne dönüştürülmesiyle devam ettiği açıklanmıştır.

1959 yılında çıkarılan bir yasa ile Yüksek İktisat ve Ticaret Okullarının bilimsel özerkliği ve tüzel kişiliği olan İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri olarak düzenlendiği belirtilmiştir. 1969 yılında Güzel Sanatlar Okulu'nun Güzel Sanatlar Fakültesine çevrildiği ve yine aynı yıl mimarlık ve mühendislik akademileri açılarak özerk yükseköğretim kurumlarının çoğaltıldığı açıklanmıştır.

Özel Öğretim Kurumları Yasasıyla 1970'li yıllarda çoğu bakanlığın kendi ihtiyaçları doğrultusunda akademi açtığı ve bu tutumun 1961 Anayasası'yla başlayan planlı kurumlaşma ilkesine ters düşen gelişmeler olduğu savunulmuştur. Özerk üniversitelerin

1970’li yıllarda arttığı şöyle ifade edilmiştir: “...1750 sayılı Üniversiteler Kanununun yürürlüğe girdiği 7 Temmuz 1973 tarihine kadar ise çeşitli yasalarla, Ege, Hacettepe, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Boğaziçi Üniversiteleri kurularak üniversite sayısı dokuza yükseliyordu.”

Yapılan düzenlemede profesörlüğe yükseltilecek olan doçentlerin iki yıl süre ile gelişmekte olan ya da yoksunluk bölgesinde bulunan yükseköğretim kurumlarında rotasyon yükümlülüğünün getirilmesine dikkat çekilmiştir.

Yeni tasarının üniversitelerin idari özerkliğini tamamen ortadan kaldıran bir düzenleme olduğu ileri sürülmüş ve tasarıya göre rektörlerin üniversite öğretim üyelerinin oylarıyla belirlenmesinin kaldırılarak, üniversite senatosunun göstereceği üç aday arasından Milli Eğitim Bakanı tarafından atanmasının öngörüldüğü aktarılmıştır. Senato tarafından seçilen rektör yardımcılarının ve dekanların ise doğrudan rektör tarafından atanacağı belirtilmiştir.

Tasarının iyi yanları olduğu gibi kötü yanlarının da olduğu belirtilmiş ve üniversitelerin siyasal iktidarın kontrolüne bırakılmayacak şekilde düzenlenmesi ve bu konunun kamuoyunda tartışmaya açılması gerektiği savunulmuştur. Tasarıyla üniversitelerin üst organı olarak kurulması planlanan YÖK’ün üye yapısı ise şöyle ifade edilmiştir:

...yeni tasarıda kurulması planlanan Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Milli Eğitim Bakanının Başkanlığında 21 üyeden oluşuyor. Beş yıl süre ile görev yapacak üyelerin yedisi Üniversitelerarası Kurul, üçünü Yükseköğretim Kurul, dokuzunu Milli Eğitim Bakanı saptıyor. Genel Sekreter de aynı şekilde Milli Eğitim Bakanı’nca üç aday arasından saptanıp üçlü kararname ile atanıyor (Arayış, 1981/1: 23-25).

Yeni Yüksek Öğretim Yasası’nı basın organlarında yer alan taslak metni üzerinden değerlendiren Oruç Aruoba ise özerkliğin tamamen kaldırıldığını ileri sürerek tepkisini şöyle ifade etmiştir:

...özerkliğin, üniversitenin elinden alınarak Yüksek Öğretim Kurulu’na verilmesini, demokrasi anlayışı açısından anlamak olanaksız: Başkanlığını bir bakanın yaptığı, üyelerinin yarısını, Genelkurmay Başkanlığı ile çeşitli bakanlıkların seçtiği, öteki yarısını da üniversite senatolarının göstereceği adaylar arasından Devlet Başkanının atadığı bir kurula ‘özerk’ demek, bir Tapu-Kadastro Dairesine ‘özerk’ demek gibi bir şeydir.

Yeni düzenlemeyle üniversitelerin siyasal etkiye açıldığını belirten Aruoba, yeni anayasanın henüz tamamlanmamış olması ve rejimin niteliğinin de tam olarak belirlenememiş olmasına dair şu değerlendirmeyi yapmıştır:

...ilkın, üniversitelerin kendi içlerindeki bütünlükleri kaldırılıyor, hepsi bir torbaya, Yüksek Öğretim torbasına dolduruluyor. (Bu arada bugün üniversite niteliği taşımayan bir sürü başka akademi ve yüksekokul da aynı torbanın içinde...) Torbayı elinde bulunduranlar ise, bir yandan Milli Eğitim Bakanı aracılığıyla siyasal iktidar, bir yandan da, Yüksek Öğretim Kurulu'nun, Yüksek Denetleme Kurulu'nun üyelerini seçen, hatta Rektör, Dekan, Yüksek Okul Müdürü, vb atayan Devlet Başkanı. Devlet başkanının seçiliş biçimi henüz belli olmadığından, bu nokta şimdilik karanlıkta duruyor; ama çıkarılacak yeni anayasada benimsenmek istendiği anlaşılan 'Başkanlık Sistemi'nin özellikleri, bu makamın da siyasal nitelikli olacağını akla getiriyor (Aruoba, 1981/22: 22).

Yükseköğretimi düzenleyen yasa taslağının Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilerek MGK'ya sunulduğu aktarılmış ve üniversite özerkliğın kaldırılması ve yükseköğretimi siyasal iktidarın etkisinde bırakan YÖK'ün kurulmasının kamuoyunda tepki çekmediği belirtilmiştir. Bunun yanında Üniversitelerarası Kurul'un üniversite özerkliğini kaldıran bir başka taslak hazırlayıp Bakanlar Kurulu'na sunduğu aktarılarak bu konuda yapılması gereken düzenlemenin daha sonraya bırakılması şöyle ifade edilmiştir:

...ileriye yönelik demokratik bir üniversite ilkesi, bugünün gündemindeki tasarıyla çelişmektedir. Geriye dönük bir yasanın ölü doğacağı ve uzun ömürlü olmayacağı da yadsınamaz. Yüksek öğretim yasası ile üniversiteler yasası birbirinden ayrılmalı ve üniversiteler yasası demokratik bir biçimde oluşacak ilk parlamentoya bırakılmalıdır (Arayış, 1981/23: 9).

Üniversitelerarası Kurul üyesi olan bazı akademisyenlerin Danışma Meclisi'ne adaylıklarını tehlikeye atmak pahasına yeni YÖK yasasını eleştirdikleri aktarılmış ve akademisyenlerin demokrasiye geçiş döneminde böyle bir düzenlemenin kabul edilmesinin yapılan yeni anayasa ve rejimin niteliğini de göstereceği yönünde açıklama yaptıkları belirtilmiştir (Arayış, 1981/28: 24).

Üniversite sınavlarına 1981 yılı için 420 bin adayın gireceği bunların sadece yüzde onunun üniversitelere yerleşebileceği açıklanmıştır. Ayrıca 1967-68 ders yılı sonunda her 100 lise mezunundan 42'sinin yükseköğrenime başladığı, 1980-81 döneminde mezun olan her yüz kişiden ise ancak 10 kişinin üniversiteye girebildiği aktarılmıştır. Yükseköğretimde bu düşüşün olanaksızlıktan kaynaklandığı belirtilmiş ve ortaöğretimde meslek eğitime önem verilerek bu yığılmanın azaltılabileceği savunulmuştur (Arayış, 1981/8: 29).

Üniversite özerkliğının kaldırılmasına gerekçe olarak gösterilen geçmiş yıllarda üniversitelerin siyasal çatışmaların merkezi haline geldiği ve anarşinin engellenememesinde üniversite özerkliğının etkili olduğu iddialarına, dergi yazarlarından Timur Karaçay cevap vermiştir. Üniversitelerin kargaşaya kaynaklık ve

yataklık etmediği belirten yazar özerk olmayan öğretim kurumlarının kargaşaya yataklık ettiğinin devam eden davalarda ortaya çıkarıldığını savunmuştur. Bilimsel özerkliğin var olabilmesi için yönetim özerkliğinin gerektiği yönetim özerkliğinin ise ancak mali özerlikle sağlanabileceğini belirtmiştir. Akademisyenlere getirilen rotasyon uygulamasına dair ise şu değerlendirmeyi yapmıştır:

...büyük kent üniversitelerinde çakılı kalmak özerkliğin ne gerekli ne de yeterli koşuludur. Üstelik yerleşik kadronun taşrada kolayca politize olduğu, büyük kentlerde ise belirli alanlarda çıkar grupları yarattığı iyi bilinen gerçeklerdendir. Sistemin işlerliğini bozmayan, iki yönlü, adil ve ödünsüz bir 'rotasyon' düzeni büyük ve küçük üniversitelerimize taze kan taşıyacak, durgunluğu kıracak, bilimsel devinimi yaratacaktır.

Yükseköğretim sisteminin ihtiyacı olan yasal düzenlemelerin yapılamadığı ve öğrencilerin maddî ve sosyal olanakları ile yurt soruları gibi birçok sorunun çözülememesi nedeniyle sorunların biriktiği savunulmuştur. Özerkliğin bir sorun olarak ileri sürülmesinin yanlış olduğu vurgulanarak, özerkliğin ne anarşiye kaynaklık ettiği ne parçalı bir yükseköğretim sistemi meydana getirdiği ne de devletin denetim mekanizmalarını zayıflattığı iddialarının doğru olmadığı belirtilerek tüm sorunların özerkliğe dokunulmadan çözülebileceği savunulmuştur (Karaçay, 1981/10: 26-27).

Yeni yasayla özel üniversitelerin kuruluşunun kolaylaştığı belirtilerek Türkiye'de 1965 yılında özel üniversitelerin kurulmasına olanak sağlayan yasanın Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiği açıklanmıştır. Eğitimde fırsat eşitliğinin ve adaletin sağlanması için zenginlerle yoksulların olanaklarının farklılaşacağı uygulamalardan kaçınılması gerektiği vurgulanmıştır. Özel üniversitelerin özerklik, öğrencilerin seçilmesi ve akademisyen ihtiyaçlarını karşılaması konularında soru işaretleri bulunduğu ileri sürülerek çıkarılan yasa ile özel ve devlet üniversiteleri arasında ayırım yapıldığı ve bunun yükseköğretimde bütünlükten ziyade parçalanma meydana getirdiği vurgulanmıştır (Kaya, 1981/11: 21-23). Toplumsal sorunlara çözüm aranırken üniversitelerin hep ön plana çıkarıldığı belirtilerek bu husus hakkında şu ifadelere yer verilmiştir:

...ortaöğretimden gelen ve üniversite önüne git gide artarak biriken gençler, eğitim sistemine toplumsal-ekonomik bütünlük içinde çözümler getirilememesi nedeniyle, işsizler ordusuna katılmaktadır. Bu sorunun kaynağı üniversite olmamasına karşın, çözümler hep üniversite bünyesinde arana gelmiştir; doğal olarak da, bulunamamıştır (Sümer, 1981/19: 19).

Üniversitelerin tarihsel gelişimine değinilen bir yazıda 1961 Anayasası'yla güvence altına alınan üniversite özerkliğinin 1971 yılındaki anayasa değişikliğiyle sınırlandırıldığı ve aynı dönemde akademisyenlerin siyasal partilere üye olmalarının yasaklandığı aktarılmıştır. Ayrıca 1973 yılında çıkarılan üniversiteler yasasında üniversiteler üstü bir örgütlenme biçiminde düşünülen YÖK'ün kurulmasını düzenleyen maddelerin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiği belirtilmiştir.

1971'deki yasada üniversite tanımının "...üniversiteler, fakülte, bölüm, kürsü, yüksekokul, enstitü ve benzeri kuruluşlarla hizmet birimlerinden oluşan, özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip yüksek bilim, araştırma, öğretim ve yayım birlikleridir" şeklinde olduğu aktarılmıştır. Bu tanımda üniversitelerin yüksek bilim ve araştırma kuruluşları olmalarının öğretim faaliyetinden önce geldiği belirtilerek bu yasada üniversitelerin özerkliğe sahip olmalarının vurgulandığı açıklanmıştır.

Yeni çıkarılan yasada ise tanımın "...üniversite, bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip, yüksek düzeyde eğitim öğretim, bilimsel araştırma ve yayım yapan, fakülte, enstitü, yüksekokul ve benzeri kuruluş ve birimlerden oluşan bir yükseköğretim kurumudur" (Ültanır, 1981/39: 13) şeklinde yapıldığı aktarılmıştır. Bu tanımda ise üniversitelerin sadece bilimsel özerkliğe sahip olmasının ön görüldüğü ve üniversitelerin eğitim kurumları olmasının bilimsel araştırma kuruluşları olmasından önce geldiği açıklanmıştır.

MGK tarafından onaylanan yasaya göre üç ay içerisinde kurulması gereken YÖK'e üye seçimlerinin yapılmasını içeren madde şöyle aktarılmıştır:

...devlet başkanı tarafından, tercihan rektörlük yapmış kişiler arasından seçilen sekiz, Bakanlar Kurulunca, üniversiteler dışından temayüz etmiş üst düzeydeki devlet hizmetlileri veya emeklileri arasından seçilen altı, Genelkurmay Başkanlığı'nca kendi bünyesinden seçilen bir, Milli Eğitim Bakanlığı'nca kendi bünyesinden seçilen iki üye ile Üniversitelerarası Kurul'ca, kurul üyeleri dışında ve en az yirmi beş yıl öğretim üyeliği yapmış kişiler arasından seçilen sekiz öğretim üyesinden oluşur.

YÖK üyeliğinin Genelkurmay Başkanlığı'ndan seçilen üye için iki yıl diğer üyeler için ise sekiz yıl olduğu ve üyelerin dörtte birinin her iki yılda bir yenileneceği belirtilerek süresi dolan üyenin tekrar seçilebileceği aktarılmıştır.

Yasada üniversitelerin akademisyen istihdamı ve zorunlu rotasyon uygulamasının düzenlendiği belirtilmiştir. Buna göre rotasyon uygulamasının bir üniversitenin ihtiyaç

duyduğu akademisyeni YÖK'e bildirilmesi ile başlayacağı ve YÖK'ün ihtiyaç duyulan yerlere gitmek isteyen akademisyenlerden talepleri almasıyla devam edeceği belirtilmiştir. İhtiyaç duyulan göreve gönüllü gitmek isteyen akademisyen bulunmaması durumunda ise bu göreve atanabilecek isimler arasından kura yöntemiyle belirlenen akademisyenin iki ders yılı için görevlendirilmesi şeklinde rotasyon yapılacağı belirtilmiştir. Bu yasa ile öğretim üyeleri ile öğrencilerin siyasal partilere katılması ve siyasal faaliyette bulunmalarının da yasaklandığı belirtilmiştir. Akademisyenlere getirilen siyaset yasağının daha önceden de getirildiği belirten Ertuğrul Özkök, yeni yasayla bunun kalıcı hale getirildiğini belirterek geçmiş dönemde yapılan kısıtlamaya dair şu ifadeleri kullanmıştır:

...sağlıklı bir yasama dolayısıyla yönetim için bu konuda en büyük yardımın bilgi ve uzmanlık birikimini en yoğun biçimde barındıran üniversiteden gelebileceği açıktır. 12 Mart'tan sonra üniversitelerin politika ve siyasi partilerle ilişkisinin kesilmesiyle partiler akademik yaşamdaki bu uzmanlık birikiminden yararlanamaz olmuşlardır (Özkök, 1981/45: 27).

Disiplin suçları ve yükseköğretime geçebilecek adaylara üniversite sınavına kaç kez girebileceği hususlarının düzenlendiği belirtilerek eskiden kendi ismiyle çıkarılan yasalarla kurulan üniversite yasalarının iptal edildiği açıklanmıştır. Yeni yasanın yürürlüğe girdiği tarihte görev başında bulunan üniversite rektörlerinin görevlerinin 31 Temmuz 1982 tarihinde, fakülte dekanları, enstitü ve yüksekokul müdürleri ile bölüm başkanlarının görevlerinin ise 31 Ağustos 1982 tarihinde sona ereceği aktarılmıştır (Arayış, 1981/39: 15-16).

YÖK'ün kurulmasının ardından TRT'de yayınlanan bir programda YÖK'ün kurulmasının olumlu olduğu görüşünün savunulduğu açıklanmış ve ilk YÖK başkanı olarak atanması beklenen İhsan Doğramacı ve beraberindeki çeşitli üniversite rektörlerinin YÖK'ü savunmaları ve üniversite özerkliğinden yakınmalarına dair şu yorum yapılmıştır:

...bu kişilerin düşüncelerine, sergiledikleri eğilimlerine, hatta konuşma biçimlerine bakarak ve bu kişilerin Türk üniversitelerinin büyücek bir bölümünü (ne yazık ki) temsil ettiklerini, bu üniversitelerin kendilerine rektör diye seçtiği kişiler olduklarını düşünerek, bu yakınmaya katılmamak elde değil. Türk üniversiteleri, bunca yıllık özerklik dönemlerinde, kendi başarılarına, getire getire bu kişileri getirmişlerse, denetlenmeleri sahiden gerekir, özerkliklerinin kaldırılması sahiden gerekir...

Programda katılan rektörlerin çeşitli yönlerden YÖK yasasını savundukları ve bu konuda adeta yarış içinde oldukları belirtilerek bu konuda şu ifadelere yer verilmiştir:

...son olarak bir sayın rektörün zihniyetini belirtelim öteki sayın rektörlerden hiçbiri bu düşünceye itiraz etmediğine göre de hepsi bu yargıya katılıyor demektir: şöyle dedi bu sayın rektör: 'iktidarın tercihleri tartışılmaz'. Gerçekten de YÖK'ün öngördüğü bu ilkedir, sayın üniversite yöneticileri de şimdiden, bu ilkeyi benimsemiş görünüyorlar (Arayış, 1981/40: 10-11).

Yeni yasayla, üniversitelerin bütünlüğe sahip bir kuruluş olarak ortadan kaldırıldığı ve Türkiye'de üniversitelerin YÖK'ün bir alt kuruluşu haline getirildiği ileri sürülerek YÖK yasasının 'ısmarlama' üzerine hazırlandığına dair şu değerlendirme yapılmıştır:

...yeni yazılacak anayasanın üniversite yönünden kuram ve kuralları belli olmuştur. Özerkliği olmayan açıkçası yürütme gücünün gölgesinde işleyecek olan bir üniversite anayasada yer alacaktır. Bundan başka anayasanın yargı bölümünde de yetki kısıntıları olacağı ve yargısal yönetimin de yürütmenin avuçları içerisine sokulacağı anlaşılmaktadır. Bu durumda Danışma Meclisi, anayasanın yargı ve üniversite bölümlerinde yapacağı ısmarışı almıştır.... Bugün Danışma Meclisi'nin görevi bağımsızlık ve özgürlük içinde ve bilimsel ölçütlere göre görüşe tartışarak bir anayasa hazırlamak değil, bu ısmarlanışlara göre ve daha çok Devlet Başkanında birikecek ve sonra yavaş yavaş Bakanlar Kuruluna doğru yapılacak olan güç toplanması düzenine damgasını vuracaktır (Erdoğan, 1981/40: 12).

Üniversite özerkliğinin kaldırılması sonrasında yaptığı açıklamalarla YÖK'ü destekleyen İhsan Doğramacı'ya cevap olarak *Arayış* dergisinde sıklıkla sağlık konusundaki yazıları yayınlanan akademisyen Turhan Temuçin şu ifadeleri kullanılmıştır:

...Hacettepe Tıp Fakültesine önce dekanlık, sonra da Hacettepe Üniversitesi'ne rektörlük yapan bir kişidir Doğramacı, hem de uzun yıllar. Akademik bir ders yılının yarısından fazlasını da genellikle yurtdışında geçirirler. Şimdi kalkıp batı üniversitelerinden örnekler vererek özerkliğin ne menem bir şey olduğunu anlatıyor. İlla da üniversite dışarıdan yönetilmelidir diyor. Bu '*dışarıdan yönetimde*' ki gerçek amaç, herhalde hocanın Paris'te oturarak Hacettepe'yi yönetmesi olsa gerek.

Geçmiş yıllarda yapılan akademisyen ihraçlarına değinilerek mevcut düzenlemeyle kişilerin değil üniversitelerin cezalandırıldığı ileri sürülmüş ve şu ifadelerle yer verilmiştir:

...insan ister istemez 1960'ın 147'ler olayını anımsıyor. Üniversiteden, profesörlüğe, ya da öğretim görevlisi olmaya yaraşmayan durumları görünenler bir çırpıda çıkarılmışlardı. Böylece suçun üniversitelerde değil, onu oluşturan kimselerde olduğu vurgulanıyordu. Şimdi de üniversite özerkliğini kendi çıkarları doğrultusunda değerlendiren, siyasal iktidarlara sarmaş dolaş olan, öğrencileri arasında siyasal fark gözetken kişiler üniversitelerden çıkarılsa idi hiç kuşkusuz YÖK'ten amaçlanandan daha güzel bir üniversite oluşurdu (Temiş, 1981/40: 13).

Baki Özilhan'ın derlediği yuvarlık masa toplantısına katılan Hacettepe Üniversitesi öğretim üyesi olan Emre Kongar ise şu cümlelerle yeni YÖK yasasını eleştirmiştir:

...birinci olarak yasanın egemen tavrı güvensizliktir.... Yasanın yansıttığı ikinci bir güvensizlik daha var: o da demokratik usullerin geçersizliği. Bu bence önemli bir olay çünkü ülkenin 12 Eylül'e gelişi ve 12 Eylül'den çıkışı ile ilgili tartışmaların içinde oturtulduğu zaman, sanki 12 Eylül'e gelmemize sebep olan önemli etken demokrasiymiş ve bir daha 12 Eylül'e gelmememizi sağlamak için demokrasiyi ortadan kaldırmak veya budamak lazım gibi bir izlenim veriyor yasa. Bence bu üniversitelerde yapılan haksızlıktan daha da önemli bir haksızlıktır toplumumuz ve rejimimiz açısından... (Özilhan, 1981/41: 31)

YÖK yasının çıkarılmasından on gün sonra düzenlediği iki alanda değişiklik yapıldığı ve bu değişikliklerin üniversiteye giriş sınavı için getirilen kısıtlamanın ve okula devam eden öğrencilerin çalışmasını yasaklayan maddenin kaldırılması olduğu aktarılmıştır. Bununla beraber bazı öğretim görevlilerinin YÖK'ün kuruluşunu protesto etmek için bildiri imzaladıkları ve bazı öğretim üyelerinin de görevlerinden istifa ederek somut tepki gösterdikleri belirtilmiştir (Arayış, 1981/42: 30).

YÖK konusunda yapılan bir yuvarlak masa toplantısına akademisyenler, Cahit Talas, Şerafettin Turan, Rauf Nasuhoğlu, Mustafa Altıntaş, Tahir Hatipoğlu, Güney Gönenç ve Ahmet Balamir katılmıştır. Cahit Talas, Türk üniversitelerinin tarihsel gelişiminden başladığı değerlendirmesinde geçmiş dönemlerde üniversitelere yapılan baskılara dair şu ifadeleri kullanmıştır:

...Türkiye'de üniversitenin 117 yıllık bir geçmişi var. 1864'te eski medreselerin yanı başında ve yeni açılan meslek yüksekokullarına paralel olarak darülfünun adıyla Avrupa'daki üniversitelere benzer bilgi kurumlarının açılmasına karar vermiştik. Ne var ki 1864'ten 1900 yılına gelinceye değin Darülfünun'un 3 kez kapatılıp yeniden açıldığına tanık oluyoruz. Bu kapatmaların başlıca iki nedeni var. Biri, üniversitenin ne olduğu anlayamadan, onun alt yapısını hazırlamadan bu işe yönelmiş olması, biri özentisi. İkincisi de Avrupa'daki üniversitelerin, üniversite öğretim üyeleri ve üniversite gençlerinin devrimci hareketlere katıldıkları yolunda Osmanlı diplomatlarının, hükümete verdikleri raporlar. Örneğin, 1870'te ikinci kez açılan Darülfünun zararlı olabilir düşüncesi ile 1872'de kapatılıyor.

Yapılan görüşme ve mülakatlara katılan akademisyenler özetle üniversite özerkliğinin tamamen kaldırıldığı, yasanın yüksek öğretimin her alanını düzenleme maksadıyla geniş bir çerçevede hazırlandığını ve üniversiteleri siyasal iktidarın etkisine bıraktığını açıklamışlardır (Arayış, 1981/45: 29-31).

3.6. ARAYIŞ DERGİSİNDE KÜLTÜR-SANAT YAZILARI

Arayış dergisinde müzik, tiyatro, edebiyat ve felsefe alanlarında önemli kişilerin tanıtıldığı, onların sanat anlayışların tartışıldığı farklı yazarlar tarafından kaleme alınan birçok yazı yayınlanmıştır. Bu yazılarda sanatın evrenselliği vurgulanırken Türkiye’de çeşitli sanat alanlarında yaşanan gelişmeler ve mevcut kültür sanat birikimi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kültür ve sanat yazılarının çoğunda Atatürk’ün sanata ve sanatçıya verdiği önem ve bu alanlardaki tutumunun ortaya konulmaya çalışıldığı görülür.

Arayış dergisinin bir sanat ve edebiyat dergisi olmadığı fakat sanata ve edebiyata belli bir anlayış ve arayış doğrultusunda yer vereceği derginin ilk sayısında belirtilmiştir. Sanata ve edebiyata olan bilinçli ve yaygın ilginin insan kişiliğini geliştirebilmenin, sağlıklı ve yaratıcı bir toplum olabilmenin temel gerekleri olduğu açıklanarak şu ifadelerle yer verilmiştir:

...üyesi olduğu toplumda özgürlükler, o arada sanat ve yazın özgürlüğü, devletçe veya egemen güçlerce sınırlanmış olsa bile, sanatçı ve yazar, beğeni düzeyi yüksek bir halkın desteğinden aldığı manevi ve maddi güçle, bir yandan kendi özgürlüğünü sürekli genişletirken, bir yandan toplumun da özgürleşmesine katkıda bulunur.

Sanatın ve edebiyatın kalıcı olabilmesi ve çağını aşabilmesi için halkın desteğini ve beğenisini kazanması gerektiği belirtilerek eski çağlardan günümüze gelmiş birçok değerli tiyatro ve edebiyat eserinin bunu başardığı açıklanmıştır. Türk toplumunda divan edebiyatı ve halk edebiyatına değinilen yazıda saray ve yüksek bürokrasinin desteklediği divan şairleri yerine halkın içinden çıkan ve eser üreten halk şairlerinin daha kalıcı olduğu değerlendirilmiştir (Arayış, 1981/1: 48-49).

Atatürk’ün doğumunun yüzüncü yılı olan 1981 yılının Atatürk yılı olarak ilan edildiği, yurt içinde ve yurt dışında çeşitli etkinliklerle bunun kutlanması kararı alındığı aktarılmıştır. Yurt içindeki etkinlikleri yerel yönetimlerin yanı sıra Kültür Bakanlığı, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ve TRT gibi devlet kuruluşlarının gerçekleştireceği, Türkiye’nin yabancı ülkelerdeki misyonlarında da çeşitli etkinliklerin yapılacağı belirtilmiştir.

Atatürk yılı kapsamında TRT bünyesinde çeşitli müzik dallarında bestelerin sipariş edildiği ve yarışmalar başlatıldığı belirtilerek Ankara Belediyesi tarafından planlanan Atatürk Kültür Merkezi projesinin hükümet tarafından kabul edildiği aktarılmıştır (Arayış, 1981/3: 39).

Türk Dil Kurumu (TDK) Asbaşkanı Özcan Atalay tarafından kaleme alınan bir yazıda 12 Eylül'den sonra TDK ve Türk Tarih Kurumu'nun yapısına yönelik yeni bir yasal düzenleme yapıldığı açıklanmıştır. Atatürk'ün vasiyetinde mirasını CHP aracılığıyla bu iki kültür kurumuna bıraktığı ve bunların kurumsal olarak devam ettirilmesi amacını taşıdığını ileri süren Atalay, Atatürk'ün vasiyetinin hukuken geçerliliğini korumaya devam ettiğini belirterek yeni düzenlemede vasiyetin ihlal edilmemesi gerektiği uyarısında bulunmuştur (Atalay, 1981/7: 18).

1981 TDK Şiir Ödülünü kazanan şair Mehmet Taner ile yapılan bir söyleşide şiirin sanatsal etki düzeyine dair görüşler açıklanmıştır. Şiirin, ötekileştirilen, dışlanan ve üvey evlat muamelesi görenlerin sesi olduğu için insan var oldukça var olmaya devam edeceği belirtilmiştir (Arayış, 1981/38: 34).

Dergide yakın tarihlerde hayata veda eden sanatçılar ve edebiyatçıların hayatlarını ve sanat anlayışlarını ortaya koyan yazılar da yayınlanmıştır. Örneğin Tahsin Yücel, bir yazısını 16 Mart 1981 tarihinde vefat eden edebiyatçı Yaşar Nabi Nayır'a ayırarak bu yazısında Nayır'ın edebiyat anlayışı, öncülük ederek yayınladığı Varlık dergisi ve Türk edebiyatındaki yerini açıklanmıştır (Yücel, 1981/8: 40). Hacettepe Üniversitesi'nde 18-20 Kasım 1981 tarihlerinde *Sanat Tarihi ve Sanat Sorunları* başlıklı bir konferans düzenlendiği belirtilerek bu konferansta Sanat Tarihi Bölümünün hocalarından olan, 1980 yılında vefat eden Suut Kemal Yetkin'in anıldığı aktarılmıştır (Arayış, 1981/41: 34).

Fikret Otyam ise aslen Bitlis Ermenilerinden olan Türkiye doğumlu Amerikalı ünlü yazar William Saroyan'ın vefatı nedeniyle yazdığı yazıda Türk dostu olarak nitelediği Saroyan'ın sanatçı kişiliğini ve onunla bir Türkiye ziyareti sırasında beraber Güneydoğu'ya yaptıkları seyahatin anılarını açıklamıştır (Otyam, 1981/16: 27-29).

Necdet Sümer, Ankara Sanat Tiyatrosu'nda Timur Selçuk tarafından verilen piyano konserine ayırdığı bir yazısında, Selçuk'un sanat oluşturmadaki başarısına ve klasik

Türk müziğini başarıyla piyanoda icra ettiğine değinmiştir. Kısa zaman önce hayatını kaybeden müzik dünyasının önde gelenlerinden Münir Nurettin Selçuk'un oğlu olan Timur Selçuk'un babasının bazı bestelerini de icra ettiği ve sanatsal bir dayanışma ortamı olduğu belirtilmiştir (Sümer, 1981/36: 27).

Türkiye'de resim sanatının gelişimi üzerine Nuri İyem tarafından kaleme alınan bir yazıda Müslümanlık mirasını devralan Türk devletlerinin çoğunda resim ve heykel sanatının putperestlikle özdeşleştirilerek yasaklandığı fakat Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluklarında resim ve heykel sanatının öneminin kavranarak bu dönemlerde güzel örnekler verildiği aktarılmıştır. Resim sanatının diğer alanlarda olduğu gibi devlet himayesinde geliştiğini belirterek bu duruma tepki duyan İyem, Türkiye'de son yıllarda toplumun beğenisi ve desteğiyle müstakil bir şekilde gelişen bir resim sanatının var olduğunu savunmuştur (İyem, 1981/12: 36).

1978-1979 döneminde kültür ve sanat alanında yapılan yasal çalışmalardan bahseden Şerafettin Turan, bu yasal düzenlemelerle daha önce düşünülmemiş olan iktidar değişikliklerinden etkilenmeyecek bir ulusal kültür ve sanat kurumunun kurulması amacının hedeflendiğini açıklamıştır. O dönemde planlanan yasal düzenlemelerle Kültür Bakanlığı'nın özerk olan ve özerkliğe sahip olmayan kültür-sanat kurumları arasında koordinasyon görevi üstenecek bir üst organ olarak değiştirilmesi planı yapıldığı aktarılmıştır. Bunun yanında sanattan kütüphaneciliğe ve kitap yayımına, kültür merkezleri açılmasından bir sinema kurumu kuruluşuna ve milli müzelerin artırılmasına kadar çok kapsamlı kurumsallaşma faaliyetinin ön görüldüğü aktarılmış fakat iktidar değişikliğiyle bu projelerin hayata geçirilemediği açıklanmıştır. Turan'ın bu yazısında Ecevit'in iktidarda olduğu dönemdeki politikalarını savunan bir üslup kullandığı söylenebilir bunun yanında Turan, kültür-sanat alanında verilen ödüllere ve bunların sanat üretimindeki olumlu etkilerine değinmiş ve sanat faaliyetlerinin yurt çapında yaygınlaştırılması gerektiğini belirtmiştir (Turan,1981/13: 24-26).

TRT'nin haftalık program çizelgesinin düzenli olarak okurlara sunulduğu *Arayış* dergisinde TRT'nin yayın politikasına ve tarafsız olmadığına dair zaman zaman eleştiriler getirildiği daha önce de aktarılmaya çalışılmıştı. Bu eleştirilerden birisi de 18-25 Temmuz 1981 tarihleri arasında TRT'nin yayın programında *Arayış*'a göre çok önemli olayların yıl dönümüne yer verilmemesidir. TRT'de yer verilmeyen önemli

olaylar ise, basında sansürün kaldırılması, Lozan Barış Antlaşması, Türkiye’de işçi haklarının tanınması ve Kıbrıs Barış Harekâtı olarak sıralanmıştır. Türkiye açısından önemli olan bu dört gelişmenin yıl dönümlerinde TRT’nin herhangi bir çalışma yapmamış olması eleştirilmiştir (Arayış, 1981/22: 4).

Yeni yayımlanan kitapların tanıtıldığı ve bazılarının ayrıntılı olarak değerlendirildiği bir bölüme birçok sayıda yer verilerek bunun yanında Ankara, İzmir ve İstanbul’daki çeşitli sanat galerilerinde açılan sergiler okurlara aktarılmıştır.

Bülent Erdemoğlu’nun Turizm değerlerine değindiği bir yazıda eski kalıntıların ve ören yerlerin karayolları tarafından hazırlanan levhalarda doğru gösterilmediği ve uzaklıklarının da bu levhalarda belirtilmediği ayrıca yollarının çok bozuk olduğu açıklanmıştır. Muğla ve Antalya’da bulunan ören yerlerinden tarihi eserler kaçırıldığı ise şöyle ifade edilmiştir:

...bugün Karia ve Lykia bölgesinde açılmamış mezar, soyulmamış ören yeri bulmak olanaksız gibidir. Anadolu’nun Batılı soyguncularca talan edilmesi, 19. yy da doruk noktaya ulaşmıştır. Bu olgu, bugün azalarak da olsa devam etmektedir. Antik sikkeler, heykeller, kabartmalar, mozaikler deniz yoluyla, askeri ve diplomatik kuryelerle, yabancılar tarafından yurtdışına çıkarılabilmektedir.

Tarihi eser kaçakçılığının önlenmesi için ören yerlerinde ve kalıntılarda sürekli bulunan güvenliğin artırılması gerektiği savunularak oradaki köylerde yaşayan insanlara eğitim ve seminerler verilmesinin de olumsuzlukları önlemede önemli olacağı belirtilmiştir. Yurtdışına kaçırılan tarihi eserlerin geri getirilmesi ve bilinçsizce yurtiçindeki antikacılarda bulunan eserlerin geri alınması için önemli miktarda kaynak ayrılması gerektiği belirtilerek yurtdışındaki müzelerin açık artırmalarda yüksek teklifler verecek kaynağa sahip olduğu açıklanmıştır (Erdemoğlu, 1981/32: 29).

Antalya’da Uluslararası Noel Baba Festivali’nin ilkinin 6-8 Aralık 1981 tarihlerinde yapıldığı ve festivale Vatikan’ın Ankara Maslahatgüzarı ve Papa’nın İstanbul temsilcisi ile çeşitli Türk yetkililerin katıldığı belirtmiş ve festivalin amacının Antalya’da kış turizmini canlandırmak olduğu ifade edilmiştir (Erdemoğlu, 1982/48: 29).

1980 yılı Şubat ayında faaliyete başlayan YAZKO yayınlarının ele alındığı bir yazıda Özcan Yurdalan, bu yayının, Sınırlı Sorumlu Yazarlar ve Çevirmenler Üretim Kooperatifi’nin girişimi olduğu açıklanmış ve yayın alanında başarılı bir kooperatif örneği olduğu belirtilmiştir. YAZKO yayınlarının edebiyat ve çeviri yayınlarından kısa

süre sonra gençlik, sanat ve felsefe alanlarında da kapsamlı bir yayın faaliyetine başladığı aktarılmıştır. Yayınevinin kuruluş amacının bir kültür ortamı yaratmak olduğu ve çeşitli alanlarda kaliteli kitap yayın sayısının artırılmasını hedeflendiği ifade edilmiştir (Yurdalan, 1981/35: 27).

YAZKO yayınlarının çeviri dergisinin yayınlanmaya başladığı aktararak çeviri türünün bir toplumda sanata katkısı açıklanmış ve Türkiye’de geçmiş dönemlerde yapılan tercüme faaliyetlerine değinilmiştir. Buna göre bir toplumda sanatın gelişimine çeviri eserlerin etkisi şöyle gerçekleşmektedir. Çeviri eser hayranlık duyulan başka bir toplumdan alınırken ona özenilir daha sonra ona öykünerek benzer eserler üretilmeye çalışılır bu süreçten sonra ise özgünlük ortaya çıkar ve o toplum, kendi başarılı kalıcı eserlerini vermeye başlar. Tanzimat döneminden beri Osmanlıda artan tercüme faaliyetlerinin 1940’lı yıllarda Türkiye’de devam ettiği ve Maarif Vekâleti bünyesinde bir tercüme mecmuası çıkarıldığı aktararak bu derginin uzun yıllar yayınlanmaya devam ettiği belirtilmiştir. Var olan eserlerin bilinmesinin tercüme ile sağlandığı ve o eserlerin özümsemesiyle onların benzerlerinin üretilbileceği belirtilmiştir. YAZKO tarafından yayınlanan tercüme dergisinin amacının, 1940’lı yıllarda yayınlanan tercüme mecmuasının ülkede oynadığı rolü 80’li yıllarda devam ettirmek olduğu YAZKO çevirinin yönetmeni olan Ahmet Cemal’in ilk sayıdaki yazısından alıntılanmıştır (Sümer, 1982/50: 26-27).

Arayış dergisinde demokrasi ve insan haklarına yapılan vurgunun insan onuruna en uygun *siyasî* rejim olarak görülmesinin yanında kültür ve sanat yaşamının canlı olabilesi için özgür ortamın zorunlu şartı olarak da savunulduğu belirtilmiştir. Bunun yanında dergiye de adını veren arayış eyleminin insanı kapsayan her alan için gerekli olduğu belirtilerek sanat ve kültür alanında var olan birikimden ilham alınarak yeni arayışlara girişmek ve her zaman daha iyiye doğru bir gelişme çabasının var olması gerektiği vurgulanmıştır. *Arayış* dergisinin kültür alanında da öncelikli hedefinin düşüncedeki düğümlerin çözülmesi olduğu belirtilerek bu bağlamda şöyle bir değerlendirmeye yer verilmiştir:

...demokratik-kültürel gelişmeyi umur etmeyen ekonomik-siyasal düzenlerin öncelikle toplumsal kültürü denetlemek ve yönlendirmek gereğini bu nedenle derinden duydukları söylenebilir. Bu denetimler, düşüncedeki düğümleri toplumsal boyutta çözecek politikalar izlemek yerine, bu düğümleri korumak ve gelişen teknolojinin olanaklarını da kullanarak git gide yeni düğümler eklemek için çaba gösterirler (Sümer, 1982/54: 22-23).

Derginin kültür kavramına yaklaşımı ve her şeyden önce insan merkezli olduğu belirtilen tutumu şu cümlelerle ifade edilmiştir:

...ülkemizin ve dünyanın sorunlarına, insan kavramından doğan birey-toplum-insanlık boyutlarının bütünlüğü içinde yaklaşmayı temel ilke edinmiştir. Kültür kavramını da insancı özden kaynaklanan bu bütünlük içinde algılamaktadır. Bu bütünlüğün dağılmasının ya da kurulamamasının her şeyden önce insan onurunu zedeleyici bir ortam yarattığı inancıdır.

Arayış dergisindeki kültür-sanat yazılarında derginin diğer alanlarda olduğu gibi bir yayın çizgisine sahip olduğu görülür. Yani hem Türkiye'nin sanat ve kültür alanlarındaki tarihine değinilmiş hem de güncel dönemdeki gelişmeler ve sorunlar açıklanmıştır.

3.7. ARAYIŞ DERGISİNDE SPOR YAZILARI

Arayış dergisindeki spor yazılarına bakıldığında çeşitli spor dallarındaki başarıların, spordaki önemli gelişmelerin ve spor tesislerindeki olanaksızlıkların aktarıldığı görülür. Halkın spora ilgisinin her alanda görüldüğü fakat olanaksızlıklar ve mevcut spor tesislerinin verimli kullanılamaması nedeniyle sporun gelişemediği ileri sürülerek bu konuda devletin büyük bir sorumluluğu olduğu ileri sürülmüştür. Özel girişimle herhangi bir spor yatırımı ve çalışmasının çok zor olduğu belirtilerek başarılı birkaç kulüp dışında futbol ve diğer spor dallarında verimli bir yapı kurulamadığı açıklanmıştır. Geçmiş dönemlerde birçok alanda başarılı sporcu yetiştiren Türk toplumuna olanak sağlanması gerektiği belirtilerek okullarda verilen beden eğitim derlerinin de yetersiz olduğu ve güncellenmesi gerektiği savunulmuştur (*Arayış*, 1981/4: 46).

Türkiye'de bir spor kulübü kurulması için en az 4-5 spor dalında faaliyet göstermesi koşulu bulunduğu belirtilerek bu durumun kulüplerin kapatılmasına neden olduğu savunulmuştur. 1981 yılı içinde sadece İzmir'de 19 amatör kulübün kapatıldığı belirtilerek özellikle 12 Eylül müdahalesinden sonra kulüp yöneticilerinin baskı ve yönlendirme faaliyetleriyle sporu kontrol altına almaya çalıştığı savunulmuş ve bu durumun Türk sporunun gelişmesi bir yana iyice geride kalmasına yol açtığı ileri sürülmüştür (*Arayış*, 1982/49: 31).

Ankaragücü futbol kulübünün 1981 yılında Türkiye Kupasını ve Devlet Başkanlığı Kupası'nı kazandığı aktarılmış fakat hak etmediği halde 1. lige yükseltilmesine dair şu ifadeler kullanılmıştır:

...Futbol Federasyonu'nun yönetmelikleri zorlayarak Ankaragücü'nü birinci lige yükseltmesi, ne denli tartışma konusuysa küme düşen ve Türkiye liginde lig ikincileri olan kulüplerin durumları da tartışılıyor. Dünyanın hiçbir yerinde örneği olmayan lige yükseltme olayı ileride kötü bir geleneğin yerleşmesi olacak mı? (Arayış, 1981/17: 31).

Rıza Sümer, Futbol Federasyonu'nun 1923 yılında kurulduğu ve Türkiye'de profesyonelliğin 1959 yılında kabul edildiğini belirtilerek bu tarihten sonra futbol alanında amatör kulüplerin göz ardı edilmeye başlandığı ve federasyonun tamamen profesyonel kulüplere hizmet ettiğini savunmuştur. 1978-79 sezonunda şike iddialarına karşı iki takımı küme düşürerek cezalandıran federasyonun 1981-82 sezonunda şike iddialarını ise belgelendirilmediği için cezasız bıraktığı ileri sürülmüş ve federasyon, süreci ağırdan almakla itham edilmiştir (Sümer, 1981/22, 31).

Ankara'da birçok mahallede gençlerin sokaklara kurduğu basketbol potalarının belediye tarafından kaldırılması eleştirilmiş ve gençlerin kendi imkânlarıyla spor yapmaya çalışırken destelenecek yerde engellendiği eleştirisi yapılmıştır. Bunun yanında Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü tarafından amatör spor dallarında faaliyet gösteren 18 kulübün kapatıldığı aktarılarak bu gelişmelerin amatör sporcuları daha da zor durumda bıraktığı savunulmuştur (Arayış, 1981/23: 32).

Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde spor dallarındaki çalışmaların düzenlenmesi için on altı ihtisas komisyonun kurulduğu ve bu komisyonların 1981 yılı başından beri çalışma içerisinde olduğu belirtilerek bu süreçte komisyonların bakanlık bürokratlarınca oluşturulduğu ve spor çevrelerinin görüşlerinin alınmadığı ifade edilerek şu eleştirilere yer verilmiştir:

...sporumuzun yeni bir yapıya kavuşturulacağı söylenirken bu yapının temel taşları olan spor kulüplerinin, hakemlerin, beden eğitimi öğretmenlerinin, antrenörlerin görüşlerinin alınmaması bağışlanamaz. Komisyonların bazılarında yalnız bilim adamlarına danışmak, kitaplardan alıntılar yapmak alışkanlığı görülüyor. Komisyonların sporumuzun asıl alın teri sahipleriyle ilişkileri bugüne değin olumlu olmadı (Sümer, 1981/35: 31).

Sporda önemli gelişmelerin toplu olarak özetlendiği yazıda 1981 yılında basketbolda Türk takımının Balkan birincisi olduğu, Salih Bora isimli güreşçinin Dünya ikincisi olduğu aktarılmıştır. Bunun yanında spor müzesi açıldığı belirtilerek bu müzenin

aceleyle getirildiği için hem yapı hem de içerik bakımından eksiklikleri olduğu belirtilmiştir. 1981 yılında önemli bir gelişme olarak Genelkurmay Başkanlığı'nın spor kulüplerinin halktan yardım toplamasına izin verdiği de aktarılmıştır (Arayış, 1982/46: 32).

Amatör Spor Kulüpleri Konfederasyonu'nun kurulduğu ve Ankara'da yapılan ilk olağan kongrede Genel Başkanlığa Rıza Sümer'in seçildiği aktarılmıştır. *Arayış* dergisinde spor yazılarının çoğunu kaleme alan Rıza Sümer, yazılarında amatör sporculara ve kulüple önem verilmediğinden yakınmıştır. Böyle bir girişime öncülük ederek Türk sporunda amatörlerin de söz sahibi olmasına yardımcı olmaya çalıştıklarını belirten Sümer, kongreye çeşitli illerden delegelerin katıldığı ve yasa gereği kurulması zorunlu olan federasyon kurullarının oluşturulduğunu aktarmıştır (Sümer, 1982/48: 27).

Sporda büyük sermayenin etkin olmaya başlaması ve büyük banka ve kuruluşların spor kulüpleri kurarak çeşitli liglere yükselmeye başlaması, amatör kulüplerin liglerden çekilerek onların yerlerine sermaye destekli kulüplerin liglere alınması amacıyla yapıldığı şeklinde yorumlanmış ve bu konuda şu değerlendirmeye yer verilmiştir:

...sermaye ve bu sermayeye teslim olan bazı yetkilileri, yüksek ve orta kademedeki sonra sporun alt kademesini de aynı güçlere teslim etmek için bilerek veya bilmeyerek davranırken izliyoruz.... Para ve reklama dayalı, öteki yüzü olumsuzluklarla siyahlaşmış sporumuzdan verim bekleyenler, kuşku duymasın ki umduklarını asla bulamayacaklar (Sümer, 1982/51: 31).

24 Ocak Kararlarının spor alanındaki etkinliğinin eleştirilmesi dergideki eleştirel tutumun sürekliliği olarak görülebilir. Nitekim uygulanan liberal ekonomik modelin Türkiye'de sanayi, tarım ve enerji sektöründe ortaya çıkardığı problemlere geniş yer ayrılan dergide spor alanındaki gelişmeler bağlamında da 24 Ocak Kararlarına değinilmesi bir bütünlük olarak okunabilir.

SONUÇ

12 Eylül 1980 Darbesi'nden sonraki bir yıllık süreçte Bülent Ecevit'in siyasal hayatının merkezinde olan *Arayış* dergisi, *askerî* yönetimin işbaşında olduğu bir dönemde yayınlanmış bir dergidir. Yayın hayatı boyunca “*Ecevit'in dergisi*” olarak anılan *Arayış*, esasında 12 Eylül Darbesi'nin politikalarına karşı eleştirel tutum sergileyen ve sosyal demokrasiyi benimsemiş birçok aydın ve akademisyeni de içerisine alan bir muhalefet odağı olarak da görülebilir. Ecevit de dâhil olmak üzere derginin tüm yazarlarının güncel politik tartışmalardan olabildiğince uzak durmaya çalıştıkları, Türkiye'nin içinde bulunduğu duruma dair analizler yaptıkları ve mevcut yönetimin uyguladığı politikalara karşı fikrîsel bir muhalefet yürüttükleri söylenebilir. Fakat güncel tartışmalardan uzak kalma düşüncesinin büyük oranda gerçekleştirilemediği görülür. Çünkü derginin, Türkiye'de siyasal gündeminin yoğun olduğu 12 Eylül döneminde yayınlanması birçok yazarın, hem eski siyasal tartışmalara değinmeden hem de güncel duruma değinmeden yazılarını kaleme almalarını zorlaştırmıştır. Nitekim dergide Türkiye'nin hemen hemen tüm alanlarda yaşadığı büyük değişikliklere dair değerlendirmeler ve *askerî* yönetimin aldığı sert önlemlerin yarattığı hoşnutsuzluğa dair tepkilere yer verilmiştir. Gösterilen bu tepkiler ve açıklanan düşünceler nedeniyle, hem derginin bir sayısı toplatılmış hem de Ecevit'e ve derginin yazı işleri müdürüne hapis cezaları verilmiştir.

Ecevit, derginin ilk on beş sayısında yayınlanan yazılarında ülkenin 12 Eylül Darbesi'ne geliş sürecini ve darbeden sonra Türkiye'de rejimin geleceğine dair düşüncelerini açıklamaya çalışmıştır. Dergide yer alan siyasal yazılar arasında en net ifadeleri ve en sert eleştirileri kullanan yazar da yine Ecevit olmuştur. Bunun yanında Türkiye'nin siyasal ve ekonomik durumuna dair açıkladığı görüş ve düşünceler derginin diğer yazarları tarafından kaleme alınan yazıların da içeriğine etki etmiştir. Diğer yazarlara etkisinin yanında Ecevit'in iktidarda olduğu 1978-1979 yıllarındaki politikalarına da birçok alanda referans verilmesi dikkat çekmektedir. Enerji, tarım, eğitim, kültür-sanat alanlarında yayınlanan birçok yazıda Ecevit'in hükümet olduğu dönemdeki çalışmalarına referanslar verilmiştir.

Arayış dergisi 12 Eylül Darbesi ile başlayan dönemde Türk basına uygulanan yasaklamaların ve sansürün çok net görülebileceği bir yayın organı olmasının yanında darbe ortamında topluma uygulanan baskıları göstermesi açısından da önem taşır. 12 Eylül yönetiminin tepkisini çekebileceği düşünülen, Ecevit'in ve diğer yazarların kaleme aldıkları yazıların avukatlara okutulup onların değerlendirmelerinden sonra dergide yayınlanması basın üzerine bir baskı olduğuna işaret ederken buna rağmen *Arayış* dergisine ve yazarlarına sıkıyönetim mahkemeleri tarafından verilen çeşitli cezalar baskıyı açıkça göstermektedir. Derginin kısıtlı olanaklarla faaliyet gösterdiği ve yapıcı bir muhalefet sergilemeye çalıştığı bu çalışmanın genelinde görülebilecek bir husustur fakat buna rağmen derginin matbaa değişikliklerine mecbur edilerek baskı altına alınmaya çalışılması da dönemin baskı koşullarını akıllara getirmektedir. Ecevit'in 600'ü aşkın aydın ve akademisyene dergiye destek sağlamak üzere davette bulunmasına karşın bunların çok azından olumlu cevap alması da şüphesiz farklı nedenlerden kaynaklansa da dönemin baskı koşullarından bağımsız olarak değerlendirilemez. Nitekim derginin yazar kadrosunda sürekli bulunan isimlerin çok az olması ve ilk başta destek sağlayan aydınların özellikle derginin askeri yönetim tarafından yakın takibe alınmasından sonra desteklerini çekmelerine sebep olmuştur. Bunun yanında dergideki yazıların büyük kısmının imzasız olarak yayınlanmasının da dönemin baskı koşullarından kaynaklandığı söylenebilir.

Ecevit'in dergideki görevine ve yazılarına son veren 52 sayılı MGK bildirisinin o dönemde basına büyük bir engel oluşturduğu söylenebilir. Fakat ne bu bildiri ile Ecevit'in dergiden koparılması ve bu bildiriye aykırı davranmaktan dolayı yazı işleri müdürünün cezaevine konulması ne de derginin basım ve dağıtımını konusundaki sorunlar *Arayış*'ın muhalefetini engelleyememiş ve dolayısıyla *askerî* yönetim bu muhalefet odağından kurtulmak için dergiyi kapatmak zorunda kalmıştır.

Arayış dergisinden kamuoyuna aktarılan muhalif görüşlerin *askerî* yönetimi rahatsız etmesinin yanında dergide özellikle ülke sorunlarının kamuoyunda özgürce tartışılması gerektiğine yapılan vurgunun da derginin *askerî* yönetimin tepkisini üzerine çekmesinde etkili olduğu söylenebilir. Nitekim darbeden sonra yasaların hızlı çıkarılmasının ortaya çıkardığı sorunlara dair değerlendirmeler, üniversiteler yasasının dar bir çevrede hazırlanmasına ve YÖK'ün kurulmasına yönelik tepkiler ile ülkenin dış politikada daha

güçlü kararlar alabilmesi için gerekli olan koşullar belirtilirken kamuoyunun tüm alanlarda etkin bir şekilde tartışmalara dâhil olması gerektiği ve özgür bir tartışma ortamının oluşturulmasıyla ülkedeki krizin aşılabileceği her fırsatta vurgulanmıştır. Bu bağlamda tartışılan yeni anayasanın demokratik yolların açık tutularak ve tüm toplumsal kesimlerin görüşlerinin alınarak hazırlanması gerektiği belirtilirken de kamuoyuna sağlanacak özgür tartışma ortamının yararlarına dikkat çekilmiştir. Toplumun tamamını ilgilendiren *hukukî* bir metin olarak nitelenen anayasanın dar bir çevre tarafından hazırlanmasının, anayasanın meşruluğunu tartışmaya açacağı uyarısı da yapılmış ve anayasanın kamuoyunda özgürce tartışıldıktan sonra hazırlanması birçok kez vurgulanmıştır. Ecevit, 27 Mayıs Darbesi'nden sonra hazırlanan 1961 Anayasası'nın 1981 yılında hazırlanmaya başlanan anayasadan daha demokratik yöntemlerle hazırlanmış olmasına rağmen yirmi yıl boyunca meşruiyet tartışmalarına muhatap olduğunu savunmuş ve yeni anayasanın anti demokratik usuller ile oluşturulması halinde uzun yıllar boyunca meşruiyet tartışmalarının odağında kalacağı uyarısında bulunmuştur (Ecevit, 1981/11: 4).

Derginin sosyal demokrat görüşteki aydın ve akademisyenlerin desteklediği bir yayın olduğu ve yayın politikasının belirlenmesinde Ecevit'in ağırlık taşıdığı ve etki ettiği belirtilmişti. Derginin bu sosyal demokrat çizgisi yazıların içeriğinde açıkça görülebilir. Şöyle ki, derginin 24 Ocak Kararlarına alternatif olarak savunduğu ekonomi politikasının devletçilik olduğu açıkça belirtilmiş bunun yanında sosyalist ülkelerdeki gelişmelere de dergide geniş yer ayrılmıştır. Örneğin, o dönemde Fransa'da iktidara gelen sol görüşlü Mitterand'ın seçim zaferini ve politikalarını ele alan çok sayıdaki yazının yanında Polonya'daki Dayanışma Hareketi'ne de geniş yer ayrılmıştır. Bunlarla birlikte, Şili, İtalya, Yunanistan gibi ülkelerdeki sosyalist hareketlerin durumları aktarılmış ve özellikle Alman Sosyal Demokrat Partisi lideri Willy Brant'tan çokça bahsedilmiştir. Uluslararası alanda soğuk savaşın seyrine yönelik yapılan değerlendirmelerin yanında sosyal demokrat hareketlerin yakından takip edilmesi, Ecevit'in siyasal kısıtlamalardan sonra lideri olacağı Demokratik Sol Parti'nin kurulmasına yönelik fikirsel çalışmaların *Arayış* dergisi yayınlanırken planladığını göstermektedir.

Dergide yabancı ülkelerdeki gelişmeler aktarılırken büyük ölçüde Türkiye'deki *askeri* yönetim ile benzerlikler kurulabilecek gelişmelerin tercih edilmesi de dikkat çeker. Örneğin; Şili'deki durum açıklanırken 24 Ocak Kararlarıyla uygulanan liberal politikaların ancak baskı ve zor kullanılarak uygulanabileceği belirtilmiş, Pakistan'da yapılan yeni anayasayı kabul etmeyen yüksek yargı organlarının bazı üyelerinin buna tepki olarak istifa ettikleri açıklanmıştır. Yazıların geneline hâkim olan görüş ise ülkenin içinde bulunduğu kriz ortamını aşabilmesi için demokrasinin genişletilmesi ve anti demokratik yöntemlere tevessül edilmemesinin savunulması şeklinde özetlenebilir.

Arayış dergisinde kamuoyu ile paylaşılan görüşlerin ve Türkiye'nin sorunlarına dair aktarılan bilimsel değerlendirmelerin, Ecevit'in 12 Eylül Darbesi'nden sonraki siyasal yaşamının örgütlenmesinde önemli bir birikim sağladığı söylenebilir. Bunun yanında dergide dış politika konusunda yazıları yayınlanan Şükrü Sina Gürel'in Ecevit'in son Başbakanlığı sırasında dışişleri bakanı olarak hükümette yer alması dergiye katkı sağlayan bir akademisyenin daha sonra Ecevit'in liderliğinde siyasal faaliyette bulunduğunu göstermektedir.

12 Eylül Darbesi'nden sonra sol kulvarda faaliyet göstermek üzere kurulan üç siyasal parti olan, Halkçı Parti (HP) ve Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP) ile DSP arasındaki ilişkiler de Ecevit'in siyasal çizgisini takip etmek bakımından önemlidir. Nitekim siyasal faaliyetlerin 1983 yılında serbest bırakılmasının akabinde sol çizgide ilk önce Necdet Calp liderliğinde HP, daha sonra CHP'nin mirasçısı olduğunu ilan eden, Erdal İnönü liderliğindeki SODEP son olarak Bülent Ecevit siyasal yasaklı olduğu için eşi Rahşan Ecevit'in genel başkanı olduğu DSP kurulmuştur. Darbeden sonra kurulan bu üç sol parti arasındaki farklara dikkat çekilirken DSP'nin bunlar arasında en son kurulan parti olmasına ve 1985 yılı sonunda SODEP ve HP'nin birleşerek Sosyaldemokrat Halkçı Parti'ye dönüşmesinde DSP'nin hiçbir şekilde bu sol ittifaka katılmamasına dikkat çekilmektedir. Nitekim HP ve SODEP'e, DSP tarafından yöneltilen eleştiriler bu iki sol partinin de "icazetle" ya da "tepeden" kurulmuş partiler olmaları üzerine yoğunlaşmıştır. Bunun yanında faaliyete başladıktan sonra DSP'nin diğer sol partilerden farklı olarak siyaseti bir iktidar mücadelesi olarak gerçekleştirmekten çok Türkiye'deki rejimin demokratikleşmesi amacı ile sürdürmesine de dikkat çekilmektedir. Bunun yanında DSP'nin savunduğu ekonomi politikasının, devlet-piyasa

ikilemini aşan üçüncü bir yol olarak katılımcı ve bölüşümcü bir sistem olduğu ve bu bağlamda halk sektörü, köykenler ve yatırım fonları gibi birimlerin yaygınlaştırılmasıyla demokratik ve adil bir ekonomik düzen kurmayı hedeflediği söylenebilir (Çolak, 2016: 232-236). Dolayısıyla bu bilgilerden hareketle Ecevit'in *Arayış* dergisini kurarken uyguladığı, yeni kadrolarla ve halkla doğrudan temas sağlayıp siyaset yapma fikrini ve dergide savunduğu siyasal ve ekonomik görüşlerini darbeden sonraki yakın dönemde muhafaza ettiği söylenebilir. Fakat Ecevit'in siyasal düşüncelerini 1980'li yıllar boyunca uygulamaya koyacağı, DSP Genel Başkanlığı hariç olmak üzere bir makamda olamadığı vurgulanmalıdır. Dolayısıyla Ecevit'in *Arayış* dergisinde dile getirdiği ve Türkiye'nin hemen hemen tüm meseleleri hakkında savunduğu görüşlerinde siyaset sahnesine tekrar çıktığında bir devamlılık mı yoksa bir kopuş mu olduğuna yönelik kesin yorumların yapılmasının zor olduğu söylenebilir. Bu bağlamda dile getirilmesi önemli olan bir husus da Ecevit'in 1990'lı yıllarda politik çizgisini değiştirerek halkçı olmaktan daha çok devletçi bir çizgiye yöneldiğine dair yorumların olduğudur.

12 Eylül Darbesi ile başlayan dönemde *Arayış* dergisinin, Türkiye'de siyasal, toplumsal ve ekonomik alanlarda yaşanan değişim ve dönüşüme, bu değişim ve dönüşümün yaşandığı bir zamanda tanıklık etmesi, dergide bu değişim ve dönüşüme dair yapılan analizlerin ne kadar isabetli tahliller içerdiği sorusunu akıllara getirebilir. *Arayış* dergisinde özellikle sendikal faaliyetlere getirilen kısıtlamalar ve DİSK davası hakkında verilen ayrıntılı bilgilerde 12 Eylül Darbesi'nden sonra Türkiye'de örgütsüz bir toplum oluşturulma amacı güdüldüğü yorumu yapılması yukarıdaki soruya cevap vermek için önem arz etmektedir. Dergide toplumda küçük bir azınlık olan büyük sermaye sahiplerinin çeşitli amaçlarla örgütlenmelerinin serbest olduğu buna karşın toplumun büyük bir kesimini oluşturan işçilerin ve emekçilerin ise sendikalarının kapatıldığı ve adeta bunlar arasında örgütsüzlüğün özendirildiği açık şekilde ifade edilmiştir. Dolayısıyla dergide 12 Eylül Darbesi'nden sonra Türkiye'de 1980 öncesindeki kadar toplumsal örgütlenme olanağı bulunmayacağı tespit edildiği görülür. Bu bağlamda özellikle 24 Ocak Kararları ile uygulanan liberal politikaların günümüz Türkiye'sindeki ekonomik refah seviyesinde olumlu etkisinin nelere karşılık sağlandığına dair de *Arayış* dergisi önemli veriler sunmaktadır. Dolayısıyla 12 Eylül Darbesi'nden sonra toplumun apolitik bir hale getirilmesi ile toplumsal ilginin ekonomik alana aktarılması arasında

bağlantı kuran çalışmaların *Arayış* dergisindeki veriler ile desteklenebileceği söylenebilir.

Son olarak bu tez çalışmasının gerek içeriğinin gerekse de bölümlendirilmesinin *Arayış* dergisi üzerinden şekillendirildiği belirtilmelidir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan dergideki yazılar Türkiye’de yıllar önce yaşanmış olan siyasal ve toplumsal hayata ışık tutan belgeler niteliğindedir. Bu tez çalışması boyunca, akademik çalışmalar yapan bir araştırmacının temel görevi olan, elindeki belge ve kaynakların kendisine söylediği bilgileri, doğru ve tarafsız bir şekilde aktarma kaygısıyla hareket edildiği belirtilmelidir. Böyle bir kaygıyla yola çıkacak bir araştırmacı, karşılaştığı zorlukların çözümünü yine elindeki belgelerin kendisine sunduğu veya anlatmaya çalıştığı bilgilere kulak vererek bulabilecektir. Nitekim geçmiş bir dönemde yayınlanan bir dergiyi konu edinen bu tez çalışmasında karşılaşılan en büyük zorluk, dergi içerisinde bulunan birbirinden çok farklı alanlardaki bilgilerin tasnif edilmesi ve birbiriyle uyumlu bir şekilde analiz edilerek bir tez çatısı altında toplanması olmuştur. Bu temel zorluk da tezin ana kaynağı olan *Arayış* dergisinin araştırmacıya sunduğu yönlendirmelere büyük oranda uyularak aşılmıştır.

KAYNAKÇA

1.GENEL KAYNAKÇA

- Ahmad, Feroz (1996). *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980* (2.bs).(Çev. A. Fethi). İstanbul: Hil Yayın.
- Arayış (2017). 2017 Mayıs sayısı.
- Akar, R. ve C. Dünder (2008). *Ecevit ve Gizli Arşivi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Akar, R. ve C. Dünder (2006). *Karaoğlan*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Arcayürek, Cüneyt (1986). *Hapishanedeki Ecevit*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Birand, M.A, H. Bilâ ve R. Akar (1996). *12 Eylül Türkiye'nin Miladı*. İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Bozarlan, Hamit (2009). "Bülent Ecevit". *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce C: 2: Kemalizm* (6. bs) içinde. Ahmet İnel (ed.). İstanbul: İletişim Yayınları, s. 458-463.
- Cemal, Hasan (2012). *Tank Sesiyle Uyanmak 12 Eylül Günlüğü*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Çağla, Cengiz (1993), "Bülent Ecevit ve Sosyal Demokrasisi". *Türkiye Günlüğü Dergisi*, 25, s. 77-83.
- Çetingüleç, Mehmet (2018). *Ecevit'in Anıları 12 Yıl Saklı Tutulan "Veda" Sohbetleri*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Çolak, Mustafa (2016). *Bülent Ecevit Karaoğlan*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Doğan, Yalçın (1985). *Dar Sokakta Siyaset*. Ankara: Tekin Yayınevi.
- Ecevit, Bülent (2017a). "Politikacıdan Önce Demokrasi". *Sosyal Demokrasi ve Arayış* içinde, Ankara: Sosyal Demokrasi Derneği Yayınları, s.29-39.
- Ecevit Bülent (2017b). "Suçlamalar ve Gerçekler I". *Sosyal Demokrasi ve Arayış* içinde, Ankara: Sosyal Demokrasi Derneği Yayınları, s.39-49.
- Ergül, Teoman (1995). *Sosyal Demokraside Ayrışma Yılları Sosyal Demokratların On Yılı*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Evren, Kenan (1991). *Kenan Evren'in Anıları 2*, Milliyet Yayınları.

Gaytancıoğlu, Kaan (2014). *Politik Liderlik ve Bülent Ecevit*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.

Kahraman, Leyla (2006). *Türkiye’de Devlet Adamlığı ve Politikacılık: Demirel, Ecevit ve Özal Örnekleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, SBE, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kayalı, Kurtuluş (2004). *Türk Kültür Dünyasından Portreler* (3.bs). İstanbul: İletişim Yayınları.

Kaynar, Mete Kaan (2017). “İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türkiye’de Siyasi İktidarın Profili: Merkez Sağ, Darbeler, Krizler, Koalisyonlar”. *Türkiye’nin 1960’lı Yılları*, içinde, Mete Kaan Kaynar (Haz.). İstanbul: İletişim Yayınları. s. 301-313.

Keyder, Çağlar (2006). “İktisadi Gelişme ve Bunalım: 1950-1980”. *Geçiş Sürecinde Türkiye* içinde, Irvin Cemil Schick ve Ertuğrul Ahmet Tonak (ed.). İstanbul: Belge yayınları, s. 310-325.

Koloğlu, Orhan (2001). *Kim Bu? Ecevit*. İstanbul: Boyut Kitapları.

Milliyet, (09.04.1981). “CHP eski Genel Başkanı Bülent Ecevit, ‘Arayış’ dergisinde çıkan ‘İşkence’ konulu bir yazı ile ilgili olarak dün Ankara Basın Savcılığı’nda ifade vermiştir. Ecevit ile birlikte derginin Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Nahit Duru’nun da ifadesi alınmıştır”. s.9.

Milliyet, (24.07.1981). “Arayış Dergisinin Toplatılması İstemi Mahkemece Reddedildi”. s.12.

Özdemir, Veli (2004). *12 Eylül Darbesi ve Özgürlüğün Bedeli Arayış*. Ankara: Ümit Yayıncılık.

Sağlamer, Kayhan (1974). *Ecevit Olayı: Bir Başbakanın Doğuşu* (Cilt I, 6. bs). İstanbul: Belge Yayınları.

Usluer, Oğuz (2016). *Arayış Dergisi Örneğinde Bülent Ecevit Gazeteciliği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. SBE, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Yankı (1980/508). “Arayış’ın Arayacakları Belli Oldu”. s.18.

Zürcher, Erik Jan (2000). *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi* (7.bs). (Çev. Y. S. Gönen). İstanbul: İletişim Yayınları.

Elektronik Kaynaklar

Sayın Şükrü Sina Gürel’in Özgeçmişi, Temmuz 2002, <http://www.mfa.gov.tr/sayin-sukru-sina-gurel_in-ozgecmisi-_temmuz-2002_.tr.mfa>: Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2018.

2. ARAYIŞ DERGİSİ YAZILARI

Arayış (1981/1). (İmzasız) “Neyi, Niçin, Nasıl Arayış?”, s.3.

Arayış (İmzasız) (1981/1). “Eski ve Yeni Dünya Haritaları”. s.17-18.

Arayış (1981/1). “Arayış İçin Dünya Basını Ne Dedi?”. s.21.

Arayış (İmzasız) (1981/1). “Yasalar Hızlı Mı, Doğru Mu Çıkmalı?”. s.22.

Arayış (İmzasız) (1981/1). “Darülfünun’dan Yüksek Okullara”. s.23-25.

Arayış (İmzasız) (1981/1). “Türkiye’nin Tarımsal Olanakları”. s.26-27.

Arayış (İmzasız) (1981/1). “1980’de Türk Ekonomisi ve Yeni Belirtiler”. s.33-35.

Arayış (İmzasız) (1981/1). “İçimizden Birileri Esnaf ve Sanatkarlarla Görüşme”. s.39-40.

Arayış (İmzasız) (1981/1). “Sanat-Yazın ve Halk”. s.48-49.

Arayış (1981/2). “Teşekkürler...”. s.2.

Arayış (İmzasız) (1981/2). “Buğday Petrolle Baş Edebilir Mi?. s.10-12.

Arayış (İmzasız) (1981/2). “Anadolu Sanayicilerinin Sesi”. s.15-16.

Arayış (İmzasız) (1981/2). “Hukuk Kargaşasını Giderme Yolları”. s.26-27.

Arayış (1981/2). “Arayış İçin Türk Basını Ne Dedi?”. s.32.

Arayış (İmzasız) (1981/3). “Demokrasiyi Kuran ve Koruyan Kral”. s.10-11.

Arayış (İmzasız) (1981/3). “Yumuşamaya Dönüş Belirtileri”. s.21-23.

Arayış (1981/3). “Dış Kredi Koşulları ve Ekonomik Politikalar”. s.30-31.

Arayış (İmzasız) (1981/3). “Petrol ve Dışsatım”. s.32-33.

Arayış (İmzasız) (1981/3). “Eski Bir İnancın Günümüzdeki Savunucusu: Milton Friedman”. s.33-36.

Arayış (İmzasız) (1981/3). “Atatürk Yılı”. s.39-40.

Arayış (1981/4). “Seçmen Kütüğü Ne Olacak?. s.9.

Arayış (İmzasız) (1981/4). “Tarımsal Üretim Planlaması Daha Fazla Geciktirilemez”. s.10-13.

- Arayış (İmzasız) (1981/4). “Beden Eğitiminde ve Sporda Geri Kalışımızın Nedenleri”. s.46.
- Arayış (İmzasız) (1981/5). “Türkiye’nin Dış Ödemeler ve Borçlanma Sorunu”. s.13-16.
- Arayış (İmzasız) (1981/5). “Yayımlanmayan Yıllık Program”. s.16-17.
- Arayış (İmzasız) (1981/6). “Rum Tutumu Yüzünden Görüşmeler Çıkmazda”. s.9-10.
- Arayış (İmzasız) (1981/6). “Dışsatımda En Geri Kalmış Ülkelerden Biriyiz”. s.33-34.
- Arayış (İmzasız) (1981/6). “Okuma-Yazma Seferberliği Başladı”. s.38-40.
- Arayış (1981/7). “Televizyon ve Denetim”. s.2.
- Arayış (1981/7). “Kaçan Kurtuluyor”. s.7.
- Arayış (1981/7). “Ekonomide Tahminler ve Hisler”. s.8.
- Arayış (1981/7). “Devlet Başkanının Açıklamaları”. s.10.
- Arayış (1981/7). “Almanya’da yayınlanan Spiegel Dergisinde Bülent Ecevit’le Görüşme”. s.28-30.
- Arayış (İmzasız) (1981/7). “Demokratikleşme Sürecinde Polonya”. s.33-35.
- Arayış (1981/8). “Bülent Ecevit Hamburg Üniversitesine Çağrıldı”. s.8.
- Arayış (İmzasız) (1981/8). “Dışsatımda Ekonomik Modelden Uzaklaşılacak Mı?”. s.10.
- Arayış (1981/8). “Türk-İş’ten Gelen Tepkiler”. s.11.
- Arayış (1981/8). “Bunalım Arttıkça Büyüklerin Karı Da Artıyor”. s.12.
- Arayış (İmzasız) (1981/8). “Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığını Kaldırmak Çok Sakıncalıdır”. s.16-17.
- Arayış (1981/8). “Üniversitelerarası Seçme Sınavı”. s.29.
- Arayış (İmzasız) (1981/9). “Milli Eğitim Bakanlığı Vakfı Nedir, Ne Yapacak?”. s.6-7.
- Arayış (1981/9). “Bülent Ecevit’in Yurtdışına Gitmesi Uygun Görülmedi”. s.13.
- Arayış (İmzasız) (1981/9). “İçimizden Birileri Besicilerle Görüşme”. s.25-27.
- Arayış (1981/10). “Yine Vakıflar Üzerine”. s.8.
- Arayış (1981/10). “Ecevit, SİSAV Aracılığıyla Randevu İsteyen İsviçre Parlamento Heyetini Kabul Etmedi”. s.12.

Arayış (İmzasız) (1981/10). “Petrol Bölgesinde Görünenler ve Görünmeyenler”. s.22-23.

Arayış (1981/10). “Okuma-Yazma ve Televizyon”. s.31.

Arayış (1981/11). “Vakfa Lockheed De Yardım Edecek Mi?”. s.8.

Arayış (1981/11). “İşler Tıkırında”. s.9.

Arayış (İmzasız) (1981/11). “Bunalım Ekonomisi Kuralları ve Ekonomik Sorunlara Akılcı Yaklaşım”. s.14-16.

Arayış (İmzasız) (1981/11). “Pancara Verilen Taban Fiyat Çiftçinin Emegini Karşılama”. s.35-37.

Arayış (1981/12). “Günlük Gazete ve Dergiler”. s.3.

Arayış (1981/12). “Olaylarla Geçen Hafta”. s.9.

Arayış (1981/12). “MHP Davası”. s.10.

Arayış (1981/12). “MHP Yöneticilerine Uygulanmak İstenen Maddeler”. s.11.

Arayış (1981/12). “Konvertibilite Özlemi Mi?”. s.12.

Arayış (İmzasız) (1981/12). “Bunalım Ekonomisi Kuralları ve Ekonomik Sorunlara Akılcı Yaklaşım 2”. s.20-21.

Arayış (1981/13). “Her Engeli Sizinle Aşacağız”. s.2.

Arayış (İmzasız) (1981/13). “MHP İddianamesi”. s.13-16.

Arayış (İmzasız) (1981/13). “Dış Ödeme Sorunlarımız ve Konvertibilite”. s.17-18.

Arayış (1981/14). “Vakıflar ve Bir Rüşvet Olayı”. s.11.

Arayış (İmzasız) (1981/14). “Avrupa Konseyi ve Türkiye”. s.12-13.

Arayış (İmzasız) (1981/14). “Kamuoyuna Söylenenler ve Gerçekler”. s.21-22.

Arayış (İmzasız) (1981/15). “Yeni ABD Yönetiminin İnsan Hakları Politikasında Totaliter-Otoriter Ayrımı”. s.13-16.

Arayış (İmzasız) (1981/15). “Tahıl Üreticisinin Hakkı Verilmeli”. s.19-20.

Arayış (1981/16). “Ecevit Veda Ediyor”. s.1.

Arayış (1981/16). “Adam Olmak”. s.5.

Arayış (1981/16). “Tahıl Fiyatları Gözden Geçirilmeli”. s.14.

Arayış (İmzasız) (1981/16). “Uluslararası Çalışma Örgütü Türkiye’deki Gelişmeleri De Görüşecek”. s.30-31.

Arayış (1981/17). “Söylentiler ve Gerçekler”. s.4.

Arayış (1981/17). “Sporda Dört Olay Göztepe, Ankaragücü, Şike ve Federasyon Seçimleri”. s.31.

Arayış (1981/18). “Kurucu Meclis ve Politikacılar”. s.7.

Arayış (İmzasız) (1981/19). “Yasalar ve Demokrasi”. s.5-6.

Arayış (1981/19). “Milli Güvenlik Konseyi 277 Günde 175 Yasa Kabul Etti”. s.7.

Arayış (1981/21). “Milli Güvenlik Konseyi’nce Kabul Edilen Kurucu Meclis Yasası Açıklandı”. s.7.

Arayış (1981/21). “Avrupa Solda Kararlı”. s.12.

Arayış (1981/22). “TRT Programında Olmasa Bile Anılacak”. s.4.

Arayış (İmzasız) (1981/22). “Danışma Meclisi Kimlere Kapalı?”. s.5-6.

Arayış (İmzasız) (1981/23). “İsmarlanan Yeni Elbise”. s.5-6.

Arayış (1981/23). “Bu Suskunluğun Nedeni Açıklanmalı”. s.9

Arayış (1981/23). “Örgütsüzlük Özendiriliyor Mu?”. s.22.

Arayış (İmzasız) (1981/23). “Gençleri İtmek Mi Spora Yönelmek Mi?”. s.32.

Arayış (İmzasız) (1981/25). “24 Ocak Kararları ve Demokrasi”. s.21.

Arayış (1981/26). “Akaryakıtta Zam Çözüm Değil”. s5-6.

Arayış (İmzasız) (1981/27). “Siyasi Şov”. s.5-7.

Arayış (1981/27). “Danışma Meclisi İçin Bonservis”. s.22.

Arayış (1981/28). “KİT’lerin Gölgelemek İstenen Başarısı”. s.8.

Arayış (1981/28). “Çalışanların Sorunları”. s.19.

Arayış (İmzasız) (1981/28). “Kimsenin İstemediği Yasa”. s.24-28.

Arayış (İmzasız) (1981/29). “Yılın Ekonomisti”. s.5-6.

Arayış (İmzasız) (1981/30). “İçimizden Birileri Çay Üreticisiyle Görüşme”. s.16-19.

Arayış (İmzasız) (1981/31). “Ön İzin ve Basının Suskunluğu”. s,5-6.

- Arayış (1981/31). “Kamu İktisadi Teşebbüsleri Çevresindeki Oyunlar”. s.12-13.
- Arayış (1981/33). “Yazı İşleri Müdürümüz Mahkum Oldu”. s.4.
- Arayış (1981/33). “Geri Tepen Ekonomik Model”. s.9.
- Arayış (1981/34). “Sendikal Örgütlenme”. s.8-9.
- Arayış (1981/35). “Maddi Hata”. s.4.
- Arayış (İmzasız) (1981/35). “Gece Yarısı Ekspresinden Gelibolu’ya”. s.5-6.
- Arayış (1981/35). “Enver Sedat’ın Ölümü Yeni Bir Gerilim Kaynağı Oldu”. s.8.
- Arayış (İmzasız) (1981/35). “İşçi Memur Ayrımı Tanımayız”. s.21-22.
- Arayış (1981/36). “Son Gelişmeler”. s.4.
- Arayış (İmzasız) (1981/36). “Toplum ve Siyasi Partiler”. s.5-7.
- Arayış (1981/36). “Tina Güç Durumda”. s.9.
- Arayış (İmzasız) (1981/36). “Yunanistan’da Yeni İktidar”. s.16-17.
- Arayış (İmzasız) (1981/37). “Hak Özgürlük ve Güç”. s.5-6.
- Arayış (1981/37). “Nobel ve Friedmancılar”. s.9.
- Arayış (1981/37). “Başkanlığa İrmak Seçildi”. s.11-14
- Arayış (1981/37). “Toplu Sözleşme Düzeni Çıkmazda”. s.17.
- Arayış (1981/37). “Tercüman Gazetesi’nin Basım ve Yayımı Yasaklandı”. s.31.
- Arayış (1981/38). “Papandreu: Sözleri Tutarsız”. s.10.
- Arayış (İmzasız) (1981/38). “Feshedilen Partiler ve Devam Eden Davalar”. s.12-13.
- Arayış (1981/38). “Polonya- Olaylı Günler”. s.15.
- Arayış (İmzasız) (1981/38). “Taner: ‘Üvey Evlatlar Var Oldukça Şiir De Var Olacaktır”. s.34.
- Arayış (İmzasız) (1981/39). “Danışma Meclisinden Beklenen”. s.4-5.
- Arayış (İmzasız) (1981/39). “Yükseköğretim Yasası”. s.14-16.
- Arayış (İmzasız) (1981/40). “Mel Meketimden Rektör Manzaraları”. s.10-11.
- Arayış (1981/40). “Biz Diktatör Değiliz”. s.16.

- Arayış (İmzasız) (1981/40). “24 Ocak Kararları Ekonomik Sorunları Çözemez”. s.21-24.
- Arayış (1981/41). “Türkeş: Bu Çeteyi Kim Kurmuş?”. s.20.
- Arayış (1981/42). “Thatcherizm Bir Darbe Daha Aldı”. s.7.
- Arayış (1981/42). “Siyasi Partilerin Temsil Edilmemeleri Önemli Sorunlar Çıkartmaktadır”. s.24.
- Arayış (İmzasız) (1981/43). “Danışma Meclisi’nde Vicdan Muhasebesi”. s.4-5.
- Arayış (İmzasız) (1981/43). “Sorgular ve Tahliyeler”. s.18-19.
- Arayış (İmzasız) (1981/43). “Anayasa ve Sistem Tartışması”. s.28-33.
- Arayış (1981/44). “Büyük Balık Küçük Balığı Nasıl Yutar?”. s.9.
- Arayış (1981/44). “DEV-YOL 123 İdam İstemi”. s.19.
- Arayış (İmzasız) (1981/45). “Anayasa Rejim ve Diyalog”. s.4-5.
- Arayış (İmzasız) (1981/45). “Ecevit Davasında Savcı Yine Mehil İstedi”. s.11-12.
- Arayış (İmzasız) (1981/45). “Yine YÖK Tartışması”. s.29-31.
- Arayış (İmzasız) (1982/46). “Türk Plancılığı ve Dünya Bankası”. s.7-8.
- Arayış (1982/46). “Kartlar-Rantlar Fiyatlar ve Ücretler”. s.8.
- Arayış (1982/46), “Sporda 1981”, s32.
- Arayış (İmzasız) (1982/47). “Takvim ve Bilanço”. s.4-7.
- Arayış (İmzasız) (1982/48). “52 Numaralı Konsey Kararının Düşündürdükleri”. s.4-5.
- Arayış (İmzasız) (1982/49). “Gözaltı-Sorgulama-Yargılama-Tahliye-Tutuklama-Beraat”. s.16-17.
- Arayış (1982/49). “Türkiye-Avrupa Konseyi İlişkileri Yabancı Basından Bir Özet Çeviri”. s.23.
- Arayış (1982/49). “Kulüplere Baskı”. s.31.
- Arayış (İmzasız) (1982/50). “Ege’de Kritik Günler”. s.4-5.
- Arayış (1982/50). “Arayış Ödül Aldı”. s.13.
- Arayış (1982/50). “Güvenilmez Ekonomik Veriler”. s.14-15.

Arayış (İmzasız) (1982/50). “Gözaltı-Sorgulama-Yargılama-Tahliye-Tutuklama-Beraat”. s.16-17.

Arayış (İmzasız) (1982/51). “Gözaltı-Sorgulama-Yargılama-Tahliye-Tutuklama-Beraat”. s.16-17.

Arayış (İmzasız) (1982/51). “İnsan Haklarına, İşçi ve Sendika Haklarına Saygı Gösterilmesini Bekleriz”. s.24-25.

Arayış (İmzasız) (1982/52). “KÖY-KOOP Tasfiye Edilmek İsteniyor”. s.24-25.

Arayış (İmzasız) (1982/53). “65 Sayılı MGK Kararı ve Geleceğin Rejimi”. s.4-5.

Arayış (1982/53). “Arayış ve Ekonomi”. s.18.

Arayış (1982/54). “Tarım Kesiminin Çilesi”. s.23.

Ahipaşaoğlu, Burhanettin (1981/35). “Gübre Sorunu Çözülmeli”. *Arayış*, s. 14.

Ahipaşaoğlu, Burhanettin (1981/38). “Tarım Politikamız ve Yönetimi”. *Arayış*, s. 30-31.

Ahipaşaoğlu, Burhanettin (1981/39). “Toprak Reformu”. *Arayış*, s. 29-30.

Ahipaşaoğlu, Burhanettin (1981/42). “Gübre Sorunu ve Yetersiz Önlemler”. *Arayış*, s. 13-14.

Ahipaşaoğlu, Burhanettin (1982/51). “24 Ocak Kararları ve Tarım”. *Arayış*, s. 8-9.

Ahipaşaoğlu, Burhanettin (1982/54). “Sosyo-Ekonomik Açından Tütün”. *Arayış*, s. 23-24.

Aker, Önder (1981/22). “İşçi Hakları Demokratik Ülkelerden Dar Tutulmamalı”. *Arayış*, s.17-18.

Atalay, Özcan (1981/7). “Atatürk’ün Vasiyeti ve Kurumlar”. *Arayış*, s. 18-19.

Artunkal, Tuğrul (1982/51). “Komünist Harekette Üçüncü Çatlak”. *Arayış*, s. 26.

Aruoba, Oruç (1981/3). “Polonya’daki ‘Dayanışma’ Hareketi ve Camus’nün Kehaneti”. *Arayış*, s. 23-25.

Aruoba, Oruç (1981/19). “Özerklik Üzerine”. *Arayış*, s. 27-28.

Aruoba, Oruç (1981/22). “En Hakiki Mürşit”. *Arayış*, s. 22-23.

Aruoba, Oruç (1981/36). “Siyasi Partiler Demokratik Hayatın Vazgeçilmez Unsurlarıdır”. *Arayış*, s. 11.

- Bülbül, A. Sudi (1981/10). “Okuma-Yazma Seferberliği Üzerine Düşünceler”. *Arayış*, s. 32-33.
- Ecevit, Bülent (1981/1). “Atatürk’ün Emaneti ve Gençlik”. *Arayış*, s. 5-8.
- Ecevit, Bülent (1981/2). “Bekleyiş Değil, Arayış”. *Arayış*, s. 4-6.
- Ecevit, Bülent (1981/3). “Daraltılmış Değil Genişletilmiş Demokrasi”. *Arayış*, s. 4-6.
- Ecevit, Bülent (1981/4). “Çulun İçindeki Aslan”. *Arayış*, s. 4-6.
- Ecevit, Bülent (1981/5). “Türk’le Türkiye Bir Bütündür”. *Arayış*, s. 6-8.
- Ecevit, Bülent (1981/6). “Türkiye’de Rejimin Geleceği”. *Arayış*, s. 4-6.
- Ecevit, Bülent (1981/7). “İşkence”. *Arayış*, s. 5-6.
- Ecevit, Bülent (1981/8). “İşçi Sorunuyla Rejim Sorunu Bir Bütündür”. *Arayış*, s. 5-8.
- Ecevit, Bülent (1981/9). “Egemenlik Ulus da Mı Vakıflarda Mı?”. *Arayış*, s. 4-5.
- Ecevit, Bülent (1981/9). “Zorunlu Açıklama”. *Arayış*, s. 10-12.
- Ecevit, Bülent (1981/10). “Atatürk ve TBMM”. *Arayış*, s. 5-7.
- Ecevit, Bülent (1981/10). “Demokrasi Nasıl Çökertildi, Nasıl Engelleniyor?”. *Arayış*, s. 11-12.
- Ecevit, Bülent (1981/11). “Anayasa Değişikliğinin Demokratik ve Geçerli Yolu”. *Arayış*, s. 4-6.
- Ecevit, Bülent (1981/12). “Ocağı Söndürülen Demokrasi”. *Arayış*, s. 4-7.
- Ecevit, Bülent (1981/13). “Kişiler ve Kurumlar Açısından Özgürlük”. *Arayış*, s. 5-6.
- Ecevit, Bülent (1981/14). “Ağca Düğümü Çözülmeli”. *Arayış*, s. 4-6.
- Ecevit, Bülent (1981/14). “27 Mayıs’la İlgili Gerçekler”. *Arayış*, s. 7-9.
- Ecevit, Bülent (1981/15). “Adalet Karşı Adaletsizlik”. *Arayış*, s. 4-6.
- Erdemoğlu, Bülent (1981/32). “Turizme ve Kültüre Bakanların Dikkatine”, *Arayış*, s. 29-30.
- Erdemoğlu, Bülent (1982/48). “1. Uluslararası Noel Baba Festivali”. *Arayış*, s. 29.
- Erdoğan, Ahmet (1981/11). “Pakistan’ın Yeni Anayasası ve Yargıçlar”. *Arayış*, s. 13-14.
- Erdoğan, Ahmet (1981/21). “Kurucu Meclisten Danışma Meclisine”. *Arayış*, s. 15-16.

- Erdoğdu, Ahmet (1981/36). “Danışma Meclisi Göreve Başlarken”. *Arayış*, s. 13.
- Erdoğdu, Ahmet (1981/37). “Meclislerin Denetim Yolları”. *Arayış*, s. 15.
- Erdoğdu, Ahmet (1981/39). “Danışma Meclisi Üyelerinin Sorumlulukları”. *Arayış*, s. 9.
- Erdoğdu, Ahmet (1981/40). “Üniversite Özerkliği Kaldırılmıştır”. *Arayış*, s. 12.
- Erdoğdu, Ahmet (1982/51). “Danıştay ve Bölge İdare Mahkemeleri”. *Arayış*, s. 25.
- Erdül, Mehmet (1981/21). “Bu ‘Kara Leke’nin Faturasını Kim Ödeyecek?”. *Arayış*, s. 16.
- Erdül, Mehmet (1981/26). “Sendikalar Yasası Hazırlanırken”. *Arayış*, s. 18-20.
- Erdül, Mehmet (1981/38). “On Yılda Bir İktisat Kongresi”. *Arayış*, s. 17.
- Ergil, Doğu (1981/6). “Toplumsal Sorumluluk ve Kurumsal Özerklik”. *Arayış*, s. 22-24.
- Fişek, Hicri (1981/2). “Vatandaşlık Yasası ve Değişiklikler”. *Arayış*, s. 24-26.
- Gerger, Haluk (1981/20). “Avrupa’da Kutuplaşma ve Soğuk Savaşın Alt Yapısı”. *Arayış*, s.17.
- Gerger, Haluk (1981/25). “NATO’daki Stratejik Sorunlar”. *Arayış*, s. 15-17.
- Gerger, Haluk (1981/29). “Bir Kitap Bir Yönetim”. *Arayış*, s. 21-23.
- Gerger, Haluk (1981/30). “İyi Bir Toplum Giden Yol Tekrar Açılacak”. *Arayış*, s. 31-32.
- Gerger, Haluk (1981/32). “Boğazlanan Demokrasi”. *Arayış*, s. 24-26.
- Gerger, Haluk (1981/33). “Cunta ve Ekonomik Mucize”. *Arayış*, s. 31-32.
- Gerger, Haluk (1981/43). “MR. Haig’e Açık Mektup”. *Arayış*, s. 10-11.
- Gerger, Haluk (1981/45). “Ortadoğu’da Friedman Barışı”. *Arayış*, s. 18.
- Gerger, Haluk (1981/45). “İspanya NATO’da”. *Arayış*, s. 19.
- Gerger, Haluk (1982/48). “1981’de Türkiye ve Dış Dünya”. *Arayış*, s. 24-25.
- Gerger, Haluk (1982/52). “Arayış ve Dış Politika”. *Arayış*, s. 14-15.
- Gerger, Haluk (1982/53). “12’ye 4 Kala”. *Arayış*, s. 14-15.
- Gürel, Şükrü Sina (1982/50). “İsrail ve Yeni Düzenleme”. *Arayış*, s. 11.
- Işık, Hüseyin (1981/20). “Eğitim Sistemi ve Hakça Yararlanma”. *Arayış*, s. 15-16.

- Işıklı, Alpaslan (1981/1). “Çalışma Düzenindeki Değişiklikler”. *Arayış*, s. 36-37.
- Işıklı, Alpaslan (1981/2). “Demokrasi, İşçi Hakları ve Dış İlgisi”. *Arayış*, s. 21-22.
- İyem, Nuri (1981/12). “Türkiye’de Resim”. *Arayış*, s. 36-37.
- Kahraman, Ahmet (1981/33). “Barış”. *Arayış*, s. 30.
- Kapani, Münci (1981/1). “Kurucu Meclis ve Ötesi”. *Arayış*, s. 20-21.
- Karaçay, Timur (1981/10). “Üniversitede Yenileşme”. *Arayış*, s. 26-27.
- Kaya, Yahya Kemal (1981/11). “Yüksek Öğrenim Bütünlük Yasa Tasarısı ve Özel Üniversiteler”. *Arayış*, s. 21-23.
- Kaya, Yahya Kemal (1981/17). “Eğitime Bakış”. *Arayış*, s. 18-20.
- Kaya, Yahya Kemal (1981/18). “Eğitimde Yeni Arayışlar”. *Arayış*, s. 12-13.
- Kazancı, Metin (1982/54). “Kamu Yönetiminde Son Gelişmeler ve Sistemin Geleceği”. *Arayış*, s. 11.
- Kocagöz, A. Fadıl (1981/31). “Demokrasinin Doğal Yasaları”. *Arayış*, s. 19.
- Kocaman, Recai (1981/10). “Muhtar ve İhtiyar Meclisleri Seçimleri Ne Olacak?”. *Arayış*, s. 33-34.
- Kocaman, Recai (1982/53). “Yerel Seçimlerin Ertelenmesi Girişimi”. *Arayış*, s. 13-14.
- Köknel, Özcan (1981/2). “İnsan ve Toplum”. *Arayış*, s. 29-30.
- Otyam, Fikret (1981/16). “Saroyan Öldü Mü?”. *Arayış*, s. 27-29.
- Otyam, Fikret (1981/37). “Aman Kenan Paşam Ne Yapıyorsunuz?”. *Arayış*, s. 22-23.
- Özilhan, Baki (1981/41). “Öğretim Üyelerinin Gözü İle Üniversite”. *Arayış*, s. 26-31.
- Özilhan, Baki (1982/46). “52 İdam İstemli Dava”. *Arayış*, s. 9.
- Özilhan, Baki (1982/46). “Ecevit 1 Şubat’ta Tahliye Olacak”. *Arayış*, s. 10.
- Özilhan, Baki (1982/48). “Ecevit Tenkit Hakkını Kullandı”. *Arayış*, s. 15.
- Özkök, Ertuğrul (1981/17). “Özgürce Tartışma”. *Arayış*, s. 11-12.
- Özkök, Ertuğrul (1981/21). “Yönetimi Zor İnsanlar”. *Arayış*, s. 28-29.
- Özkök, Ertuğrul (1981/45). “Üniversite ve Politika”. *Arayış*, s. 27-28.
- Özkök, Yücel (1981/44). “Türk-İş Üyeliği Askıda”. *Arayış*, s. 20.

Özkök, Yücel (1981/45). “DİSK Genel Başkanı PSI Yönetim Kurulu Şeref Üyeliğine Seçildi”. *Arayış*, s24-25.

Sümer, Necdet (1981/19). “Üniversitenin Temel İşlevi”. *Arayış*, s. 19-20.

Sümer, Necdet (1981/36). “Bir Müzik Olayı, Timur Selçuk Dinletisi”. *Arayış*, s. 27.

Sümer, Necdet (1982/50). “Çeviriden Yaratmaya”, *Arayış*, s. 26-27.

Sümer, Necdet (1982/54). “Arayış ve Kültür”. *Arayış*, s. 22-23.

Sümer, Rıza (1981/22). “Futbol Federasyonu Çıkmazı”. *Arayış*, s. 31.

Sümer, Rıza (1981/35). “İhtisas Komisyonu” *Arayış*, s. 31-32.

Sümer, Rıza (1982/48). “Amatörler Büyüyor Mu?”. *Arayış*, s. 27.

Sümer, Rıza (1982/51). “Sporumuz ve Yabancılar”. *Arayış*, s. 31.

Temuçin, Turhan (1981/40). “YÖK ve Sağlık”. *Arayış*, s. 13.

Turan, Şerafettin (1981/13). “Kültür Kurumlarının Özerkliği ve 1978-79 Döneminde Yapılan Çalışmalar”. *Arayış*, s. 24-26.

Ültanır, Mustafa Özcan (1981/6). “Ulusal Enerji Politikası”. *Arayış*, s. 18-22.

Ültanır, Mustafa Özcan (1981/12). “Elektrik İşletmeciliği Özel Sektöre Bırakılamaz”. *Arayış*, s. 15-17.

Ültanır, Mustafa Özcan (1981/15). “Küçük Akarsulardan Büyük Enerji Üretilir”. *Arayış*, s. 16-18.

Ültanır, Mustafa Özcan (1981/17). “Petrol Piyasası ve OPEC”. *Arayış*, s. 21-22.

Ültanır, Mustafa Özcan (1981/18). “Türkiye Enerji Enstitüsü Kurulmalı”. *Arayış*, s. 20-21.

Ültanır, Mustafa Özcan (1981/20). “Elektik Üretimi Yeterli Olacak Mı?”. *Arayış*, s. 23-24.

Ültanır, Mustafa Özcan (1981/22). “Devletin Maden Alanları Başkasına Bırakılmamalı”. *Arayış*, s. 23-24.

Ültanır, Mustafa Özcan (1981/24). “Köyler: Yırtılamayan Karanlık”. *Arayış*, s. 22-23.

Ültanır, Mustafa Özcan (1981/25). “Fransa: Bir Başka Politika Bir Başka Sav”. *Arayış*, s. 24-25.

Ültanır, Mustafa Özcan (1981/26). “Fırat’a Gem Vurulması Engelleniyor Mu?”. *Arayış*, s. 14-15.

Ültanır, Mustafa Özcan (1981/28). “Uluslararası Enerji Ajansı ve Türkiye”. *Arayış*, s. 25-27.

Ültanır, Mustafa Özcan (1981/31). ”Yeni Bir Umut Güneş Enerjisi”. *Arayış*, s. 17-18.

Ültanır, Mustafa Özcan (1981/33). “Devletin Maden Alanları”. *Arayış*, s. 14-15.

Ültanır, Mustafa Özcan (1981/39). “Dünden Bugüne Üniversite”. *Arayış*, s. 13.

Ültanır, Mustafa Özcan (1981/41). “Enerji Tutumluluğu Yasa Mı Yoksa Plan Mı Gerektiriyor?”. *Arayış*, s. 21-22.

Yurdalan, Özcan (1981/35). “Kültür Ortamı Yaratmak”. *Arayış*, s. 27.

Yücel, Tahsin (1981/8). “Yaşar Nabi Serüveni”. *Arayış*, s. 40-41.

EK-1**52 SAYILI MGK KARARI**

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlığına, bağımsızlığına ve rejimine yönelik fikri ve fiziki hain saldırıların olanca genişliği ve şiddetiyle süregeldiği bir ortamda, milletimiz için başkaca bir çıkış yolu kalmadığı anda, 12 Eylül Harekâtını zorunlu kılan sebeplerle harekâtın amaçları; Milli Güvenlik Konseyinin 1 Numaralı bildirisi ve Konsey Başkanı'nın 12 Eylül günü radyo ve televizyonda yayınlanan konuşması ile kamuoyuna açıklanmıştır.

Olağanüstü durum ve şartlar, olağanüstü tedbirleri gerektirir. Bundan dolayı, Milli Güvenlik Konseyinin 1 Numaralı bildirisi ile parlamento ve hükümet feshedilmiş, parlamento üyelerinin dokunulmazlıkları kaldırılmış ve bütün yurttaki sıkıyönetim ilan edilmiştir. Milli Güvenlik Konseyinin 7 Numaralı bildirisinin 1'inci maddesi ile siyasi parti faaliyetleri yasaklanmıştır. Bu yasak Milli Güvenlik Konseyi Başkanı'nın 12 Eylül 1980 günlü konuşmasında belirttiği gibi, her türlü siyasi faaliyetin her kademe durdurulmasıdır.

Memleketin muhtaç olduğu huzur ortamının bir an önce sağlanması ve sağlanacak huzurun korunması için konulan bu genel siyasi faaliyet yasağı, parti yöneticilerinin, eski parlamento üyelerinin ve bütün parti mensuplarının faaliyetlerini kapsamaktadır.

Hal böyle iken, memleketi 11 Eylül 1980 ortamına getiren şartların doğmasında ve ağırlaşmasında olumsuz davranışlarıyla rol oynamış bulunan kimseleri eleştirmek yahut övmek veya yermek maksadı ile yayımlar yapıldığı, demeçler verildiği dikkat çekmektedir.

Ayrıca eski parlamenterlerin, siyasi parti yöneticilerinin ve mensuplarının dünkü, bugünkü ve gelecekteki durumlarını konu yaparak beyanlarda buldukları, yorumlar ve yayımlar yaptıkları görülmekte, umumi yerlerde siyasi gösteri izlenimi veren özel toplantılar düzenleyerek bunu siyasi amaçlarla kamuoyuna yansıttıkları izlenmektedir.

2324 Sayılı Temel Hukuk Düzeni Hakkında Kanunla açıklandığı gibi istisnaları dışında yürürlükte olan 1961 Anayasasının Sıkıyönetimi düzenleyen 124'üncü maddesine göre,

gerektiğinde sıkıyönetim süresince bazı hürriyetlerin kısıtlanması ve kullanılmasının durdurulması zorunludur.

Bu nedenlerle 12 Eylül Harekâtının amaçlarına bir an önce ulaşmasını sağlamak maksadıyla her kademede, her türlü siyasi parti faaliyetleri ile birlikte aşağıda açıklanan hususlar yasaklanmıştır.

- 1- Faaliyetleri yasaklanmış bulunan siyasi partiler ve parti mensupları arasındaki siyasi çekişmelerin sürdürülmesi,
- 2- 11 Eylül 1980 tarihinde, parlamento üyesi bulunan siyasi parti mensupları ile her kademede siyasi parti yöneticisi ve mensuplarının TÜRKİYE'nin geçmiş veya gelecek siyasi veya hukuki yapısıyla ilgili olarak kendi anlayışları doğrultusunda sözlü veya yazılı beyanda bulunmaları veya makale yazmaları ve bu amaçlarla toplantı yapmaları,
- 3- Sıkıyönetim uygulamalarına ilişkin olarak Sıkıyönetim Komutanlıklarının koyduğu yasakların ve aldığı kararların herhangi bir şekilde tartışılması,
- 4- Kamu davası açılıncaya kadar haklarında soruşturma ve kovuşturma yapılan siyasi parti, işçi teşekkülleri, meslek kuruluşları, dernek ve siyasi kişilerle ilgili olarak kamuoyunu yanıltıcı ve ilgilileri etkileyici yazı yazmak, sözlü veya yazılı beyanda bulunmak, yorumlar yapmak,
- 5- Açılan kamu davalarında verilecek mahkûmiyet veya beraat kararları kesinleşinceye kadar ilgilileri suçlayıcı veya savunucu herhangi bir yorum ve yayında bulunmak (sadece açık cereyan eden duruşma safhaları doğru olmak şartıyla tam yahut özet olarak yayınlanabilir),
- 6- Bu karar ile konulan yasaklara uymayanlar hakkında, fiilleri başka bir suç oluşturursa dahi ayrıca 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun 16'ncı maddesi uyarınca yasal işlem yapılacaktır.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih:05/06/2018

Tez Başlığı / Konusu: BÜLENT ECEVİT'İN FİKİRSEL MUHALEFETİ: ARAYIŞ DERGİSİ

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

A Bayar
05/06/2018

Adı Soyadı: Ahmet Bayar
Öğrenci No: N14225655
Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Programı: Siyaset Bilimi
Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Doç. Dr. Mete Kaan Kaynar

Mete Kaynar

Detaylı Bilgi: <http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr>

Telefon: 0-312-2976860

Faks: 0-3122992147

E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 05/06/2018

Tez Başlığı : BÜLENT ECEVİT'İN FİKİRSSEL MUHALEFETİ: ARAYIŞ DERGİSİ

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 185 sayfalık kısmına ilişkin, 11/05/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 8'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç
- 4- Alıntılar dâhil
- 5- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

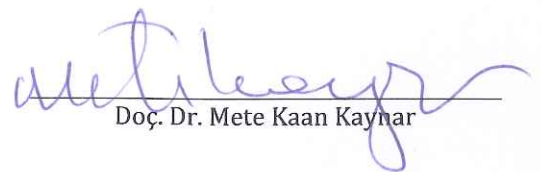
Gereğini saygılarımla arz ederim.

05/06/2018

Adı Soyadı: Ahmet Bayar
Öğrenci No: N14225655
Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Programı: Siyaset Bilimi Tezli Yüksek Lisans

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Dr. Mete Kaan Kaynar